

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β', τεύχος 179, Παρασκευή 5 Ιουνίου 1981

Δρχ. 30

ΓΙΑΝΝΕΝΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

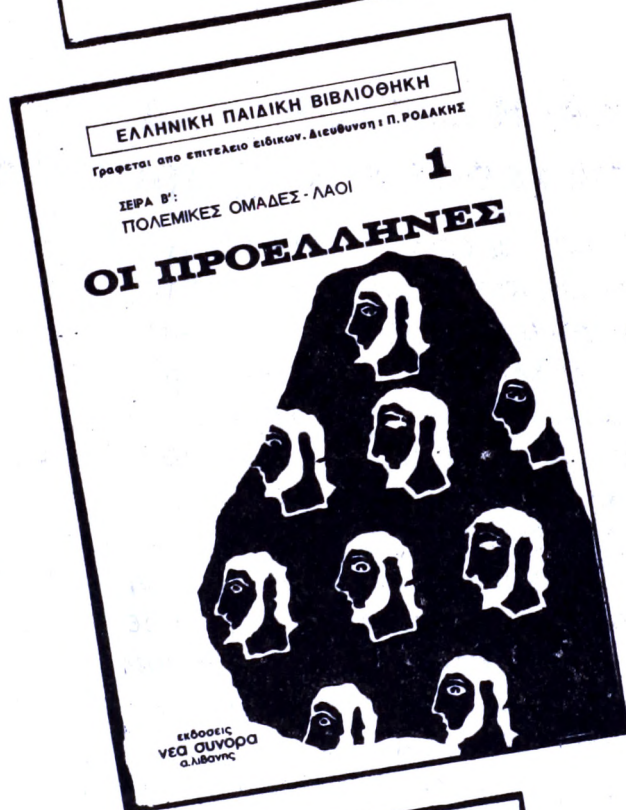
Ο
Πασάς
του
Μετσόβου

ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΒΑΝΗΣ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

Σόλωνος 94, τηλ. 36.10.589 — 36.00.398

**Βιβλία
χρήσιμα
στο γονιό
και
στο παιδί**

Περίοδος Β'
Χρόνος 8ος
Τεύχος 179

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ: 737.713 - 732.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΩΑΝΝΟΥ: Ο Ευρωπαίος.....	5
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΝΤΗΝΩΡ:	
επιμένοντας τους Αμερικανούς.....	6
ΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ.....	7
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ.....	8
ΚΑΛΑΠΤΖΗ: Όλα στη φόρα.....	10
ΟΥΛΗ	
ΣΤΑΓΚΟΥ:	
τρατεταμένη κυοφορία.....	11
ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Κυπριακές εκλογές.....	12
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	
ΙΑ — Μαλί — Μεγ. Βρετανία.....	14
ΠΟΡΤΕΡ:	
έρωφ - Πασάς του Μετσόβου.....	16
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ.....	19-51
ΧΑΤΖΗ: Από το «Τέλος της Μικρής- ς Πόλης» - Αντί προλόγου.....	19
ΤΙ: Η πόλη-μας έχει μια λίμνη.....	20
ΠΑΠΑΒΡΑΝΟΥΣΗ: Με κέντρο τα ννενα να αναπτυχθεί η περιοχή..	22
ΕΥΝΑ: Προβλήματα Ανάπτυξης...	24
ΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ:	
ώνες για ιδεολογική ανανέωση...	26
ΧΑΤΖΑΚΗ:	
ορική εξέλιξη της πόλης.....	31
ΜΑΤΣΑ: Η Εβραϊκή Κοινότητα.....	34
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗ: Οι Μεγάλες δίκες.....	36
ΤΑΜΑΤΗ: Χρόνια εφηβείας.....	38
ΦΛΩΡΟΥ: Σύντομο χρονικό του τητικού Κινήματος.....	41
ΝΑΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ: Το Πανεπι- μιο και η επαρχιακή πόλη.....	44
ΡΑΓΗ: Πολιτιστική Κίνηση.....	46
ΙΚΛΗΤΟΥ: Τοπικός Τύπος.....	48
ρία τοπικά περιοδικά.....	50
ΕΒΙΑΖΗ:	
ρεία Ηπειρωτικών Μελετών.....	51
ΕΗΜΑΙΝΟΥΜΕ.....	52
ανισμός Ηπειρωτικού Θεάτρου..	55
ΕΩΤΣΑΚΟΥ: Κ.Ο.Α.....	56
ΝΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ.....	57
ΑΝΙΑΤΗ: Ξυπολιάς στ' αγκάθια..	60
ΝΙΟΚΡΙΤΙΚΗ	
αλλιέξ — Κ. Μοσκώφ.....	61

ελίδες του αφιέρωματος για τα Γιάννενα
πλέοντα: αποσπάσματα από κείμενα των
ΤΡΗ ΧΑΤΖΗ και ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΜΗΛΙΩΝΗ
ίηση του ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΛΛΑ.

ΤΟ «ΣΕΝΑΡΙΟ» ΤΕΧΕΡΟ ΚΑΙ Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΡΗΣΜΩΝ Σημεία και τέρατα των προεκλογικών καιρών...

Σημεία, αλλά και τέρατα, των προεκλογικών καιρών, τόσο το «σενάριο» Τε-
χέρο αλά ελληνικά, που έφερε την Τρίτη το βράδι στη Βουλή ο κ. Κ. Μπαντου-
βάς, όσο και το γεγονός της συμπτωματικής (;) εμπρηστικής δραστηριότητας
των λεγόμενων «Ελληνικών Ερυθρών Ταξιαρχιών», — κατά το πρότυπο «Μι-
νιόν» και «Κατράντζου» — σε άλλα δύο μεγάλα εμπορικά καταστήματα στο
κέντρο της Αθήνας λίγες ώρες αργότερα, τα ξημερώματα της Τετάρτης.

Καταγραφή φαινομένων και δεδομένων, που αν συνδυαστούν με την προ-
κλητική ενεργοποίηση των εξ Ανατολής γειτόνων, με τις αλληπάλληλες πα-
ραβιάσεις των εναερίων χώρων και των χωρικών υδάτων στην ανατολική πε-
ριοχή του νησιωτικού Αιγαίου, καθώς και με τις τελευταίες περίεργες ΝΑΤΟ-
ικές δραστηριότητες στα Βαλκάνια, οδηγούν στην ισχυροποίηση της εκτίμη-
σης, ότι η χώρα βρίσκεται στο κατώφλι μιας περιόδου αποσταθεροποιητικών
μεθοδεύσεων. Μεθοδεύσεων που αποσκοπούν, με την άσκηση ψυχολογικής
βίας επι του λαού-ψηφοφόρου, στην ανακοπή του πανθομολογούμενου σα-
ρωτικού για τη Δεξιά ρεύματος.

Και για να γίνουμε σαφέστεροι: Στο βαθμό που θα επιμηκύνεται η ερμα-
φρόδιτη πολιτική κατάσταση της χώρας (κυβέρνηση διαλυμένη και κυβερνη-
τική παράταξη αγωνιούσα για το μέλλον και την ύπαρξή-της, αναντιστοιχία

Το αφιέρωμα στα Γιάννενα και η υπό-
λοιπη επίκαιρη ύλη του «ΑΝΤΙ» μας υπο-
χρεώνουν σ' αυτό το τεύχος να διατα-
ράξουμε ορισμένες από τις κανονικές
στήλες-του. Έτσι, σ' αυτό το τεύχος,
δεν υπάρχει ο «Διάλογος».

Αναβάλλεται επίσης για το επόμενο
τεύχος η δημοσίευση του τρίτου και τε-
λευταίου μέρους της συνέντευξης του
Αλ. Παπαπαναγιώτου για το ρόλο των
ξένων στην Αντίσταση και τον εμφύλιο
και η συνέχεια της έρευνας για τις κινη-
ματογραφικές λέσχες.

Ελπίζουμε ότι οι αναγνώστες-μας θα
δείξουν κατανόηση γι' αυτές, τις από τα
πράγματα επιβεβλημένες, αλλαγές.

Με την ευκαιρία του τεύχους - αφιε-
ρώματος στα Γιάννενα, το «ΑΝΤΙ» διορ-
γανώνει για το **Σάββατο 6 Ιουνίου και ώ-
ρα 8 μ.μ.**, δημόσια συζήτηση στα Γιάννε-
να, στην αίθουσα του ΤΕΕ, με θέμα: «Πε-
ριφερειακή ανάπτυξη και διαφύλαξη
του πολιτιστικού προτύπου».

Ως ομιλητές προσκλήθηκαν και θα α-
ναπτύξουν το θέμα οι κ.κ. Θύμιος Παπα-
γιάννης, αρχιτέκτων-πολεοδόμος, Πα-
ναγ. Ψωμόπουλος, πολεοδόμος, και η
κα Άλκη Κυριακίδου - Νέστορος, καθη-
γήτρια του Πανεπιστημίου Θεσσαλονί-
κης.

Τη συζήτηση θα διευθύνουν οι κ.κ.
Χρήστος Παπουτσάκης, εκδότης του
«ΑΝΤΙ» και Στάθης Παπαβρανούσης,
Πρόεδρος του ΤΕΕ Ιωαννίνων.

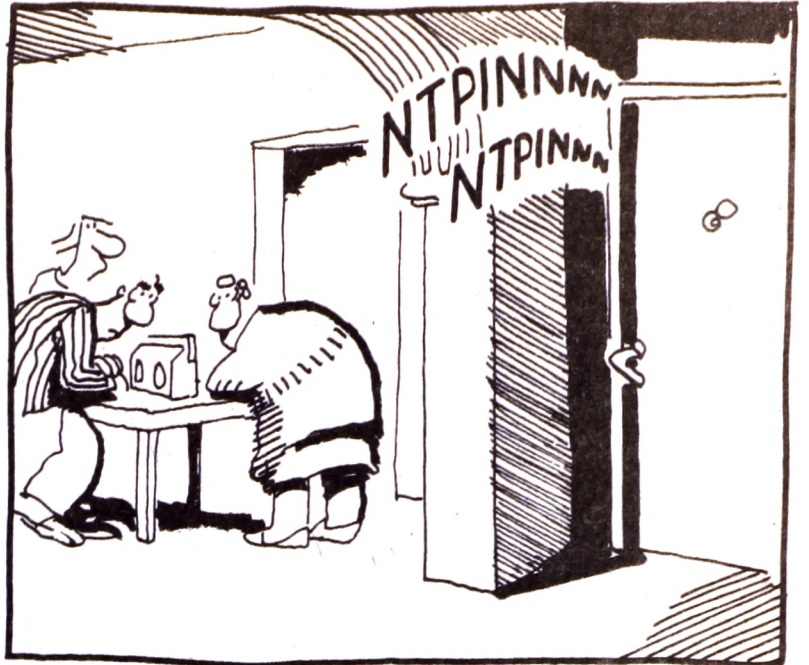
Ο ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ

του Γιάννη Ιωάννου

ΔΕΝ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΩ...
Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΑΒΕΡΩΦ
ΗΤΑΝ ΠΡΟΧΘΕΣ...

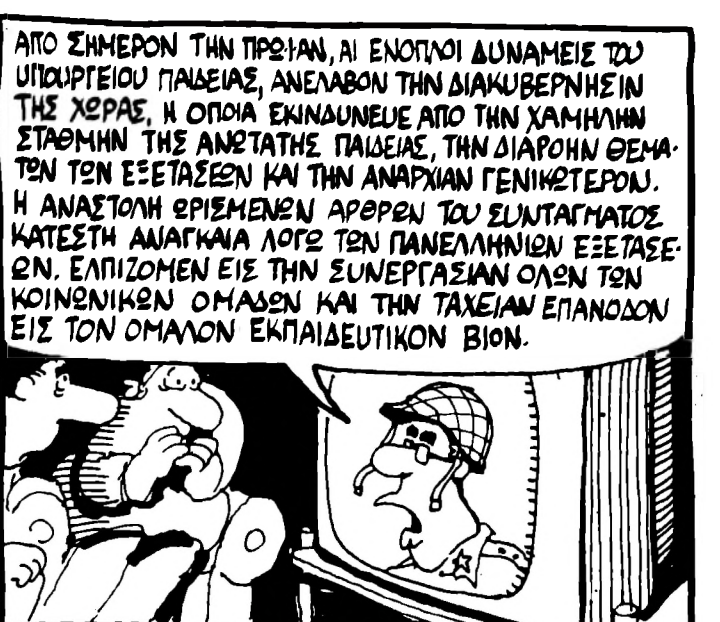
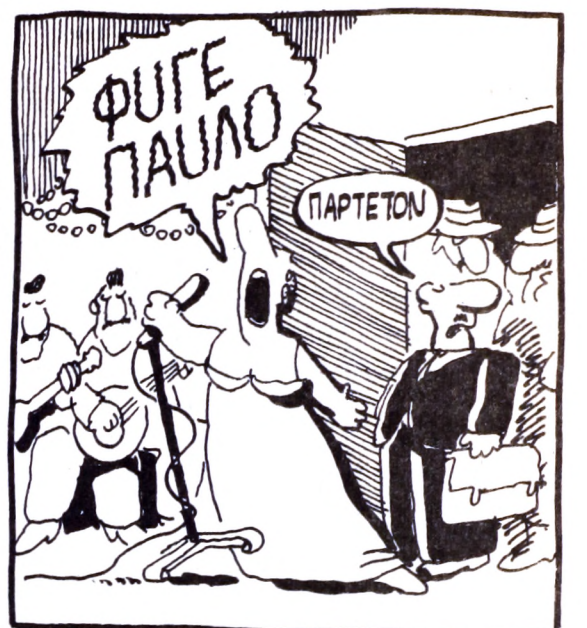
... ΠΑΝΤΟΥ
ΕΜΒΑΤΗΡΙΑ!

ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ ΝΑ ΦΟΒΗΘΟΥ-
ΜΕ ΚΑΝΕΝΑ. ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΘΝΙ-
ΚΟΡΡΟΝΕΣ. ΓΥΝΑΙΚΑ.
ΑΝΟΙΞΕ
ΤΗ ΠΟΡΤΑ.

ΕΔΩ ΜΕΝΕΙ
Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΥΡΩΠΑΙΟΣ
ΤΟΥ ΚΟΣΜΑ ΔΕΚΑΟΚΤΩ ΕΤΩΝ
ΜΑΘΗΤΗΣ ΛΥΚΕΙΟΥ;

Περιμένοντας τους Αμερικανούς...

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ του προέδρου του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου, προς τον πρωθυπουργό κ. Γ. Ράλλη, ήταν πολύ σαφής: Η κυβέρνησή-σας — του έγραψε — έχει στην ουσία «υπηρεσιακό χαρακτήρα», εφόσον εγκαινιάσατε σεις ο ίδιος τον προεκλογικό αγώνα... Συνεπώς, δε νομιμοποιείσθε ούτε ν' αναλαμβάνετε δεσμεύσεις, που μπορούν να δυσχεράνουν το πρόγραμμα της αυριανής κυβέρνησης (διάβαζε της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ), ούτε να «κλείνετε» εθνικά θέματα ύψιστης σημασίας, όπως είναι το θέμα των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα...

ΚΑΙ ο Ράλλης; Ο κ. Ράλλης το πήγε στη «συνταγματική τάξη»... Οι αντιλήψεις του προέδρου του ΠΑΣΟΚ — δήλωσε — είναι περίεργες. Γιατί «αλίμονο αν η κυβέρνηση — η εκάστοτε κυβέρνηση — έπαυε να ασκεί τις εξουσίες που της αναγνωρίζει το Σύνταγμα»... Όσο για τη νέα συμφωνία περί βάσεων, θα περικλείει, εάν, βέβαια, υπογραφεί, τέτοιες... «θεαματικές βελτιώσεις», ώστε θα ήταν ασύλληπτο εάν όλοι εμείς — πρωθυπουργός, υπουργός Έξωτερικών, υπουργός Εθνικής Αμύνης, κ.λ.π. — δε σπεύδαμε να την αποδεχθούμε!

Σ' ΑΥΤΟ το στυλ, κύλησε η «αντιδικία» ανάμεσα στον πρωθυπουργό και τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, την εβδομάδα αυτή... Ωστόσο, το μόνο που δεν εξήγησε ο κ. Ράλλης, είναι αν νοείται ε λ λ η ν ι κ ή κυβέρνηση να παρατείνει — χάριν των Αμερικανών... — τη διάρκεια ζωής της ε λ λ η ν ι κ ής Βουλής, προκειμένου να «συναινέσουν» οι κύριοι αυτοί στην υπογραφή μιας συμφωνίας που, φυσικά, δεν προάγει τα ε λ λ η ν ι κ ά, αλλά τα αμερικανικά συμφέροντα.

ΑΣΦΑΛΩΣ, το θέμα που παρουσίασε ο πρωθυπουργός κ. Ράλλης, το περασμένο Σάββατο, στην τηλεοπτική-του συνέντευξη με τους πολιτικούς συντάκτες, ήταν — ακόμη και για ένα οπαδό της Νέας Δημοκρατίας... — αδιανόητο. Σε μια στιγμή που υποτίθεται ότι η κυβέρνηση διαπραγματεύεται «σκληρά» το θέμα των βάσεων, αντί να διαμηνύσει στους Αμερικανούς, (έστω και σαν διαπραγματευτικό «ατού») ότι «η υπομονή της ελληνικής πλευράς εξαντλήθηκε» — οι διαπραγματεύσεις κρατούν έξι ολόκληρους μήνες... — ότι «είτε δέχεσθε τους ελληνικούς όρους, είτε αρνούμαστε να υπογράψουμε οποιαδήποτε συμφωνία», αντίθετα, τους πληροφόρησε ότι η Βουλή θα τερματίσει τις εργασίες-της το πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου και, συνεπώς, έχουν ακόμη περιθώρια για να συνεχίζουν τις πιέσεις και τους εκβιασμούς-τους...

Πού το πάνε οι Αμερικανοί;

ΑΛΛΑ ΤΟ θέμα των βάσεων έχει και μιαν άλλη πλευρά, που «προβληματίζει» αρκετά στελέχη του ΠΑΣΟΚ: «Πού το πάνε, λοιπόν, οι Αμερικανοί;» — αναρωτιώνται. «Μήπως, πράγματι, επιζητούν η νέα συμφωνία για τις βάσεις, να υπογραφεί απο κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, για να την χρεοκοπήσουν από τα πρώτα βήματά-της;»... Αν θα πιστέψουμε τον κ. Ράλλη, μια κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ θα ανεχόταν — «για ένα μακρύ χρονικό διάστημα μετά τις εκλογές»... — τη νέα συμφωνία, εφόσον, φυσικά, θα την κληρονομούσε από τη Νέα Δημοκρατία... Τί πρό-

κειται να συμβεί, όμως, αν η συμφωνία δεν υπογραφεί ως τα μέσα Ιουλίου και οι εκλογές φέρουν στην εξουσία το ΠΑΣΟΚ;

ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ «σενάρια» αφθονούν... Ένα από αυτά — έκδηλα προβοκατόρικο — μας το εμπιστεύεται ο χουντικός «Ελεύθερος Κόσμος», με βάση τις «πληροφορίες» που συγκέντρωσε ειδικός απεσταλμένος-του στην Ουάσιγκτον. Με βάση, λοιπόν, τις «πληροφορίες» αυτές, οι Αμερικανοί, στην περίπτωση που οι προσεχείς εκλογές αναδείξουν κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ «δεν θα παραμείνουν αδρανείς», γιατί «πρέπει να διατηρήσουν ανενόχλητοι την παρουσίαν-των και την διόδον-των εις την ανατολικήν Μεσόγειον και το Αιγαίον»... Ο ίδιος απεσταλμένος του χουντικού εντύπου, μας βεβαιώνει ότι τον κίνδυνο αυτόν συνειδητοποιεί ο Α. Παπανδρέου, ο οποίος, ακριβώς γι' αυτό, έσπευσε να «διαμηνύσει» στους Αμερικανούς ότι «θέλει ν' αποφύγει την πολιτείαν και την τύχην του Αλλιέντε». (Οι στόχοι του χουντικού δημοσιεύματος είναι έκδηλοι: Από τη μια, να τρομοκρατηθεί το εκλογικό σώμα, με την έννοια ότι «αν βγει ο Ανδρέας, θα επέμβουν οι Αμερικανοί», και από την άλλη, να καλλιεργήσει την εντύπωση ότι ο «μαρξιστής Παπανδρέου» βρίσκεται, από τώρα, σε επαφή με την Ουάσιγκτον, για να μην ανατραπεί!...).

ΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟ «σενάριο» — εντελώς αντίθετο με το προηγούμενο — βεβαιώνει πως η κυβέρνηση Ρήγκαν «προτιμά», για λόγους που ανάγονται στη γενικότερη στρατηγική των ΗΠΑ, κυβερνήσεις σοσιαλιστικών κομμάτων στη Δυτική Ευρώπη, αντι των «φιλόδοξων, πλην χρεοκοπημένων, κυβερνήσεων της Δεξιάς»... Όσοι επικαλούνται το «σενάριο» αυτό, υπενθυμίζουν τη στάση των ΗΠΑ απέναντι στην κυβέρνηση Ζισκάρ ντ' Εσταίν και το γεγονός ότι, στις πρόσφατες προεδρικές εκλογές στη Γαλλία, «οι ΗΠΑ συμπαράταχθησαν όχι με τον Ζισκάρ, αλλά με τον Μιτεράν». Το «επιμύθιο» του σεναρίου αυτού, είναι επίσης σαφές: Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν τοποθετούνται εκ προοιμίου αρνητικά, απέναντι στο ενδεχόμενο ανόδου του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία. «Αρκεί ο Ανδρέας να κινηθεί (στα νευραλγικά θέματα του ΝΑΤΟ των βάσεων, του Αιγαίου, της Κύπρου, κ.λ.π.), σε μια γραμμή σύνεσης και αυτοσυγκράτησης»...

ΚΑΙ ΤΑ «σενάρια» συνεχίζονται...

Τα «σταγονίδια» και κάποια προεκλογικά παιχνίδια

ΤΗΝ «ΑΝΤΙΔΙΚΙΑ» Ράλλη-Παπανδρέου, έμελλε να διαδεχθούν, νύκτα της περασμένης Τρίτης, οι πληροφορίες του βουλευτή κ. Μπαντουβά για «νέα απόπειρα ενόπλου ανατροπής της δημοκρατίας» — από μέρους εν ενεργεία και εν αποστρατεία αξιωματικών, που φέρεται να κινήθηκαν, την προηγούμενη νύκτα (1η Ιουνίου), βάσει συγκεκριμένου σχεδίου...

ΦΥΣΙΚΑ, όσο παραμένουν τα «σταγονίδια» στο στρατό και ο εκδημοκρατισμός των ενόπλων δυνάμεων παραμένει κενός λόγος, ο κίν-

για μια αριστερή
πολιτική

Έφημερίδα του ΚΚΕ (μ-λ)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

νος κάποιου «νέου κρούσματος απειθαρχίας ή υπόπτων προθέσεων», από μέρους των «σταγονιδίων» αυτών, δεν εξέλιπε. Ωστόσο, και χωρίς να είναι απόλυτα σαφές τι ακριβώς έγινε — αν έγινε — τη νύκτα της 1ης Ιουνίου, η αίσθηση που υπήρχε, την περασμένη Τρίτη, σε ορισμένα πολιτικά κόμματα και δημοσιογραφικά γραφεία, ήταν ότι «*παιζονται κάποια επικίνδυνα — προεκλογικά — παιχνίδια*», με σκευός εκλογής τις ένοπλες δυνάμεις! Την αίσθηση αυτή, ενίσχυσε ο ίδιος ο κ. Αβέρωφ, με μια ήξεις - αφήξεις δήλωσή-του, όπου αντί να επιβεβαιώσει ή διαψεύσει, κατηγορηματικά, τις πληροφορίες του κ. Μπαντουβά, προτίμησε να προβάλει εαυτόν σαν τον ...μέγα σταυροφόρο και υπερσπιστή της Δημοκρατίας: «*Εγώ — είπε — είμαι ο κύριος στόχος ορισμένων αμετανοήτων αποστράτων (πονηρός ο βλάχος, αποφεύγει τον όρο «εν ενεργεία»...) και εγώ, εξ όλων των πολιτικών, υπήρξα ο μόνος παραλήπτης βόμβας, η οποία και ετραυμάτισε τον αξιωματικό που την άνοιξε*... Πολύ πέραν, όμως, από την όποια περίπτωση αυτοπροβολής του κ. Αβέρωφ — μερικοί υποστηρίζουν ότι η επερώτηση Μπαντουβά και η απάντηση του υπουργού Εθνικής Αμύνης, είναι υπόθεση «*σικέ*»... — το ερώτημα που τέθηκε σε ορισμένους πολιτικούς αναλυτές είναι αν, πίσω από τις πληροφορίες αυτές περι «*κινήσεων*», «*αποτυχόντος πραξικοπήματος*», κλπ., υπάρχει κάποιο επιτελικό σχέδιο εκφοβισμού του εκλογικού σώματος, σε μια παραλλαγή του γνωστού συνθήματος «*Καραμανλής ή τανκς*». Πιο συγκεκριμένα, αν υπάρχει σχέδιο, για να «*υπενθυμίζει*» στους Έλληνες ψηφοφόρους ότι, ναι μεν ο στρατός «*δεν βουλεύεται*», πλην δε θα μπορούσε και ν' ανεγερθεί «*την άνοδο των μαρξιστών-σοσιαλιστών στην εξουσία*»!

Όταν οι βιομήχανοι «*κάνουν νερά*»...

ΜΕΧΡΙ τη στιγμή που γράφονται οι γραμμές αυτές, η υποψία για την ύπαρξη ενός τέτοιου σχεδίου, παραμένει. Και συμπίπτει με την οινή διαπίστωση των επιτελών της Νέας Δημοκρατίας ότι το αίτημα της Αλλαγής κερδίζει συνεχώς έδαφος, ενώ συρρικνώνεται, αντίθετα, δύναμη και η πολιτική επιρροή της Δεξιάς. Υπάρχουν ενδείξεις, μάλιστα, ότι ακόμη και παραδοσιακά «*ερείσματα*» της Δεξιάς, όπως ο Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ) άρχισε — κατά τη χαρακτηριστική έκφραση υπουργού — «*να κάνει νερά*», με την έννοια ότι υπέβαλε στα μέλη-του να ψηφίσουν, τη φορά αυτή, «*κατά συνείδηση*»! Πραγματικά λέγεται ότι η οργή του αναπληρωτή υπουργού Συντονισμού κ. Παλαιοκρασά, απέναντι στους βιομήχανους, όπως καταγράφηκε, στην περασμένη εβδομάδα, από τον ημερήσιο Τύπο («*είσθε αχάριστοι*», «*δεν εκτιμάτε τα όσα έκανε για σας η κυβέρνηση*», κ.λ.π.), δεν είναι άμεση με την απόφαση της ηγεσίας του ΣΕΒ να μην εργασθεί και να μην κινητοποιηθεί, στις εκλογές αυτές, υπέρ της Νέας Δημοκρατίας! ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ και καθώς κορυφώνεται η αγωνία και η αβεβαιότητα στους κόλπους του κυβερνητικού κόμματος, αναζητούνται απεγνωσμένα «*λύσεις*»... Για τον πρώην υπουργό Συντονισμού κ. Ι. Μπούτο, η κυβέρνηση και το κόμμα μπορούν να σωθούν αν, στους πέντε νέες που υπολείπονται, μέχρι τις εκλογές, ο κ. Ράλλης προχωρήσει σε ένα «*ριζικό ανασχηματισμό*» της κυβέρνησης-του... Για τον κ. Αβέρωφ, η σωτηρία βρίσκεται στην οριστική εγκατάλειψη του «*ήπιου κλίματος*». Χρειάζεται — λέει — αγώνας, όχι ήπιος, αλλά εντατικός. «*Η νίκη είναι ενοχή*»... Για τον υπουργό Εσωτερικών κ. Χρ. Στράτο ή τον υφυπουργό Τύπου κ. Τσαλδάρη, η σωτηρία βρίσκεται — μια η κυβέρνηση αποδέχθηκε ήδη την αύξηση του αριθμού των υποψηφίων βουλευτών — στη διεύρυνση προς τα δεξιά, ακριβέστερα προς ακροδεξιά.

ΑΓΩΝΙΑ, για την έκβαση της επικείμενης εκλογικής μάχης, έσπευσε ως το σημείο ώστε να υπάρχουν, τη στιγμή αυτή, επώνυμα κεντρικά οργανωτικά στελέχη, αλλά και βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας, που εισηγούνται στον κ. Ράλλη την καθιέρωση της απλής αναλογίας. Στην κίνηση αυτή αντιδρούν, όπως είναι φυσικό, άλλα στελέχη, που χαρακτηρίζουν στην προσπάθεια αυτή σαν «*έκφραση ηττοπάθειας*» (Ι. Βαρβιτσιώτης).

ΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, η ζωή προχωρεί: Ο πληθωρισμός αυξάνει, το δολάριο ανεβαίνει, η δραχμή πέφτει, το απεργιακό κύμα εντείνεται. Η κυβέρνηση επεκτείνει τώρα τις προκλήσεις-της στον κυπριακό χώρο, επανέλαβε την ίδια στιγμή, στην Ουάσιγκτον, το Λονδίνο, την Αθήνα και την Αμερική, επιτείνεται η φημολογία ότι «*μέσα στο καλοκαίρι*» θα έχουμε «*πολιτικές εξελίξεις*» στο Κυπριακό... Φαίνεται πως από «*θεαματικές εξελίξεις*», «*θεαματικές εξελίξεις*» και, γενικότερα από «*θεάματα*» καλά!

ANTHΝΩΡ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΕΣ

ΜΑΪΟΣ

Τετάρτη 20

● Δυο παραβιάσεις των ελληνικών χωρικών υδάτων, κοντά στη Χίο, έγιναν από τους Τούρκους, ενώ γιόρταζαν τα εκατό χρόνια από τη γέννηση του Κεμάλ Ατατούρκ.

● Πέντε Αλβανόφωνοι καταδικάστηκαν στα Σκόπια της Γιουγκοσλαβίας σε ποινές από 7 μέχρι 13 χρόνια, με την κατηγορία «της ανατρεπτικής δράσεως».

Πέμπτη 21

● 125 Βουλευτές της Ν.Δ. με υπόμνημά-τους στον κ. Ράλλη ζητούν την αύξηση του αριθμού των υποψηφίων από τις προσεχείς εκλογές. Το εγχείρημα για τη διεύρυνση κερδίζει έτσι τη ρεβάνς παρά την αρχική αποτυχία-του.

● Σύμφωνα με τον υφυπουργό Άμυνας των Η.Π.Α. Φ. Γουέστ, η Τουρκία του Εβρέν αποτελεί «προμαχώνα της ελευθερίας».

Παρασκευή 22

● Στη νέα κυβέρνηση της Γαλλίας που διόρισε ο Πρόεδρος Φ. Μιτεράν εκπροσωπούνται όλες οι σοσιαλιστικές τάσεις καθώς και η κεντροαριστερά, αλλά δεν συμμετέχουν οι κομμουνιστές.

● Σέ παραίτηση οδηγείται η κυβέρνηση Φορλάνι στην Ιταλία, μετά τις αποκαλύψεις για τη μυστική τεκτονική στοά «Ρ₂» και την ανάμιξη-της σε οικονομικά σκάνδαλα αλλά και απόπειρες πραξικοπημάτων.

Σάββατο 23

● Ακροδεξιοί στην Ισπανία κατέλαβαν κεντρική Τράπεζα της Βαρκελώνης κρατώντας 300 ομήρους, με αίτημα την απελευθέρωση του Τεχέρο και άλλων ηγετών του αποτυχόντος πραξικοπήματος του Φεβρουαρίου.

● Το «νέφος» ξαναεμφανίστηκε πάλι, το υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών θεωρεί ότι «η μόλυνση της ατμόσφαιρας είναι μέσα στα ανεκτά όρια» και περιμένουμε έτσι την αύρα από την Πάρνηθα να λύσει το πρόβλημα.

Κυριακή 24

● Τα αποτελέσματα των εκλογών στην Κύπρο φέρνουν πρώτα κόμματα το ΑΚΕΛ και τον Δημοκρατικό Συναγερμό, ενώ κανένα κόμμα δεν συγκέντρωσε την πλειοψηφία.

Δευτέρα 25

● Αυτοκτόνησαν δυο υπουργοί του Γκιέρεκ στη Βαρσοβία, οι οποίοι κατηγορούντο για οικονομικές ατασθαλίες.

● Μετά την αποτυχία της κατάληψης της Τράπεζας στη Βαρκελώνη από τους φασίστες, η αντιπολίτευση και ο Τύπος της Ισπανίας κατηγορήσαν την κυβέρνηση για συγκάλυψη των ακροδεξιών τρομοκρατών.

Τρίτη 26

● Πορεία με την ευθύνη των ανεξάρτητων φοιτητικών Συλλόγων έγινε στη Βαρσοβία, με αίτημα την απελευθέρωση των πολιτικών κρατουμένων.

Τετάρτη 27

● Άρχισαν στη Ρόδο οι

συνομιλίες Καραμανλή - Ζίβκωφ τόσο για διμερή θέματα όσο και για θέματα Βαλκανικής συνεργασίας και διεθνών προβλημάτων.

● Η διπλωματική αποστολή του Αμερικανού μεσολαβητή Χαμπίμπ στη Μ. Ανατολή κατέληξε σε αποτυχία, ενώ ο Λίβανος έκανε έκκληση προς τις αραβικές χώρες για τον τερματισμό της κρίσης.

Πέμπτη 28

● Ο Ιταλός πρόεδρος Σάντρο Περτίνι ανέθεσε εντολή σχηματισμού κυβερνήσεως στο κ. Φορλάνι, μετά την κυβερνητική κρίση που προκάλεσε η αποκάλυψη της δράσης της τεκτονικής στοάς «Ρ₂».

● Κριτική στην οικονομική πολιτική της κυβέρνησης άσκησε ο Σύνδεσμος Βιομηχάνων, ζητώντας πρόσθετα μέτρα στα θέματα επιβίωσης των βιομηχανιών.

Παρασκευή 29.

● Ο πρόεδρος Μιτεράν διέκοψε τις πυρηνικές δοκιμές, ματαίωσε την ίδρυση πυρηνικού εργοστασίου στη Βρετανία και δήλωσε ότι θα αναθεωρήσει το πυρηνικό πρόγραμμα της Γαλλίας.

● Οι 4 απεργοί πείνας στις φυλακές της Β. Ιρλανδίας θα είναι υποψήφιοι στις βουλευτικές εκλογές που θα διεξαχθούν στις 11 Ιούνη.

Σάββατο 30

● Θα κατατεθεί στη Βουλή τροπολογία στο νομοσχέδιο για τους Ευρωβουλευτές για την καθιέρωση της απλής αναλογικής, ενώ η θέση του ΠΑΣΟΚ παραμένει αδιευκρίνιστη.

Κυριακή 31

● Οι επαναληπτικές εκλογές των γιατρών θύμισαν παλιές, γνωστές καταστάσεις-σε πολλούς. Έτσι οι ψήφοι βρέθηκαν τελικά περισσότεροι από τους γιατρούς που ψήφισαν.

ΙΟΥΝΙΟΣ

Δευτέρα 1

● Με ανοιχτή επιστολή-του στον πρόεδρο της κυβέρνησης Γ. Ράλλη, ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου ζήτησε τη διάλυση της Βουλής και αναγνώριση του υπηρεσιακού χαρακτήρα της κυβέρνησης.

● Το πραξικόπημα στο Μπαγκλαντές, με τη δολοφονία του προέδρου Ραχμάν, απέτυχε και συνελήφθη ο επικεφαλής υποστράτηγος Μανζούρ.

Τρίτη 2

● Διαπραγματεύσεις μεταξύ σοσιαλιστών - κομμουνιστών άρχισαν στη Γαλλία για τις επικείμενες βουλευτικές εκλογές.

Τετάρτη 3

● Μετά το Μινιόν και Κατράντζο η σειρά του Ατενέ και Κλαουδάτου. Το εμπορικό κέντρο της Αθήνας απειλήθηκε με καταστροφή μετά από τρομακτική φωτιά που προήλθε από έκρηξη εμπρηστικών βομβών στα δύο μεγάλα καταστήματα «Κλαουδάτου» και «Ατενέ».

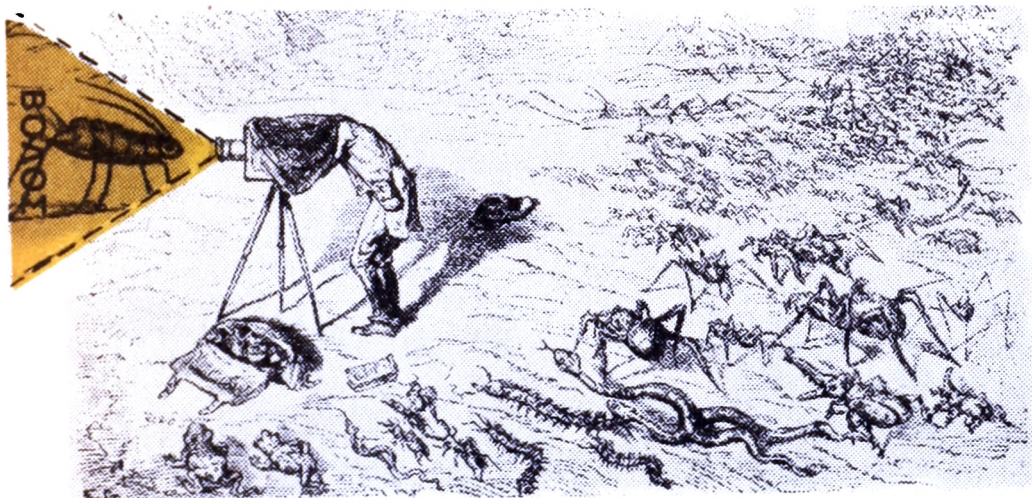

Καλά! Αυτοί δεν είχαν ξαναδεί κινηματογράφο...

Ευθύς μετά την απελευθέρωση της Αλγερίας μία ομάδα νέων κινηματογραφιστών αποφάσισε να χρησιμοποιήσει τον κινηματογράφο για την διαφώτιση του λαού. Η πρώτη ταινία που παρουσίασε αναφερόταν σε κάποια ασθένεια των καλλιεργειών, που φορέας-της ήταν ένα είδος μυίγας. Η πρώτη προβολή έγινε στους αγρότες μιάς περιοχής, που δεν είχαν ποτέ ξαναδεί κινηματογράφο. Οι θεατές παρακολούθησαν με μεγάλο ενδιαφέρον την ταινία και στη συνέχεια εκφράσανε την άποψη, ότι αυτή θα ήταν πολύ χρήσιμη για εκείνους τους δυστυχισμένους, που στις περιοχές-τους υπάρχουν μυίγες τόσο μεγάλες, σαν πρόβατα, όπως αυτές που είδαν στην οθόνη, και την ανακούφισή-τους, που στις δικές-τους περιοχές οι μυίγες ήταν πολύ μικρότερες.

«Έκαστος των ανθρώπων δύο πήρας φέρει...»

Με τη δημοσίευση των άρθρων για τα σκάνδαλα του Βόλου, που ποτέ δεν μπορούσαμε να πιστέψουμε ότι αποτελούν τη μεγάλη εξαίρεση και εξαντλούν ό,τι σάπιο υπάρχει στο βασίλειο της Δανιμαρκίας, ελπίζαμε ότι θα θέταμε σε κίνηση τη διαδικασία επισήμανσης και καταγγελίας του τρόπου με τον οποίο γίνεται η ρύθμιση του χώρου στην Ελλάδα. Ότι άτομα, πολίτες, που ζούν από πιο κοντά τα προβλήματα (και γιατί όχι, τα σκάνδαλα) άλλων πόλεων θα δέχονταν την παρόρμηση πια να τα αναγνωρίσουν και να τα αποκαλύψουν.

ΗΡΑΚΛΕΙΟ · ΓΙΑΝΝΕΝΑ · ΧΑΝΙΑ · ΑΘΗΝΑ · ΒΕΡΟΙΑ · ΚΑΒΑΛΑ · ΠΑΤΡΑ · ΛΑΡΙΣΑ · ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αντίθετα από τις ελπίδες-μας, αυτό που συχνά (προφορικά) ακούμε είναι η αφελής φράση: «πω! πω! Είδες λοιπόν τί γίνεται στο Βόλο!» Που θα μπορούσε το ίδιο καλά να σημαίνει: «Είδες λοιπόν τί γίνεται στον Άρη!». Φαίνεται, ότι παρ' όλο που όλοι σχεδόν οι συνομιλητές-μας έχουν πάει στην πρώτη Γυμνασίου, κανείς δεν κατάλαβε το περιεχόμενο της τόσο έγκυρης ακόμα αφήγησης: «Έκαστος των ανθρώπων δύο πήρας φέρει...» Το συμπέρασμα που κινδυνεύει κανείς να βγάλει είναι: Καλά! Οι αγρότες της Αλγερίας δεν είχαν ξαναδεί κινηματογράφο. Οι αγρότες όμως του ευαίσθητου πολιτικά περιγυρού-μας, είναι σχεδόν ύποπτο να εκφράζουν την ανακούφισή-τους, πως οι δικές-τους οι μυίγες είναι πολύ μικρές.

Όταν οι Βέλγοι δεν είναι Βέλγοι ούτε οι Πόντιοι, Πόντιοι

Οι Γάλλοι ασμενίζουν να λένε ανέκδοτα με ήρωες τους Βέλγους αντίστοιχα (ή και τα ίδια) με εκείνα που λένε οι άλλοι Έλληνες για τους Ποντίους. Περίεργα, η αντίδραση και των Βέλγων, όπως και των Ποντίων, είναι κατά κανόνα υποτονική. Τόσο, που δημιουργεί απορίες για το «πού το πάτε».

Φαίνεται, όμως, ότι κάποιο φως έπεσε τελευταία στο μυστηριώδες πρόβλημα. Ακούμε ότι στο Βέλγιο, χάρτες για ρύθμιση του χώρου, επικυρωμένοι με αποφάσεις του αντίστοιχου με το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας και Περιβάλλοντος οργάνου, αλλάζουν χρώματα με χρήση χημικών μέσων και έτσι αυτόματα αλλάζουν χρήσεις και οι αντίστοιχες περιοχές.

Το συμπέρασμα είναι: Κε Κυριακόπουλε, τώρα που μπήκαμε στην ΕΟΚ και οι τεχνολογικές γνώσεις διαδίδονται τόσο εύκολα, φυλαχτήτε από τους Ποντίους.

ΠΟΙΟΣ ΘΥΜΑΤΑΙ ΤΟΝ ΜΠΟΜΠΥ ΣΑΝΤΣ;

Στην αρχή ήταν ο Μπόμπυ Σαντς. Και οι 66 μέρες της απεργίας πείνας στις φυλακές Μέντζ. Μέχρι το θάνατο. Μετά ο Φράνσις Χιουζ, ο Πάτρικ Ο' Χάρα, ο Ραϊνμοντ Μακ Ρης. Και οι άλλοι.

Ύστερα, όχι και τόσο απρόοπτα, ήρθε το νέφος. Κάποιοι νέοι σεισμοί. Η κατάργηση των ισχυουσών διατάξεων για την προίκα. Τα πρωτοσέλιδα τετράστηλα και τριστήλα, άρχισαν να συρρικνώνονται στη βάση της σελίδας, να γίνονται μονοστήλα, πριν πάρουν το δρόμο για την τελευταία.

Ανάμεσα στην εκλογή του Μιτεράν και στη νέα συμφωνία για τις θάσεις, ο θάνατος του βουλευτή Μπόμπυ Σαντς συντελέστηκε στη συνείδηση των Νεοελλήνων. Των άλλων συντρόφων-του ούτε πρόλαβε να συντελεστεί. Λίγοι — ή και κανείς — πληροφορήθηκαν το θάνατό-τους. Αυτοί δεν ήταν βουλευτές.

Κι ωστόσο, το θέμα παραμένει πάντα «επίκαιρο», όσο επίκαιρος μπορεί να είναι ο αγώνας για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Όσο επίκαιρος μπορεί να είναι ένας θάνατος από απεργία πείνας. Οι Ιρλανδοί πατριώτες συνεχίζουν μέχρι τον τελευταίο.

Αλήθεια, πώς θυμάται τον Μπόμπυ Σαντς;

του Γιάννη Ιωάννου

ΦΡΟΝΗΜΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Ποιός μπορεί ν' αντιλέξει στο ότι μονάδες σαν εκείνη του Πειθαρχικού Τάγματος Καλπακίου δεν υπάρχουν. Ποιός μπορεί, ακόμη, να διαφωνήσει με το γεγονός ότι «μηχανές», όπως εκείνες με τους... «σαμποτέρ» που έριχναν ζάχαρη στα τεπτόζιτα των αυτοκινήτων, δεν συνηθίζεται να στήνονται πιά.

Αυτά όμως, και παρὰ το γεγονός ότι ακόμη και ο Αρχηγός των Αξιωματικής Αντιπολίτευσης διαπίστωσε το υψηλό φρόνημα των Ενόπλων Δυνάμεων χωρίς όμως να εκφράσει και την απερίφραστη ικανοποίησή-του για τις συνθήκες διαβίωσης των μονάδων που επισκέφτηκε, δεν σημαίνουν ανθρώπινες συνθήκες ζωής για το μεγαλύτερο μέρος του στρατεύματος.

Η μείωση της θητείας, αναγκαίο μέτρο σήμερα, δεν έρχεται απαραίτητα να εξαλείψει προβλήματα που έχουν σαν αποτέλεσμα σημεία απογοήτευσης μεταξύ της στρατευμένης νεολαίας και συμπτώματα αίσθησης πειθαναγκασμού, για κείνους που προσέρχονται να εκπληρώσουν τις στρατιωτικές-τους υποχρεώσεις.

Καψόνια, απρεπής συμπεριφορά, εκφράσεις (από μέρους των πλειονότητας των ανωτέρων) προσβλητικές έως υβριστικές, κατάργηση του ελεύθερου χρόνου, ισοπέδωση και μηχανοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα, περιορισμοί στην ελευθερία έκφρασης, σκληρές φυλακίσεις και απειλές, δεν έχουν σαν αποτέλεσμα την πειθαρχία, παρὰ την διάθεση αποφυγής κάθε ευκαιρίας.

Η προσωπική διάλυση κάποτε, για τους περισσότερο ψυχροπονημένους και υπό το βάρος και προσωπικών προβλημάτων των, φθάνει κοντά στην απόπειρα αυτοκτονίας.

Κάποια τέτοια κρούσματα, που πύκνωσαν κύρια σε παρατηρημένα, να

θόριες περιοχές, μαζί με τον αυξανόμενο όγκο, αναγκαστικά α-
νώνυμων, επιστολών, καταγράφουν με δριμύτητα μία κατάστα-
ση, που δεν θέλει να εκλείψει. Αντίθετα, επιτείνεται μέσα σε κα-
θεστώτα ευνοιοκρατίας, ρουσφετολογίας και λειτουργίας των
μηχανισμών παρακολούθησης και φακελώματος των οπλιτών.

Είναι καιρός, τόσο οι πολιτικοί όσο και οι στρατιωτικοί προϊ-
στάμενοι των Ενόπλων Δυνάμεων να συνειδητοποιήσουν ότι τα
«ήρωικά στρατευμένα νιάτα της πατρίδας μας» δεν γίνονται πάλι...
«κωλοφάνταρα» την επομένη, όπως ήταν και την προτε-
ραία, της 25ης Μαρτίου ή της 28ης Οκτωβρίου.

Ας αναλάβουν, λοιπόν, τις ευθύνες τους....

ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΕΝ ΟΨΕΙ ΑΛΛΑΓΗΣ

Το 6ο Πανελλαδικό Συνέδριο του Επιστημονικού Διδακτικού
Προσωπικού (Ε.Δ.Π.) έγινε τις μέρες ακριβώς που στην Κοινο-
βουλευτική Επιτροπή Παιδείας στη Βουλή συζητιέται το σχέδιο
του νέου Νόμου - πλαισίου για τα Α.Ε.Ι. και λίγους μήνες πριν
τις βουλευτικές εκλογές.

Το νέο σχέδιο του Νόμου, αν ψηφισθεί από την τωρινή
Βουλή, θα αποτελεί καθοριστικής σημασίας πράξη για την πο-
ρεία της Ανώτατης Εκπαίδευσης και προφανώς θέτει μια σειρά
έξα προβλήματα, τα οποία χρήζουν άμεσης, ανοιχτής και καθα-
ρής τόποθέτησης. Στο συνέδριο του Ε.Δ.Π. εκφράσθηκε πράγ-
ματι η αποστροφή του κλάδου για τον προτεινόμενο Νόμο, ό-
πως και ο χαρακτηρισμός-του ως κακού, αντιδημοκρατικού
λ.π. Εκεί όμως που το συνέδριο απέφυγε να πάρει θέση είναι
η στάση του κλάδου στη διαμόρφωση των αναγκαίων πολιτικών
συσχετισμών, έτσι ώστε ενδεχόμενη ψήφιση του Νόμου να απο-
μακρύνει ή τουλάχιστον να βελτιωθεί σημαντικά, και αυτό γιατί
α σειρά από τα προβλήματα που θέτει το συγκεκριμένο σχέ-
διο μετατέθηκαν προφανώς στην επερχόμενη αλλαγή.

Η μη πρόβλεψη, έτσι, στοιχειωδών μορφών κινητοποίησης
του κλάδου στην τωρινή συγκυρία, φοβούμαστε ότι υποβιβάζει
την αγώνα για μια επίλυση της κρίσης των Α.Ε.Ι., προς όφελος
των δημοκρατικών και λαϊκών δυνάμεων. Εκείνο όμως το οποίο
πρέπει να επισημανθεί, είναι η αντίληψη που μπροστά στην ερ-
μηνευτική αλλαγή και το ενδεχόμενο σχηματισμού νέας κυβέρνη-
σης από το ΠΑΣΟΚ, μεταθέτει το σύνολο των προβλημάτων
στη μετεκλογική περίοδο.

Όπωςδήποτε ο κλάδος του Ε.Δ.Π., με τις μέχρι τώρα
επισημοποιήσεις-του, με κλασικό παράδειγμα την απεργία των
καθηγητών ημερών, ανέδειξε με ιδιαίτερους τρόπους την πολύπλευρη
κατάσταση των Α.Ε.Ι., διαμορφώνοντας με το κίνημα των φοιτητών
πολυάριθμους συσχετισμούς, οι οποίοι είχαν κυρίαρχο ρόλο στις ε-
κδηλώσεις στο χώρο των Α.Ε.Ι.

Η μετάθεση όμως στην τωρινή περίοδο υπαρκτών προβλημά-
των που ανοίγει το νέο σχέδιο του Νόμου-πλαισίου και η παραι-
ση ουσιαστικά από κάθε μορφής κινητοποίηση πριν τις εκλο-
γές, κάθε άλλο παρά συντελεί στη διαμόρφωση ενός κινήματος ι-
κανού να προωθή δικές-του λύσεις και να ανατρέψει συσχετι-
σμούς. Αποτελεί άραγε η στάση αυτή μια αναγκαία τακτική, ή
απλώς γενικότερο σύμπτωμα της κυρίαρχης σήμερα αντίληψης
το πώς αναπτύσσονται τα μαζικά κινήματα εν όψει της αλ-
λάξης;

ΗΜΕΡΩΣΗ; «ΧΑΙΡΕ»...

Τα κεφάλια αυτών που έχουν την ευθύνη — ή μάλλον την αρ-
μοδιότητα, γιατί «ευθύνη» δεν ξέρουμε αν πραγματικά υπάρχει
στη πληροφόρηση του Τύπου από μέρους της Κυβέρνησης,
είναι να γίνεται ένας τόσο αυθαίρετος όσο και παράλογος
απολογισμός: Ότι «Τύπος» στην Ελλάδα, και μόνον εδώ, είναι οι
εφημερίδες. Κάποτε και τα εβδομαδιαία περιοδικά.
Απώτελεσμα, να αποκλείονται επαγγελματικά έντυπα πληρο-

φόρησης από την κάλυψη πολιτικών γεγονότων τόσο στην Ελ-
λάδα όσο και στο εξωτερικό. Η Γενική Γραμματεία Τύπου και
Πληροφοριών και κατ' επέκταση η Κυβέρνηση, προβάλλοντας
τυπικά κωλύματα — αν η εφημερίδα είναι ημερήσια ή όχι, το πε-
ριοδικό εβδομαδιαίο ή δεκαπενθήμερο — δεν καλεί στην κάλυψη
αυτών των πολιτικών γεγονότων-συνεντεύξεις πρωθυπουργού
ή σημαίνοντων κυβερνητικών παραγόντων, συναντήσεις κορυ-
φής με αρχηγούς ξένων κρατών, συσκέψεις στο ΝΑΤΟ ή στην
ΕΟΚ — τους αρμόδιους συντάκτες αυτών των εντύπων.

Ήθυμα των «τυπικών κωλυμάτων» και το ΑΝΤΙ, που η Κυβέρ-
νηση το κρατά συστηματικά έξω από το πλαίσιο ενημέρωσης,
προβάλλοντας την δικαιολογία ότι... πρόκειται για — δεκαπεν-
θήμερο περιοδικό.

Βέβαια με τέτοιες «εν αμαρτίαις προφάσεις» δεν κρύβεται η
ουσία του γεγονότος, που συνίσταται στο ότι η παρούσα Κυ-
βέρνηση προσπαθεί να κρατήσει στο περιθώριο το ΑΝΤΙ, ένα
περιοδικό που, χωρίς εξαρτήσεις, ασκεί την κριτική-του και συμ-
βάλλει στην πληροφόρηση με τέτοιες αποκαλύψεις που το καθι-
στούν... «καταραμένο» (!) στη Νεοδημοκρατική συνείδηση και
βαρύ στο μαλακό υπογάστριο των μεγαλόσχημων Κυβερνητι-
κών παραγόντων.

Όμως, ό,τι και όπως νάναι, στους... βαρώνους της οδού Ζά-
λοκώστα ένα καλοκαίρι έχει μείνει για να ασκούν μια τέτοια πο-
λιτική διακρίσεων πίσω απ' τα βαριά γραφεία-τους. Από το φθι-
νόπωρο, όπως δείχνουν τα πράγματα, κάτω από το αναπτόρε-
πτο βάρος των εξελίξεων, θ' αναζητούν εκείνοι πηγές πληρο-
φόρησης με περισσότερη εμμονή απ' ό,τι άλλοι σήμερα. Και δεν
θα τους έχει μείνει ούτε η ντροπή....

ΗΜΕΡΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Και οι μέρες αυξά-
νουν. Όχι εκείνες που
κόβονται από τη ζωή-
μας για να προστεθούν,
σαν χρόνια, στη ζωή
των απανταχού ευεργε-
τών μας. Μα εκείνες
της «Μητέρας», του
«Πατέρα», του «Παι-
διού», των «Ερωτευμέ-
νων» — ανήμερα
του.... Αγ. Βαλεντίνου,
μια και «η Ευρώπη ξα-
ναγύρισε στην
Ελλάδα». Κάπως έτσι
γιορτάσαμε και φέτος
την «Παγκόσμια ημέρα
του Περιβάλλοντος»,

με: Διάλεξη στην αίθουσα της Αρχαιολογικής εταιρείας, ειδική
αναμνηστική σφραγίδα των Ελληνικών Ταχυδρομείων, Πανελ-
λήνιο μαθητικό διαγωνισμό έκθεσης, που θα καθιερωθεί όμως
από του.... χρόνου. Κατά.... πληροφορίες, πρόταση για ομαδική
και υποχρεωτική συλλογή αποτίγερων στους δρόμους απορρι-
φθηκε την τελευταία στιγμή!

Ωστόσο, τις εκδηλώσεις τίμησαν με την παρουσία-τους παρά-
γοντες της Κυβέρνησης, ο Υπουργός Πολιτισμού κ. Πλυτάς και
άλλοι πολλοί. Το νέφος θα παρίστατο αν δεν φύσαγε αεράκι τις
δύο προηγούμενες μέρες. Όσο για τις φωτιές, μόλις αποτέφρω-
σαν μέρος του δάσους του Υμηττού και έκταση στα Μελίσσια,
τράβηξαν κατά την Σαρωνίδα.

Σημεία του καλοκαιριού και των καιρών.

Ποιός είπε ότι εκεί που υπάρχει καπνός, δεν υπάρχει φωτιά;
Και του χρόνου.

του Πέτρου Σταγκου

Παρατεταμένη κυοφορία που εγκυμονεί τερατογεννήσεις...

Αλληλο-υπονομευτικά...

Γιά «σικέ ερώτηση (και στάση) κατηγορήθηκε έμμεσα ο κ. Κ. Μπαντουβάς από τον κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του Κ.Κ.Ε κ. Ν. Καλούδη και για κυβερνητική πρωτοδότηση («διότι έχει συμφέρον να υπάρχετε και να γιγαντώνεστε, διότι σε σας οφείλουν την εξουσία, στον μπαμπούλα και στο σκιάχτρο του κομμουνισμού...») κατηγορήθηκε άμεσα το Κ.Κ.Ε. από τον κ. Μπαντουβά....

Επειδή — και λόγω ηλικίας και λόγω μη χμφισβητούμενης ψυχικής υγείας — δεν μπορεί να ισχύει το εκ της λαϊκής σοφίας εκπορευόμενο ρητό «από μικρό κι από τρελό μαθαίνεις την αλήθεια», η διαπίστωση παραμένει στο επίπεδο ότι «κάποιοι» τριβαν τα έρρα-τους.

Κατά τα άλλα επρόκειτο για «παρεξήγηση»...

Φιλοπόλεμα...

Αντέδρασε «σθεναρώς», όπως λέγεται, η βουλευτίνα Επικρατείας της Ν.Δ. κ. Α. Ιαντζουλίνου στην πρόταση του τελευταίου συνουμανιστών, όπως έχουμε ξαναγράψει, Ι. Κουτσοχέρα, ν' απαγορευτούν τα παιδικά πολεμικά παιχνίδια, στη διάρκεια πρότατης συνόδου της Επιτροπής για τη Μόρφωση και την Παιδεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που έγινε στους Δελφούς...

Παιδαγωγική άποψη ή ιδεολογικό μήνυ- - δελφικός χρησμός!

Μουσειακά...

Μουσειακή αξία είχαν ορισμένες Διεθνείς Μβάσεις που ψηφίστηκαν την περασμένη τάρτη στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Υπουργείου Εργασίας για θέματα της ιδικής εργασίας.... Χρονολογούνται από 1946! Αφού περίμεναν 35 χρόνια, μπορούν περιμένουν και λίγο ακόμα για νά 'ρθουν ν Ολομέλεια της Βουλής' ή όχι;

Κοινο-βουλευτικά!...

Δύο φορές, στις 13/5 και στις 26/5, (Τρί- και οι δυο), δεν υπήρξε ψυχή στην αίθου- του κοινοβουλίου, πλην του προεδρεύον- , μερικών βουλευτών από τους επερω- τες και του αρμόδιου καθ' ύλην υφυπουρ-

Δύο φορές οι προεδρεύοντες, ο κ. Ι. Λαυ- ρίδης την πρώτη και ο κ. Α. Γκίλλας τη ρεη, «έβγαλαν το άχτι»-τους: (Ι. ΛΑΥ- ΤΙΔΗΣ: «...τη συναινέσει των τριών των βουλευτών, λύεται η συνεδρί- ...» Α. ΓΚΙΛΛΑΣ: «...τη συναινέσει της ελώς απουσιάζουσας συμπολιτεύσεως, αι η συνεδριάσεις...».

Δύο φορές οι επίμαχες φράσεις απαλεί- -αν από τα επίσημα πρακτικά.

Δύο φορές εκκρεμεί το ίδιο ερώτημα: - πήρε την πρωτοβουλία και την ευθύνη -τό.

...ριμένουμε την τρίτη.... Τρίτη!

Γεροντικά...

...μονες οι γεροντικά νεολαιίζουσες εκ- -σεις του προέδρου της Βουλής κ. Δ.

Ύστερα απο έναν αντιοικονομικό μαραθώνιο επί του.... Οικονομικού νομοσχεδίου (οκτώ συνεδριάσεις νομοθετικής εργασίας, δηλαδή τρεις ολόκληρες βδομάδες, όπου «πέρασαν» με μεταμφιέσεις και ψευδώνυμα «πολλά» και «διάφορα»), κυρίαρχο πρό- βλημα της περιόδου: η οικονομία της υπόλοιπης διάρκειας ζωής της Ολομέλειας της Βουλής και της τελευταίας αυτής συνόδου γενικότερα.

Οι αρχιερείς των ποικιλωνυμων μαντειών έδωσαν διάφορες εκδοχές διάρκειας και ημερομηνιών λήξης, τόσο για την Ολομέλεια, όσο και για την Σύνοδο συνολικά, για ν' «ανατραπούν» την επομένη, να «αναθεωρηθούν» την μεθεπομένη, να «επιβεβαιω- θούν» αργότερα και να «διαψευστούν» στη συνέχεια — μια διαδικασία, κάθε άλλο παρά πρωτότυπη σύμφωνα με την παράδοση της μαντικής πρακτικής και την παντα- χού παρούσα κρίση εμπιστοσύνης...

Ταυτόχρονα ελαστικό και ανελαστικό το πλαίσιο:

● Η διάρκεια της Ολομέλειας είναι συνάρτηση της εκτίμησης και της δυνατότητας της κυβέρνησης, για το ποιά νομοσχέδια θα φέρει προς ψήφιση στην Ολομέλεια, από εκείνα που πρέπει κατ' ανάγκην να «περάσουν» απ' αυτήν, σύμφωνα με το ισχύον Σύ- νταγμα, και ποιά θ' αφήσει στους ψυκτικούς θαλάμους των εκκρεμοτήτων, καθώς και συνάρτηση του χρόνου που θα χρειαστεί για να «περάσουν», ανάλογα με το αν θα χαρακτηρισθούν ως «επείγοντα», «κατεπείγοντα» ή θα εισαχθούν προς συζήτηση.... αχαρακτήριστα. (Οι υποψηφιότητες είναι γνωστές: ελληνο-ευρωβουλευτικό εκλογικό νομοσχέδιο, Νόμος - πλαίσιο, Συμφωνία για τις βάσεις, κυρώσεις Διεθνών Συμβάσε- ων, Κωδικοποιητικά νομοσχέδια, προστασία περιβάλλοντος).

● Η διάρκεια της Συνόδου — η διάρκεια δηλαδή των θερινών τμημάτων της Βουλής μετά την λήξη των εργασιών της Ολομέλειας — είναι συνάρτηση του μείζονος προ- βλήματος: του χρόνου της προκήρυξης και της διεξαγωγής των γενικών εκλογών.

Η «κανονική» εκδοχή» πάντως, με και παρά τις πιθανές σχετικές αυξομειώσεις- της, (λήξη Ολομέλειας τέλος Ιουνίου — λήξη της Συνόδου τέλος Σεπτεμβρίου) συνο- δεύεται από την νεύρωση της αναμονής — για τους πολλούς της «Αλλαγής», για άλ- λους του «Τέλους», και για ορισμένους της επόμενης πράξης στο συνεχιζόμενο σή- ριαλ της δοκιμής αιχμαλωσίας των κοινοβουλευτικών-μας δεδομένων.

Η εκδοχή της ανατροπής της «κανονικότητας», αυτής — που κινδυνεύει μάλλον να ξεμείνει στα αζήτητα, (παλίμβουλοι γαρ και αναποφάσιστοι οι έχοντες πηδάλιο και μοχλούς ανά χείρας) ενισχύει βασανιστικά το ευεργετικό κατά τα άλλα — συναισθημα της αμφιβολίας.

Σωστοί και λαθεμένοι υπολογισμοί, εύλογοι και παράλογοι συλλογισμοί συνυπάρ- χουν και συνοδοιπορούν μέσα στα πλαίσια μιας παρατεταμένης κυοφορίας, που ε-γκυμονεί τερατογεννήσεις... Εκεί που έχουμε φτάσει ενδεικνύται η καισαρική τομή! («Να γίνει κάτι τέλος πάντων, βρε αδερφέ, να τελειώνουμε μ' αυτήν την ερμαφρόδιτη κατάσταση...»).

Παπασπύρου, που υπολείπεται 4 βουλευτών (Ι. Κοντοβράκης - έτος γεν. 1900 — Κ. Καλ- λίας, Ι. Κόνιτσας και Κ. Βασάλος - έτος γεν. 1901), συναγωνίζεται τον κ. Π. Κανελ- λόπουλο (έτος γεν. 1902) και προπορεύεται των άλλων 294 βουλευτών.

Οι δύο τελευταίες:

● «Δε χαρίζω ούτε μία ώρα απ' όσες μου χρωστάει ο Θεός...» — στον μαλαισιανό διαπιστευμένο πρέσβη στις 21/5.

● «Γιά να εκλεγεί κανείς βουλευτής προβλέ- πεται κατώτατο όριο, ανώτατο όμως όχι...» — απαντώντας σ' ερώτηση σπουδαστή της Σχολής Εθνικής Αμύνης στις 28/5, για το αν θα πολιτευτεί και πάλι...

Τα «παιδιά» παίζει ή: ε μ ε ι ς τί χρωστά- με;

Φιλικά...

«Την γλύτωσε», πριν λίγο καιρό από ορι- σμένους... φίλους-του ο Στέφανος Τζουμά- κας, όταν διέπραξε δημόσια ορισμένες πολι- τικές «απρέπειες» σε μιά συγκεκριμένη κα- τεύθυνση, συνεντευξιαζόμενος στην «Ελευ- θεροτυπία». «Την γλύτωσε» κι αυτήν τη φο- ρά από το.... βάραθρο που έπεσε με το αυτο- κίνητο....

Από τους ίδιους αυτούς φίλους-του και οι φιλικές ευχές για «καλή ανάρρωση» και... «ό,τι ποθεί».

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΑ
ΠΕΡΙΠΛΑΝΩΜΕΝΑ ΝΗΣΙΑ
του Ζακ Πρεβέρ

Σ' αυτά τα νησιά οι κάτοικοι
μόνοι-τους μαγειρεύουν, διαβά-
ζουν, κάνουν το ψωμί-τους, την
ποίηση-τους, τη μουσική-τους,
μέχρι που η Μεγάλη Ήπειρος
ανακαλύπτει πως οι κάτοικοί-
τους ψαρεύουν μ' αγκίστρια
φτιαγμένα από χρυσάφι... κι ό-
λα αρχίζουν, ξαφνικά, ν' αλλά-
ζουν.

Εικονογραφημένο από τον
Αντρέ Φρανσουά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΚΜΗΡΙΟ
ΖΩΟΔ. ΠΗΓΗΣ 17 —
ΤΗΛ. 6448510

κύκλοφορούν

Κυκλοφόρησε

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

τεύχος 42. Άπριλιος Μάιος.

Άγγ. Έλεφάντη, Η νίκη του Φρανσουά Μιπτεράν
στή Γαλλία, Δαμ. Παπαδημητρίου, Οι αρχη-
γικές ανάγκες του μέσου Έλληνα ● Άγγελου Έλε-
φάντη, Ανδρέου Παπανδρέου αποσαφηνίσεις ●
Γεράσιμου Βάκου, Προβλήματα στή φιλοσοφία και
τήν Ιστορία της, Μιχάλη Μοδινού, χωροταξικές
παράμετροι της περιοχής Πηλίου, Γιώργου Ση-
μαιοφορίδη, Τό πολιτιστικό κέντρο Αθηνών. Νί-
κου Τερζή, Η πορεία του Γληνού από τον Έκπαι-
δευτικό Όμιλο στο ΚΚΕ ● Νίκου Χριστοδουλάκη,
Γιά την άριστερά του Βρετανικού Έργατικού Κόμ-
ματος.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Χριστόφορου Λιοντάκη, Ο ρόλος, Μπράϊαν Πέττιν
Ποιήματα ● Γιώργη Γιατρομανωλάκη, Απόσπασμα από
μυθιστόρημα ● Κάθριν Μάνοφληντ, Διηγήματα ● Χίλκς
και μία νύχτα ● Βαγγέλη Μπισκάρη, Γιά τή θεματική
κριτική του Σταρομπίνσκι ● Σταρομπίνσκι, Η κριτική
σχέση ● Παν. Μουλλά, Από τή μεριά του Φλωμπέρ
Κλεοπάτρα Λεονταρίτη, Η νεορομαντική βιοθεωρία του
Καζαντζάκη ● Χριστ. Λιοντάκη, Δ. Ν. Μαρωνίτη, «Όροι
του λυρισμού στον Ελύτη» ● Γιαν. Χάρη, «Αναζητών-
τας τή δομή τής φραστικότητας» Μαρ. Δήτσα, «Άργώ».
«Μαγιακόφσκι»

ΚΥΠΡΙΑΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Πρώτα συμπεράσματα και διαφαινόμενες προοπτικές

του Γιάννου Κρανιδιώτη

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων των
κυπριακών βουλευτικών εκλογών
θα αποτελέσει ασφαλώς αντι-
κείμενο άλλων, πιο εμπεριστατωμένων
και επιστημονικών εργασιών, που για να
πραγματοποιηθούν, εκτός από τη μελέτη
άλλων συγκριτικών στοιχείων, χρειάζεται
και τον απαραίτητο χρόνο που θα επιτρέ-
ψει την ψύχραιμη εκτίμησή-τους. Στο ση-
μερινό άρθρο θα επιχειρήσω απλώς να
δώσω τις πρώτες εντυπώσεις των εκλογι-
κών αποτελεσμάτων και τα πρώτα συμπε-
ράσματα που μπορούν να εξαχθούν για
τον τρόπο που ψήφισε ο κυπριακός λαός
και να σκιαγραφήσω τέλος ορισμένες
προοπτικές που διαγράφονται με βάση τα
αποτελέσματα των εκλογών της 24ης
Μαΐου 1981.

Το πρώτο σημείο που πρέπει να υπο-
γραμμιστεί, σε σχέση με τις εκλογές αυ-
τές, είναι η σημαντική — πρωτοφανής
σχεδόν — προσέλευση του Κυπριακού
λαού στις κάλπες, κατά ποσοστό γύρω
στο 95% και η πολύ μικρή αποχή που ση-
μειώθηκε, γεγονός που αποδεικνύει το με-
γάλο ενδιαφέρον που παρουσίαζαν οι εκ-
λογές.

Ένα άλλο θετικό σημείο επίσης, που
πρέπει από την αρχή να μνημονευθεί, εί-
ναι η επιμέλεια που έδειξε γενικά η κυβέρ-
νηση Κυπριανού για τη διεξαγωγή των εκ-
λογών. Η ψηφοφορία έγινε με όλους
τους δημοκρατικούς τύπους, μέσα σε α-
τμόσφαιρα απόλυτης τάξης και ηρεμίας,
χωρίς να σημειωθεί οποιοδήποτε κρού-
σμα παρατυπίας ή νοθείας. Τα δύο αυτά
στοιχεία συνθέτουν οπωσδήποτε το υψη-
λό επίπεδο δημοκρατικής συνειδητοποίη-
σης του Κυπριακού ελληνισμού.

Όπως είναι γνωστό, οι 35 έδρες της
Βουλής κατανεμήθηκαν ως εξής: 12 έδρες
πήρε το ΑΚΕΛ, που βγήκε πρώτο κόμμα,
με ποσοστό 32,77%, 12 έδρες πήρε επί-
σης το ΔΗΣΥ του Β. Κληρίδη, που βγήκε
δεύτερο κόμμα, με ποσοστό 31,89%, 8 έ-
δρες πήρε το ΔΗΚΟ του προέδρου Σπ. Κυ-
πριανού που συγκέντρωσε ποσοστό
19,50% και 3 έδρες η ΕΔΕΚ, που συγκέν-
τρωσε ποσοστό 8,17%. Τα αποτελέσματα
αυτά δεν πρέπει να ξάφνιασαν κανένα με-
λετητή του Κυπριακού προβλήματος, για-
τι ήσαν τα αναμενόμενα. Η τάση των τε-
λευταίων ετών για τη δημιουργία πολωτι-
κής πολιτικής ατμόσφαιρας στο νησί και
υποβάθμισης του καιρίου εθνικού προ-
βλήματος σε αντιδικία μεταξύ αριστερών
και δεξιών, ήταν οφθαλμοφανής και γνω-
στή σ' αυτούς που παρακολουθούν τα κυ-
πριακά πράγματα. Τα αποτελέσματα των
εκλογών ήρθαν να επισφραγίσουν την εκ-
τίμηση αυτή και να επιβεβαιώσουν την ύ-
παρξη πόλωσης των πολιτικών δυνάμεων
στην Κύπρο.

Όπως φάνηκε από την απλή αυτή πα-
ράθεση των εκλογικών στοιχείων, πρώτα
κόμματα αναδείχθηκαν το ΑΚΕΛ και το

ΔΗΣΥ, που εκφράζουν αντίθετους ιδεολο-
γικά χώρους. Ο Δημοκρατικός Συναγερ-
μός (ΔΗΣΥ) του Κληρίδη, παρουσιάζει μία
εντυπωσιακή άνοδο, η οποία οφείλεται σε
πολλούς λόγους. Πρώτα, στο γεγονός ότι
για πολλά χρόνια το κόμμα αυτό μονοπω-
λούσε το χώρο της αντιπολίτευσης και
καρπωνόταν όλη τη φθορά και τα σφάλμα-
τα της κυβερνητικής παράταξης. Δεύτε-
ρο, το κόμμα αυτό απέδειξε ότι διαθέτει
καλή οργάνωση και «μέσα» που κληρονό-
μησε σε μεγάλο βαθμό από τα ακροδεξιά
και εσοκαβήτικα στοιχεία, που φιλοξενεί
στις τάξεις-του.

Το ΑΚΕΛ διατήρησε τη δύναμη-του και
αναδείχθηκε πάλι πρώτη πολιτική δύναμη
του τόπου. Το συμπέρασμα που μπορεί να
εξαχθεί, τόσο από την άνοδο της δύναμης
του ΔΗΣΥ όσο και από τη διατήρηση της
δύναμης του ΑΚΕΛ — και τα δύο κόμματα
ακολουθούν μετριοπαθή πολιτική πάνω
στο Κυπριακό πρόβλημα — είναι πως το
κυπριακό εκλογικό σώμα άρχισε να δεί-
χνει σημεία ψυχολογικής κόπωσης. Η πο-
λιτική της υποστήριξης των Διακοινοτι-
κών συνομιλιών και της συνδιαλλαγής με
τους Τουρκοκύπριους επικράτησε πάνω
στην πολιτική της αγωνιστικότητας και
της διεθνοποίησης, που υποστήριζαν το
κόμμα της ΕΔΕΚ και, σε μεγάλο βαθμό, το
ΔΗΚΟ του προέδρου Κυπριανού.

Το ΔΗΚΟ υπέστη, σε σχέση με τις βου-
λευτικές εκλογές του 1976, σημαντική
συρρίκνωση της δύναμής-του μέσα στη
Βουλή, σε όφελος κύρια της δεξιάς, ενώ η
δύναμη του Σοσιαλιστικού κόμματος Ε-
ΔΕΚ, που ήταν πάντα γύρω στο 12% δια-
σπάστηκε μεταξύ της ΕΔΕΚ (8,17%) και
του κεντροαριστερού κόμματος του Σο-
φιανού (2,78%). Οι υπόλοιποι Μακαριακοί
δεξιοί υποψήφιοι καταποντίστηκαν.

Η νέα αυτή πολιτική πραγματικότητα
των Κυπριακών εκλογών φέρνει την
πλειοψηφία της Βουλής σε αντίθεση με
την αγωνιστική πολιτική που διακήρυξε ο
Μακάριος λίγο πριν από το θάνατο-του
και σε αντίθεση επίσης προς την περαιτέ-
ρω πορεία για διεθνοποίηση του θέματος.

Το φαινόμενο αυτό όμως είναι απόρ-
ροια της ίδιας της αντίφασης που περιέ-
κλειε η πολιτική που ακολουθήθηκε από
την κυπριακή Κυβέρνηση μετά το 1974. Α-
πό τη μια πλευρά, στα θέματα εξωτερικής
πολιτικής χαραχτηκε — θεωρητικά τουλά-
χιστον — μία αδέσμευτη αγωνιστική
γραμμή, ενώ από την άλλη πλευρά, η πο-
λιτική στο εσωτερικό αντιστρατευόταν τη
γραμμή αυτή και ενίσχυε τις συντηρητι-
κές δομές της κυπριακής κοινωνίας. Η α-
πουσία μιας ορθολογικής πολιτικής οικο-
νομικής ανάπτυξης, που θα στράτευε
τους οικονομικούς πόρους του τόπου για
τις ανάγκες του αγώνα και η έλλειψη μιάς
δίκαιης εισοδηματικής πολιτικής, οδήγη-
σε στην όξυνση των διαφορών μεταξύ
των υψηλών και των χαμηλών εισοδηματι-

ών τάξεων. Από την άλλη μεριά, πάλι η προσπάθεια ενσωμάτωσης των προσφύγων στο ελεύθερο τμήμα της Κύπρου, βοήθησε στην περαιτέρω αστικοποίηση της Κυπριακής ζωής και στη δημιουργία μίας καταναλωτικής κοινωνίας. Η κατάσταση αυτή υποβοήθησε την καλλιέργεια και ανάπτυξη ενός κλίματος μοιρολαρείας και ηττοπάθειας.

Χαρακτηριστικό είναι πώς ψήφισαν οι πρόσφυγες, οι οποίοι έδειξαν προτίμηση στο ΑΚΕΛ και στο ΔΗΣΥ. Προτίμησαν δηλαδή την πολιτική της μετριοπάθειας και του συμβιβασμού.

Οι πρόσφυγες φαίνεται πως επηρεάστηκαν από τις υποσχέσεις του Κληρίδη, ότι δήθεν «αυτός μόνο μπορεί να συζητήσει με τους Τούρκους και να οδηγήσει το πρόβλημα σε κάποια λύση» και από τις καταγγελίες του ότι δήθεν «αν ήταν αυτός στα πράγματα, οι πρόσφυγες της μοσχώστου θα βρίσκονταν ήδη στα πίτια-τους». Επηρεάστηκαν επίσης και από την πολιτική των «τολμηρών βημάτων» συνδιαλλαγής με τους Τουρκοκύπριους που διακήρυξε το ΑΚΕΛ.

Η νέα σύνθεση της κυπριακής Βουλής εν πρόκειται επί του παρόντος να επηρεάσει την εκτελεστική εξουσία, διότι οι προεδρικές εκλογές δεν πρόκειται να διεξαχθούν πριν την παρέλευση δυο ετών. Μέχρι τότε η κυβέρνηση Κυπριανού θα συνεχίσει να χειρίζεται τα εσωτερικά και εξωτερικά θέματα της χώρας. Βέβαια, τα πράγματα θα δυσκολέψουν για την κυβέρνηση Κυπριανού, η οποία δεν διαθέτει πλέον απόλυτη πλειοψηφία μέσα στην Κυπριακή Βουλή. Θα χρειάζεται, λοιπόν, κάποιος που θα θέλει να περάσει ένα

νομοσχέδιό-της από τη Βουλή, να προβαίνει σε πολιτικούς ελιγμούς, που να της εξασφαλίζουν τις απαραίτητες συμμαχίες μέσα στη Βουλή. Φαίνεται όμως ότι το ΑΚΕΛ θα δώσει πάλι την υποστήριξη-του προς τον πρόεδρο Κυπριανού και αυτό έχει φανερό καθαρά από το γεγονός ότι για το σημαντικό αξίωμα του προέδρου της Βουλής δεν έχει υποδείξει δικό-της υποψήφιο, ενώ όλες οι ενδείξεις είναι ότι θα υποστηρίξει τον υποψήφιο του ΔΗΚΟ.

Η πολιτική αυτή υποστήριξης όμως του ΑΚΕΛ προς τον Κυπριανού, δεν μπορεί να γίνεται χωρίς σημαντικά ανταλλάγματα, που θα αφορούν τόσο θέματα εσωτερικής όσο και εξωτερικής πολιτικής. Η συνεργασία των δύο δυνάμεων διαφαίνεται δύσκολη, όσον αφορά τουλάχιστον τους χειρισμούς του εθνικού θέματος, τομέας στον οποίο τα δύο κόμματα είχαν και στο παρελθόν αντιδικήσει, και όπου ο Κυπριανού εμφανίζεται να μην συμμερίζεται απόλυτα την μετριοπαθή πολιτική του ΑΚΕΛ. Το πρόβλημα εδώ είναι πώς θα χρησιμοποιήσει ο πρόεδρος Κυπριανού το ρυθμιστικό ρόλο, που το εκλογικό σώμα εμπιστεύθηκε στο κόμμα-του μέσα στη Βουλή. Ο κίνδυνος είναι μήπως στην προσπάθειά-της να κρατηθεί στην εξουσία και να επιβιώσει πολιτικά, η κυβέρνηση θελήσει να έρθει σε απαράδεκτους συμβιβασμούς για το εθνικό θέμα, με άλλες δυνάμεις στη Βουλή.

Οι πληροφορίες που υπάρχουν εξ άλλου για κάποιο σύντομο «κλείσιμο» του κυπριακού, προμηνύουν μεγάλες και ισχυρές πιέσεις πάνω στην Ελληνοκυπριακή πλευρά, μέσα στο καλοκαίρι που έρχεται. Τα δυτικά σχέδια που δημοσιεύτηκαν πρό-

σφατα μιλούν για λύσεις απαράδεκτες συννομοσπονδιακού χαρακτήρα, που θα υποθηκεύσουν το μέλλον της Κύπρου και του ελληνισμού-της για πάντα. Για το λόγο αυτό ο πρόεδρος Κυπριανού χρειάζεται επαγρύπνηση, ετοιμότητα και συνεργασία με άλλες πατριωτικές δυνάμεις, έτσι ώστε να αντισταθεί στις πιέσεις που θα αντιμετωπίσει και να ματαιώσει τυχόν σχέδια άλωσης της Κύπρου εκ των έσω. Τα δε πρόσφατα εκλογικά αποτελέσματα είναι από της πλευράς αυτής ανησυχητικά. Είναι τραγικό να συμμετέχουν στη σημερινή Βουλή πραξικοπηματικά και εοκαβήτικα στοιχεία από το ΔΗΣΥ και να έχουν μείνει εκτός Βουλής πατριωτικές δυνάμεις, όπως ο Τάσος Παπαδόπουλος, ο Τάκος Χατζηδημητρίου, ο Αλέκος Μιχαηλίδης και ο Χ. Σοφianός.

Το βάρος της ευθύνης για μια πατριωτική γραμμή στο κυπριακό πέφτει τη στιγμή αυτή πάνω στον πρόεδρο Κυπριανού και την κυβέρνησή-του, αλλά και στις υπόλοιπες δημοκρατικές προοδευτικές δυνάμεις, όπως είναι η ΕΔΕΚ. Οι δυνάμεις αυτές έχουν υποχρέωση πια να πλησιάσουν και να πείσουν τον κόσμο για την ορθότητα της πολιτικής-τους γραμμής με πολιτικό ρεαλισμό, αλλά και με δείγματα συνεργασίας και ενότητας μεταξύ-τους. Η ομοψυχία και η συνεργασία των δυνάμεων αυτών επιβάλλεται σήμερα περισσότερο παρά ποτέ άλλοτε σαν απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση του κυπριακού ελληνισμού και την εθνική-του αποκατάσταση. Συνέχιση της διάσπασης των δυνάμεων αυτών και διχόνοια, θα διαμορφώσουν ιδανικές συνθήκες στο εσωτερικό μέτωπο για ξένη διείσδυση και επέμβαση.

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Τό μωκαναυόκ

ΚΕΔΡΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Μετά τον Πασίγνωστο

ΛΟΥΣΙΑ

(σ' ένα χρόνο 5 εκδόσεις)

ΤΩΡΑ
ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ
ΝΙΚΟΥ ΧΟΥΛΙΑΡΑ

«ΜΠΑΚΑΚΟΚ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6 (Πάροδος 'Ακαδημίας) Τηλ. 3615783

ΗΠΑ: Οι δολοφονίες της Ατλάντα

Η χήρα του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ επικεφαλής πορείας στη μνήμη των μικρών δολοφονημένων μαύρων της Ατλάντα.

Σε μια βδομάδα μέσα ένας δεκαοχτάχρονος έκοψε το λαρύγγι μιας γριάς και μετά μαχαίρωσε το πτώμα 42 φορές..., ένας σχιζοφρενής, πρώην παπάς, σκότωσε ένα νέο και μετά σοδόμησε τη συνοδό-του, λίγο πριν τη σκοτώσει κι αυτήν με τη σειρά-της..., μια νεαρή ανταποκρίτρια μαχαιρώθηκε 35 φορές, αφού βιάστηκε από έναν δραπέτη. Αυτές οι δολοφονίες συνέβηκαν στην Ατλάντα, της πολιτείας Τζόρτζια. Δεν είναι, όμως, «οι δολοφονίες της Ατλάντα» που αναστατώνουν την αμερικανική κοινή γνώμη.

Άρχισαν το καλοκαίρι του 1979. Και συνεχίστηκαν από τότε, μια κάθε μήνα, για να φθάσουν τις 22.

Τα θύματα είχαν μόνο τρία κοινά χαρακτηριστικά: την ηλικία (8-14 ετών), το χρώμα (ήταν μαύρα) και τη φτώχεια. Όλες οι άλλες συνθήκες των εγκλημάτων ήταν διαφορετικές. Άλλα είχαν πυροβοληθεί, άλλα μαχαίρωθεί, άλλα στραγγαλισθεί και άλλα... άλλα παρόμοια είχαν πάθει. Σε δυο ή τρεις μόνο περιπτώσεις υπήρχαν και ίχνη σεξουαλικής βίας. Όλα τα πτώματα είχαν πεταχτεί ή εναποτεθεί σε άλλο σημείο από τον τόπο της δολοφονίας.

Αυτή την ποικιλία χαρακτηριστικών επικαλείται η τοπική αστυνομία, για να υποστηρίξει τη θέση ότι πρόκειται για τυχαία συροή κοινών εγκλημάτων. Γιατί το ερώτημα που καίει, είναι, βέβαια, αν υπάρχει φυλετικό υπόβαθρο και, στη χειρότερη περίπτωση, αν οι δράστες είναι μέλη ρατσιστικής ή φασιστικής οργάνωσης ή θρησκευτικής σχέτας. Ο εισαγγελέας λέει μάλιστα ότι τα περισσότερα παιδιά χάθηκαν — προφανώς μπαίνοντας σε αυτοκίνητα αγνώστων απαγωγέων — σε γειτονίες με τόσο συμπαγή μαύρο πληθυσμό, ώστε ένας ενδεχόμενος λευκός απαγωγέας να φαντάζει «σαν τη μύγα μέσα στο γάλα...». Όμως, αυτή η κάπως κακόγουστη εικόνα δεν είναι δυνατό να κρύψει την πραγματικότητα. Ούτε το γεγονός ότι οι μαύροι, ένα όγδοο του πληθυσμού, προμηθεύουν τους μισούς τροφίμους των αμερικανικών φυλακών.

Η Ατλάντα, όπου οι μαύροι είναι πλειοψηφία (γύρω στο 60%) είναι πρότυπο επιτυχημένης ενσωμάτωσης για όλον το Νότο. Καθαρή και πολυάσχολη, η πόλη διοικείται από μαύρους. Μαύροι είναι η πλειοψηφία των υπαλλήλων και των αστυνομικών, μαύροι οι περισσότεροι επιστήμονες και ένα μεγάλο μέρος από τους επιχειρηματίες. Θα ήταν, λοιπόν, σημαντική επιτυχία για τους ρατσιστές αν, εξαιτίας των προκλητικών δολοφονιών, ξεσπούσαν φυλετικές διαταραχές, που θα αποδείκνυαν ότι οι «έγχρωμοι» είναι αδύνατο να αυτοκυβερνηθούν.

Η φυλετική βία έχει εξαπλωθεί με νέα ένταση τον τελευταίο καιρό σ' ολόκληρο το έδαφος των ΗΠΑ. Στο Μπούφαλο, ένας λευκός πυροβόλησε και σκότωσε από το αυτοκίνητό-του τέσσερεις μαύρους, που συνάντησε τυχαία και δυο μαύροι ταξιτζήδες βρέθηκαν νεκροί με ξεριζωμένη την καρδιά. Στην Οκλαχόμα, στην Ινδιάννα, στη Φιλαδέλφεια και στο Σωλτ Λέικ πέντε μαύροι και ισάριθμες λευκές γυναίκες σκοτώθηκαν, γιατί έκαναν παρέα. Στο Μπίρμινγκχαμ της Αλαμπάμα η Κου-Κλουξ-Κλαν έχει ανοίξει ένα στρατόπεδο στρατιωτικής εκπαίδευσης, που ονομάζεται Μυ-Λάι, από τη γνωστή σφαγή. Στο Γκρήνσμπορο της Βόρειας Καρολίνας λευκοί ένορκοι αθώωσαν έξι Αμερικανούς Ναζιζές, που είχαν σκοτώσει πέντε μαύρους και λευκούς κομμουνιστές. Στον Τενεσή άλλοι λευκοί ένορκοι αθώωσαν μέλη της Κου - Κλουξ - Κλαν, που σκότωσαν πέντε μαύρες γυναίκες στο δρόμο.

Ενώ η Κυβέρνηση Ρήγκαν εκδήλωσε ήδη την πρόθεσή-της να περιορίσει τη νομοθετική δραστηριότητα, που αφορά την προστασία της μειονότητας, τα γκέτο άρχισαν κιόλας να οργίζονται και να σιγοβράζουν στις πρώτες ζέστες της άνοιξης.

Ίσως τον Αύγουστο οι δρόμοι των μεγαλουπόλεων να γνωρίσουν ένα νέο κύμα βίας, από τα γνωστά. Εκτός αν, μέχρι τότε, έχουν βρεθεί οι άγνωστοι δολοφόνοι της Ατλάντα. Που πολύ αμφιβάλλουμε...

ΜΑΛΙ: Ένα κράτος — αριστούργημα

Το Μαλί είναι ένα τεράστιο κράτος στο Βόρειο μέρος του κέντρου της αφρικανικής ηπείρου. Κατοικείται από 4 εκατομμύρια, αγράμματους κατά 90%, αγρότες και αποτελεί υπόδειγμα χρεωκοπίας τεχνητού κράτους, που δημιούργησε η αποικιοκρατία. Αρκεί να πούμε ότι για να ισοσκελίσει έναν προϋπολογισμό μόνον 6 δισ. δραχμών, απορροφά 8 δισ. σε βοήθεια!

Μια μειονότητα γαλλομαθημένων γραφειοκρατών καταβροχθίζει την ξένη βοήθεια και εκμεταλλεύεται αδυσώπητα τους αγρότες, πολύ χειρότερα απ' ό,τι το έκαναν παλιότερα οι λευκοί άποικοι. Η απληστία-της είναι εξίσου μεγάλη με την ανικανότητά-της. Από 20 εκατομμύρια αρδεύσιμα εκτάρια, που κάλυπτε παλιότερα ο «Οργανισμός του Νίγηρα», ένα σύστημα αρδεύσεων και φυτειών, μόνο 45.000 εκτάρια καλλιεργούνται σήμερα και το υπόλοιπο έχει αφεθεί στην τύχη-του.

Η κρατική τράπεζα έκλεισε για μερικές μέρες πέρυσι, γιατί ένας πελάτης παρουσίασε μian επιταγή 50 εκ. δραχμών. Στα θησαυροφυλάκιά-της είχε μόνον 30 εκ... Το ένα τέταρτο του εθνικού εισοδήματος οφείλεται στα εμβάσματα των μεταναστών που εργάζονται στη Γαλλία (βασικά σαν σκουπιδιάρηδες) και στις συντάξεις που εισπράττουν από το γαλλικό δημόσιο οι παλαιοί πολεμιστές. Σε άθλια κατάσταση είναι και οι κρατικές επιχειρήσεις, που κληροδότησε στη χούντα που κυβερνάει σήμερα τη χώρα, το παλιότερο καθεστώς του Μοντίμπο Κέιτα, που είχε σοσιαλίζουσες τάσεις. Μόνον η εθνική αεροπορική εταιρεία έχει χρέη ίσα προς το ένα τέταρτο του προϋπολογισμού.

Γενική διαφθορά επικρατεί, παρά τις συνεχείς φυλακίσεις, μαστιγώσεις και καμιά φορά εκτελέσεις καταχραστών δημοσίων υπαλλήλων. Το ωραιότερο παράδειγμα είναι οι τελωνοφύλακες, που δεν παραιτούνται, μ'όλο που το κράτος έχει δύο χρόνια να τους πληρώσει γιατί τα έσοδα των τελωνείων έχουν εξαλειφστεί. Οι υπάλληλοι βρίσκουν πρακτικότερο να τσεπώνουν οι ίδιοι φόρους και πρόστιμα.

Οφείλοντας στο εξωτερικό πάνω από 35 δισ. δραχμές, η χούντα του Μαλί αφού εξάντλησε τις δυνατότητές της Γαλλίας και της Διεθνούς Τράπεζας, στράφηκε προς την ΕΣΣΔ, που επωφελήθηκε αμέσως για να κατασκευάσει στο Μαλί, πάνω στον παλιό δρόμο των καραβανιών, ένα τεράστιο αεροδρόμιο, μια πραγματική βάση με τεράστιες δυνατότητες.

Όπως η πλειοψηφία των πιο νέων αξιωματικών του Μαλί έχει εκπαιδευθεί σε σοβιετικές στρατιωτικές σχολές, πολλοί παρατηρητές περιμένουν στο προσεχές μέλλον μια πολιτική μεταβολή, που θα ενισχύσει ακόμα περισσότερο τις σοβιετικές θέσεις στην Αφρική. Εκτός αν προλάβει η Αλγερία ή — γιατί όχι; — η Λιβύη, που η πρόσφατη εμπειρία του Τσαντ θα πρέπει να της έχει ανοίξει την όρεξη...

Εξόρμηση

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΒΔΟΜΑΔΙΑΤΙΚΗ
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΜΕΓ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ: Οι ταραχές του Μπρίξτον

Παρ' όλο που οι ταραχές του Μπρίξτον ξεπέρασαν σημαντικά κάθε προηγούμενο, κανείς στη Βρετανία δε μπορεί στα σοβαρά να ισχυριστεί ότι ήταν κεραυνός εν αιθρία.

Ένα χρόνο πριν, στο Μπρίστολ, χιλιάδες νέων, λευκών και έγχρωμων, συγκρούστηκαν επανειλημμένα με την αστυνομία, όταν η τελευταία εγκαινίασε τις επιδρομές στα διάφορα κέντρα με το πρόσχημα των ναρκωτικών.

Στο ίδιο το Μπρίξτον είχαν γίνει στο παρελθόν αναρίθμητα επεισόδια μεταξύ μαύρων και αστυνομικών, που δείχνουν ένα ιδιαίτερο «ζήλο» όταν εκτελούν την «υπηρεσία»-τους στις προβληματικές περιοχές του Νότιου και ανατολικού Λονδίνου. Το 35% των κατοίκων του Μπρίξτον είναι μαύροι, που έχουν μεταστεύσει από τις Δυτικές Ινδίες μετά το 1950, σε ορισμένες γειτονιές-του, το ποσοστό τάνει το 70%. Μέσα σ' ένα γενικό κλίμα κοινωνικής υποβάθμισης, που καθημερινά εντείνεται στη Βρετανία (χωρίς προηγούμενο αργία, άνοδος του κόστους ζωής και περιολή των κοινωνικών δαπανών), οι νέοι και έγχρωμοι δοκιμάζονται ακόμα περισσότε-

Ετσι, ενώ το εθνικό ποσοστό ανεργίας είναι 5%, η ανεργία των νέων στο Μπρίξτον είναι 10%, ενώ το ποσοστό για τους μαύρους νέους στην ίδια περιοχή είναι 67%.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες δεν είναι καθόλου δυσεξήγητη η αύξηση των δεικτών της «κλιμακωτότητας του δρόμου» (50-60 ληστείες την εβδομάδα, ισχυρίζεται η έκθεση αστυνομίας για το Μπρίξτον). Παρ' όλα αυτά, η μόνη συνταγή που σκέφτηκαν οι Αρχές ήταν η αύξηση της αστυνόμευσης για την επέδωξη του νόμου και της τάξεως.

Μετ, όπως αποκαλείται η Μητροπολιτική Αστυνομία του Λονδίνου, είχε ήδη εγκρίνει το «Σχέδιο Star» για την αστυνόμευση του Λονδίνου και είχε επιλέξει το Μπρίξτον για να εφαρμόσει δοκιμαστικά με την επωνυμία «Σχέδιο Swamp». Τα σχέδια αυτά προέβλεπαν περιπολία αστυνομικών με πολιτικά, που έχουν και ερευνούν οποιοδήποτε άτομο ανιχνεύει ύποπτη συμπεριφορά. Αυτοί προσηλύνθηκαν στην ήδη υπεραυξημένη αστυνομική δύναμη του Μπρίξτον, που με πρόσχημα αυξημένη εγκληματικότητα της περιοχής ενισχυθεί κατά κόρο από το σώμα των «Ομάδων Περιπολίας» (SPG). Τα SPG έχουν αυξημένες αρμοδιότητες, που δεν φεισθεί να χρησιμοποιήσουν στο πα-
ρόν, με μπλοκαρίσματα δρόμων, επιδρο-
και έρευνες σε σπίτια πριν ξημερώσει.
Οι τοπικές αρχές του Δήμου Λάμπεθ, όπου υπάγεται το Μπρίξτον, είχαν επανειλημ-
διαμαρτυρηθεί για την σκληρή μεταχεί-
ριση των έγχρωμων πολιτών και μάλιστα τον
πρόσφατο Γενάρη δόθηκε στη δημοσιότητα
έκθεση, όπου τονιζόταν ότι «...η κατάστα-
ση στο Μπρίξτον είναι εξαιρετικά τεταμένη»,
ως της ανεξέλεγκτης και καταχρηστικής
συμπεριφοράς των SPG και της κανονικής α-
στυνομίας.
Τέσσερις πρώτες μέρες της εφαρμογής του
«Σχ. Swamp» (6-10 Απριλίου) 120 αστυνο-
μικοί έχουν συλλάβει 1.000 άτομα, α-

Μετά τα επεισόδια. Δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς την αγωνία των έγχρωμων Βρετανών πολιτών για το μέλλον-τους, όταν βλέπουν ότι αντιμετωπίζονται πάντα σαν δυνητικοί εγκληματίες.

πό τα οποία 850 αφέθηκαν μετά από λίγο ελεύθερα. Ακόμα κι αν δεχτεί κανείς ότι οι υπόλοιποι 150 είχαν παραβεί το νόμο, μένει η εκπληκτική αναλογία των 6 συλλήψεων αθώων έναντι ενός παραβάτη. Την Παρασκευή 10 Απριλίου ο τοπικός αστυνομικός διευθυντής Τζέρι Πλάουμαν χαρακτήρισε την επιχείρηση σαν «συνταρακτική επιτυχία». Το ίδιο βράδι άρχισαν τα επεισόδια...

Επί τρεις συνεχείς μέρες χιλιάδες νεαρών εγχρώμων, αλλά και αρκετών λευκών, συγκρούονταν με τα SPG στους δρόμους του Μπρίξτον. Μετά τις ταραχές πολλοί στάθηκαν στους αριθμητικούς υπολογισμούς των τραυματισμένων (150 αστυνομικοί, 60 πολίτες), των 224 συλληφθέντων, των 50 καταστημάτων που κάηκαν ή λεηλατήθηκαν, ή των 500 εκατομμυρίων δρχ. ζημιών που προκλήθηκαν. Ο επιθεωρητής της Μετ, Σερ Νταϊντ Μακ Νη, εξήγησε ότι τα συμβάντα οργανώθηκαν από «εξτρεμιστές εκτός της κοινότητας» δείχνοντας με τον τρόπο-του την περιφρόνησή-του στους μαύρους να αντιτάξουν έστω και ένα «τυφλό» ξέσπασμα στην αστυνομική καταπίεση. Η Θάτσερ συγκατάνευσε σ' αυτή την ερμηνεία και πρόσθεσε ότι ουδέποτε λευκοί νεαροί άνεργοι θα έκαναν τα ίδια. Και ο Ένοχ Πάουελ, εκπρόσωπος των «καθώς-πρέπει» ρατσιστών, προειδοποίησε την ανήσυχη κοινή γνώμη ότι «δεν είδε τίποτε ακόμη».

Το Εργατικό Κόμμα, από την άλλη μεριά, κατηγορήσε την κυβέρνηση ότι με την αντεργατική πολιτική-της οξύνει στο έπακρο τα κοινωνικά προβλήματα, ιδιαίτερα για τους νέους και τους έγχρωμους και ήδη άρχισε να ρίχνει το μεγαλύτερο βάρος της δραστηριότητάς-του, μαζί με τα συνδικάτα, στην ίδρυση «Κέντρων για τους νεαρούς άνεργους» και στις τοπικές εκλογές για το Συμβούλιο του Μείζονος Λονδίνου (GLC) περιέλαβε στο ψηφοδέλτιό-του τον Πωλ Μπώντεγκ, μαύρο δικηγόρο με αυξημένο κύρος ανάμεσα τους έγχρωμους.

Τα γεγονότα του Μπρίξτον θα δώσουν α-
φορμή για μια περισσότερο πολιτικοποιημέ-
νη έκφραση των προβλημάτων των έγχρω-
μων μειονοτήτων, που ήδη αριθμούν 2 εκα-
τομμύρια στην Βρετανία. Η εποχή είναι ιδιαι-
τερα κρίσιμη, γιατί η κυβέρνηση έχει ήδη έτοι-
μο να περάσει τον Νόμο για τις Εθνικότητες
(Nationality Bill), που σκοπεύει να περιορίσει
δραστικά τη δυνατότητα εγχρώμων να μετα-
ναστεύουν στην Βρετανία και να εξωθήσει
πολλούς ήδη εγκατεστημένους να την εγκα-

ταλείψουν. Η μέχρι τώρα δραστηριότητα του
Συμβουλίου Φυλετικής Ισότητας του Συμβου-
λίου Πολιτικών Ελευθεριών και της «Αντιναζι-
στικής Ένωσης» δεν έχουν καταφέρει να με-
ταπείσουν τη Θάτσερ να αποσύρει το Νομο-
σχέδιο και η ανάγκη για μια πιο μαζική και α-
ποτελεσματική πίεση είναι επιτακτική.

Από τη δική-τους σκοπιά, οι θεματοφύλα-
κες του «νόμου και της τάξεως» είδαν τις τα-
ραχές σαν μια ευκαιρία για να ενισχύσουν α-
κόμα περισσότερο τις δυνάμεις καταστολής.
Έτσι, ενώ η κυβέρνηση επικαλείται στενότη-
τα κονδυλίων για να χρηματοδοτήσει προ-
γράμματα κοινωνικής βελτίωσης των προ-
βληματικών περιοχών, ο υπουργός Εσωτερι-
κών, αφού πρώτα επέβαλε τρίμηνη απαγό-
ρευση των διαδηλώσεων στο Λονδίνο, δήλω-
σε ότι εξετάζει θετικά την πρόταση των Αστυ-
νομικών για τη σύσταση ειδικού σώματος κα-
ταστολής διαδηλώσεων και πιο «αποτελε-
σματικό» εξοπλισμό. (Σ.Σ. Η Βρετανία είναι ί-
σως η μόνη ευρωπαϊκή χώρα, που έχει απο-
μείνει χωρίς ΜΑΤ και οι αστυνομικοί δεν είναι
ένοπλοι. Ειδικές διατάξεις ισχύουν για την Β.
Ιρλανδία, όπου οι αστυνομικοί οπλοφορούν
και τις διαδηλώσεις τις αναλαμβάνει ο επαγ-
γελματικός στρατός).

Αν τα γεγονότα του Μπρίξτον είχαν συμβεί
στη Ν. Υόρκη, οι Βρετανοί σχολιαστές δεν θα
αντιστέκονταν στον πειρασμό να ειρωνευ-
τούν την διοικητική αδεξιότητα των Αμερικα-
νών να αντιλαμβάνονται τα προβλήματα και
να τα αντιμετωπίζουν προληπτικά. Φαίνεται
όμως πως οι εποχές έχουν αλλάξει και για
την Βρετανία. Στο χρόνιο κι εκρηκτικό πρό-
βλημα της Βόρειας Ιρλανδίας, που αλλεπάλ-
ληλες κυβερνήσεις δεν καταφέρνουν να το
αντιμετωπίσουν παρά μόνο με την υπεροχή
των όπλων, έρχεται τώρα να προστεθεί και
το φυλετικό ζήτημα, με ιδιαίτερες διαστάσεις
στην περιοχή του Λονδίνου. Αν η απάντηση
της κυβέρνησης στηριχτεί στην υπερφίαλη
αυτοπεποίθηση των αστυνομικών-της, τότε
δεν είναι καθόλου δύσκολο να προβλέψει κα-
νείς τις εξελίξεις.

30.4.81

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΜΙΧ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ

Φαναριώτες
'Ανθη Ευλαβείας
Επτανήσιοι ποιητές

από τη σειρά
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΚΟΛΗ

Γραβιάς 10 - 12 τηλ. 36.05.520

ΑΒΕΡΩΦ:

Παρουσιάστηκαν, πράγματι, οι προϊστάμενοι όλων των Υπηρεσιών και όταν κάθισαν στις θέσεις τους είδαν να μπαίνει στην αίθουσα ο Πιουριφόν, συνοδευόμενος από τον Ευάγγελο Αβέρωφ, βουλευτή τότε του, συγκυβερνώντος με την ΕΠΕΚ, κόμματος των Φιλελευθέρων.

Η ομιλία του Πιουριφού, ήταν σύντομη και κράτησε λίγα λεπτά της ώρας. Δείχνοντας ο αμερικανός τον τότε βουλευτή, είπε πώς πρόκειται για τον ανερχόμενο πολιτικό άνδρα της χώρας, που «εμείς οι Αμερικανοί έχουμε εμπιστοσύνη και ζητώ από τους προϊσταμένους των Υπηρεσιών της Ηπείρου να βοηθήσετε το έργο του»...

ήταν αιχμάλωτος των Γερμανών, αλλά αυτόματος του Αλβανικού.

Από το Νοέμβριο του 1944 ο κ. Αβέρωφ γίνεται «εξ απονομής» υποπλοίαρχος του Β. Ναυτικού και τοποθετείται στην λεγόμενη Διασυμμαχική Επιτροπή στη Ρώμη, έχοντας προϊστάμενο τον Δ. Νικολαρεϊζή. «Ήταν από τις πολύ ωραίες περιόδους της ζωής-μου, γιατί ήμουν μόλις 34 ετών και είχα «πλάκα τα γαλόνια» (sic) δηγείται ο ίδιος, μερικές δεκαετίες μετά.

Ευτυχώς που η υγεία-του πλέον είναι καλή και δεν συντρέχουν για την απαλλαγή του από τα... γαλόνια οι ίδιοι λόγοι που δεν του «επέτρεψαν» να περιβληθεί την, κατά δική-του έκφραση αργότερα, «τιμίαν στολήν του έλληνος στρατιώτου».

Είναι η περίοδος που ο κ. Αβέρωφ, εκτός των άλλων καθηκόντων-του, ως «αξιωματικού κατοχής», έχει ιδιαίτερες σχέσεις με αλβανούς πράκτορες και βομβαρδίζει με εκθέσεις την Έλληνική Κυβέρνηση και το Γενικό Επιτελείο, εισηγούμενος «να παραιτηθώμεν ειλικρινώς, σαφώς και από τούδε πάσης διεκδικήσεως επί της Βορείου Ηπείρου» και «να μην δεχθώμεν την Β. Ήπειρον, έστω και αν αυτή μας παρεχωρείτο υπό των μεγάλων Συμμάχων-μας». (ΑΝΤΙ, τχ. 15 της 2.8.78)

Το γεγονός ότι οι «μεγάλοι Σύμμαχοι» και ειδικότερα η Άγγλία, παρά τις υποσχέσεις-της την περίοδο του πολέμου, δεν είχε διαφορετική επιθυμία από τα υποδεικνυόμενα στο υπόμνημα του Κ. Αβέρωφ, είναι απλά κάποια σύμπτωση. Όπως, σύμπτωση, ακόμη, είναι ο έπαινος του τότε αρχηγού Στρατού προς τον νεορό υποπλοίαρχο, λόγω «της βαθείας γνώσεως και κατανοήσεως της σημερινής θέσεως των εθνικών μας διεκδικήσεων» (1).

Το πελώριο πολιτικό και ηθικό θέμα που δημιούργησε η αποκάλυψη του συγκεκριμένου ρόλου που έπαιζε ο κ. Αβέρωφ αυτή την υπόθεση, έδωσε την ευκαιρία να υπάρξουν κι άλλες μαρτυρίες για την ιστορία του κ. Αβέρωφ και τις απόψεις του για την λύση παρομοίων θεμάτων. Χαρακτηριστική είναι η θέση που υποστήριξε ο υπόμνημά-του προς τον πρωθυπουργό

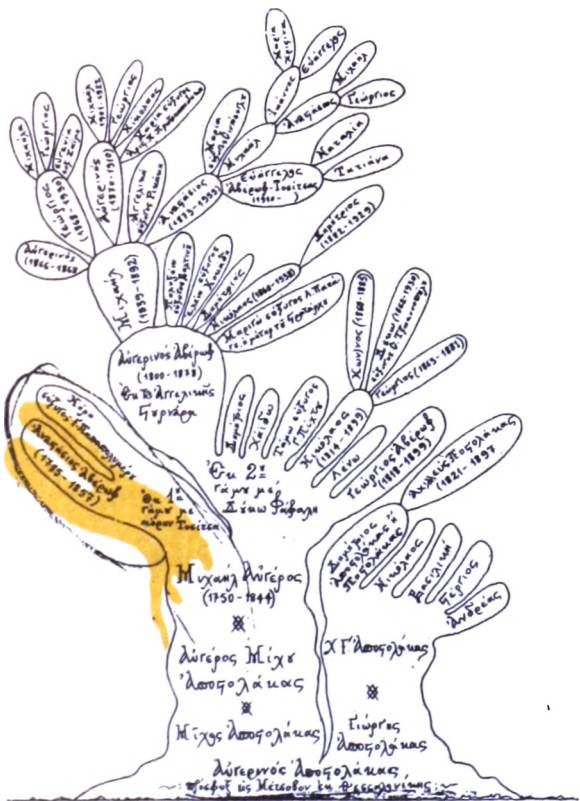
Ο εκ... Θεσσαλίας «τοπάρχης της Ηπείρου» γεννήθηκε στα Τρίκαλα και «μέχρι το 1946 δεν ήξερε πώς τα πού κρατάει η Ήπειρος και το Μέτσοβο».., αν πιστέψουμε τον πολιτικό-του αντίπαλο στις εκλογές του 1956 στρατηγό ε.α. Βασ. Κρυστάλλη.

Ίσως ένα από τα πιο ενδιαφέροντα σημεία της καριέρας-του να είναι η σύνδεσή-του με τον βαρώνο Μιχαήλ Τσοίτσα, που ζούσε στη Γαλλία και «κρατούσε» από τον παλιό ευεργέτη της Ήπειρου. Ο κ. Αβέρωφ ορίστηκε διαχειριστής της περιουσίας του βαρώνου, ενώ μετά τον θάνατό-του παίρνει και το όνομα Τσοίτσας, ικανο-

ποιώντας λιγότερο την επιθυμία του μακαρίτη και περισσότερο εξυπηρετώντας δικές του σκοπιμότητες, σύμφωνα με παλιότερα δημοσιεύματα επαρχιακής εφημερίδας, η οποία με τον τίτλο «Πώς έγινε ο Αβέρωφ Τσοσίτσας» (!) αναφέρεται σε «υποκλοπή» του ονόματος Τσοσίτσα μέσω του εκτελεστή της διαθήκης στη Λωζάνη, ενός δικηγόρου ονόματι Κ. Κόνσεθ. Έτσι χάνεται οριστικά στο παρελθόν το όνομα Ποστολάκα, που αποτελεί και την γενεαλογική ρίζα του μετέπειτα υπουργού. Μένει μόνο το γενεαλογικό δένδρο του κ. Αβέρωφ, το οποίο έχει φτιάξει ο αδελφός-του Μιχαήλ και βρίσκουμε καταχωρημένο στο «Ημερολόγιο ενός Μετσοβίτη».

Ἐπειτα ἀπὸ ἑνα διὰστημα πού χρημάτισε νομάρχῃ σὴν Κέρκυρα, μία καὶ διέκρινε, προφανῶς, ἀπὸ τότε τὸν «φωτισμένο» χαρακτήρα τῆς δικτατορίας τοῦ Μεταξά, συναντοῦμε τὸν κ. Αἰβέρωφ πρῶτα ὁμῆρο σὲ στρατόπεδο τῆς Ἰταλίας καὶ μετὰ τὴν «δραπέτευσή»-του, ὅπως ονομάζει τὴν διαφυγὴ-του ἀπ' ἑνα χωριό, ὅπου ἦταν περιορισμένος, πράκτορα τῆς «Ἰντέλιτζενς Σέρβις» καὶ συνδεδεμένο με τὴν ὁργάνωση τῶν Ἰταλῶν Χριστιανοδημοκρατῶν.

Τα χρόνια αυτά θα πρέπει να είναι από τα περισσότερο έντονα στη ζωή-του, αν κρίνουμε από μιὰ χειμαρρώδη διήγηση, απαντώντας σε σχετική ερώτηση του δημοσιογράφου Στ. Ψυχάρη (από το βιβλίο: «Οι μνηστήρες της εξουσίας»), όπου βέβαια δεν λέγονται αρκετά γιὰ τις σχέσεις-του με τους Έλληνες ομήρους και τις δραστηριότητές-του γιὰ το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα, αλλά περιγράφονται εκτενώς οι περιπέτειές-του στην υπηρεσία της «Ιντέλιτζενς» και οι «κατασκοπευτικές-του ενέργειες», όταν, παριστάνοντας τον έμπορο φαρμάκων, «χανόταν» στα Απέννινα όρη και φωτογράφιζε τα οχυρωματικά έργα των Γερμανών, παρέα με τον φίλο-του Μελετιού, γιὰ τον οποίο ο αντισυνταγματάρχης ε.α. Α. Παπαγεωργίου δηλώνει ότι δεν

Τὸ συνταγματικὸν δὴ καὶ τὴν Οὐνογενεῖαν. Ἡ βεβαιότης :

Αυγερινός Αποστολάκας εγέννησε Μίχο Αποστολάκα, Μίχος Αποστολάκας Αυγερο Αποστολάκα κ.ό.κ. ως ότου όλοι αυτοί (κι άλλοι πολλοί) γέννησαν τον Ευάγγελο. Ούτε Αποστολάκα ούτε Ποστολάκα ούτε τίποτα. Απλώς....Αβέρωφ Τσιτσιτσα!

Σοφούλη, το 1946, όταν πρότεινε την σύσταση δυαδικού βασιλείου Ελλάδος - Αλβανίας!

Βέβαια, ο υπουργός Αμύνης, αρνήθηκε δημόσια στην Ελλάδα, την πατρότητα της έκθεσης αυτής, αφού δεν την βρήκε στο... αρχείο του, για να παραδεχθεί λίγο αργότερα, με ιδιωτική επιστολή-του στον πρόεδρο της Πανεπιστημιακής Ομοσπονδίας Αμερικής «ότι το έγγραφον τούτο συνετάχθη υπ' αυτού εις ανύποπτον χρόνον, ότε δεν ήτο Υπουργός και εβασίσθη επί πληροφοριών, τας οποίας είχεν από Αλβανούς», όπως αναφέρει ο γιατρός Βασίλειος Ι. Φώτος, σε δημόσια απάντησή-του στον κ. Αβέρωφ, εξετάζοντας βέβαια το θέμα από τη δική-του σκοπιά και τοποθέτηση.

Στην «οφειλομένη, αυτή, απάντηση» ο κ. Β. Φώτος δεν διστάζει να προσάψει στον κ. Αβέρωφ τον τίτλο του «νεκροθάπη των εθνικών-μας δικαιών», ν' αναρωτηθεί: «ένας πράκτωρ των Άγγλων, γιατί άχα να μην είναι πράκτωρ των... Αλβανών» (!) και να διηγηθεί εκείνο το περιστατικό, που θέλει τον κ. Αβέρωφ, όταν επιτροπή βορειοηπειρωτών τον επισκέφθηκε στο Μέτσοβο, («ούτε ένα ... ποτήρι νερό ως προσεφέρθη από τον "Ηπειρώτη" οικοδεσπότη», αφηγείται ο κ. Φώτος), για να υζητήσει «διά το φλέγον βορειοηπειρωκόν θέμα, να την συμβουλευεί να... υποβάλει υπόμνημα στην αμερικανική πρεβεία της Αθήνας για το... αίτημά-της»!

Όμως το θέμα της στάσης του κ. Υπουργού απέναντι στην όλη υπόθεση δεν φαίνεται να έχει λήξει, μιάς και πρόσφατα (ανουάριος 1981) θίχτηκε σε συγκέντρωση αποδήμων Ελλήνων στις Η.Π.Α., στο ανεπιστήμιο HARVARD, αφού και οι εξηγήσεις που δόθηκαν δεν ήταν και δεν θα μπορούσαν να είναι «ικανοποιητικές».

Και δεν φαίνεται να είναι το μόνο «διωματικό ατόπημά-του, αφού δεν είναι γες οι πληροφορίες που φέρουν τον κ. Αβέρωφ σαν εμπνευστή της ιδέας της διτόμησης της Κύπρου, όπως τουλάχιστον αναφέρεται στο βιβλίο του καθηγητή Πανταζή Τερλεξή «Διπλωματικά και λιτική του Κυπριακού - Ανατομία ενός θους» (ANTI, τχ. 107).

«...Περιήρχετο διασκεδάζων

Ο κ. Αβέρωφ δεν υπήρξε μόνο ο αντιστασιακός των Ιταλικών στρατοπέδων, ο δραπετής που πέρασε στις γραμμές των συμμάχων, ο «Ελ Γκρέκο» της παρανομίας, το «παιδί φάντασμα» των γερμανικών μπλόκων κι ο σύντροφος, έστω για μία λευκή νύχτα, της «Τζίννας της Ινδιάνας» στον «Οίκο του Διαβόλου»! (Βλέπε το διήγημα του Τζ. Αντρεότι που αναφέρεται στην δράση του κ. Αβέρωφ εκείνη την εποχή — ANTI τχ.105.).

Υπήρξε και επίκουρος υποπλοίαρχος του Βασιλικού (τότε) Ναυτικού, εντεταλμένος, πλην των άλλων προφανώς, και για την διανομή των χρημάτων, που έστελνε η ελληνική Κυβέρνηση του Καΐρου, στους Έλληνες αιχμαλώτους των Ιταλικών στρατοπέδων, το 1944. Και φαίνεται οτι ο κ. υποπλοίαρχος δεν τα πήγαινε και τόσο καλά με την μοιρασιά. Αυτό τουλάχιστον βεβαιώνουν με επιστολές-τους, που στάλθηκαν στα Υπουργεία Εξωτερικών, Παλινοστήσεως, Εμπορικής Ναυτιλίας και στο Εθνικό Επιτελείο Στρατού, η πρώτη, και τον τέως Υπουργό κ. Παπασταύρου, η δεύτερη, οι: Δημήτριος Φιλικός, ανταποκριτής του Στρατηγείου του στρατηγού Αϊ-

ΕΠΙΣΤΟΛΗ: Ο Κ. ΑΒΕΡΩΦ
1941 — 1971
ΠΡΟΕΔΡΟΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:
ΚΩΣΤΗΣ Α. ΜΑΚΑΡΙΝ
Box, 17 "PINK 11" No. 006497 B

ΠΡΩΤΗΝΑ ΝΕΑ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΤΕΤ
27 ΜΑ
ΓΡΑ
ΔΑΓΕ
ΤΥΠΟΓ
ΔΑΓ
ΤΡΑΦ.: 26
ΙΔΑΝ
ΤΙΜΗ 0,74

Ένα «ΖΟΥΜ» στα πολιτικά μας πράγματα ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΙ...ΜΑΣΤΟΙ, ΘΗΛΑΣΑΝ ΤΟΝ Κ. ΑΒΕΡΩΦ ΚΑΙΡΟΣ Ν' ΑΝΔΡΩΣΟΥΝ ΚΙ ΑΛΛΟΥΣ

Από σήμερα: Τί γίνεται στους τοπικούς συνδυασμούς των Κορμάτων;

Οι άπληστοι κληρονομικοί...
και τα... μαγαζάκια...
...Κορμάτων...

Ας δούμε λοιπόν τι...
βράζει και στο δωμάτιο...
Το... Μαζάνι...

Κι ακόμα, τούτος ο άγιος...
της, ούτε το σπίτι, χέρι το...
...Μαζάνι...

Εάν ν' άγνοούσε...
...και πιστεύει...

...το...
...πολύ...

Ένα από τα πρόσφατα δημοσιεύματα του τοπικού Τύπου. Εν όψει εκλογών...

Εδώ αξίζει να μνημονεύσουμε επιστολή του έχοντος την επιμέλεια των Κυπριακών εκπομπών της Ελληνικής Ραδιοφωνίας κ. Πουρνάρα, στην εφημερίδα «Ηπειρωτικός Αγών». Σ' αυτήν κατηγορούνται οι τότε Υπουργοί Εξωτερικών και Προεδρίας κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος, ότι στις κρίσιμότερες φάσεις του Κυπριακού και της δράσης της ΕΟΚΑ επενέβαιναν και μετέβαλαν τα κείμενα των εκπομπών, αμβλύνοντας τις αιχμές προς την Τουρκική πλευρά. Στην επιστολή, όπου οι κ.κ. Αβέρωφ και Τσάτσος αποκαλούνται «Μέτερ-νιχ της Κυπριακής πολιτικής, και «βαρώνι της οδού Ζαλοκώστα» υπάρχουν ευθείς κατηγορίες ότι «οι δύο συνεργάται απεφάσισαν να συστηματοποιήσουν το έργο της συσκοτίσεως, της παραπληνήσεως και της συνθηκολογήσεως εις το Κυπριακόν ζήτημα».

Ένας... άτακτος αδελφός

Αν οι πολιτικές σκοτούρες δεν έλειψαν ποτέ από τον κ. Αβέρωφ - Τσοίτσα, το ίδιο συνέβη και με τις οικογενειακές, κυρίως αυτές που είχαν κάποιο πολιτικό κόστος. Έτσι, όταν ο αδελφός-του Μιχαλάκης κατηγορήθηκε για δοσιλογισμό, ο κ. Υπουργός τα χρειάστηκε για τα καλά, σε σημείο που «κόντεψε να σκάσει από το κακό-του»!

και δαπανών τα χρήματα

ζενχάουερ στην Φραγκφούρτη και Αλέξανδρος Παπαγεωργίου, Αντισυνταγματάρχης εν αποστρατεία. Και οι δύο επιστολές είχαν δημοσιευθεί στην εφημερίδα «Θεσπρωτικά Νέα».

Στην επιστολή του κ. Φιλικού αναφέρονται επί λέξει:

«Είχεν ορισθή να διανέμονται 2 έως 6 χιλιάδες λιρέτες κατ' άτομον, αναλόγως της οικογενειακής καταστάσεως και του χρόνου της αιχμαλωσίας εκάστου.

Αντί τούτου όμως εδίδετο ελάχιστον ποσόν εις έκαστον και εις ολίγα τινά άτομα. Τα υπόλοιπα ποσά κατεσπαταλώντο όπως διαπίστωσα, υπό του εντεταλμένου παρά της Ελληνικής Κυβερνήσεως τα των Ελλήνων αιχμαλώτων Πλοίαρχου του Β.Ν. Ούτος ουδέ καν επεσκεπτετο τα στρατόπεδα αιχμαλώτων, αλλ' απέστειλεν δι' ενός ναύτου εις τινες γνωστούς-του ελάχιστα τινά, ως ερρήθη ποσά. Επανελημμένως διετύπωσαν παράπονα οι αιχμάλωτοι, αλλ' ουδεμίαν εύρισκον παρ' αυτώ ακρόασιν. Εν τω μεταξύ ο κ. Αβέρωφ περιήρχετο τας διαφόρους πόλεις της Ιταλίας διασκεδάζων και δαπανών ούτω τα προωρισμένα διά τους λιμώττοντας αιχμαλώτους χρήματα».

Παραίτη ή Ιταλική

Αφορμή τό
Μυστικής Μα

ΡΟΜΗ. 26 — Ο Πρόεδρος της Ιταλικής Δημοκρατίας κ. Μερτίνι απέλαξε την παραίτηση της κυβέρνησεως.
Ο Ιταλός πρωθυπουργός κ. Φερλάνι υπέβαλε...

Τι είχε γίνει; Απλά ο αδελφός του κ. Υπουργού, έχοντας μικρή διάθεση να ασχοληθεί με τα κοινά, όπως έκανε εκείνος, αποφάσισε ν' ασχοληθεί με τα «ίδια συμφέροντα» μόνο που το παράκανε. Σε δικογραφία που είχε κατατεθεί στο Εφετείο Αθηνών τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, ο κ. Μιχαήλ Αβέρωφ, κατηγορούνταν για δοσιλογος επειδή σαν μηχανικός κατασκεύασε από το 1941 ως το 1943 οχυρωματικά έργα για λογαριασμό των Γερμανοϊταλών στις Φλέβες και το Ναύσταθμο. Αλλά ω του θαύματος! Υπήρξαν καταθέσεις Άγγλων ότι όλα τα στρατιωτικά έργα που έκανε ο κ. Μ. Αβέρωφ στο διάστημα που προαναφέραμε έγιναν για λογαριασμό-τους!

Τα γεγονότα τα λέει αναλυτικά ο κ. Αβέρωφ Τσοίτσας σε επιστολή-του:

«Εγώ παιδεύομαι πάντα με την υπόθεση Μιχαλάκη, η οποία όπως θα είδες εις τας εφημερίδας έγινε πολιτικό ζήτημα πολύ δυσάρεστο.

Προ ημερών εξετάσθηκε ανώτερος Άγγλος αξιωματικός κατ' εντολήν του στρατηγείου-του και έκανε μια τόσο καλή κατάθεση που ελπίζω σε μια γρήγορη και καλή λύση. Αν δεν επέλθει αυτή, θα σκάσω από το κακό-μου γιατί από πολλών απόψεων η υπόθεση αυτή μας εστοίχισε και μου στοίχισε πολύ και όλα αυτά έπειτα από τόσους κόπους και θυσιές!...».

των αιχμαλώτων...

Η επιστολή έχει ημερομηνία 23-11-45. Σε περίπτωση μάλιστα που έχει χαθεί από τα συρτάρια των Υπουργείων ή ακόμη του κ. Αβέρωφ, είναι πράγμα που του συμβαίνει τελευταία του κ. Υπουργού, σημειώνουμε τον αριθμό εγγράφου στο Υπουργείο Εξωτερικών. Πρόκειται για τον 115 / 15 / 14 / 106 / 1945.

Για το ίδιο θέμα επιστολή του Αντισυνταγματάρχη εν αποστρατεία κ. Παπαγεωργίου, αναφέρει τα εξής:

«Ο κ. νυν υπουργός, αυτοτιτλοφορηθείς και αρχηγός ανυπάρκτου οργανώσεως «Ελευθερία ή θάνατος» εφοδιασμένος από τον Αρχηγό της Ασφαλείας στρατηγόν Καρούζο, φίλον-του, με ταυτότητα πάσης εθνικότητας, εκυκλοφόρει καθ' άπασαν την Ιταλίαν καταναλίσκων τα υπό του Κράτους μέσω Πρεσβείας Βέρνης αποστελλόμενα Ελβετικά φράγκα...».

Διαβάζοντας αυτές τις επιστολές, το να φέρει στη μνήμη κανείς δηλώσεις του κ. Αβέρωφ, σε παλιότερη συνέντευξή-του, όπως: «Όταν άρχισα να ανακατεύομαι στα κοινά, τότε βέβαια η συνειδητοποίηση της αποστολής ήταν η βελτίωση της ζωής των Ελλήνων», θά είναι, απλά, κακότητα...

Συμπληρωματικά πάντως, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι την εποχή που γίνονται οι ευμενείς καταθέσεις των Άγγλων αξιωματικών ο κ. Αβέρωφ, σαν Υφυπουργός Εξωτερικών αξίωσε να γίνει ελληνικό διάβημα στο Λονδίνο «διά τας εξόχους ενταύθα υπηρεσίας» ενός Ρόρη Γκαϊήλ, πράκτορα της «Ιντέλιτζενς Σέρβις».

Συμπτώσεις και πάλι, μπορεί να υποθέσει κανείς. Πάντως υπάρχει και η έγγραφη μαρτυρία του κ. Παπαγεωργίου στην επιστολή-του, που επανειλημμένα μνημονεύσαμε, όπου αναφέρει: «Ο νυν Υπουργός (...) κατόρθωσε να απαλλάξει και τον αδελφό-του από τον δοσιλογισμό, χάρις εις τα αντί 10 λιρών εκδιδόμενα Αγγλικά Πιστοποιητικά "Περί υπηρεσίας προς την Βρετανικήν Αυτοκρατορίαν και Βρετανούς στρατιωτικούς».

Εθνικόφρων ή σοσιαλ-ηπειρώτ με «βουνίσια στρουχτούρα»;

«Οι λέξεις σήμερα, έχουν την έννοιά-τους», λέγει ο κ. Αβέρωφ. Εκτός από μία, θα λέγαμε εμείς. Η εθνικοφροσύνη. Πραγματικά. Ενώ με το σοσιαλισμό τα μπερδεύει λιγάκι ο κ. Αβέρωφ, έχει ολοκληρωμένη μέσα-του την έννοια του εθνικόφρονος: «Ο άνθρωπος ο οποίος είναι με φανατισμό προσηλωμένος στις εθνικές παραδόσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει αποστέωση και διατήρηση όλων των παραδόσεων αναλλοίωτων(...), παρά στη βάση-τους για να μπορέσει το ελληνικό Έθνος να διατηρήσει τα δικά-τους χαρακτηριστικά...».

Εθνικόφρων, λοιπόν, αντικομμουνιστής και ούτε κατ' ιδέα σοσιαλιστής, γνωρίζοντας το ημίφως των παρασκηνίων πολύ περισσότερο από τα φώτα της σκηνής, εκφραστής πρώτα των αγγλικών κι έπειτα από κάποια στιγμή, των αμερικανικών συμφερόντων, άλλοτε αντιβασιλικός κι άλλοτε σύμβουλος των ανακτόρων, φροντίζοντας να πατά πάντοτε σε δύο βάρκες, ο άνθρωπος που με «κοντά παντελονάκια», βρέθηκε στη νεολαία του Παπαναστασίου και πρόσφερε έπειτα από μερικά χρόνια, το χρυσό στεφάνι στην μεταξική νεολαία.

Αλλάζοντας κόμματα, «γεφυρώνοντας» χάσματα, συντάσσοντας μνημόνια, torπιλίζοντας το Βορειοηπειρωτικό με την ίδια ευκολία που το έκανε την επομένη φλόμπουρο της Δεξιάς και υποχρεωτικό (ψυχροπολεμικό) τραγούδι στο Στρατό, νεκροθάφτης του Κυπριακού, «συνομιλών» με συμμετέχων και σε κινήματα, ο κ.

Αβέρωφ-Τσοίτσας (λιγότερο Αβέρωφ και καθόλου Τσοίτσας) «άρχων της Ηπείρου», χωρίς νά'ναι Ηπειρώτης, παίζει και πάλι όπως πάντα το παιχνίδι-του.

Έχοντας αποτύχει να ηγηθεί της παράταξης-του θέλει να είναι ή να κάνει ακόμη τον ρυθμιστή, τον τιμητή της εθνικοφροσύνης, τον πούρο Έλληνα. Λίγο δύσκολο πια.

Δεν είναι τα οικονομικά σκάνδαλα, στα οποία ακούστηκε παλιότερα τ' όνομά-του, αυτά που τον απειλούν. Ούτε ο ρόλος-του στο Βορειοηπειρωτικό, στο Κυπριακό, στη Δικτατορία, με τις επιστολές στον «Πρόεδρο της Επαναστατικής Κυβερνήσεως», ούτε και τα «καρφώματά»-του για τον κ. Α. Παπανδρέου, την Μάργκαρετ Παπανδρέου και τον δημοσιογράφο Ηλία Δημητράκοπουλο στην διάρκεια της Δικτατορίας, ούτε τα βιβλία με αφιέρωση στον «φωτισμένο δικτάτορα» Ι. Μεταξά («Εις τον αναμορφωτήν της Ελλάδος Ι. Μεταξά, με όλον τον οφειλόμενον σεβα-

σμόν...» κ.λ.π., κ.λ.π.).

Απλά τα πράγματα αλλάζουν κι αν είναι αργά για βουτιές στα θολά νερά των απειλών «θα σκεφθώ αν θα πολιτευθώ» δεν είναι αργά για την αφοσίωση σε πράγματα περισσότερο ή εξ ίσου γοητευτικά με την πολιτική.

Οι καιροί ήταν ανέκαθεν δύσκολοι για τους πρίγκηπες και φαίνεται πως όσο πάει γίνονται δύσκολοι και για τους... τοπάρχες. Έστω τους «εξ απονομής»! Κι όλ' αυτά, σε συνδυασμό με κάποιες φήμες ότι ο κ. Αβέρωφ προβληματίζεται να βάλει υποψηφιότητα στα Γιάννενα, επειδή θα χάσει τον τίτλο του πρώτου βουλευτή, μια και το ποσοστό των ψήφων-του μάλλον θά πέσει.

Έτσι κι αλλιώς υπάρχει από παλιά μία πρόταση της κας Ελένης Βλάχου, που εισηγούνταν να πάει ο κ. Αβέρωφ στο Μετσοβο και να το ρίξει στη λογοτεχνία. Ή στην καλλιέργεια της γης, άμα τον γοητεύει περισσότερο....

Το παιχνίδι της «πολιτικής εκπόρνευσης», το καλυκοποιείο και οι «ερυθρές ταξιαρχίες» του Εμβέρ!

Τα σκάνδαλα του ρυζιού και της ζάχαρης, των μυστικών κονδυλίων του Υπουργείου Εξωτερικών και άλλα τινά, δεν φαίνεται να είναι οι μοναδικές περιπτώσεις όπου ο κ. Αβέρωφ έμπλεξε την πολιτική με τις «μπίζνες».

Ο επιχειρηματικός κόσμος της πόλης των Ιωαννίνων ήταν ανέκαθεν το πρωταρχικό στήριγμα του Υπουργού Εθνικής Αμύνης, κι αυτός βέβαια ποτέ δεν φάνηκε αγνώμων.

Ανώτερο στέλεχος του ΠΑΣΟΚ, για το οποίο τα Γιάννενα δεν είναι «άγνωστη χώρα», παρατήρησε σε συνομιλία-μας ότι: «Όλοι σχεδόν όσοι θέλησαν να στηθούν και να σταθούν επιχειρηματικά, συνδέθηκαν με το κ. Αβέρωφ και αυτοί συνθέτουν τον πρώτο κύκλο των «πολιτικών μεσαζόντων», την Αβερωφική κλίκα που διατηρεί και αναπαράγει την δύναμη του αρχηγού-της. Ορισμένοι μάλιστα απ' αυτούς έχουν αριστερό παρελθόν και υπήρξαν οι περισσότεροι ενάλωτοι, γιατί είχαν ανάγκη από «υψηλή προστασία», ώστε να καταφέρουν να υποσκελίσουν το τεράστιο εμπόδιο, για τις επιχειρηματικές-τους δραστηριότητες, που συνιστούσε ο "φάκελλος της Ασφάλειας".

Μ' αυτόν τον τρόπο τέθηκε σ' εφαρμογή μία διαδικασία «πολιτικής εκπόρνευσης»

της πόλης, με κύριο πρωταγωνιστή τον κ. Αβέρωφ».

Αυτός ο «κύκλος», καρπώθηκε το 95, ίσως και 98% των κονδυλίων που διατέθηκαν για την περιφερειακή ανάπτυξη του Ν. Ιωαννίνων, περίπου 1,6 δις (π.χ. ο Αναστασίου πήρε 300 εκατ. δραχμές).

Το πραγματικό όμως σκάνδαλο είναι η επένδυση για την ίδρυση καλυκοποιείου, στην επαρχία Πωγωνίου, που επιχορηγήθηκε με 620 εκατ. δραχμές. Τα χρήματα δόθηκαν στους κ.κ. Ακύλα (τέως καφετζή, τέως αριστερού, με ιδιαίτερη επίδοση στο χαρτοπαίγνιο, καταγόμενου από τη Β. Ηπειρο), Φλώρο (μηχανικό) και έναν τρίτο Έλληνα του εξωτερικού, ο οποίος και έβαλε για εγγύηση την ακίνητη περιουσία του.

Όμως το πιο ωραίο είναι ότι, όταν ο κ. Αβέρωφ στο παρελθόν είχε μάθει για παράπονα που έγιναν στα Γιάννενα, επειδή δεν είχε γίνει πολεμική βιομηχανία στην Ήπειρο, ισχυριζόταν ότι αν η βιομηχανία είχε εγκατασταθεί εκεί, θα κινδύνευε από τις... «ερυθρές ταξιαρχίες» του Εμβέρ Χότζα! Ευτυχώς όμως, λίγο καιρό μετά, ο... φρικτός αυτός κίνδυνος πέρασε και το καλυκοποιείο εγκαταστάθηκε 50 μόλις χιλιόμετρα από τ' Αλβανικά σύνορα.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΖΩΔΟΧ' ΠΗΓΗΣ 17, 36-37-38

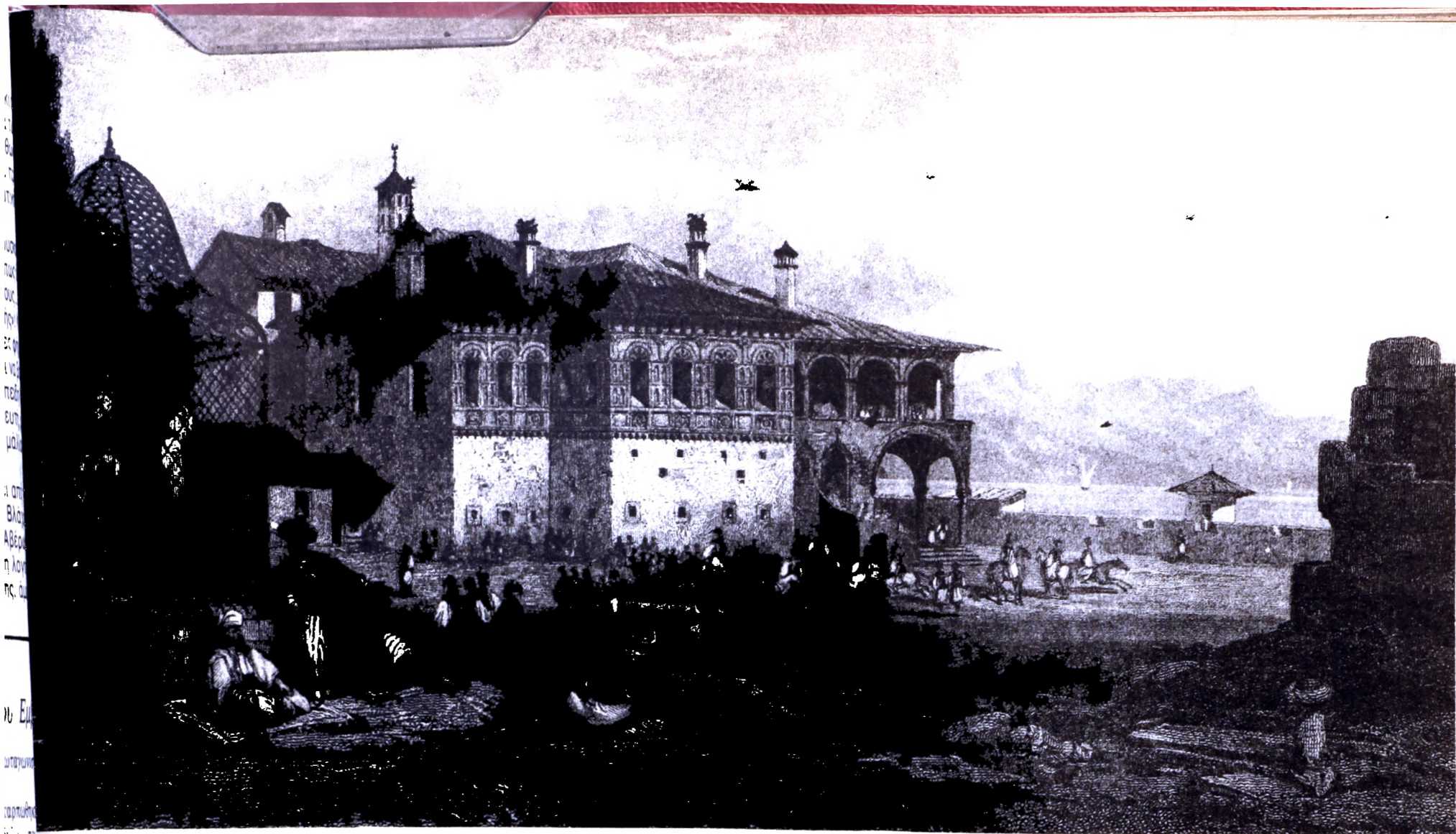
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΛΟΓΗ
ΧΑΜΗΛΟΤΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ

ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΙΜΗ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΟΛΩΝ
ΤΩΝ ΑΝΤΙΕΞΕΔ/ΑΣΤΙ-
ΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
"Ελεύθερος Τύπος"

ΚΑΘΕ ΠΡΟΙ
αφραζε
διαβαζε
διαδιδε
την ΑΥΓΗ
τη δικη 68
ΦΩΝΗ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ • ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Εξω απ' το κάστρο και μέσα σ' αυτό έτρεμε πάλι των μικρών ανθρώπων το φυλλοκάρδι, αυτοί μαρτυρούσαν κ' οι αθώες φυλλές χανόνταν αμέτρητες. Και τ' αγιασμένο το χέρι του χρονιάφου που τ' άβλεπε, έγραφε τότε τρεμάμενο, «δάκρυσι δε τα γέγραφα, ου μέλανι» — δεν τ' άγραφα με μελάνι, με τα δάκρυά-μου τ' άγραφα τούτα που γράφω...

Και γράφω τώρα κ' εγώ τα δικά-μου — συνέχεια στο παλιό βιβλίο των χρονικών, εκείνο τ' άναρχο και δίχως τέλος βιβλίο...

Ετσι πήγε κάποτε ο πρώτος ταμπάκος, στάθηκε στο παλαιο και πούλησε το κυνήγι-του — ύστερα πήγανε κι άλλοι. Ώ-του εκείνη τη μέρα οι σάλλιγγες των νέων καιρών γκρεμι-από θεμέλια τα τείχη της ταμπάκινης Ιεριχώς μέσα σε παν-όνιο απ' ουρλιαχτά μηχανών.

Ετσι σίγουρο χέρι ο Σαμπεθαί Καμπιλής ξερίζωσε τ' άγριο φύ-Δεν ήταν και δύσκολο. Ο Γιοσέφ διώχτηκε σε λίγο απ' το εϊκό της «Αλλιάνς Φρανσαιζ». Οι πόρτες του κλειστήκαν ό-στην αρχή οι οβρείκες, ύστερα κι όλες οι άλλες. Κάτι λίγα ματα που τ' απόμειναν κοπήκαν και κείνα — τα παιδιά α-ήσανε ξαφνικά ή τα οικονομικά των γονέων έτυχε πάνω ώρα και στένεψαν, δε μπορούσανε πια να πληρώσουν. Ήκε ολούθες από τη φτώχεια, κυνηγήθηκε με κείνον τον που ξέρουν στην επαρχία να κυνηγούνε — διώχτηκε. Και το ύστερα πέθανε, πολύ νέος ακόμα, κάπου μακριά εκεί Μακεδονία. Η μικρή Ιερουσαλήμ για μια ακόμα φορά τον εινε τον προφήτη-της.

Ύστερα γινήκαν οι μεγάλες φασαρίες στην Ελλάδα, το έ-

κτακτο στρατοδικείο σ' αυτή την πόλη καταδίκασε τρεις φορές σε θάνατο τον πρώτο καθηγητή που 'χε σπουδάσει με το κληρο-δότημα του Ραλλίδη κ' είχε πάρει τη θέση-του στο γυμνάσιο. Η κατηγορία είταν πως μαζί με άλλους επιβουλεύτηκε την τάξη, την τιμή και την αρετή αυτής της πόλης. Ο νέος δάσκαλος σηκώ-θηκε κ' είπε πως ήθελε νά 'ναι δάσκαλος κι άντρας μαζί, όπως οριζόταν στη διαθήκη και γι' αυτό, σι' αλήθεια την επιβουλεύ-τηκε μια τέτοια τάξη, μια τέτοια τιμή και μια τέτοια αρετή.

Γι' αυτήν όλα τέλειωσαν πολύ-πολύ γρήγορα — τα μαρτύ-ρια, οι ανακρίσεις, η δίκη. Είχε, λέει, ένα χαμόγελο στα χείλια όλον αυτόν τον καιρό, ένα φως μέσα στα μάτια και τ' άκανε με-γαλύτερα ακόμα — ομορφότερα ακόμα. Είταν όμορφα τα μάτια-σου, Μαργαρίτα!...

Την τελευταία στιγμή, μπροστά στο απόσπασμα, γύρισε τα μάτια κατά την πόλη που τη σκέπαζε ακόμα η καταχνιά. Ένας κόσμος από τρελούς, υστερικούς, εκφυλισμένους και ληστές γκρεμιζόταν, μαζί με τα σαράβαλα σπίτια-τους — όλη η πολι-τεία της παρακμής που τη γέννησε. Το πικρό χαμόγελο της οικο-γένειας ανέβηκε στα χείλια-της κ' έκανε με το χέρι-της εκείνη την αόριστη χειρονομία που είπε ο παπάς σα ν' απόδιωχνε την εικόνα:

— Καληνύχτα ντέ!...

— Φώναρ!...

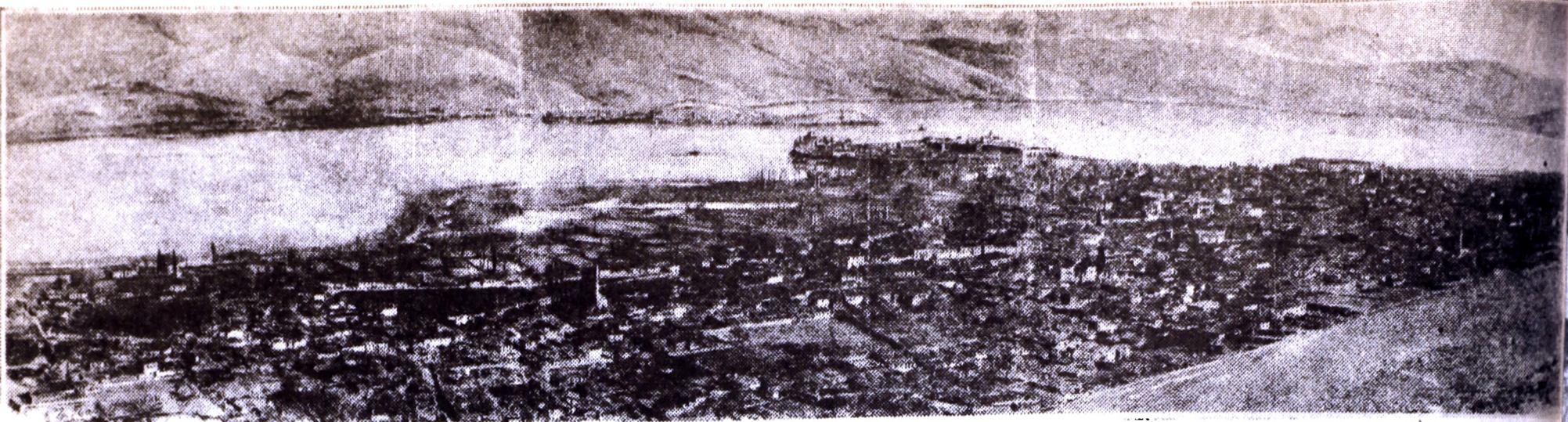
Πίσω από τις μεγάλες κορφές της Πίνδου ανεβαίνει ο ήλιος. Ήμερώνει σε λίγο. Ο Νικόλας κ' η Αγγελικούλα, ο καινούργιος κόσμος! Σε σας γυρίζει η τελευταία σκέψη όσο κρατάει ακόμα μέσα σι' ανοιγμένο κρανίο ο τελευταίος σπασμός της ζωής:

— Φκιάξτε-τον, έναν καλύτερο κόσμο!...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

Αποσπάσματα από «Το τέλος της Μικρής-μας Πόλης»

Η πόλη-μας έχει μια λίμνη...

Η μικρή-μας πόλη έχει μιὰ λίμνη. Λιμναίοι άνθρωποι είμαστε. Τώρα τελευταία, κι ας μη φαίνεται, τα σπίτια-μας είναι χτισμένα πάνω σε πασσάλους. Τώρα τελευταία — ή άραγε πάντα; — τα νερά είναι το υπέδαφος-μας. Ένα υπέδαφος που «κάνει νερά», μια βουλιάζει και μια επιπλέει. Και, φυσικά, καθρεφτίζει τη ζωή και τα έργα-μας. Τις Κυριακάτικες ώρες φοράμε με καυχησιά τα καλά-μας, κ' είμαστε χάζι για τους τουρίστες:

Πόλις από χρυσάφι κι από σμάλτο.

Τις καθημερινές ξεφυλλίζουμε με εμβρίθεια την πατριδογνωσία και τη χρηστομάθεια, κοντολογής τους λιμναίους παπύρους-μας. Τη μέρα σπουδαιολόγοι, κ' εκεί κατά το βράδυ ρωμαντι-

κοί, αρχίζουμε πέρα - δώθε τις βαρκαρόλες. Στις κινητές κατοικίες-μας βεγγέρες του παλιού καιρού, κάτω αντικατοπτρισμοί και διαθλάσεις. Πού και πού κάποιος βγαίνει κνήγι στις όχθες και φέρνει «πάτρια εδέσματα» (ιστορίες και παραμύθια της ενδοχώρας). Αλλά συχνά, συχνότατα, τα νερά είναι στάσιμα κι εμείς βαλτώνομε μες στη λάσπη, με μουσική πηχιαίων εντόμων σκεπασμένοι ως το κεφάλι αποκοιμιόμαστε. Κ' η παρηγοριά μας:

Νάρκης του άλγουσ δοκιμές
εν φαντασία και λόγω.

(Περιοδικό «ΕΝΔΟΧΩΡΑ», τεύχος 1, 1959).

Τα Γιάννενα είναι μια πόλη κλειστή και εσωστρεφής. Δίπλα στη λίμνη, παράλληλα με τις εξουσίες της πόλης-τους, οι Γιαννιώτες σφυρηλάτησαν με μαστοριά ένα ήθος και ένα ύφος ζωής. Τα Γιάννενα αρνήθηκαν την έξαρση για να στοιχειοθετήσουν την τάξη-της. Δρόμοι με ενότητα ζωής, σπίτια που στέγαζαν την ανθρώπινη φυσιογνωμία, τέχνες και γράμματα συζευγμένα στην κοινωνική λειτουργία και ιεραρχία.

Στα Γιάννενα, από την εποχή της τουρκοκρατίας, η αστική συνείδηση διαπλάστηκε ως προέκταση του εντόπιου τρόπου ζωής: τα Γιάννενα υπήρξαν μια πρόταση προτύπου για τον ελληνικό αστισμό. Δεν είχαν όμως τη δύναμη να το επιβάλουν και ήταν πολύ εντόπιο για να μπορούσε να γενικευτεί.

Τα Γιάννενα υπήρξαν λοιπόν ένα άστυ. Ένας αυτάρκης χώρος ζωής. Που άντεξαν, μέχρις ότου η ενσωμάτωση στο μείζονα ελληνισμό άρχισε να απαιτεί την ομοιοτυπία. Και φρόντισαν, γενιές στρατιωτικών, δημοσίων υπαλλήλων, αθηναϊκών εφημερίδων και η ομοιομορφία του κρατικού λόγου να θέσουν τα Γιάννενα εν αμύνη. Και να τα εκθέσουν στην σύγχυση των καιρών. «Το τέλος της μικρής-μας πόλης».

Και η νέα πόλη;

Η δεκαετία του 40-50 υπήρξε και για τα Γιάννενα σημείο στροφής. Η πόλη «βιάστηκε», απειλήθηκε — και μάτωσε. Παρ' όλ' αυτά άντεξε. Και στη δεκαετία του '50 οι προοδευτικές-της δυνάμεις όπου κι όπως μπορούν να εκδηλωθούν φανερώνουν πως παραμένουν σημείο προσανατολισμού της πόλης. Γι' αυτό και η παράταξη των νικητών θα οικοδομήσει την εξουσία-της πάνω στη βία και το φόβο. Πίσω από τους «μύθους» για περιουσίες των Εβραίων που υφαρπάχτηκαν, για τις εγγλέζικες λίρες του Ζέρβα που αξιοποιήθηκαν, κρύβεται η αλήθεια για ένα νέο κοινωνικό στρώμα, μιας τοπικής αστικής τάξης που γεννιέται πάνω στο μερίδιο της πολιτικής εξουσίας

που η δράση-τους κατοχύρωσε και εμπέδωσε.

Με την αρχή της δεκαετίας του '60, η ερημωνόμενη υπαίθρος αιμοδοτεί τα Γιάννενα — φαινόμενο ταυτόσημο με την διαδικασία που διαμόρφωσε το πρόσωπο της σύγχρονης Ελλάδας.

Η οικοδομική δραστηριότητα, με άμεσο τροφοδότη το μεταναστευτικό συνάλλαγμα, κυριαρχεί σχεδόν για μια εικοσαετία στην οικονομική ζωή της πόλης και αποτελεί το μυαλό της ανάπτυξης-της. Τα υπερκέρδη της αστικής γης, οι οικοδομικές βιομηχανίες που αναπτύσσονται (μαρμαράδικα, ξυλουργεία κ.λ.π.) και που η εμβέλεια-τους ξεπερνά κατά πολύ τον πειρωτικό χώρο, όλος αυτός ο κύκλος, συμβάλλει στη δημιουργία νέων επιστρωματώσεων στην κοινωνική δομή, στην ανάπτυξη ενός νέου δακτύλιου γύρω απ' τον κορμό της παλιάς πόλης.

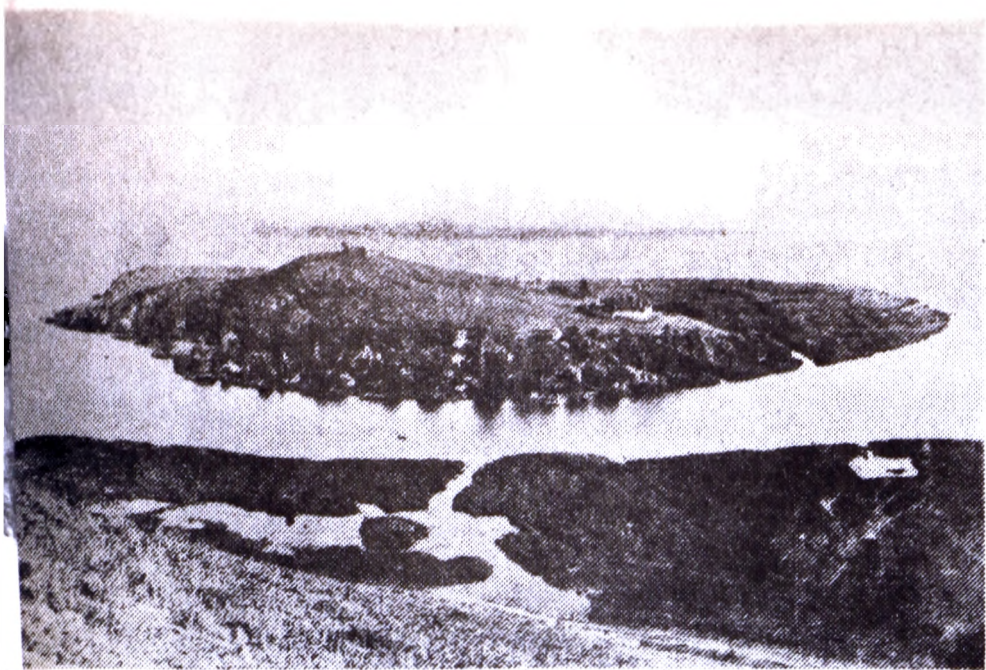
Παρ' όλ' αυτά, ίσως και εξ αιτίας όλων αυτών, η πόλη αναζητά το νέο σημείο ισορροπίας-της. Είναι, τότε, αρχές του '60, κι αρχίζει μια ανασύνταξη προσκηνίου των κοινωνικά και πολιτικά προοδευτικών δυνάμεων, που ζητούν την αποκατάσταση του προσώπου της πόλης, μια νέα αυτογνωσία-της. Με την πολιτική συσπείρωση και κινητοποίηση, οι προοδευτικές δυνάμεις διεκδικούν ηγεμονική θέση στην τοπική ζωή. Με πνευματικά σωματεία, όπως η «Ελεύθερη Σκέψη», με περιοδικά, όπως η «Ενδοχώρα», με πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι ζωντανές δυνάμεις της πόλης συγκροτούν σταθερά τον άλλο πόλο ζωής-της.

Η δικτατορία πάντως, αποφάσισε απ' έξω τις ισορροπίες της πόλης. Και νεκρώνοντας για μεγάλο διάστημα τις ζωντανές διαδικασίες που είχαν δρομολογηθεί, επέτεινε το μοντέλο ανάπτυξης που ήδη τα Γιάννενα είχαν εμβόλιμα επωμιστεί.

Πόλη χωρίς βιομηχανική ανάπτυξη, με βιοτεχνία ειδικού που, με εμπόριο που, έχοντας χάσει μεταπολεμικά τον πνεύμα του γειτονικού βαλκανικού χώρου και ιδιαίτερα της

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΕΥΘΥΜΙΟΥ — ΗΛΙΑΣ ΚΑΡΡΑΣ

Το Νησί, 1920.

ας, περικλείεται στον τοπικό ορίζοντα, η πόλη μετατάσσεται κυρία σε πόλη παροχής υπηρεσιών.

Στρατός, Διοίκηση, Πανεπιστήμιο, Παιδαγωγική Ακαδημία, Τεχνικές Σχολές και ο όσος τουρισμός, δίνουν τη βάση για μια υπερτροφική διόγκωση του τομέα των υπηρεσιών. Παρ' αυτά, τα Γιάννενα δεν έγιναν μια πόλη δημοσίων υπαλλήλων, ή έστω, υπαλληλικής λειτουργίας. Δυο μορφών αντιστάσεων αναπτύχθηκαν στην ιδεολογία και νοοτροπία της υπαλληλικής πόλης, σε μια παραλλαγή της Πρέβεζας του Καρυωτάκη: η πόλη, απ' τη μια, με τις αναπτυγμένες κοινωνικές-της λειτουργίες, την ιστορία και την παράδοσή-της, που μετέτασσε τους υπαλλήλους σε υπάλληλο στρώμα-της. Και από την άλλη, το Πανεπιστήμιο.

Το Πανεπιστήμιο, που σίγουρα δεν σταδιοδρόμησε στα πλαίσια μιας φωτισμένης σύλληψης για τον ιδιαίτερο ρόλο που μπορούσε να διαδραματίσει στα Γιάννενα: παραγωγός και παραγωγός ιστορικών ερευνών για το νεοελληνισμό με αιχμή νεοελληνική γλωσσική έρευνα, κέντρο αλβανολογικών ερευνών, με μια αρχαιολογική σχολή που να διασχίζει τις επιπτώσεις των πολιτισμών που εναποτέθηκαν στην Ήπει-

ρο. Το Πανεπιστήμιο ιδρύθηκε σαν μεταφύτευση της αντίληψης που ήδη είχε παράγει το Καποδιστριακό και το Αριστοτέλειο. Απ' αυτή τη σκοπιά, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ξεκίνησε συμβατικά.

Παρ' όλ' αυτά είχε μια καταλυτική λειτουργία στο κλίμα της πόλης. Οι δεκάδες και εκατοντάδες Πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, οι λίγες, έστω, χιλιάδες φοιτητές, δημιούργησαν μια κοινότητα που εξ αντικειμένου ζωογονούσε και μεταμόρφωνε ραγδαία τους ρυθμούς ζωής της πόλης.

Έγιναν επίσης οι αμοιβαίες διεισδύσεις. Οι συντηρητικοί καθηγητές πλαισίωσαν τις κατεστημένες λειτουργίες της πόλης. Αλλά, ό,τι ζωντανό υπήρχε στο Πανεπιστήμιο, διασυνδέθηκε με εκείνα τα στοιχεία και τις δυνάμεις της τοπικής ζωής, που αναζητούσαν άλλες προοπτικές για την πόλη. Αλλά πέρα ακόμα και απ' αυτό, το πανεπιστήμιο στο σύνολό-του, σαν οργανισμός, σαν αντικειμενική λειτουργία στους κόλπους της πόλης, υπήρξε ένας παράγοντας αναστολής της κλασικού τύπου «επαρχιωτοποίησης» της πόλης.

Στο μεταξύ η πόλη αλλάζει. Αλλάζει η μορφή-της με το μπετόν και διαφοροποιείται το ύψος-της με τις αθηναϊκές πλευρές της όψης-της. Πληθαίνουν τα νυχτερινά κέντρα, όλου του φάσματος, τα μπάρ, ντράγκστορ, αυξάνονται οι μπουτίκ, τα καταστήματα ειδών πολυτελείας, αλλάζει ο ρυθμός και η χρονοταξία της ζωής-της. Λίγο πολύ, το κλίμα της πόλης, στις εξωτερικές-της εκδηλώσεις τουλάχιστον, είναι πολύ κοντά σε εκείνο των άλλων μεσαιών αστικών κέντρων, δηλαδή πλέκεται γύρω απ' το πρότυπο που διαχέει η Αθήνα.

Παράλληλα όμως, αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή-τους οι νέες γενιές, εκείνες των χτεσινών και σημερινών μαθητών, οι πρώτες που μεγάλωσαν σ' ένα κλίμα διαφορετικό, σε συνεχή πολιτιστική όσμωση με τους φοιτητές, χωρίς το βάρος της δικτατορίας και με εξασθενημένη την άμεση πίεση των καταναγκασμών της επαρχιακής πόλης.

Τα Γιάννενα βρίσκονται σε μια συνεχή κίνηση, έναν εσωτερικό ανασχηματισμό, πλάθουν το πρόσωπο της νέας πόλης. Που δεν πρέπει να παραχωρηθεί στους εμπόρους-της, αλλά να διαμορφωθεί από τους δημιουργούς-της. Σ' αυτήν την κατεύθυνση, καταθέτει και το ANTI το αφιέρωμά-του στην πόλη.

Μέ κέντρο τα Γιάννινα να αναπτυχθεί όλη η γύρω περιοχή

Γιάννινα, 1920.

ΕΡ: Ποιά θεωρείτε ότι είναι, σε γενικές γραμμές, τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η πόλη των Ιωαννίνων στην αναπτυξιακή-της προσπάθεια.

ΑΠ: Τα Γιάννινα, σαν πρωτεύουσα της Ηπείρου αλλά και σαν θέση στο γεωγραφικό χώρο, εξαρτούν την ανάπτυξη-τους από την ανάπτυξη της όλης Ηπείρου.

Τα Γιάννινα είναι το κέντρο όπου θα πρέπει ν' αναπτυχθούν όλοι εκείνοι οι παράγοντες, που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη όλης της γύρω περιοχής.

Στον τομέα της παιδείας, το Πανεπιστήμιο με τα κέντρα ερεύνης που θα πρέπει ν' αναπτυχθούν γύρω-του, κάνουν τα Γιάννινα ένα κέντρο παιδείας για όλη την περιοχή-της Β.Δ. Ελλάδας.

Στον τομέα της Υγείας, πάλι το Πανεπιστήμιο, με την ιατρική σχολή και με τα νοσηλευτικά κέντρα που θ' αναπτυχθούν γύρω από αυτή, κάνουν πάλι τα Γιάννινα ένα κέντρο που θα εξυπηρετεί όλη τη Β.Δ. περιοχή της χώρας, με προεκτάσεις και προς τη γειτονική Θεσσαλία και Δυτ. Μακεδονία.

Ανάλογη ανάπτυξη θα πρέπει να περιμένουμε με την παρουσία του φοιτητόκοσμου και κατά συνέπεια να κινηθούμε δραστήρια για να την πραγματοποιήσουμε, στον πολιτιστικό τομέα.

Σαν κέντρο διοικητικό, τα Γιάννινα έχουν έναν πρόσθετο λόγο για περισσότερη ανάπτυξη μέσα στον Ηπειρωτικό χώρο και από αυτήν την αιτία ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού θ' απασχολείται στον τομέα της παροχής υπηρεσιών.

Για να είναι όμως βιώσιμο ένα τέτοιο κέντρο, θα πρέπει να στηρίζεται στον πληθυσμό της ευρύτερης περιοχής που θα εξυπηρετείται από το κέντρο, στην οικονομική ανάπτυξη και την παραγωγή οικονομικών αγαθών, είτε στον πρωτογενή τομέα, εκμετάλλευση ορυκτού πλούτου, δασικού πλούτου, ενεργειακών πηγών, γεωργία, κτηνοτροφία, είτε στον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής, τόσο για τη μεταποίηση και αύξηση της αξίας των παραγομένων πρώτων υλών (μάρμαρα, ξυλεία, φωσφάτα, γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα) όσο και στον τομέα της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού με την ανάπτυξη ελαφρών μεταποιητικών βιομηχανιών με ξένες πρώτες ύλες.

Η Ήπειρος, με τη γεωγραφική-της ιδιομορφία, κατά τον πλείστο ορεινή και αποκομμένη από το υπόλοιπο κορμό της χώρας, από την υψηλή και δύσβατη οροσειρά της Πίνδου, υπέφερε και υποφέρει περισσότερο από τις άλλες περιοχές της χώρας από τη μετανάστευση του πληθυσμού προς άλλα κέντρα του εσωτερικού ή και του εξωτερικού.

Αν θέλουμε πραγματικά την αποσυμφόρηση των τεράτων που

δημιουργήθηκαν γύρω από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, με την ανάπτυξη των «αντιπάλων πόλεων» πρέπει να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη στην περιφέρεια βιομηχανιών που θα επιτρέψουν τον επαναπατρισμό του εργατικού δυναμικού προς την περιφέρεια, αλλά και συνθήκες διαβίωσης καλύτερες και πιό ανθρώπινες από εκείνες που επικρατούν στα μεγάλα κέντρα.

Με τις παραπάνω προϋποθέσεις, είναι δυνατή η ανάπτυξη της οικιστικής περιοχής της πόλεως των Ιωαννίνων, καθώς και η συγκέντρωση του πληθυσμού, που αριθμητικά ορίστηκε σαν στόχος για το έτος 2000 στις 150.000 κατοίκους, όχι βέβαια από την ερήμωση της υπαίθρου από τον πληθυσμό που απόμεινε, που στο σύνολό-του για το νομό Ιωαννίνων είναι λιγότερος από αυτόν τον αριθμό, αλλά με τον επαναπατρισμό, ηπειρωτών κυρίως, από τα μεγάλα κέντρα, δίνοντάς-τους τη δυνατότητα καλύτερης διαβίωσης από εκείνη που τους προσφέρουν οι απάνθρωπες συνθήκες που επικρατούν σήμερα εκεί (νέφος, ρύπανση, συμφόρηση, άγος).

Για να μπορέσει να επιτύχει μιά τέτοια προσπάθεια, θα πρέπει να μελετηθεί σωστά η κάθε κίνηση και να γίνουν σωστά προγραμματισμένες ενέργειες, που θα δημιουργήσουν πράγματι αυτές τις συνθήκες καλύτερης διαβίωσης και έτσι να ευνοηθεί αυτό το αντιστροφή ρεύμα.

Η ανάπτυξη της οικιστικής περιοχής πρέπει να γίνει σε νέων μοντέλα, και με γνώμονα διαφορετικό από ό,τι γίνεται σήμερα. Η δόμηση πρέπει να γίνει οργανωμένα και να μην αφεθεί στην αυθαίρετη ιδιωτική πρωτοβουλία. Η κατοικία να προσφέρει δελεαστικές εξυπηρετήσεις (αραιή δόμηση, ήρεμο και ανθρώπινο περιβάλλον, χωρίς κυκλοφοριακή συμφόρηση, ελεύθερους χώρους για τα παιδιά, πράσινο, κέντρα ψυχαγωγίας, πολιτιστική τροφο), διαφορετικές από εκείνες που προσφέρουν οι σημερινές πολυκατοικίες κλουβιά.

Το περιβάλλον να προστατευθεί με την έγκαιρη και σωστή ανάπτυξη αποχετευτικών δικτύων με καθαρισμό των λυμάτων που καταλήξουν στους φυσικούς αποδέκτες.

ΕΡ: Ποιές είναι, ειδικότερα, οι βασικές προβλέψεις για τη βιομηχανική ανάπτυξη, κυρίως σε σχέση με προβλήματα υποδομής, όπως το οδικό δίκτυο και η αντιμετώπιση της ρύπανσης;

ΑΠ: Προϋπόθεση λοιπόν για την ανάπτυξη της πόλης είναι η βιομηχανική ανάπτυξη, τέτοια που θα απασχολεί σχετικά μεγάλο αριθμό εργατικού δυναμικού αφ' ενός και θα χρησιμοποιεί πρώτες

ύλες είτε από την τοπική πρωτογενή παραγωγή (μάρμαρο, ξύλο, κτηνοτροφικά προϊόντα), είτε με πρώτες ύλες άλλων περιοχών. Αυτή η δεύτερη κατηγορία πρώτων υλών θα πρέπει να είναι τέτοιες, που η μεταφορά-τους αλλά και η μεταφορά των ετοιμών προϊόντων να μη επιβαρύνουν σημαντικά το κόστος, συγκριτικά με την προστιθέμενη αξία με την επεξεργασία και την αξιοποίηση της εργασίας του εργατικού δυναμικού της περιοχής.

Προϋπόθεση όμως εξ ίσου σημαντική είναι η βελτίωση της επικοινωνίας και των μεταφορών. Πρέπει να αμβλυνθεί όσο μπορεί περισσότερο η γεωγραφική απομόνωση της περιοχής. Ανάγκη πρωταρχική η σύνδεση της Ηπείρου με τον υπόλοιπο κορμό της χώρας, με την εγκάρσια αρτηρία, γνωστή με το όνομα Εγνατία, αρτηρία ταχείας κυκλοφορίας, με πολύ άνετα γεωμετρικά χαρακτηριστικά, με γενναία τεχνικά έργα στην ορεινή περιοχή και με κατέβασμα στα 1100 μέτρα της διάβασης της Πίνδου, με σήραγγα περίπου 3 χιλιομέτρων στην περιοχή Μετσόβου.

Η αρτηρία αυτή θα συνδέσει τις ακτές του Ιονίου (Ηγουμενίτσα, Πρέβεζα) και ολόκληρη την Ήπειρο με τη Θεσσαλία - Μακεδονία και αντίστροφα, θα δώσει μία νέα άνετη διέξοδο της χώρας προς τη Δυτική Ευρώπη μέσω Ιταλίας ή του μυχού της Ανδριατικής, ανεξάρτητα από την οδό μέσω Βαλκανικής, σαν ασφαλιστική δικλείδα σε περίπτωση μιάς όποιας μελλοντικής πολιτικής επιλογής.

Η ίδια ανάγκη επιβάλλει και την επέκταση προς τις ακτές του Ιονίου του σιδηροδρομικού-μας δικτύου, στο ύψος των ορίων Θεσσαλίας - Μακεδονίας, με διακλάδωση προς νότο, προς την Πάτρα μέσω Ρίου και προς Βορρά προς την Αλβανία.

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας στην περιοχή της πόλης των Ιωαννίνων θα πρέπει να γίνει και με αυστηρές προδιαγραφές για την πρόληψη της ρύπανσης, λαμβανομένου υπ' όψη του μικροκλίματος του κλειστού λεκανοπεδίου, που περιβάλλει την πόλη.

Μιά άλλη, τεράστια, πηγή πλούτου που μένει ανεκμετάλλευτη και που μπορεί να συμβάλει στη βιομηχανική ανάπτυξη είναι η αξιοποίηση του υδροδυναμικού της περιοχής για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Το 40% του όλου οικονομικά εκμεταλλεύσιμου υδροδυναμικού της χώρας βρίσκεται στην Ήπειρο (Άραχθος, Αώος, Σαραπόρος, Καλαμάς) και το 20% στην Αιτωλοακαρνανία (Αχελώϊ, Εύηνος). Δηλαδή το 60% συνολικά, βρίσκεται στη Β.Δ. Ελλάδα. Το υπόλοιπο 40% καλύπτει η υπόλοιπη χώρα (Αλιάκμων - Αιγαίος). Από όλα αυτά έχει αξιοποιηθεί ως τώρα μόνο το 17%.

Αν οι έρευνες για υδρογονάνθρακες στην περιοχή του Ιονίου (Θράκη και θαλάσσια) αποβούν καρποφόρες, καθώς υπάρχουν σίμες ελπίδες, οι προοπτικές ανάπτυξης της Ηπείρου είναι ποσειδωνικές.

Ενας άλλος τομέας ανάπτυξης, εξίσου σημαντικός και παρατημένος, είναι ο τουρισμός, τόσο στις παραθαλάσσιες ακτές του Ιονίου όσο, κυρίως, του ορεινού τουρισμού στις απaráμιλλους δασοσκεπείς περιοχές της Πίνδου (Ζαγόρι - Κόνιτσα) και εξαιρετες χιονοσκεπαστες περιοχές της Γκαμήλας για χειμάρια σπόρ.

Ρ: Ποιός θεωρείτε ότι μπορεί και πρέπει να είναι ο ρόλος και συμβολή των τοπικών φορέων (Δήμος, ΤΕΕ, Εμπορικό Επιμελητήριο κλπ.) στη διαμόρφωση μιας αποκεντρωμένης αναπτυξιακής πολιτικής.

Για τη σωστή αντιμετώπιση των προβλημάτων ανάπτυξης, το σωστό προγραμματισμό, γιά τη σωστή αξιολόγηση και μελέτη των βασικών στοιχείων που είναι απαραίτητα γιά την όποια αξιοποίηση, η συμβολή των τοπικών φορέων (Δήμων, ΤΕΕ, Εμπορικομηχανικού Επιμελητηρίου, Επαγγελματικών οργανώσεων κλπ.) είναι πρωταρχικής σημασίας.

Είναι οι φορείς που ζουν από πρώτο χέρι όλες τις ανάγκες, τις δυνατότητες, αλλά και τις αδυναμίες που αφορούν κάθε πρόβλημα.

Χωρίς την άμεση συμμετοχή-τους στη λήψη κάθε απόφασης, η ευτυχία θα είναι εξασφαλισμένη. Μη ξεχνάμε πως όποια προοπτική ανάπτυξης, όταν δεν προβάλλει από τις ανάγκες της περιοχής, όταν δεν είναι αποδεκτή σαν αίτημα των ιδίων των κατοίκων, όταν δεν καλύπτεται από την αποδοχή των ιδίων των κατοίκων, είναι από την αρχή, κατά μεγάλο ποσοστό, καταδικασμένη σε αποτυχία.

**Σιμόν
ντέ
Μπωβουάρ**

ΟΙ ΜΑΝΔΑΡΙΝΟΙ

«Ένα υπέροχο ντοκούμέντο... ένα μνημειώδες μυθιστόρημα».

– Le Monde

«Οι Μανδαρίνοι είναι ή καταπληκτικότερη μυθιστορηματοποιημένη έρευνα γιά τούς διανοούμενους του μεταπολέμου... ένα έκθαμβωτικό πανόραμα των γιγάντων τής Άριστερης όχθης».

– Paul Johnson, New statesman.

«Μιά λαμπρή σάτιρα γιά τούς τρόπους καί τίς ήθικές αξίες μιάς ομάδας διανοουμένων».

– Guardian

«Οι Μανδαρίνοι διακρίνονται από τήν παρουσία μιάς αναντήρητης διάνοιας. Είναι μιά προσπάθεια άπεικόνισης τής έμπειρίας των διανοουμένων πού μετά τόν πόλεμο ψάχνουν νά βρούν γιά τόν έαυτό τους τί ακριβώς σημαίνει έλευθερία καί τί συνεπάγεται...».

– Times Literary Supplement

Εκδόσεις Γλάρος

Κεντρική διάθεση

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36 18 457

Κεντρικά πρατήρια

ΑΘΗΝΑ : ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 15 • ΤΗΛ. 36 35 223 / 36 07 876

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ / ΘΡΑΚΗ : ΠΕΤΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΤΗΡΙΟΥ 31 • ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ • ΤΗΛ. 52 81 19

ΚΡΗΤΗ : ΕΛΕΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΕΟΚ 2 • ΗΡΑΚΛΕΙΟ • ΤΗΛ. 22 36 34 / 28 05 11

Προβλήματα Αναπτυξης

Η δεκαετία του '60 υπήρξε η απαρχή ενός οικοδομικού οργασμού που συνεχίστηκε αδιάπτωτα μέχρι πρόσφατα. Τυπικό-του γνώρισμα ο ισοπεδωτισμός, η μίμηση του Αθηναϊκού «προτύπου»:

Οικοπεδοποίηση, αντιπαροχή, οικοδόμηση εκτός σχεδίου — κυρίως στη δικτατορία — με βασικό χαρακτηριστικό την έλλειψη κάθε υποδομής, όξυναν τα παλιά και σώρευσαν νέα προβλήματα. Το πρόβλημα της αποχέτευσης, η οικολογική καταστροφή της λίμνης και η νοσοκομειακή περιθαλψη είναι τρία καίρια και χαρακτηριστικά θέματα, που σήμερα πια επιβάλλεται η άμεση και ριζική αντιμετώπισή-τους.

Όμως το τεράστιο κόστος, οικονομικό και κοινωνικό, που απαιτείται πλέον για να αντιμετωπιστούν, δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο τις προοπτικές της πόλης.

Η Παμβώτιδα: ένα παράδειγμα οικολογικής καταστροφής

Η παρουσία της Παμβώτιδας, της λίμνης της «κυρά-Φροσύνης», έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία και την εξέλιξη της πόλης των Ιωαννίνων.

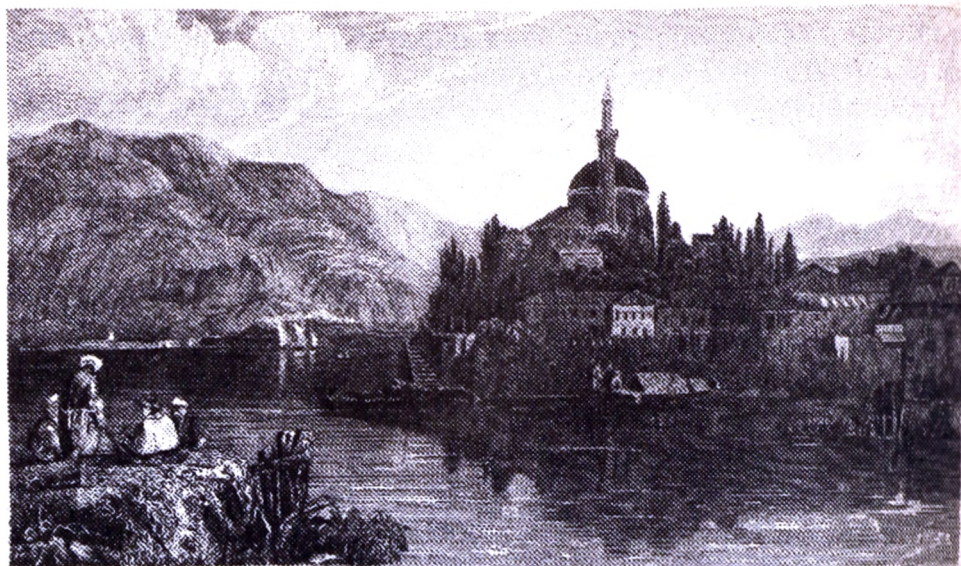
Χώρος αναψυχής, αλλά επίσης σταθερή και σημαντική πλουτοπαραγωγική πηγή, η προσφορά της λίμνης υπήρξε σωτήρια, ιδιαίτερα σε ορισμένες κρίσιμες περιόδους, όπως π.χ. στην κατοχή.

Όμως η λίμνη της «κυρά-Φροσύνης» είναι σήμερα διαφορετική: υποτάχθηκε κι αυτή στις ανάγκες «ανάπτυξης» της πόλης και στην ανυπαρξία έργων υποδομής.

Μέχρι τις αρχές του 1958, που λειτουργούσε η σήραγγα της Κληματιάς, η λίμνη εκτός από τη σημερινή-της επιφάνεια, κάλυπτε επίσης και όλο τον κάμπο, από το Πέραμα μέχρι τη Λαψίστα. Αυτός ο χώρος ήταν μιά δεύτερη λίμνη, με δικό-της όνομα — λίμνη της Λαψίστας. Όταν, στις αρχές του 1958, λειτούργησε το αποστραγγιστικό έργο της Λαψίστας, η προοπτική ήταν να αποδοθούν οι εκτάσεις στην καλλιέργεια. Το αποτέλεσμα όμως ήταν τελείως διαφορετικό: οι περισσότερες παρέμειναν ακαλλιέργητες, αναμένοντας τη μελλοντική-τους οικοπεδοποίηση, ενώ η περιοχή γέμισε μαρμαράδικα και κοτέτσια.

Παράλληλα, με σειρά διαδοχικών επεμβάσεων στο χώρο της σημερινής λίμνης, σφραγίστηκαν χωρίς καμιά μέριμνα, «χωρίς τύψεις και χωρίς αιδώς», σημαντικές πηγές νερού που τροφοδοτούσαν τη λίμνη (Σαντινίκου, Κανετσιού - Μπούρνου, κ.ά.), με αποτέλεσμα τα νερά των βροχών να αποτελούν πλέον την κύρια ανανεωτική-της παροχή.

Η ανάπτυξη της πόλης με τις συνέπειες που είχε (αποχέτευση, απόβλητα, ρύπανση κ.λ.π.) και η αποστέρηση της λίμνης από βασικές πηγές νερού, είχαν επιπτώσεις στην οικολογική-της ισορροπία και κύρια στο ζωικό-της βασίλειο. Εκτός όμως από τη ρύ-

πανση που προέρχεται από την πόλη, στη λίμνη καταλήγουν και τα απόβλητα των κτηνοτροφικών και πτηνοτροφικών μονάδων και των μαρμαροβιοτεχνιών της περιοχής.

Παράλληλα όμως, υπάρχει και πρόβλημα αυτομόλυνσης, εξ αιτίας της «υπερτροφίας» που δημιουργεί το πλαγκτόν. Αυτό προέρχεται από τη σήψη των φερτών και υδρόβιων φυτών, καθώς δεν μπορούν να καταναλωθούν από το μικρό αριθμό ψαριών.

Ήδη, με τα πρώτα έργα υποδομής, τα χέλια, ένα από τα βασικά είδη ψαριών της λίμνης, εξαφανίστηκαν. Κι αυτό γιατί δεν υπήρξε πρόβλεψη να συνδεθεί η λίμνη μέσω Καλαμά, με τη θάλασσα, με την κατασκευή μιας σήραγγας, ώστε να μπορούν να κινούνται προς τη λίμνη τα χέλια.

Οι μεγάλες αποξηράνσεις είχαν σαν συνέπεια να εκλείψουν οι τόποι αναπαραγωγής του κυπρίνου, να εξαφανιστούν οι καραβίδες και να μειωθούν οι ρυθμοί αναπαραγωγής των υπόλοιπων ψαριών.

Το συμπέρασμα είναι ότι η πλουτοπαραγωγική κάποτε λίμνη, σήμερα χάθηκε.

Τα τελευταία χρόνια, τα νερά χρησιμοποιούνται για άρδευση στο λεκανοπέδιο, όπου έχουν γίνει και αρδευτικά έργα. Οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις μέχρι τον Πρωτόπαπα είναι περίπου 100.000 στρέμματα, το αρδευτικό δίκτυο που έγινε, καλύπτει περί τα 50.000 στρέμματα κι απ' αυτό αρδεύονται μόνο 30.000, γιατί τα υπόλοιπα έγιναν οικόπεδα, μαρμαράδικα, χοιροστάσια κ.λ.π. Το μισό σχεδόν αρδευτικό δίκτυο δεν χρησιμοποιήθηκε και καταστράφηκε. Αλλά και αυτό που λειτουργεί δεν ικανοποιεί τις ανάγκες των καλλιεργητών. Γιατί η λίμνη μπορεί να καλύψει μόνο περί τις 20-25.000 στρέμματα με αρδεύσιμο νερό, μιας και έχασε μεγάλες ποσότητες παροχής από τα πηγαία νερά που σφραγίστηκαν και που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν το καλοκαίρι πέρα από τα αποθέματα.

Φτάσαμε έτσι στη διαπίστωση, ότι σήμερα η λίμνη τείνει στο να μην προσφέρει τίποτα πέρα από τη φυσική-της παρουσία, που και αυτή μπαίνει σε αμφισβήτηση από τη ρύπανση και την αυξανόμενη μόλυνση. Σαν χώρος τουριστικός εξακολουθεί να λειτουργεί ελκτικά, πράγμα όμως που δεν μπορεί να συμβαίνει ακόμα για πολλούς λόγους. Αν και σήμερα τα δεδομένα της τουριστικής ανάπτυξης της λίμνης είναι περιορισμένα, εντούτοις έχει μεγάλες προοπτικές προσέλκυσης ξένων και ντόπιων τουριστών. Ακόμα αποτελεί ένα από τα προσφορότερα κέντρα στην Ευρώπη για αγώνες κωπηλασίας, μιας και έχει μεγάλη ορατότητα και συνεχή νηνεμία, κάτι που λείπει από τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες.

Πριν χαθεί οριστικά η λίμνη, τόσο οικονομικά — καλλιέργειες ψαριών, άρδευση γεωργικών καλλιεργειών, τουριστική αξιοποίηση — όσο και φυσικά, με την αλλοίωση και την καταστροφή του φυσικού-της περιβάλλοντος εξ αιτίας της ρύπανσης και της μόλυνσης, χρειάζονται να παρθούν μέτρα. Ελπίζουμε ότι οι αρμόδιοι φορείς του κράτους θα δείξουν κάποιο ενδιαφέρον και με τις αποφασιστικές των τοπικών φορέων, αλλά και εκθέσεις του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων δεν θα εξακολουθήσουν να μένουν στα συρτάρια των υπουργικών γραφείων.

Κύρια όμως πιστεύουμε ότι οι κάτοικοι της πόλης, αυτοί που συνυπάρχουν καθημερινά με τη λίμνη, δεν θα μείνουν απαθείς και με τους αρμόδιους φορείς, τους συλλόγους και το Δήμο δεν θα αφήσουν την Παμβώτιδα να πεθάνει οριστικά, δίπλα στο Κάστρο, μέσα στο θόρυβο και την αδιαφορία μιας πόλης που μεγαλώνει, απλώνεται, γεμίζει μπετόν, δρόμους και μεγάλα φώτα.

Η λίμνη είναι τα Γιάννενα και τα Γιάννενα η λίμνη. Και κάπου σίγουρα η Κυρά-Φροσύνη θα λυπάται που χάρισε τ' όνομά-της στην Παμβώτιδα.

Το αποχετευτικό:

Εκεί που έχει μολυνθεί και το υπέδαφος

Όταν άρχισε η ανοικοδόμηση στα Γιάννενα πολλοί κατασκευαστές θεώρησαν ότι ο καταλληλότερος αποδέκτης των λημμάτων ήταν η λίμνη και συνδέσαν απευθείας τους βόθρους των πολυκατοικιών με το δίκτυο των ομβρίων. Έτσι απαλάσσονταν από την υποχρέωση εκκένωσης των βόθρων... Στην εποχή της δικτατορίας μάλιστα, κατοχυρώθηκαν και νόμιμα, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (ως προσωρινή διέξοδος, υποτίθεται...), οι λαθροσυνδέσεις πολυαριθμών κτιρίων. Μεταξύ αυτών το Δικαστικό Μέγαρο, το κτίριο της Νομαρχίας, το κτίριο της Μεραρχίας. Η μελέτη για το αποχετευτικό δίκτυο της πόλης άρχισε το 1969 και ύστερα από μακρόσυρτες γραφειοκρατικές διαδικασίες, παραλείψεις και παλινωδίες, το 1975 άρχισε να εκτελείται τμηματικά το αποχετευτικό δίκτυο της πόλης. Η δημοκρατική δημοτική αρχή, με συγκεκριμένα μέτρα, προσπάθησε παράλληλα να μειώσει τις λαθροσυνδέσεις των βόθρων.

Η κατασκευή του αποχετευτικού δικτύου συνεχίστηκε μέχρι το 1980, οπότε διακόπηκε για να αναλάβει τη συνέχισή-του η Δημοτική Επιχείρηση Αποχέτευσης και Ύδρευσης. Με το σημερινό ρυθμό εκτέλεσης του έργου — έχει αρχίσει η κατασκευή μόνο του πρωτεύοντος, χωρίς καμιά πρόβλεψη για το δευτερεύον — είναι μπιόβολο αν πρόκειται να έχει ολοκληρωθεί έως το 2000. Στο μεταξύ όμως, ακόμα και το υπέδαφος έχει πλέον κορεσθεί, ενώ η ύπανση της λίμνης έχει προσλάβει διαστάσεις οικολογικής καταστροφής.

Νοσοκομειακή και Ιατρική περίθαλψη:

Μόνο ένα νοσοκομείο και μια ιατρική σχολή σε το 4ο έτος

Ο τομέας υγείας - νοσοκομειακή περίθαλψη είναι οξύ πρόβλημα σε ολόκληρη τη χώρα. Στα Γιάννενα, όμως, αποκτά μια ιδιαιτερότητα, που οφείλεται στη θέση και το ρόλο-τους στα πλαίσια της ευρύτερης περιοχής.

Σήμερα η αντιστοιχία γιατρών- κατοίκων στο νομό Ιωαννίνων είναι 1:937, ενώ στην Αθήνα 1:100 και στη Θεσσαλονίκη 1:110. Στην πόλη και γιά την κάλυψη των αναγκών ολόκληρου του νομού λειτουργεί ένα νοσοκομείο, το οποίο προήλθε από την συγχώνευση του παλιού Γενικού Νοσοκομείου με το Σανατόριο. Σήμερα, σύμφωνα με τον οργανισμό λειτουργίας του νοσοκομείου, λειτουργούν 160 κρεβάτια, αλλά από ανάγκες και έλλειψη άλλης αλλακτικής λύσης νοσηλεύονται 200-230 άρρωστοι. Για να διατηρωθεί το μέγεθος των ελλείψεων σε κλινικές, τμήματα, ειδικό νοσηλευτικό και ιατρικό προσωπικό και τεχνικό εξοπλισμό, αρκεί να αναφερθεί ότι λειτουργούν στο νοσοκομείο δύο ειδικά χειρουργεία, με ένα μόνο αναισθησιολόγο.

Οι κάτοικοι καλύπτουν έτσι τις άμεσες ανάγκες της υγείας — δεν μπορούμε να μιλήσουμε για προληπτική ιατρική — είτε σε ιδιωτικές κλινικές είτε μεταφερόμενοι σε νοσοκομειακές κλινικές και κλινικές της Αθήνας. Προτάσεις οι οποίες έχουν υλοποιηθεί από τοπικούς φορείς, αλλά και από την Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου της πόλης, που αντιμετωπίζει τεράστιο πρόβλημα λειτουργίας εξ αιτίας της έλλειψης νοσοκομείων και κτιρίων μονάδων που χρειάζεται, αντιμετωπίζονται με την αδιαφορία των αρμόδιων κρατικών φορέων και συνεχιζόμενη κωλυσιεργία. Το αποτέλεσμα είναι, η εμπορευματοποίηση της υγείας της ιατρικής περίθαλψης να αποτελεί χαρακτηριστικό φαινόμενο στην πόλη. Φαίνεται δε ότι τα θιγόμενα συμφέροντα των ιατρών, μέσω των πολιτικών-της επιρροών, εμποδία για την πλήρη οργάνωση του υπάρχοντος νοσοκομείου και την δημιουργία νέων νοσηλευτικών μονάδων. Κατά συνέπεια, αποτελούν καταστροφικό παράγοντα στη διαμόρφωση της σημερινής απαράδεκτης κατάστασης.

κυκλοφορεί ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

ο αγώνας μου μ' εναν τιτανα (σαιξπηρ)
θεατρο και δημοκρατία
ο προφορικός μας λόγος
τα τραγουδια του ελληνικού λαου
η αρχαία τραγωδία
(γεννηση - αναγεννηση - εξευτελισμος)
δελφικές εορτές
παιδικό - σχολικό θεατρο
θεατρο στην αντισταση

Ξαγναντο εκδοσεις

αγ.ισιδωρου 6, τηλ. 3630869, 3631622

Παιδότοπος παιδικός σταθμός νηπιαγωγείο

“Ενας χώρος στήν αποκλειστική διάθεση τῶν παιδιῶν. Οἱ ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ γιά ἐπικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, ἀντιμετωπίζονται μέ τήν ἀγάπη, τή ζεστασιά καί μέ ξεχωριστή εὐθύνη ἀπό ἀνθρώπους εἰδικούς.

Ντίνα Καψάλη

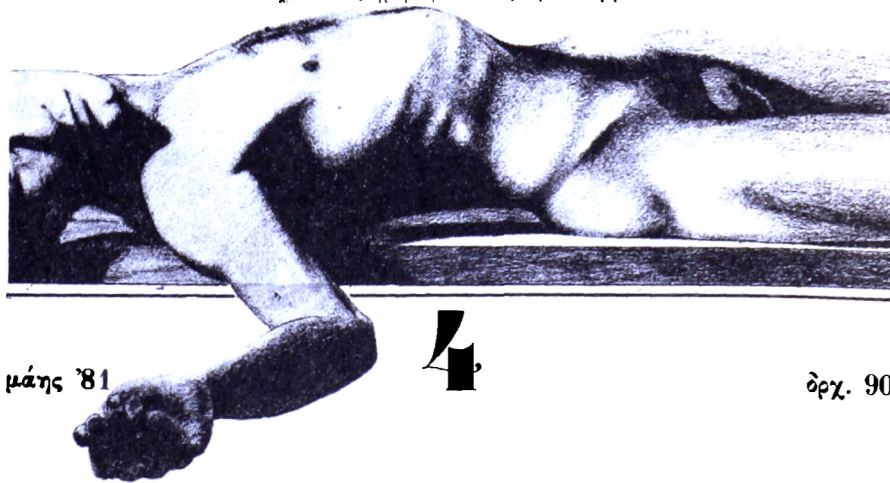
Λ. Πεντέλης 53 - Χαλάνδρι Τηλ. 68.32.073

ή λέξη

ελληνική και ξένη λογοτεχνία

ΜΙΑΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ: Μενέλαος
ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ ΑΜΗΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ: Τα ποιήματα του Μίλτου Σαχτούρη:
κάτι επικίνδυνα κομμάτια
ΑΡΤΣΙΜΠΑΛΑΝΤ ΜΑΚΑΙΗΣ (άντιγραφά Γ. Π. Σαββίδη): Έλπηνωρ 1933
Φ. Δ. ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ: Ο Συντονιστής
ΜΠΟΡΙΣ ΒΙΑΝ (μετ. Αντώνης Φωστιέρης, Θανάσης Θ. Νιάρχος):
Πρώτος έρωτας * Ποιητική Τέχνη * Η ζωή μοιάζει με δόντι *
‘Ηταν μία λάμπα χάλκινη * Καλημέρα σκύλε * Οι άρχοντες
ΑΛΕΞΗΣ ΤΡΑΙΑΝΟΣ: Πιλάτοι * Κεντρική αγορά * Η συνομιλία
ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΣΚΟΒΙΤΗΣ: Η νεοελληνική παράδοση κι ο πεζός λόγος
ΧΕΡΜΑΝ ΜΕΛΒΙΛ (μετ. Γιάννης Βαρβέρης): Ο καρχάριας
των Μαλδίβων νήσων * Από τό πανόχρειο πλάι στο κύμα
ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΑΚΝΙΑΣ: Ο Ισορροπιστής * Μοιραίες συνέπειες *

Σχέδια και ζωγραφική του Αλέξανδρου Τσαρν

μάης '81

4

δρχ. 90

Μεθόδιος Ανθρακίτης.

Αγώνες για ιδεολογική ανανέωση στην παιδεία των Ιωαννίνων

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

του Πασχάλη Κιτρομηλίδη

Αθανάσιος Ψαλίδας.

Το χρονικό της νεοελληνικής παιδείας στην πρωτεύουσα της Ηπείρου πρέπει ασφαλώς ν' αρχίσει με μια σύντομη αναφορά σε ό,τι μπορεί να χαρακτηριστεί ως η «προϊστορία» της πνευματικής ζωής των Ιωαννίνων¹. Η αναζήτηση των ιστορικών αυτών καταβολών θα μας οδηγήσει στους τελευταίους Βυζαντινούς αιώνες, όταν λειτουργεί, κατά την παράδοση, η Σχολή των Φιλανθρωπηνών στη Μονή του Αγίου Νικολάου του Σπανού, στο νησί της Λίμνης των Ιωαννίνων. Οι διαθέσιμες χρονογραφικές μαρτυρίες αναφέρονται σε συνεχή λειτουργία αυτής της σχολής από τα τέλη του 13ου ως τις αρχές του 17ου αιώνα. (Ο Σπυρίδων Λάμπρος δίνει τις ακριβείς χρονολογίες 1282 ως 1642). Στην εστία αυτή της πνευματικής παράδοσης του Βυζαντίου που επέζησε μέσα στον Τουρκοκρατούμενο ελληνισμό, οφείλει η Ήπειρος τήν ιστορική-της μνήμη, γιατί εδώ συγκροτήθηκε με τις μαρτυρίες αιώνων ο Μεγάλος Κουβαράς, η χρονογραφική εξιστόρηση των συμβάντων της Ηπειρωτικής ζωής. Το χειρόγραφο του Μεγάλου Κουβαρά αποτέλεσε την πηγή της επιτομής της Ηπειρωτικής Χρονογραφίας, του Μικρού Κουβαρά, που διέσωσε πολύτιμες μαρτυρίες για την ιστορία της Ηπείρου.

Παράλληλα μαρτυρείται η λειτουργία άλλης σχολής στο κάστρο των Ιωαννίνων τον 16ο αιώνα, όπου μαθήτευσε, στις αρχές του 17ου αιώνα (1610), ο Νικόλαος Γλυκός, ιδρυτής αργότερα του περίφημου τυπογραφικού οίκου της Βενετίας. Εδώ διδάξε την ίδια εποχή (1609-1612) ο ιεροκήρυκας Μάξιμος ο Πελοποννήσιος (μαθητής του Μελετίου Πηγά), φορέας του πνεύματος του θρησκευτικού ουμανισμού που διαμορφωνόταν εκείνα τα χρόνια. Από δική-του μαρτυρία μαθαίνουμε τους αγώνες-του για βελτίωση των όρων της παιδείας στα Ιωάννινα, που πρόσκρουαν στην αρνητική στάση των προκρίτων και αρχιερέων της πόλης. Έχουμε εδώ την πρώτη ιστορική μαρτυρία για τους κοινωνικούς αγώνες, που μ' επίκεντρο την ανανέωση της παιδείας, έμελλαν να σημαδέψουν την ιστορία των Ιωαννίνων και γενικότερα την πνευματική ζωή του νέου ελληνισμού στους κατοπινούς αιώνες. Η σχολή του Μάξιμου Πελοποννήσιου, που φαίνεται να προσπάθησε με κάποιον ανανεωτικό προσανατολισμό ν' ανταγωνιστεί την παραδοσιακή διδασκαλία της Σχολής των Φιλανθρωπηνών, διαλύθηκε μετά την εξέγερση του Διονυσίου του «Σκυλόσοφου», το 1612.

Με τις πρώιμες αυτές προσπάθειες κλείνει μια εποχή στην ιστορία της νεοελληνικής παιδείας και προμηνύεται μια άλλη. Από τα μέσα του 17ου αιώνα και μετά, ο ερευνητής της πολιτισμικής ιστορίας του νέου ελληνισμού μπορεί να επισημάνει τις απαρχές της μεγάλης ανανεωτικής προσπάθειας που θα οδηγούσε, έναν αιώνα αργότερα, στην ακμή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Ήδη διαμορφώνονταν οι εξωτερικοί όροι που θ' αποτελούσαν το πλαίσιο και το υπόβαθρο αυτής της πνευματικής ξεφάντωσης, που βρισκόταν εν τω γίνεσθαι: η Οθωμανική αυτοκρατορία είχε μπει στο στάδιο της μακρόχρονης και επίπονης παρακμής-της, ενώ για τον υπόδουλο ελληνισμό

ανοίγονταν οι ορίζοντες των κοινωνικών μετασχηματισμών με τον αιώνα των Φαναριωτών και τις πρώτες επαφές με τον σύγχρονο ευρωπαϊκό πολιτισμό.

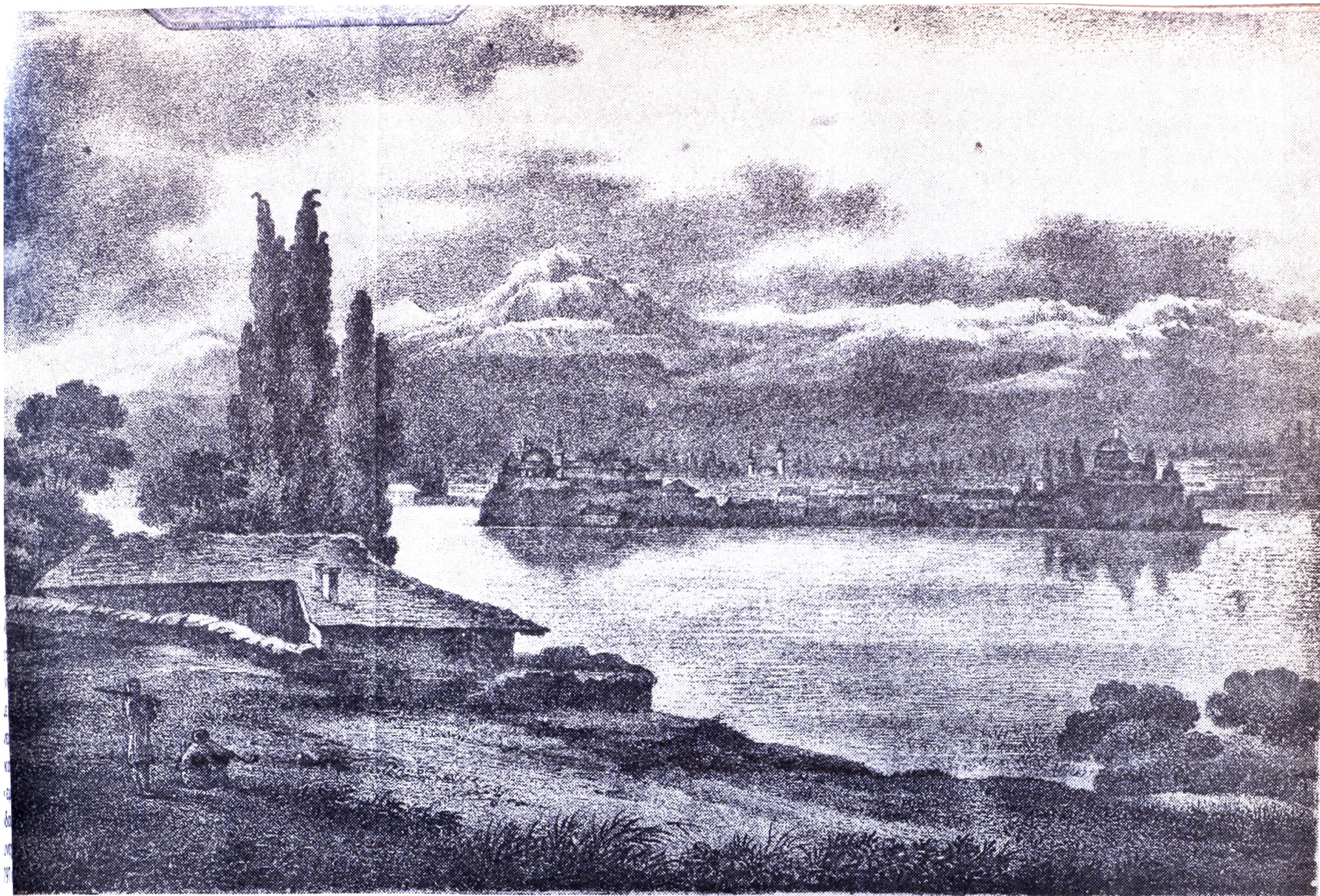
Στην πνευματική ζωή των Ιωαννίνων η νέα εποχή εγκαινιάστηκε με την ίδρυση της Σχολής του Επιφανίου Ηγουμενίου. Ήδη η αρχαία σχολή των Φιλανθρωπηνών είχε σβύσει, σημάδι κι αυτό του περάσματος του παλιού κόσμου. Ο Επιφάνιος, πλούσιος Ιωαννίτης έμπορος στη Βενετία, άφησε κληροδότημα το 1648 για να σπουδάζουν νέοι συμπολίτες-του στη Βενετία και για να ιδρυθεί ανώτερο σχολείο στην πατρίδα-του. Με την ίδρυση της Σχολής του Επιφανίου μπορεί να θεωρηθεί ότι εγκαινιάζεται η ιστορία της νεοελληνικής παιδείας στα Γιάννενα. Σ' αυτό το πρώιμο περιστατικό μπορούμε να διακρίνουμε μερικές σχέσεις και αλληλουχίες που χαρακτήριζαν την πνευματική ζωή στα Γιάννενα κατά την Τουρκοκρατία: υπάρχει κατ' αρχή μια άμεση σχέση ανάμεσα στο ελληνικό παροικιακό εμπορικό κεφάλαιο και την προώθηση της παιδείας στην υπόδουλη πατρίδα των χορηγών· δεύτερο, παρατηρείται μια συνεχής και πολύμορφη επικοινωνία με τη Βενετία, που ως το 1797 κυριαρχούσε και στην Επτάνησο έξω από τα Ηπειρωτικά παράλια.

Μέσα από τις αλληλουχίες αυτές μπορούμε να παρακολουθήσουμε την εσωτερική λογική της νεοελληνικής πολιτισμικής ιστορίας στους χρόνους της μεταγενέστερης Τουρκοκρατίας και τον χαρακτήρα των κοινωνικών μετασχηματισμών στη ζωή του υπόδουλου ελληνισμού: η πρωτοβουλία και η ηγετική μέριμνα για την εκπαιδευτική και πνευματική αναγέννηση του υπόδουλου γένους περνά σταδιακά από την εκκλησιαστική ιεραρχία στην Φαναριώτικη αριστοκρατία και τελικά στη δυναμική τάξη των ανθρώπων που πλουτίζουν από το εμπόριο. Όταν υστερότερα ο ελληνισμός απέκτησε ιστορική αυτοσυνειδηση στα χρόνια της ακμής του Διαφωτισμού, ο Κοραΐς συνέλαβε και διατύπωσε με οξύτητα αυτή την ιστορική λογική. Και στον τομέα αυτό η εμπειρία των Ιωαννίνων είναι χαρακτηριστική: εδώ η ηγετική πρωτοβουλία για ενίσχυση της παιδείας πέρασε στους εμπόρους νωρίτερα από αλλού (σ' εποχή που στα μεγάλα ελληνικά κέντρα η μέριμνα αυτή ανήκε ακόμη πρωταρχικά στην εκκλησία). Οι Ιωαννίτες έμποροι της διασποράς έμειναν στην πρωτοπορία της πολιτισμικής ανανέωσης διαρκώς, ως μετά την Επανάσταση, και η προσπάθειά-τους διακρινόταν από μια χαρακτηριστική προτίμηση προς τους πιο ρηζικέλευθους φορείς στο χώρο της παιδείας, που κέρδιζαν πάντα τη γενναιόδωρη ενίσχυσή-τους.

Η αλληλουχία αυτή μεταξύ παροικιακού εμπορίου και πολιτισμικής ανάπτυξης συνοδευόταν στην ιστορική εμπειρία των Ιωαννίνων από ένα ακόμη αποφασιστικό συντελεστή: η γεωγραφική γειτνίαση με τη Δύση και η αμεσότητα της επικοινωνίας με τη Βενετία, που η ανθηρή ελληνική παροικία-της δεχόταν συνεχώς πολλούς νέους Ηπειρώτες μετανάστες, επέδρασε καθοριστικά στην εξέλιξη της παιδείας στα Ιωάννινα. Στην κίνηση αυτή τα Βενετοκρατούμενα Ιόνια νησιά αποτελούσαν τις γέφυρες προσπέλασης στον Ευρωπαϊκό κόσμο. Αντίστροφα, η οικονομική ενίσχυση για τη συντήρηση των πνευματικών εστιών της Δυτικής Ελλάδας διοχετευόταν κυρίως από τη Βενετία ως την εποχή της παρακμής της μητρόπολης της Αδριατικής.

¹Το κείμενο αυτό βασίζεται σε μία ευρύτερη αδημοσίευτη μελέτη με θέμα την εκπαίδευση ως φορέα πολιτισμικής αλλαγής, στην οποία εξετάζεται και η περίπτωση των Ιωαννίνων. Παρουσιάζεται εδώ με την εκδοτική φροντίδα της σύνταξης του ANTI.

Γιάννενα, από το βιβλίο του Pouqueville, *Voyage de la Grèce* (1826).

...ς, οπότε και το κέντρο βάρους του ελληνικού παροικιακού πορίου μετατοπίστηκε ανατολικά στην Κεντρική Ευρώπη και τη Ρωσία. Μελετώντας την ιστορία των χορηγιών στα σχολεία των Ιωαννίνων θα παρακολουθήσουμε αυτή την οικονομική-γεωγραφική σχέση στις συγκεκριμένες μορφές-της και τις ταβολές και μετατοπίσεις-της με τα χρόνια.

Από τη Βενετία επίσης ερχόταν προς την Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα ως τις αρχές του 19ου αιώνα το έντυπο υλικό. Τα ελληνικά τυπογραφεία της Βενετίας, ιδρυμένα από Ιωαννίτες τυπογράφους, τον Νικόλαο Γλυκό, τον Δημήτριο Θεοδοσίου, τον Δημήτριο Σάρο, αποτελούσαν για δύο αιώνες και περισσότερους τις κυριότερες πηγές τροφοδοσίας του υπόδουλου ελληνικού με βιβλία. Ός το τέλος του 18ου αιώνα, οπότε άλλα κέντρα, ιδίως η Βιέννη και η Λειψία, εμφανίστηκαν σαν ανταγωνιστές, η Βενετία, με τις δυναστείες των Ιωαννιτών τυπογράφων, αποτελούσε την έδρα της «βιομηχανίας» των ελληνικών γραμματικών. Κατά συνέπεια, τα Ιωάννινα με τις στενές επικοινωνίες-τους με τη Βενετία συνιστούσαν τον κυριότερο διαμετακομικό σταθμό απ' όπου το βιβλίο σκορπιζόταν στον ελληνικό χώρο.

Όλες αυτές οι σχέσεις, γεωγραφικές, οικονομικές, πολιτικές με τη Βενετία και η διαρκής διακίνηση ανθρώπων συλλέξαν ώστε τα Ιωάννινα να δέχονται πιο άμεσα τις πρωτογενείς επιδράσεις του ελληνισμού της διασποράς. Έτσι διασχημάτίζεται το πλαίσιο της πνευματικής ζωής των Ιωαννίνων. Οι προσπάθειες για πνευματική αφύπνιση που εγκαταστάθηκαν με την ίδρυση της Σχολής του Επιφανίου διεξάγονταν μέσα στις συνθήκες που διαμόρφωναν αυτοί οι εξωτερικοί όροι.

Αντί να εκτιμηθεί σωστά η συμβολή της Σχολής του Επιφανίου στην αρχόμενη ανανεωτική προσπάθεια της ελληνικής παιδείας είναι αρκετό ν' αναφερθεί ότι δύο από τους πρώτους εκπαιδευτές-της ανήκουν στους αναμφισβήτητους προδρόμους

της νεοελληνικής επιστημονικής έρευνας: ο Μελέτιος Μήτρου, παλιός μαθητής της Σχολής και κατοπινός Μητροπολίτης Αθηνών, που διεύθυνε τη Σχολή στα 1686 με 1692, είναι ο πρωτοπόρος νεοέλληνας γεωγράφος και ο πρώτος ιστορικός ερευνητής που χρησιμοποίησε επιγραφικές μαρτυρίες για να συμπληρώσει τα κενά της ιστορικής γνώσης, προχωρώντας έτσι πέρα από τη χρονογραφία, προς την τεκμηριωμένη ιστοριογραφία. Διάδοχός-του ήταν ο Παρθένιος Κατσούλης στα 1692 με 1696, πρωτοπόρος σε λαογραφικού περιεχομένου έρευνες. Με τις προσπάθειές-του για συλλογή λαϊκών παροιμιών, τις οποίες παρέβαλλε με αρχαία πρότυπα, συνέβαλε στη διαμόρφωση της μεθόδου της λαογραφίας για την αναζήτηση των πηγών του λαϊκού πολιτισμού.

Μια δεύτερη σχολή ιδρύθηκε το 1674 με χορηγία του Μάνου Γκιούμα, επίσης εμπόρου στη Βενετία. Ονομάστηκε Πρώτη Σχολή Ιωαννίνων. Η νεωτεριστική θέληση που επικρατούσε στη σχολή φαίνεται από τους συγγραφικούς προσανατολισμούς των δασκάλων της: ενδεικτικά αναφέρονται ο Βησσαρίων Μακρής που έγραψε ένα απλοποιημένο — με τα μέτρα της εποχής — εγχειρίδιο γραμματικής, την *Σταχυολογία Τεχνολογική*, για ν' αντικαταστήσει τις μεσαιωνικές γραμματικές των Λάσκαρη και Γαζή. Ο Αναστάσιος Παπαβασιλείου έγραψε *Εισαγωγή Μαθηματικής* και ο Γεώργιος Σουγδουρής πρώτος δίδαξε φυσική και απλοποίησε με τη σειρά-του τη γραμματική του Μακρή. Βλέπουμε' εδώ τις πρώτες προσπάθειες γι' αποδέσμευση της παιδείας από τις τροχοπέδες της γραμματικής μάθησης. Με την εισαγωγή των θετικών επιστημών εξ' άλλου που επιχειρήθηκε στη Σχολή Γκιούμα, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις μιας πνευματικής επανάστασης, που θα οδηγούσε στην χειραφέτηση της νεοελληνικής σκέψης.

Έδη οδεύουμε προς μια σημαντική στιγμή στην ιστορία της νεοελληνικής παιδείας, στο πρώτο δράμα της ελευθεροφροσύνης στον ελληνικό χώρο. Είναι χαρακτηριστικό και πάλι ότι το

δράμα εκτυλίχθηκε με επίκεντρο την εκπαιδευτική και πνευμική ζωή των Ιωαννίνων και πρωταγωνιστή τον τελευταίο μεγάλο δάσκαλο της Σχολής Γκιούμα, τον Μεθόδιο Ανθρακίτη. Φορέας του πνεύματος του θρησκευτικού ουμανισμού, αλλά και πρωτοπόρος στην εισαγωγή της διδασκαλίας των θετικών επιστημών και της ορθολογιστικής φιλοσοφίας στον ελληνικό κόσμο, ο Μεθόδιος Ανθρακίτης ήταν ένας από τους σκαπανείς της ανανέωσης της νεοελληνικής παιδείας. Με γνώμονα τις αξίες και επιδιώξεις του θρησκευτικού ουμανισμού, στο πρώτο του σύγγραμμα, *Θεωρίαι Χριστιανικαί*, δημοσιευμένο στη Βενετία το 1699, επικρίνει την πολιτεία του ανώτερου κλήρου, σημειώνοντας:

Βοούσι κατά τούτων των αφροντίστων και αλάλων ποιμένων οι νόμοι οι φυσικοί. Διατί λαμβάνοντες τον διωρισμένον μισθόν διά να ποιμένουσι τον λαόν και υποσχόμενοι του Θεού δια τούτο το έργον, καταπατούσι την υπόσχεσίν-τους, και λαμβάνοντες τας εισοδίας τας μεταχειρίζονται μόνον εις άφθονον απόλαυσιν των επιθυμιών-τους. (σελ. 215).

Μπαλάνος Βασιλόπουλος.

Με τις παρατηρήσεις αυτές ο Μεθόδιος εμφανίζεται πρόδρομος της κοινωνικής κριτικής που με οξύτητα θα διατυπώσει κατά της εκκλησιαστικής ιεραρχίας ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Δευθυντής της Σχολής Γκιούμα στα 1709 με 1723 διδάξε συστηματικά τα Μαθηματικά (Γεωμετρία, Άλγεβρα, Τριγωνομετρία) και φαίνεται ότι δοκίμασε να μεταφράσει τους μεγάλους μαθηματικούς φιλοσόφους Descartes και Malebranche.

Οι προσπάθειες αυτές τον τοποθέτησαν έξω από το κλίμα της εποχής-του. Το πνεύμα που ρύθμιζε τα εκπαιδευτικά πράγματα του ελληνισμού τα χρόνια εκείνα, διαμορφωμένο από την επίσημη στάση της Μεγάλης Εκκλησίας και της Πατριαρχικής Σχολής, χαρακτηριζόταν από έναν απόλυτο συντηρητισμό απέναντι στη νέα ορθολογιστική φιλοσοφία, τις φυσικές επιστήμες και τα μαθηματικά. Ο αριστοτελισμός παρέμενε η επίσημη φιλοσοφία και ο Μεθόδιος που αποπειράθηκε να ξεπεράσει τα όρια αυτά, γρήγορα κατηγορήθηκε για αιρετική διδασκαλία και καταδικάστηκε το 1723 από τη Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Μετά τον αφορισμό-του ο Μεθόδιος έκανε ομολογία πίστεως και αποκαταστάθηκε το 1725 χωρίς όμως να του επιτραπεί να επανέλθει στη διεύθυνση της Σχολής Γκιούμα. Μετά την περιπέτεια αυτή η Σχολή άρχισε να παρακμάζει. Οι μαρτυρίες που σώζονται γύρω από το επεισόδιο αυτό φέρνουν ως εμάς μια αίσθηση τόσο των πρωτοποριακών ανησυχιών του Ανθρακίτη, όσο και του πνευματικού κλίματος των Ιωαννίνων, που συνιστούσε την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της διδασκαλίας-του. Ενδεικτική σχετικά είναι η επιστολή που ο Μεθόδιος έστειλε προς τους άρχοντες των Ιωαννίνων από την Πόλη, όπου είχε πάει για ν' απολογηθεί. Γράφει:

«...Καταδικάζομαι λοιπόν υπό της Συνόδου όχι ως κακός χριστιανός, όχι εις κανένα δόγμα της Εκκλησίας, αλλά πως φιλοσοφώ διαφύρως από τους Αριστοτελικούς...»

Στοχασθείτε αν κινούνται από ζήλον πίστεως, και αν διά Πνεύματος Αγίου συναθροίζουν λογικάς και φυσικάς και Ευκλείδην και έτερα μαθηματικά και ανάπτουν φωτίαν εις την αυλήν της εκκλησίας... και τα έρριψαν μέσα... ωσάν να ήτον Αρείου αιρέσεις... βιβλία οπου όλος ο κόσμος τα σπουδάξει, οπου δεν έχουν να κάμουν ολότελα με την πίστιν. Το όλον διά να με κατασχύνουν και την καλήν-μου πατρίδα, διατι έγγραφεν εις την Σύνοδον πως τον εκλέξαμεν διά διδάσκαλον...

Μετά ταύτα μου συνθέτουν μίαν ομολογίαν να υπογραφώ... (και) ανεχώρησα να τα στοχασθώ και γνωρίζοντάς-τα ενάντια της συνειδήσεώς-

μου... εκρυβήθην... Τώρα μελετώσι να στείλουν εις όλην την Ρούμελην, όπου ακούεται διδάσκαλος να τον αφορέσουν και να τον διώξουν».

Γι' αυτό ο Μεθόδιος παρακινεί τους Γιαννιώτες να στείλουν αναφορές αυστηρές όπου να τονίζουν «*ημείς διδάσκαλον θέλομεν να μη είναι αιρετικός... και να έχη και ήθη καλά' δεν μας μέλει όμως ό,τι φιλοσοφίαν και αν μελετά, ή την του Πλάτωνος ή Αριστοτέλους, ή παλαιάν ή νέαν φιλοσοφίαν*»... αλλιώς «*θέλομεν λάβει κατηγορίαν από όλα τα έθνη*»².

Με την περιπέτεια του Ανθρακίτη έκλεισε και η νεωτερική φάση στην ιστορία της Σχολής Γκιούμα. Η παρακμή που ακολούθησε την κρίση γύρω από την ορθοδοξία της διδασκαλίας του Μεθοδίου μετέβαλε τη Σχολή σε έπαλξη της πνευματικής συντήρησης. Κάτω από τον έλεγχο της οικογένειας των Μπαλάνων η ιδεολογικά μεταμορφωμένη Σχολή Γκιούμα έγινε η εστία της άμυνας της παραδοσιακής παιδείας.

Πριν όμως η Μπαλαναία Σχολή κυριαρχήσει στη σκηνή της πνευματικής ζωής των Ιωαννίνων, η ανακαινιστική προσπάθεια γνώρισε μια ακόμη στιγμή μεγάλης ανάτασης κατά την

πέμπτη δεκαετία του δέκατου όγδοου αιώνα. Η συναισθηση της παρακμής που φαίνεται ότι κυριάρχησε μετά την αποτυχία του Ανθρακίτη, ενέπνευσε μια νέα πρωτοβουλία στους προοδευτικούς Ηπειρωτικούς εμπορικούς κύκλους της Βενετίας. Τη φορά αυτή οι αδελφοί Μαρουτσα προικοδότησαν μια νέα σχολή για να ξαναρχίσει η ανανεωτική παιδευτική προσπάθεια στη γενέτειρά-τους. Η Μαρουτσαία Σχολή ιδρύθηκε με ρητά νεωτεριστικό πρόγραμμα,

Ευγένιος Βούλγαρις.

που πρόβλεπε τη διδασκαλία των θετικών επιστημών, της σύγχρονης φιλοσοφίας και της λατινικής γλώσσας. Προφανής πρόθεση του προγράμματος ήταν να επιτρέψει στους Έλληνες σπουδαστές να προσπελάσουν στα επιστημονικά συγγράμματα της ευρωπαϊκής γραμματείας. Αρχιδιδάσκαλος της Μαρουτσαίας Σχολής επιλέγηκε το 1742 ο νεαρός τότε διάκονος Ευγένιος Βούλγαρης, που είχε εντυπωσιάσει με τα κηρύγματά-του στην ελληνική εκκλησία του Αγίου Γεωργίου της Βενετίας τους ευεργέτες ιδρυτές της σχολής. Ο Ευγένιος, σπουδασμένος στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας, γλωσσομαθέστατος, βαθύς γνώστης των θετικών επιστημών και της σύγχρονης φιλοσοφίας, επηρεασμένος από τον γερμανικό ιδίως ορθολογισμό, είναι ο πρώτος ολοκληρωμένος φορέας του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

Τα οκτώ χρόνια της διδασκαλίας-του στα Γιάννενα αποτέλεσαν την καλύτερη ίσως στιγμή της διδακτικής και διανοητικής δραστηριότητας. Καινοτομεί ριζικά ανακαινίζοντας το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με την εισαγωγή σύγχρονων Ευρωπαίων συγγραφέων και τη χρήση πειραματικών μεθόδων διδασκαλίας. Διδάσκει ποικιλία μαθημάτων, αλλά ιδίως μαθηματικά και φιλοσοφία. Στα χρόνια αυτά ωρίμαζε σ' σκέψη-του το σύστημα της *Λογικής-του*, που θα δημοσιεύσει αργότερα. Η πνευματική ακτινοβολία και επιβολή του ρηξικλευθου νέου δασκάλου, που οι μαθητές-του άρχισαν να σκαπίζονται σ' ολόκληρο τον ελληνικό χώρο, προκάλεσαν σύντομα αντιδράσεις. Οι διενέξεις-του με τον Μπαλάνο Βασιλόπουλο, διευθυντή της Σχολής Γκιούμα, διατυπωμένες στο επιστημονικό επίπεδο σε διαξιφισμούς πάνω σε μαθηματικά θέματα, συμβόλιζαν ουσιαστικά την αρχόμενη κοινωνική σύγκρουση μεταξύ των κόσμων της συντήρησης και της ανανέωσης. Το 1750 ο Βούλγαρης αποχώρησε από τη διεύθυνση της Μαρουτσαίας Σχολής για να διδάξει στην Κοζάνη. Τον περίμενε

λαμπρή όσο και θυελλώδης σταδιοδρομία στην Αθωνιάδα Σχολή και την Πατριαρχική Σχολή της Πόλης, μια μακρά εκδοτική παραγωγή και έντονη πολιτική δραστηριότητα για προώθηση της υπόθεσης της ελληνικής ελευθερίας μέσα στα πλαίσια των Ρωσικών επιδιώξεων στα Βαλκάνια. Μέσα από τους αγώνες και τις αντιφάσεις της σταδιοδρομίας αυτής, ο Ευγένιος Βούλγαρης, τιμημένος με μεγάλα εκκλησιαστικά αξιώματα στην αυλή της Αικατερίνης Β' της Ρωσίας, με τον αρχαϊσμό και τον τελικό συμβιβασμό-του, θα περάσει στη συντήρηση και θ' αντιστρατευθεί τις λογικές συνέπειες της διαφωτιστικής προσπάθειας που ο ίδιος είχε εγκαινιάσει μαχητικά στα Γιάννενα. Ωστόσο, το πέρασμά-του από τη Μαρουτσαία Σχολή συνιστούσε μια γενναία στιγμή αυτής της προσπάθειας και χαρακτηρίστηκε από τον ιστορικό της παιδείας των Ιωαννίνων σαν το κορύφωμα της χρυσής πνευματικής εποχής της πόλης.

Η αποχώρηση του Βούλγαρη συμβόλιζε τη νίκη της συντήρησης και της παραδοσιακής παιδείας στον πνευματικό κόσμο

των Ιωαννίνων. Στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, η εκπαίδευση στην Ηπειρωτική πρωτεύουσα κυριαρχείται από τη Μπαλαναία Σχολή, όπου διδάξαν διαδοχικά τρεις γενιές από την ιερατική οικογένεια των Μπαλάνων. Ο Κωνσταντίνος Μπαλάνος Βασιλόπουλος (1723 - 1760), ο γιός-του Κοσμάς Μπαλάνος (1760 - 1799) και τελευταίος επίγονος ο Κωνσταντίνος Μπαλανίδης (1799 - 1818). Οι Μπαλάνοι έδωσαν το σύνθημα για την ανασύνταξη του λόγου συντηρητισμού στην εκπαίδευση: οι επιτήμες εγκαταλείφθηκαν, η νεότερη φιλοσοφία εξοστρακίστηκε, ενισχύθηκε και πάλι ο Αριστοτελισμός και η ψυχαγωγική μέθοδος της ρημνείας των κλασικών κειμένων, με μηχανι-

κή αναγραφή πολλών αρχαίων συνωνύμων, που ενάντια-της είχαν αγωνιστεί όλοι οι νεωτεριστές δάσκαλοι από την εποχή της Σχολής του Επιφανίου. Με την επικράτηση του κλίματος αυτού συνδεόταν ασφαλώς η παρακμή των σχολείων των Ιωαννίνων, που επισημαίνουν οι συγγραφείς της *Νεωτερικής Γεωγραφίας*, το 1791³.

Στη δεκαετία μετά το 1790, ωστόσο, ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός έφτασε στο κορύφωμά-του και η ανακαινιστική προσπάθεια στο χώρο της παιδείας διευρύνθηκε για να εκφραστεί από το έπος ελευθερίας. Φορέας του νέου πνεύματος στα Ιωάννινα ήταν ο Αθανάσιος Ψαλίδας. Μετά από σημαντικές σπουδές και συγγραφικές επιδόσεις στην Ευρώπη, γύρισε το 1795 στην πατρίδα για να «καλοκινήσει» μια νέα αναγεννητική προσπάθεια.

Ο Ψαλίδας γύρισε στην πατρίδα-του παρορμημένος από μια κριτική διάθεση απέναντι στην νεοελληνική παιδεία και κοινωνία της εποχής-του. Αυτήν την κριτική διάθεση είχε διατυπώ-

σει στα *Καλοκινήματα*, που ήταν ένα маниφέστο πολιτισμικού και εκπαιδευτικού εκσυγχρονισμού, δημοσιευμένο το 1795. Το φυλλάδιο αποτελούσε μια βίαιη επίθεση κατά της αυθεντίας στην οποία έτεινε να μεταβληθεί ο Ευγένιος Βούλγαρης. Ανοίγοντας το πρώτο-του φιλοσοφικό έργο ο Ψαλίδας είχε ήδη σημειώσει:

...δεν θέλω να είναι ο αναγνώστης Πλατωνικός, ούτε Αριστοτελικός, ούτε κατά Λαϊβνίτιον, ούτε κατά Ουόλφιον, ούτε κατά Καντ, ούτε κατ' άλλον τινά, αλλά καθ' εαυτόν και εν εαυτώ συνειδώς εαυτώ και ταις ιδίαις δυνάμεσιν...⁴.

Η φιλοσοφική αυτή τοποθέτηση βρίσκει συγκεκριμένους στόχους με την εξόρμηση του Ψαλίδα στα *Καλοκινήματα* κατά του Βούλγαρη. Ουσιαστικά η επίθεση του Ψαλίδα αποτελούσε την ολοκλήρωση της κίνησης για χειραφέτηση της ελληνικής σκέψης που προώθησε ο ίδιος ο Βούλγαρης στα μέσα του 18ου αιώνα. Όπως ο Βούλγαρης είχε επιχειρήσει τότε την απελευθέρωση από τον Αριστοτελικό Κορυδαλλισμό, με την καθιέρωση

Αλή - Πασάς.

της ορθολογιστικής σκέψης, έτσι και ο Ψαλίδας, στον φθινόπωρο 18ου αιώνα, μαχόταν για ν' αποτρέψει την καθιέρωση μιας νέας αυθεντίας — εκείνης του Βούλγαρη. Η επιδίωξη της προσπάθειας αυτής ήταν σαφής: στόχος ήταν η εξασφάλιση της ελευθερίας της σκέψης και της ατομικής κρίσης, σαν θεμέλιου της αλήθειας. Οι φιλοσοφικές προϋποθέσεις του φιλελευθερισμού εμφανίζονται πια να φτάνουν στην ωριμότητά-τους — δίκαια σε λίγα χρόνια ο Κοραΐς θα μιλούσε για μια ηθική επανάσταση στον ελληνικό κόσμο.

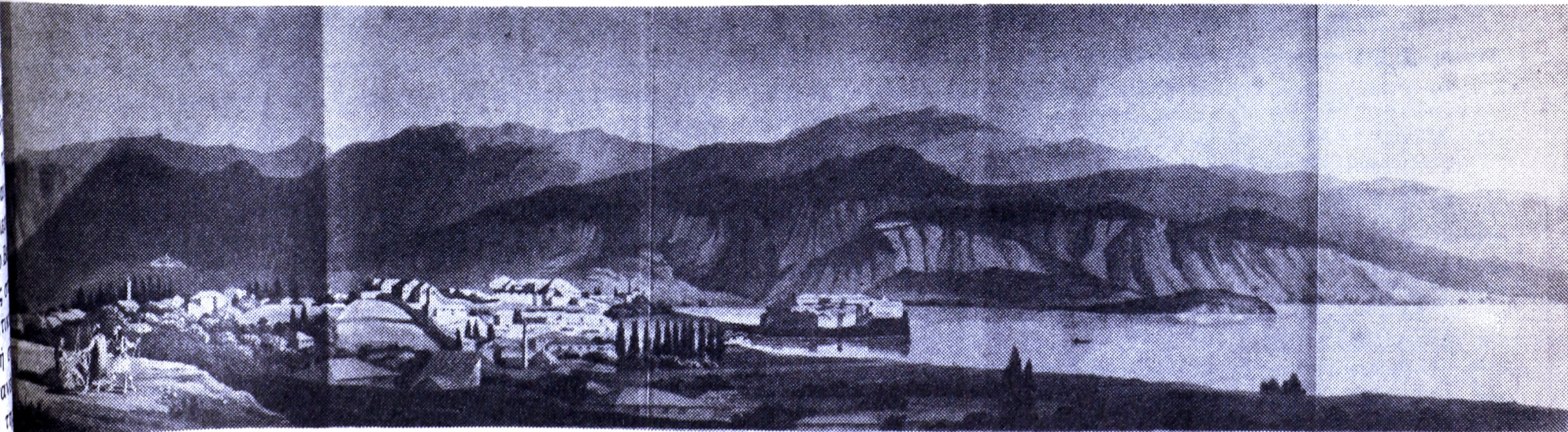
Η σύντομη αυτή σκιαγραφία της πνευματικής φυσιογνωμίας του Ψαλίδα κρίθηκε αναγκαία για να μεταδώσει μια αίσθηση του ιδεολο-

γικού κλίματος, που δημιουργήθηκε με την παρουσία-του στα Γιάννενα. Οι ιστορικές συγκυρίες ευνόησαν τις πρωτοβουλίες του Ψαλίδα. Κυβερνήτης της Ηπείρου ήταν στα χρόνια αυτά ο Αλή Πασάς ο Τεπελενλής. Παρά τις αυθαιρεσίες και τη σκληρότητα της διακυβέρνησής-του, ο Αλή, στο πλαίσιο της Οθωμανικής παρακμής του τέλους του 18ου αιώνα, ήταν φορέας μιας στοιχειωδώς εκσυγχρονιστικής πολιτικής, που εκφραζόταν με τον συγκεντρωτισμό και την προσπάθεια δημιουργίας ενός αποτελεσματικού διοικητικού συστήματος.

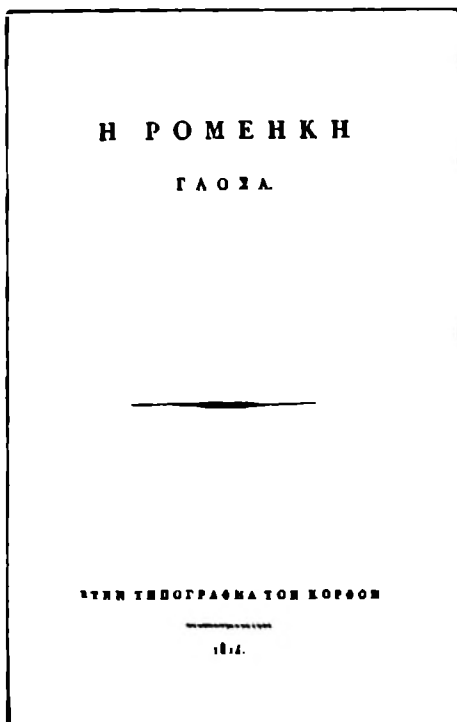
Απόρροια αυτού του προσανατολισμού του Αλή ήταν και η ανοχή ή και υποστήριξή-του προς την οικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη των Ελλήνων υπηκόων-του. Ο Ψαλίδας, ειδικά, αντιμετώπιστηκε με εύνοια και εμπιστοσύνη από τον σατράπη και αυτό φαίνεται να διευκόλυνε τις προσπάθειές-του στο χώρο της παιδείας.

Βάση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας του Ψαλίδα ήταν η Καπλάνειος Σχολή, καρπός της χορηγίας του Ζώη Καπλάνη,

Τα Γιάννενα το 1823. Χαλκογραφία του Θεοφίλου Richard.

του φτωχού Ηπειρωτόπουλου, που πλούτισε με το εμπόριο στη Ρωσία.

Η Καπλάνειος ιδρύθηκε το 1805 και συνιστούσε τη συνέχεια της παλιάς Μαρουτσαίας Σχολής, όπου εργάστηκε ο Ψαλίδας αμέσως μετά την επιστροφή-του στα Ιωάννινα το 1795. Μαζί με τη Σχολή του Κουρουτσεσμέ στην Πόλη και το Φιλολογικό Γυμνάσιο της Σμύρνης, η Καπλάνειος Σχολή αποτελούσε ένα από τα καιρία κέντρα της νεωτεριστικής παιδείας, που εμφανίστηκαν στις αρχές του 19ου αιώνα, για ν' αν-

τιστρατευθούν τις εστίες της εκπαιδευτικής συντήρησης, όπως την Πατριαρχική Σχολή, την Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης και τη Μπαλαναία Σχολή. Το πρόγραμμα της Καπλανείου, αποφασιστικά νεωτεριστικό, είχε κάνει τη Σχολή πόλο έλξης πολλών μαθητών και η προσωπικότητα του Ψαλίδα σύντομα επισκίασε τους αντιπάλους-του της Μπαλαναίας Σχολής. Την παρακμή της παιδείας, που είχε επισημάνει η *Νεωτερική Γεωγραφία* το 1791, αντικατέστησε τώρα το σφρίγος του Διαφωτισμού⁵.

Μέσα σ' αυτόν τον περίγυρο ο Ψαλίδας διεξήγαγε τους αγώνες-του για τη χρήση της ζωντανής γλώσσας, ενθαρρύνοντας τη δημιουργική λογοτεχνία στο πρόσωπο του Ιωάννη Βηλαρά και του Αθανασίου Χριστόπουλου. Οι γλωσσικές-του αντιλήψεις εκφράζονται εύγλωττα σ' ένα γράμμα-του του 1812:

Αποβλέπει ο λόγος-μου εις την αφαίρεσιν της ορθογραφίας, αναγκάει εις την παλαιάν και περιττήν εις την νέαν των Γραικών γλώσσαν... Έλληνες ήσαν οι Έλληνες και προ της ευρέσεως του η και ω, Έλληνες θέλουν είναι πάλιν όχι αν τα φυλάξουν χωρίς να χρειάζονται, αλλ' αν τα απορρίψουν ως περιττά⁶.

Μ' αυτές τις αντιλήψεις γίνεται πρόμαχος του «ύφους του Γένους», του «κοινού ύφους του Ρήγα και του Χριστόπουλου».

Ο βιογράφος των «κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών» χαρακτηρίζει εύστοχα τη θέση του Ψαλίδα στα προεπαναστατικά Γιάννενα, όταν σημειώνει ότι «γίνεται στήριγμα των εν Ιωαννίνους ελευθεροφρονούντων». Στις διαμάχες των «ελευθεροφρονούντων» του κύκλου του Ψαλίδα με τους αντιπάλους-τους του παραδοσιακού κλίματος της Μπαλαναίας Σχολής, αποκρυσταλλώνονταν οι πνευματικοί και κοινωνικοί αγώνες του προεπαναστατικού ελληνισμού. Με το φούντωμα της διαμάχης ανάμεσα στην ανανεωτική και παραδοσιακή ιδεολογία, ο συγγραφέας της *Αληθούς Ευδαιμονίας*, που είχε εκφράσει απερίφραστα τις αντιρρήσεις-του απέναντι σε καιριές θέσεις του Γαλλικού Διαφωτισμού, θα κατηγορηθεί για αθεΐα και βολταιρισμό. Ο όρος «Βολταιροψαλιδίτης»⁷ θα χρησιμοποιηθεί για να χαρακτηριστούν οι οπαδοί

του Διαφωτισμού, που από τους εχθρούς-τους θεωρούνταν άθεοι.

Παρά τις επιθέσεις αυτές, ο Ψαλίδας κυριάρχησε στο πνευματικό στερέωμα των Ιωαννίνων στα είκοσι πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα, ενώ η Μπαλαναία Σχολή στα χρόνια του Κωνσταντίνου Μπαλανιδή βρισκόταν σε πλήρη αποσύνθεση, όπως μαρτυρεί ένα σημείωμα στο *Λόγιο Ερμή* του 1817⁸. Την ίδια εποχή οι μαρτυρίες των ξένων επισκεπτών των Ιωαννίνων διατυπώνουν το θαυμασμό-τους για τον πολυμαθή και ρηξικέλευθο δάσκαλο και τον τολμηρό Έλληνα πατριώτη, που συνάντησαν στο πρόσωπο του Ψαλίδα⁹.

Σε λίγο, όμως, ο κόσμος του Διαφωτισμού θα έσβυne στη ζωή των Ιωαννίνων και της Ελλάδας, μέσα από τους κλυδωνισμούς και τις ανακατατάξεις των επαναστατικών και αμέσως μετεπαναστατικών χρόνων. Συμβολικά, τα Ιωάννινα, ένα από τα μεγάλα κέντρα του Διαφωτισμού στον ελληνικό χώρο, καταστράφηκαν από τις πυρκαγιές που ακολούθησαν την ήττα του Αλή από τα σουλτανικά στρατεύματα το 1820. Οι σχολές καταστράφηκαν και οι φορείς της πνευματικής ζωής σκόρπισαν. Ο Ψαλίδας πέθανε πρόσφυγας στην Κέρκυρα το 1829.

Η Ήπειρος δεν συμπεριλήφθηκε στο ελεύθερο ελληνικό κράτος. Η περίοδος της τελευταίας Τουρκοκρατίας άνοιξε χαρακτηριστικά με τη χορηγία των αδελφών Ζωσιμάδων για την ίδρυση σχολής το 1828. Οι Ηπειρώτες αδελφοί Ζωσιμάδες, πλούσιοι έμποροι στη Ρωσία, παλιότερα χρηματοδότες των εκδόσεων του Κοραή, συνέχισαν την παράδοση του παροικιακού ελληνικού κεφαλαίου για ενίσχυση της παιδείας. Η ίδρυση της Ζωσιμαίας Σχολής, πριν ακόμα λήξει η επανάσταση και αποκρυσταλλωθούν οι νέες πολιτικές πραγματικότητες, συμβόλιζε τη θέληση και την πίστη στην εθνική επιβίωση διά μέσου της καλλιέργειας της παιδείας. Ελληνικό Γυμνάσιο από το 1852, η Ζωσιμαία Σχολή με τους διαπρεπείς διευθυντές-της, — ανάμεσά-τους ξεχωρίζει ο Πάνος Αραβαντινός, χρονογράφος της Ηπείρου — εξελίχθηκε σε εστία παιδείας, όχι μόνο για τους σκλαβωμένους Ηπειρώτες, αλλά και για τους αφυπνιζόμενους Αλβανούς, που οι πρώτοι πολιτικοί-τους ηγέτες πέρασαν από τα θρανία-της. Φορέας του πνεύματος του ελληνικού εθνικισμού στην περίοδο των αγώνων για εθνική αποκατάσταση στη διάρκεια του 19ου αιώνα, η ελληνική παιδεία στα Τουρκοκρατούμενα Γιάννενα λειτούργησε καταλυτικά για την ολοκλήρωση μιας διαδικασίας πολιτισμικής αλλαγής και ιδεολογικής ενοποίησης, που είχε διαρκέσει για αιώνες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Οι αμεσότερα προσιτές πηγές για την πολιτισμική ιστορία των Ιωαννίνων είναι του Φάνη Μιχαλόπουλου, *Τα Γιάννενα και η Νεοελληνική Αναγέννηση (1648 - 1820)*, Αθήνα 1930' Λεάνδρου Ι. Βρανούση, *Αθανάσιος Ψαλίδας ο διδάσκαλος του Γένους*, Ιωάννινα 1952 και του Κ.Θ. Δημαρά, *Η λογιόσυνη των Ηπειρωτών*, Ιωάννινα 1960. Χρήσιμες πληροφορίες υπάρχουν στα έργα παλαιότερων λογίων, όπως ο Ματθαίος Παρανίκας, *Σχεδιασμός περί της εν τω ελληνικώ έθνει καταστάσεως των γραμμάτων από Αλώσεως Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ.Χ) μέχρι των αρχών της ενεστώσης (ΙΘ')* εκατονταετηρίδος, Κωνσταντινούπολις 1867 (ανατύπωση, Αθήνα 1969) σσ. 61-70, ο Μανουήλ Γεδεών, *Η πνευματική κίνησις του γένους κατά τον ΙΗ' και ΙΘ' αιώνα*, Αθήνα 1976, σποραδικά και Τρύφων Ευαγγελίδης, *Η παιδεία επί Τουρκοκρατίας*, Αθήνα 1936, τόμοι Α' - Β', σποραδικά.
2. Βλ. Άλκη Αγγέλου, «Η δίκη του Μεθόδιου Ανθρακίτη», *Αφιέρωμα εις την Ήπειρον εις μνήμην Χρίστου Σούλη*, Αθήνα 1956, σσ. 118-182. Το κείμενο απ' όπου τα παραθέματα, σσ. 170-173.

3. Βλ. Δανιήλ Φιλίππιδη και Γρηγορίου Κωνσταντά των Δημητρίων, *Γεωγραφία Νεωτερική*, Βιέννη 1791, σελ. 275.
4. Αθανασίου Ψαλίδα, *Αληθής Ευδαιμονία ήτοι βάσις πάσης θρησκείας*, Βιέννη 1791, προσφώνηση στον αναγνώστη.
5. Πρβλ. Αθανασίου Ψαλίδα «Περιγραφή γεωγραφική της Ηπείρου», στο *Γεωγραφία Αλβανίας και Ηπείρου* Κοσμά Θεσπρωτού και Αθανασίου Ψαλίδα, Ιωάννινα 1964, σσ. 53-54.
6. Βλ. Γ. Σούλη, «Ο Ψαλίδας και το γλωσσικό ζήτημα», *Ιστορικά μελετήματα*, Αθήνα 1980, σσ. 248-252. Το παράθεμα στη σελ. 250.
7. Βλ. Α. Αγγέλου, *Πλατώνος τύχαι*, Αθήνα 1963, σελ.95.
8. *Ερμής ο λόγιος*, 1 Μαρτίου 1817, σσ. 84-90.
9. Βλ. Γ. Σούλη, «Πώς είδαν τον Αθανάσιο Ψαλίδα οι ξένοι περιηγηταί», *Ιστορικά μελετήματα*, σσ. 253-258.

ΓΙΑΝΝΕΝΑ: Ιστορική εξέλιξη της πόλης

του Αλέξη Χατζάκη

Δρόμος στο Κάστρο, Γιάννενα 1920.

Χαίρειν

Θωμά τω εκλαμπροτάτω Ρωμανίας χαίρειν

Ήταν κι αυτή μιὰ ιδέα της Αγγελοδοούκαινας
Παρά να πέσομε στους εξ Ανατολών

Το πώς κατάντησε τσιράκι των Ανδεγαυών
Ο εκλαμπρότατος Θωμάς καλὰ το ξέρει
Το 'νιωσε που ήταν πρόφαση το χαίρειν
Κι όμως κόβει και ράβει απανωπροίγια
Τὰ χώματά-μας στους αλλοδαπούς γαμπρούς

Η φαντασμένη γραία που κινεί τα νήματα
Τὰ 'βγαλε στο σφυρί τα δεσποτάτα μας

Α ένα ακόμη χαίρειν και ξοφλήσαμε.

Γιάννης Δάλλας

Ανατομία, 1971

Η πρώτη ιστορική μνεία για την ύπαρξη της πόλης των Ιωαννίνων γίνεται στα πρακτικά της Συνόδου της Κωνσταντινουπόλεως (879), όπου αναγράφεται η υπογραφή του Ζαχαρίου, επισκόπου Ιωαννίνης. Ασφαλέστερη α-όμα ένδειξη παρέχει το σιγίλλιο του 1020 του Βασιλείου του ο-όμου, όπου αναφέρεται η διάρθρωση της αρχιεπισκοπής Αχρίδας και, ανάμεσα στις επισκοπές που υπάγονται σ' αυτήν, η επισκοπή Ιωαννίνων.

Ήδη όμως ο Προκόπιος σε ένα χωρίο του έργου-του «Περὶ τῶν ἐκκλησιασμάτων» αναφέρει ὅτι ο Ιουστινιανὸς ἐστείλε κατοίκους ἀρχαίας Εὐροίας νὰ μετοικήσουν σὲ νέα οχυρὴ πόλη ἐπ' αὐτὴν σὲ λόφο, κοντὰ σὲ λίμνη με νησί. Εκεί, στὴν σημερινὴ θέση τοῦ Κάστρου, πρέπει νὰ χτίστηκε ἡ πόλη τῶν Ιωαννίνων, μετα-518-528 μ.Χ. Οἱ ἀτέλειωτες καταστροφές καὶ ἰδίως ἡ μα-αυτοκρατορική τουρκικὴ κατάκτηση ἐξαφάνισαν κάθε ἶχνος μνη-αίων τῆς ιουστινιανείου ἐποχῆς καὶ ἐλάχιστα βυζαντινὰ λει-α του 13ου καὶ 14ου αἰῶνα ἔχουν περισωθεῖ.

Τὸ 1082 ἡ Ἄννα Κομνηνὴ περιγράφει στὴν «Ἀλεξιάδα»-τῆς πολιορκία καὶ κατάληψη τῶν Ιωαννίνων ἀπὸ τὰ νορμανδι-στρατεύματα, με επικεφαλὴς τὸν Βοημούνδο. Ἡ νορμανδι-κατοχὴ κράτησε ἐλάχιστα χρόνια· στὴ διάρκειά-τῆς ἀνα-ίστηκε τὸ φρούριο καὶ κατασκευάστηκε οχυρωματικὴ τά-ς που σωζόταν ὡς τὸ 1916. Στὰ μέσα τοῦ 12ου αἰῶνα (1153), ραββας γεωγράφος Ἐδρεσὴ που ἐπισκέφτηκε τὰ Γιάννενα, γράφοντας τὴν πόλη, ἀναφέρει ὅτι ἦταν «*υψηλὴς κειμένη, νῶς κατωκουμένη καὶ περιστοιχισμένη ὑπὸ ὕδατος*», ἐνῶ ὁ αἰὸς ραββῖνος Βενιαμὴν ἀπὸ τὴν Τουδέλα τῆς Ἰσπανίας, που ἐπισκέφτηκε τὸ 1165, τὴν θεωρεῖ «*ακμάζουσα καὶ ευημε-τα*».

Μετά τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φρά-ος (1204), ὁ Μιχαὴλ Α' Ἀγγελὸς Κομνηνὸς καταλαμβάνει Γιάννενα καὶ ἐγκαθιδρύει τὸ Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου, με κὴ ἑδρα τὴν Ἄρτα. Τότε, στὰ Γιάννενα, βρίσκουν κατα-ο ἐπίσημοι καὶ λόγιοι πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Κωνσταντινού-α. Τὸ 1206 ὁ Μιχαὴλ Α' ἰδρύει στὸ νησί τῆς λίμνης τὴν Σχο-

λὴ Φιλανθρωπινῶν (στὴ Μονὴ Σπανοῦ) τὴν σχολὴ Στρατηγο-πούλου ἢ Ντίλιου (στὴν Μονὴ Ἀγίου Νικολάου) καὶ παράλλη-λα ἀνακαινίζει τὰ τείχη τῆς πόλης. Ὅταν τὸ 1236, ὁ Μιχαὴλ Β' Ἀγγελὸς Κομνηνὸς ὀνομάστηκε δεσπότης Ἡπείρου, συμμάχη-σε με τὸν Γουλιέλμο Βιλαρδουῖνο καὶ τὸν Μαμφρέδο ἐναντίον τῆς αυτοκρατορίας τῆς Νικαίας, καὶ τότε ἐμφανίζονται γιὰ πρώτη φορὰ στὰ Γιάννενα στρατιωτικὰ σώματα Φράγκων καὶ Ἀνδεγαυῶν.

● Τὸ 1318 δολοφονεῖται ὁ τελευταῖος δεσπότης τῆς δυνα-στείας τῶν Ἀγγέλων Κομνηνῶν Θωμάς Α' καὶ τὰ Γιάννενα υπο-τάσσονται στὴν κυριαρχία τοῦ αυτοκράτορα Ἀνδρόνικου Β'. Ὁ Ἀνδρόνικος Β' με ἓνα χρυσόβουλο τοῦ 1319, ἀπαλλάσσει τοὺς κατοίκους τῶν Ιωαννίνων ἀπὸ στρατιωτικὲς υποχρεώσεις καὶ ἀπὸ πρόσθετη φορολογία καὶ τοὺς ἐπιτρέπει τὴν ἐλεύθερη ἀσκηση τοῦ ἐμπορίου. Κατοχυρώνει ἐπίσης τὰ δικαιώματα τῶν Ιωαννίνων ἐπ' αὐτὴν ὁρισμένα χωριὰ τῆς ἐνδοχώρας καὶ ἐμφα-νίζει τὴν πόλη νὰ ευημερεῖ καὶ νὰ ἔχει πολλοὺς κατοίκους, τοὺς ὁποίους μάλιστα ἀποκαλεῖ «Καστρηνοὺς», σὲ ἀντιδια-στολὴ με τοὺς χωρικοὺς.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ πόλη περιοριζόταν μέσα στὸ Κάστρο, που πρόσφερε μιὰ φυσικὴ σχεδὸν οχύρωση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς λίμνης. Πάνω σὲ δύο βραχῶδεις ἐξάρσεις ἦταν χτισμένα τὰ ε-σωτερικὰ μικρὰ κάστρα. Εκεί βρίσκουν καταφύγιο διάφοροι διασκορπισμένοι Βυζαντινοὶ ἄρχοντες καὶ γόνοι ἐπίσημων οἰ-κογενειῶν, που μαζί με τοὺς ντόπιους «Ιωαννινιώτες» θὰ συ-γκροτήσουν μιὰ πανίσχυρη ἀριστοκρατία.

● Τὴν βυζαντινὴ κυριαρχία στὰ Γιάννενα διακόπτει περὶ τὸ 1349 ὁ σέρβος κρᾶλης Στέφανος Δουσάν, που, ἀφοῦ κατέλαβε ὅλη τὴν Ἡπειρο καὶ τὴ Θεσσαλία ἀναθέτει στὸν Πρεάλιμπο ἢ Πρελούμπο τὴν διοίκηση τῆς πόλης. Τὸν Πρελούμπο διαδέχε-ται τὸ 1367 ὁ γιὸς-τοῦ Θωμάς, που ἀσκήσε αὐταρχικὴ διοίκη-ση, ἀλλὰ συνέβαλε σημαντικὰ στὴν ἀμυνα τῆς πόλης. Απο-κρούονται ἀλβανικὲς ἐπιδρομὲς τὸ 1371, τὸ 1375 καὶ τὸ 1379, κι ἐτσι τὰ Γιάννενα γίνονται μοναδικὸ καταφύγιο καὶ ἐστία ἀν-

Διονύσιος ο «Σκυλόσοφος».

όχι μόνον από τους πολεμίους αλλά και αναιτίους.

Ο δε της αποστασίας αρχηγός Διονύσιος, ως ήκουσε τους αλαλαγμούς των Τούρκων και είδε τους μεθ' εαυτού σκορπισθέντες, έφυγε και ελθών εκρύφθη εις το σπήλαιον της εκκλησίας Ιωάννου του Προδρόμου, όπου τώρα κείται το τζαμί του Ασλάν πασά. Έγινε δε μεγάλη περί αυτού ζήτησις και ουδείς άλλος εδυνήθη να τον εύρη παρά το μισόχριστον των Ιουδαίων γένος, οι οποίοι φέροντες-τον δέσμιον τον παρέδωσαν εις τους κριτάς, και διά προσταγής των αρχόντων Τούρκων, χωρίς τινος εξετάσεως, τον έγδαραν ζωντανόν, και γεμίσαντες το δέρμα-του άχυρον το περιέφεραν από πόλιν εις πόλιν και τέλος και εις αυτήν την Κωνσταντινούπολιν. Λέγεται δε ότι εσηκώθη και ο βασιλεύς να τον ιδή, και ούτως επληρώθη το της προφητείας-του λοξόν, ότι έμελλε να υπάγη και εις την Κωνσταντινούπολιν, και αυτός ο βασιλεύς να τον σηκωθή.

Από το «Ηπειρωτικό χρονικό» για την επανάσταση του Διονυσίου του Σκυλόσοφου.

τίστασης μέσα στην αλβανοκρατούμενη Ήπειρο. Σαράντα μέρες μετά την δολοφονία του Θωμά, το 1384, η χήρα-του Μαρία Αγγελίνα Παλαιολογίνα παντρεύεται τον Φλωρεντινό Ασάν ή Ιζάουλο Βουονδελμόντι, αδελφό της δούκισσας της Κεφαλληνίας. Ο Ησαύ παρέμεινε δεσπότης ως τον θάνατό-του το 1411, οπότε τον διαδέχθηκε ο Κάρολος Α' Τόκκος, δούκας Κεφαλληνίας αυτοαποκαλούμενος «δεσπότης των Ρωμαίων». Τότε η πόλη αποκτά πάλι την παλιά-της δύναμη, και επαναλειτουργούν οι δύο σχολές του νησιού, Φιλανθρωπινών και Ντίλιου.

Τα προβλήματα διαδοχής του Κάρολου Τόκκου, οδήγησαν στην εμφάνιση των Τούρκων μπροστά στα τείχη της πόλης. Στις 9 Οκτωβρίου 1430, οι πρόκριτοι καπετάν Στρατηγόπουλος, ο γιός-του καπετάν κυρ Παύλος, ο πρωτομάστορας Βουίσαβος και ο πρωτασηκριτής Στανίτζης παραδίνουν τα Γιάννενα στον στρατηγό του Μουράτ Β' Σινάν πασά, με συνθήκη που υπογράφεται στο «Κλειδί» της Μακεδονίας.

● Αρχίζει έτσι η μακρά περίοδος της Τουρκοκρατίας, που διάρκεσε ως τα 1913. Οι κάτοικοι της πόλης εξασφάλισαν ορισμένα προνόμια, όπως την απαλλαγή από το παιδομάζωμα, την διατήρηση των τιμαρίων και της ιδιοκτησίας-τους. Οι χριστιανοί κάτοικοι διαμένουν μέσα στο κάστρο, καθώς και μερικοί εβραίοι, ενώ οι Τούρκοι δημιουργούν νέο συνοικισμό, έξω από τα τείχη. Τα προνόμια-τους αυτά έχασαν οι Ιωαννίτες μετά το 1611. Τότε σημειώθηκε το πρώτο σημαντικό απελευθερωτικό κίνημα της υπόδουλης Ελλάδας, η επανάσταση του Διονυσίου του Σκυλοσόφου. Στις 10 Σεπτεμβρίου του 1611, ο Διονύσιος, πρώην μητροπολίτης Τρίκκης, μαζί με τους οπλαρχηγούς Λάμπρο από την Παραμυθιά, και τους Ντελή Γιώργο και Ζώτο Ιτσιπούρο ή Τσιρίπο από τα Γιάννενα, επί κεφαλής οκτακοσίων περίπου πρόχειρα οπλισμένων ανδρών, κυρίως χωρικών, έκαναν επίθεση κατά των Ιωαννίνων, και κατέλαβαν το διοικητήριο. Οι πρόκριτοι, όμως, φοβήθηκαν για τα προνόμια-

τους, ενώθηκαν με τους Τούρκους και χτύπησαν τους επαναστάτες. Συνέλαβαν τον Διονύσιο, τον παρέδωσαν στους Τούρκους, που τον έγδαραν και περιέφεραν το πτώμα-του στους δρόμους της πόλης. Μετά από τρεις μέρες πιάστηκε και ο Ντελή Γιώργος και κάηκε ζωντανός. Την ίδια τύχη είχε δεκατρείς μέρες αργότερα και ο Λάμπρος.

Την αποτυχία του κινήματος του Διονυσίου ακολούθησαν διαδοχικά διατάγματα (χάτι-σέριφ), με τα οποία από το 1613 ως το 1618 αφαιρέθηκαν από τους χριστιανούς όλα τα προνόμια-τους. Αρκετοί, για να διατηρήσουν τα τιμάρια-τους εξισλαμίστηκαν, ενώ οι περισσότεροι διώχτηκαν έξω από το κάστρο και εγκαταστάθηκαν στην συνοικία Σαράβα. Μέσα στο κάστρο κατοικούσαν πλέον μόνο Τούρκοι και εβραίοι και το μεγαλύτερο μέρος της γαιοκτησίας της επαρχίας Ιωαννίνων, περιέρχεται στα χέρια των Τούρκων. Οι συνθήκες αυτές όμως ευνόησαν την μεταστροφή των Ιωαννιτών προς την παραγωγή.

● Τον 17ο και 18ο αιώνα, πράγματι, τα Γιάννενα γνωρίζουν μια μεγάλη άνθηση στην βιοτεχνία, το εμπόριο, αλλά και στην παιδεία. Αναπτύσσεται η βυρσοδεψία, η αργυροχοΐα, η χρυσοκεντική, η τσαρουχοποιία, η γουνοποιία, η υφαντική, η κηροποιία, και λειτουργούν 40 μεγάλα εργαστήρια οργανωμένα σε συντεχνίες. Η πόλη γίνεται σύντομα σημαντικό εμπορικό κέντρο. Στην ανάπτυξη του εμπορίου συνέβαλε αποφασιστικά και το μεταναστευτικό ρεύμα που σημειώθηκε μετά το 1635. Γιαννιώτες εγκαθίστανται στα εμπορικά κέντρα της Ρωσίας των παραδουνάβιων χωρών και της Δύσης και αναπτύσσουν εμπορικές σχέσεις με την Μόσχα, Τεργέστη, Λιβόρνο, Μασσαλία, Μάλτα, Βενετία, όπου, παράλληλα, καλλιεργούν την ελληνική παιδεία. Την ίδια εποχή αρχίζουν να ιδρύονται στα Γιάννενα ποικιλώνυμες σχολές και η πόλη γίνεται πνευματικό κέντρο του ηπειρωτικού ελλαδικού χώρου, στην πρωτοπορία των προοδευτικών ιδεών και η ακτινοβολία-τους ξεπερνάει τα γεωγραφικά όρια της Ηπείρου.

Τα Γιάννενα αποκτούν τον 18ο αιώνα, έναν αστικό χαρακτήρα. Ήδη το 1695 ο γάλλος πρόξενος Garnier παραβάλλει την πόλη με την Μασσαλία. Η τουρκική απογραφή του 1731 ανεβάζει τον πληθυσμό της πόλης σε 40.000 κατοίκους, από τους οποίους οι 30.000 είναι Έλληνες. Ώς το 1978 τα Γιάννενα διοικήθηκαν από την οικογένεια Ζουλφικάρ ή Ασλάν. Τότε ανεβαίνει στην εξουσία και γίνεται πασάς ο Αλής, θέση που κράτησε ως το θάνατό-του, το 1822. Κατά την περίοδο του Αλή, η πόλη γνωρίζει μεγάλη άνθηση. Επισκευάζεται το φρούριο, κτίζονται ανάκτορα, ανοίγονται δρόμοι προς την Άρτα, την Θεσσαλία, την Παραμυθιά, την Αλβανία. Ο Αλής περιορίζει την δύναμη των τιμαριούχων μπέηδων, έρχεται σε σύγκρουση με την Πύλη με στόχο την ίδρυση ανεξάρτητου κράτους, με έδρα τα Γιάννενα. Στην αυλή-του συγκεντρώνονται τα ανήσυχα πνεύματα της εποχής, όπως οι Φιλικοί Μάνθος Οικονόμου, Αλ. Νούτσος, Ιωάννης Κωλέττης, Ιωάννης Βηλαράς, Σπ. Κολοβός. Την αυλή του Αλή επισκέπτονται πολλοί ξένοι, όπως Γάλλος πρόξενος στα Γιάννενα Πουκεβίλ, οι Άγγλοι Ληκ, Βίρων, Χομπχάους, Χόλλαντ και θαυμάζουν την πρόοδο και το πολιτισμό της πόλης. Τα Γιάννενα παραμένουν και επί Αλ' σημαντικότατο πνευματικό κέντρο του ελληνισμού και φυτόριο των μελλοντικών στρατιωτικών ηγετών της επαναστατικής Ελλάδας. Το 1820, η Πύλη ανήσυχη από τις δραστηριότητες του Αλή, αποστέλλει πολυάριθμο στρατό στα Γιάννενα. Κατά την πολιορκία, η πόλη καίγεται για να διευκολυνθούν χυρωματικά έργα και τελικά, τον Ιανουάριο του 1822 ο Αλ' σκοτώνεται στην μονή Αγίου Παντελεήμονος, στο νησί της μνης.

● Κατά την περίοδο που ακολούθησε μετά τον Αλή, τα Γιάννενα, ύστερα από μια πρώτη φάση παρακμής, εκσυγχρονίζονται και αναπτύσσονται. Για να στεγαστούν οι τούρκοι π

θυσμοί, που βοήθησαν στην καταστροφή του Αλή, κτίστηκαν οι περισσότερες τούρκικες συνοικίες, όπως το Ντεντερούτσι, το Μειντάνι, η Σαψατνιά, ο Κουραμπάς, κλπ. Τότε κτίστηκαν και τα περισσότερα τούρκικα και εβραϊκά σπίτια, που σώζονται ακόμα μέσα στο Κάστρο. Το 1852 στην πόλη ζούσαν 2.380 χριστιανικές οικογένειες, 900 τούρκικες και 370 εβραϊκές, συνολικά 22.000 μόνιμοι κάτοικοι. Η βιοτεχνία εξακολουθεί να είναι η κύρια παραγωγική δραστηριότητα, χαρακτηριστικά μάλιστα αναφέρεται ότι το 1850 υπάρχουν 70 εργαστήρια γουνοποιίας, που απασχολούν 2.000 εργάτες. Από το 1878, όταν το λιμάνι των Αγίων Σαράντα έγινε το κύριο εξαγωγικό κέντρο της Ηπείρου, τα Γιάννενα αρχίζουν να χάνουν τον ρόλο-τους σαν κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου.

● Στις 21 Φεβρουαρίου 1913 αντιπρόσωποι του Εσάτ Πασά παρέδωσαν την πόλη στον ελληνικό στρατό, μετά την μάχη στο Μπιζάνι. Έτσι έκλεισε μία περίοδος πέντε αιώνων τουρκοκρατίας.

Στο διάστημα του μεσοπολέμου, η πόλη είχε πολύ μικρή εξέλιξη. Το 1928 στα Γιάννενα κατοικούν 21.503 άτομα (10.251 γηγενείς, 3.117 πρόσφυγες και 8.131 μετανάστες), ενώ ο τουρκικός πληθυσμός έχει πια εγκαταλείψει την πόλη. Την περίοδο αυτή χτίζεται και ο προσφυγικός συνοικισμός Ανατολή και το 1933 εκπονείται νέο ρυμοτομικό σχέδιο της πόλης.

Η βιομηχανική ανάπτυξη, αλλά κύρια η καινούρια διάρθρωση του παραγωγικού δυναμικού μέσα στο διευρυμένο εθνικό κράτος, επαναπροσδιορίζουν τον ρόλο της πόλης στην οικο-

νομική και κοινωνική ζωή. Τα Γιάννενα, από πλούσιο κέντρο μιας εκτεταμένης περιφέρειας, σταυροδρόμι εμπορικών δρόμων Ανατολής - Δύσης και Βορρά - Νότου, γίνεται επαρχιακή πρωτεύουσα νομού, περιθωριοποιείται στα πλαίσια της ανασυντασσόμενης ελληνικής οικονομίας. Πολλοί βιοτεχνικοί κλάδοι, που παλαιότερα ανθούσαν, παρακμάζουν και ορισμένοι σχεδόν εξαφανίζονται. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1928 υπάρχουν μόνο 25 βυρσοδεψεία (ταμπάκικα) που απασχολούν μόλις 50 άτομα!

● Μετά την δίνη της δεκαετίας 1940-1950, από την άλλοτε ισχυρή εβραϊκή κοινότητα απομένει πια σχεδόν μόνο το εβραϊκό νεκροταφείο της πόλης. Παράλληλα αρχίζουν να συγκεντρώνονται στην πόλη αγροτικοί πληθυσμοί, από την ρημαγμένη ύπαιθρο. Δημιουργούνται νέες συνοικίες, όπως τα Ζευγάρια, η Αγία Τριάδα, η Καλλιθέα κλπ. στις παρυφές της πόλης, ενώ το 1954 σχεδιάζεται καινούριο ρυμοτομικό σχέδιο. Τα παλιά, χαμηλά (έως τριώροφα) σπίτια με την τόσο χαρακτηριστική αρχιτεκτονική-τους δίνουν σιγά - σιγά τη θέση-τους στις αναπόφευκτες πολυκατοικίες, τα στενά σοκάκια ισοπεδώνονται από διανοίξεις λεωφόρων.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο, το περίπτερο της ΕΗΜ, τα λείψανα του Κάστρου, που αγωνιά να περισώσει η Αρχαιολογική Υπηρεσία, σηματοδοτούν, με κορυφώματα τους δύο μινωάρδες των τζαμιών, το ιστορικό φορτίο της πόλης και την εκφόρτωσή-του στο πάντοτε τραυματικό, και γι' αυτό «αποστειρωτέο» παρελθόν-μας.

IANINA ET SES ENVIRONS (dans un rayon de six Lieues)
Dressé d'après les Plans et Mémoires de F. C. H. L. Rouquieville.
Par J. D. BARBIÉ DU BOGAGE, Membre de l'Institut Royal de France, &c. 1820.

Τα Γιάννενα και τα περιχώρα-τους (σε μια ακτίνα έξι λεύγες). Χαρτογράφηση του J. D. Barbié du Bocage (1820).

Η Εβραϊκή

Μαγκίλα ή ειλητάριο του βιβλίου της Εσθήρ σε ασημένια θήκη.
Ιωάννινα, 19ος αιώνας.

Το Τορά-μας

Μερονυχτίς στην άκαρπη μελέτη βυθισμένοι
με τη χλωμή-σας τη θωριά που η φτώχεια όλα μαραίνει,
στ' αραχνιασμένα-σας «Ταλμούδ» τα παλαικά σκυφτοί
η κάθε σκλάβα-σας ψυχή παθιάζει αναζητεί
να βρει τι γράφει το Τορά-μας.
Μα, αν τυφλωμένη απ' την παλιά, ξεθωριασμένη πίστη,
στον χρόνον το περπάτημα — δεν το 'νιωσες; — εαβύστη
η αρχαία λυχνία. Καινούργιο φως στη στράτα-μας μπροστά.
Και το γοργοετύλιγμα ζωής πιά δε ζητά
να βρει τι γράφει το Τορά-μας.
Ω αδέρφι που σε μάγεψε το αρχαιο-σου «μεγαλείο»,
της ζωής να ξεφυλλίσουμε το ζωντανό βιβλίο
έλα — εκεί μέσα θε να βρείς πυρογραμμένο κάτι
— με τον δυνάστη το ραβδί, με τα δεσμά του Εργάτη —
φριχτό, που δεν εγράφηκε απ' το Τορά-μας.

Γιοσέφ Ελιγιά

Κοινότητα στα Γιάννενα

του Μ. Μάτσα

Και το Πάσχα, την Πρωτοχρονιά και τα Καλύβια — τη γιορτή της Σκηνοπηγίας — αυτές τις τρεις μεγάλες γιορτές-τους, οι γειτόνοι-τους οι χριστιανοί κληρικοί-τους γνώριμοι μέσα στην πόλη, τα δεχόνταν απ' αυτούς τάξμα που τους στέλνανε, δηλαδή τα ματσόθ. Και δεν φοβόντανε πως είναι ζυμωμένα με τοξόμα. Και τους στέλνανε και κείνοι στο δικό-μας το Πάσχα κουλούρια και πορτοκάλια στο μαντήλι — πασχαλιές που τα λέγανε — μονάχα τα κόκκινα αυγά δεν τους στέλνανε.

Ήταν δηλαδή τα πράματα μπροδεμένα λίγο με τους εβραίους. Όσο και να τους καταφρονούσαν, είχαν όλοι-τους μέσα στην πόλη κάθε λογής καλά νταραβέρια μαζί-τους, και ψωνίζαν απ' αυτούς και δανείζονταν, οι πλούσιοι συνεταιριζόταν στα εμπόρια κ' οι φτωχοί τραβούσαν τα ίδια με τη φτώχεια και με τα βάσανα.

Τα Γιάννενα πριν απ' το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν μία απ' τις μεγαλύτερες Εβραϊκές κοινότητες στην Ελλάδα, αλλά συγχρόνως και μία απ' τις παλιότερες, μια που χρονολογείται απ' τον 14ο αιώνα ή και νωρίτερα. Σε αντίθεση με τις Εβραϊκές κοινότητες της ανατολικής Ελλάδας, που ήταν ισπανόφωνες, οι Εβραίοι των Γιαννίνων μιλούσαν ελληνικά κι ήταν απ' τους πρώτους κατοίκους της πόλης. Αργότερα, πολύ μετά τους διωγμούς των Εβραίων στην Ισπανία, μετανάστευσαν εδώ όπως και σ' άλλες κοινότητες της Δυτικής Ελλάδας (Κέρκυρα, Άρτα κλπ.) Εβραίοι απ' την Ιταλία, που ίδρυσαν την καινούρια Συναγωγή, έξω απ' το Κάστρο. Γρήγορα όμως και αυτοί αφομοιώθηκαν με τους παλιότερους.

Έτσι, γύρω στα τέλη του 19ου αιώνα, η Εβραϊκή κοινότητα στα Γιάννενα αριθμούσε περίπου 4.000 άτομα και είχε πολλούς κοινούς δεσμούς με το Χριστιανικό πληθυσμό. Οι Εβραίοι ζούσαν κυρίως μέσα στο Κάστρο, όπου ήταν η παλιά συναγωγή, και σε δύο συνοικίες έξω απ' αυτό. Δεν ήταν ιδιαίτερα πλούσια κοινότητα, αν εξαιρέσει κανείς μερικές γνωστές εμπορικές φірμες και κάνα δυο επιστήμονες (γιατρούς και καθηγητές). Η μεγάλη μάζα ήταν τεχνίτες (φαναρτζήδες, μπαλωματήδες κλπ.) εργάτες, εμποροϋπάλληλοι, αχθοφόροι και πλανόδιοι μικροπωλητές. Και στις αρχές του αιώνα-μας ακολούθησαν κι αυτοί την τύχη των Ηπειρωτών, που η φτωχή γη δεν μπορούσε να τους θρέψει κι ένας μεγάλος αριθμός απ' αυτούς μετανάστευσε στην Αμερική. Έτσι ο πόλεμος βρήκε την κοινότητα αρκετά μικρότερη, με λιγότερα από 2.000 μέλη, ή γύρω στις 500 οικογένειες.

Αυτοί που διοικούσαν την κοινότητα δεν είχαν ποτέ εξαιρετικές ικανότητες και δεν ήταν ετοιμασμένοι ν' αντιμετωπίσουν τις επικίνδυνες καταστάσεις, που επιφύλασσε γι' αυτούς η γερμανική κατοχή. Κατ' αρχή πλανήθηκαν απ' την Ιταλική διοί-

κτηση κι έπειτα απ' την φαινομενικά ανεκτική πολιτική, που εμφάρμοσαν οι Γερμανοί στην αρχή. Εκείνο όμως που εκπλήσσει είναι ότι δεν φρονηματίστηκαν απ' τον διωγμό και την απαγωγή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας, που έγινε το Μάρτη του 1943. Μπορεί, βέβαια, να μην φαντάζονταν την έκταση του κακού που τους περίμενε, όμως σίγουρα ήξεραν πως η κατάσταση ήταν επικίνδυνη. Ζούσαν όμως με την ελπίδα πως αν δεν δώσουν στόχο, αν εξαγοράσουν ή αν συμβιβαστούν, θα μπορέσουν να ξεπεράσουν τον κίνδυνο, όπως ήξεραν ότι οι πρόγονοί-τους είχαν κάνει πολλές φορές στο παρελθόν. Η ηγεσία της Εβραϊκής κοινότητας στα Γιάννενα, όπως και των περισσότερων κοινοτήτων της διασποράς, ήταν συντηρητική και προτιμούσε να μην φοβίσει τα μέλη-της, πιστεύοντας ότι δεν έπρεπε να δώσουν στόχο, φεύγοντας για τα χωριά. Ο πιο δραστήριος απ' τους ηγέτες της κοινότητας, ο Σαμπεθάι Καμπελής, που είχε στενές σχέσεις με τις τοπικές αρχές και ιδιαίτερα με τον τότε Μητροπολίτη Σπυριδώνα, είτε δεν πληροφορήθηκε τι τους περίμενε, είτε δεν θέλησε να το πιστέψει.

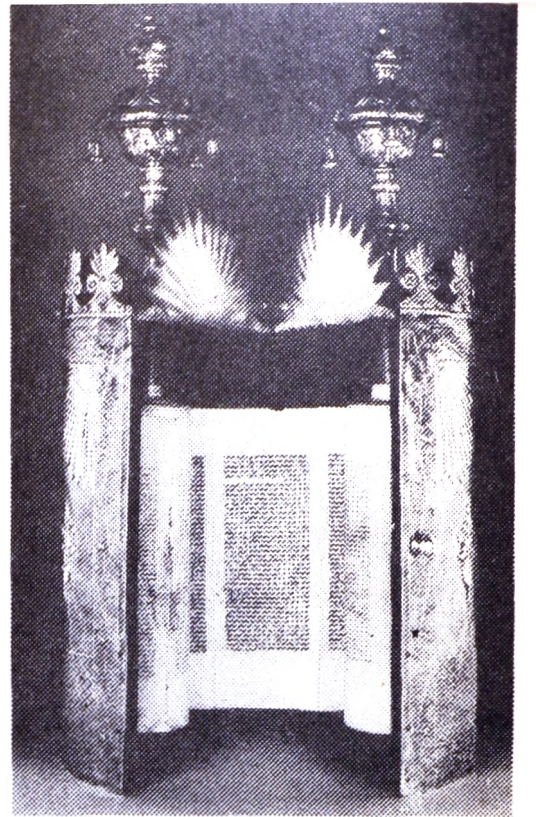
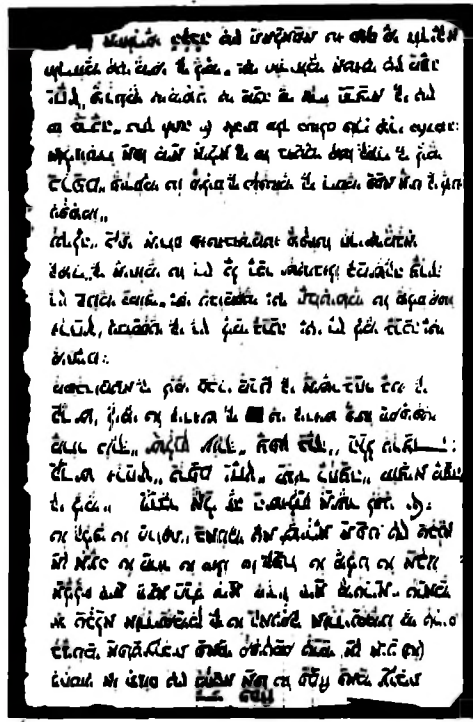
Απ' την άλλη μεριά, οι οργανώσεις της αντίστασης κράτησαν μία χλιαρή στάση στο όλο ζήτημα. Ο ΕΔΕΣ δεν ενδιαφέρθηκε να πλησιάσει τους Εβραίους, ίσως λόγω και της εθνικιστικής χροιάς της ιδεολογίας-του. Το ΕΑΜ αρκέστηκε να σχηματίσει μια ή δυο ομάδες οργανωμένων Εβραίων στην πόλη, με μοναδική δράση τη διανομή προκηρύξεων, που οι ακατατόπιστοι και πάντα νομοταγείς μικροαστοί Εβραίοι φοβόνταν και να τις πιάσουν ακόμη στα χέρια-τους. Ήταν δυστύχημα ότι οι έστω λίγοι Εβραίοι Κομμουνιστές που δρούσαν στα Γιάννενα από το 1920 (όπως ο Γιοσέφ Ελιγιά, ο δάσκαλος Μωυσής Μάτσας και λίγοι άλλοι ακόμα) δεν ζούσαν στις κρίσιμες μέρες. Το ΕΑΜ, που ασκούσε εξουσία στην ύπαιθρο, αλλά και μέσα

Πολλές από τις πληροφορίες που παρουσιάζονται εδώ, προέρχονται από ανέκδοτο κείμενο του Ιωσήφ Μάτσα με τίτλο «Οι εβραίοι στα Γιάννενα και η Αντίσταση».

Η οικογένεια του Λέοντα Χατζή των Ιωαννίνων στα 1900. Στη μέση: Οδηγίες για το Εβραϊκό Πάσχα στην ελληνική Ηπειρώτικη διάλεκτο σε εβραϊκή γραφή· 19ος αιώνας. Δεξιά: Σεφέρ Τορά μέσα σε ασημένια και επιχρυσωτή θήκη. Αφιερωμένο το 1889 στη Νέα Συναγωγή των Ιωαννίνων απ' τον Ραφαήλ και τη Ρεβέκκα Ρούσο.

στην πόλη, είχε τη δυνατότητα να σώσει ένα μεγάλο μέρος των Εβραίων, αν εφάρμοζε μια πιο δυναμική πολιτική, όπως έκανε στο Βόλο, στη Λάρισα και στην Αθήνα, όπου φυγάδευσε εγκαίρως και με δυναμική επέμβαση τους αρχηγούς των Εβραϊκών κοινοτήτων, που ύστερα παρακίνησαν τα υπόλοιπα μέλη να φύγουν για τα χωριά. Ούτε έγινε προσπάθεια για την στρατολόγηση Εβραίων στον ΕΛΑΣ και δύο νεαροί που κατατάχτηκαν ήταν από πριν προσανατολισμένοι στην αριστερά.

Έτσι, στις 25 Μαρτίου 1944, οι Γερμανοί μάζεψαν τους Εβραίους των Γιαννίνων σε δυο πλατείες της πόλης, στο Κάστρο και στο Μώλο, τους στοιβάξαν στα φορτηγά και τους μεταφέρθηκαν αρχικά στη Λάρισα. «Καθώς διαβαίναμε την Πίνδο — διηλείται ένας που γύρισε απ' τα στρατόπεδα του θανάτου — είχαμε την κρυφή ελπίδα πως σε κάποια απόκρημνη στροφή θα φανούν οι αντάρτες να μας ελευθερώσουν». Στο διάστημα που είχαν εγκλειστοί στο στρατόπεδο της Λάρισας, κατάφεραν να δραπετεύσουν δέκα παλικάρια, που βρήκαν φιλική υποδοχή τις οργανώσεις της αντίστασης και που κατατάχθηκαν στα μέρη του ΕΛΑΣ Ηπείρου.

Οι υπόλοιποι οδηγήθηκαν στα κρεματόρια του Άουσβιτς, όπου οι περισσότεροι απ' αυτούς θανατώθηκαν στις 13.4.1944. Οι λίγοι που κρίθηκαν ικανοί για εργασία, οδηγήθηκαν κάτω από άθλιες συνθήκες από στρατόπεδο σε στρατόπεδο, στην γερμανική υποχώρηση, και πολλοί πέθαναν απ' τις κακουχίες. Ένας μικρός αριθμός απ' αυτούς, 25 Γιαννιώτες άνδρες όμηροι, σώθηκαν την τελευταία στιγμή στο στρατόπεδο του Έλνγκερ στη Βόρεια Γερμανία, όταν αποφάσισαν να κρυφτούν σε μια σοφίτα του στρατοπέδου και να μην ακολουθήσουν τους άλλους, που εκκένωναν το στρατόπεδο. Όπως έμαθαν μετά, απ' τον μοναδικό συμπατριώτη-τους που ακολούθησε τους Γερμανούς, οι υπόλοιποι όμηροι οδηγήθηκαν στο κοντινό δάσος και θανατώθηκαν. Ο ίδιος σώθηκε επειδή έπεσε γρήγορα και καλύφθηκε απ' τα πτώματα των υπολοίπων. Οι Γερμανοί στη συνέχεια τους δεν έκαναν σχολαστικό έλεγχο ούτε κατά την κένωση ούτε στην ομαδική εκτέλεση, κι έτσι την επόμενη μέρα οι Γιαννιώτες όμηροι απελευθερώθηκαν απ' τους σλαβόφωνους Ρώσους.

Η Εβραϊκή κοινότητα στα Γιάννενα, αριθμούσε το 1940 χίλια περίπου μέλη. Απ' αυτούς εκτοπίστηκαν οι 1860. Τα στρατόπεδα των Ναζί γύρισαν 50-60 άτομα. Έτσι το 1947, η κοινότητα μετρούσε 163 μέλη. Σήμερα ο αριθμός αυτών, μετά από συνεχείς μεταναστεύσεις στην Αθήνα και στο εξωτερικό, δεν ξεπερνάει τα 50 άτομα.

Τράβηξε πίσω απ' το κάστρο, περπάτησε ως τη σκάλα με τις σάπιες παρόβαρες, προχώρησε στα ταμπάκια, τον πήρε η βρώμα, γύρισε κι απ' την μικρή την πόρτα χώθηκε στο κάστρο. Πήρε τα δρομάκια με τα βρώμικα ρείθρα, γεμάτα σαπουνάδες κι απόνερα. Πάνω-του κρέμονται μπαλκόνια ερειπωμένα. Είναι τα εβραϊκά.

Τώρα δεν έχει μείνει εβραίος ούτε για δείγμα. Οι γερμανοί τους μαζέψανε μέρα σάββατο κι οι Γιαννιώτες στέκονταν αραδιασμένοι στα πεζοδρόμια, τυλιγμένοι στα πανωφόρια-τους — ανήμερα του Βαγγελισμού και παγωνιά — και χάζευαν όπως στην παρέλαση. Και μερικοί λέγανε για το Χριστό που τον σταυρώσανε και κάνανε το σταυρό τους: το αίμα του αθώου. Υστερα ρίχτηκαν στα σπιτία και τ' αδειάζανε, τρυπούσαν τους σουβάδες, ξύλωναν τα πατώματα να βρουν λίρες και χρυσάφια — κι οι γερμανοί κρεμάσανε τρεις στον πλάτανο. Τους τὰ 'χε πει αυτά ο κύριος Αριστείδης, ο σερβιτόρος, ένα βράδι που δεν είχε δουλειά και κάθισε στο τραπέζι-τους, κι ο πατέρας τον είχε ρωτήσει για κείνον το σαράφη, το Σπανομαρίγια, αν γλίτωσε. «Ποιός σαράφης, δάσκαλε; Δεν έχει μείνει εβραίος ούτε για δείγμα. Ό,τι έφεξε έφεξε για τους Γιαννιώτες, όλο το χρυσάφι σ' αυτούς τ' αφήσανε». Τώρα μάλλινες βελόντζες κρέμονταν στα παραθύρια, ανταρτόπληκτες όρθιες στις εξώπορτες και τα μωρά να κλαίνει με μύξες κι αναφυλλητά.

Χριστόφορος Μηλιώνης

Όταν ακουστήκαν οι Γερμανοί και κατέβαιναν στην Ελλάδα, άρχισε και στη μικρή κοινότητα των Εβραίων αυτής της πόλης ο μεγάλος τρόμος. Όλοι ξεπουλούσαν, άλλοι φκιάχνανε λίρες, όλοι φώναζαν να σκορπίσουν και να κρυφτούνε μέσα στους ρωμιούς. Η κοινότητα τρανταζόταν ολόκληρη, ακόμα λίγο και θ' άρχιζε το σωτήριο σκόρπισμα.

Δεμένους με τα χίλια σκοινιά-του, δίδουλους και τρομαγμένους, ο Σαμπεθαί Καμπιλή τους κράτησε κεί, με χίλιους τρόπους, με μηχανές κ' ελπίδες και με φοβερίσματα, να μη σκορπίσουν μονάχα, να μη του φύγουν. Και τους προφτάσαν, εκεί. Και τους πήραν όλους και τον κουφό το χαχάμη και τις γριές και τους γέροντες και κείνους που θέλανε να δουλέψουνε το Σάββατο και τους άλλους όλους που δεν πιάνανε τη φωτιά και τα μικρά τα παιδιά-τους με τα σπυριά και τον Σαμπεθαί Καμπιλή τα παιδιά και το Σιέμο και τον ίδιο τον Σαμπεθαί Καμπιλή. Και χαθήκαν όλοι — τέσσερις χιλιάδες ψυχές, έξω από κείνους τους λιγοστούς, μετρημένους στα δάχτυλα — που δεν θέλησαν ν' ακούσουν τον Σαμπεθαί Καμπιλή και τα σπάσανε τα σκοινιά-του και φύγανε, κρύφτηκαν μες στους ρωμιούς ή πήγανε στο βουνό που τους φώναζαν οι εαμίτες.

Δημήτρης Χατζής

ΓΙΑΝΝΕΝΑ: ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1948

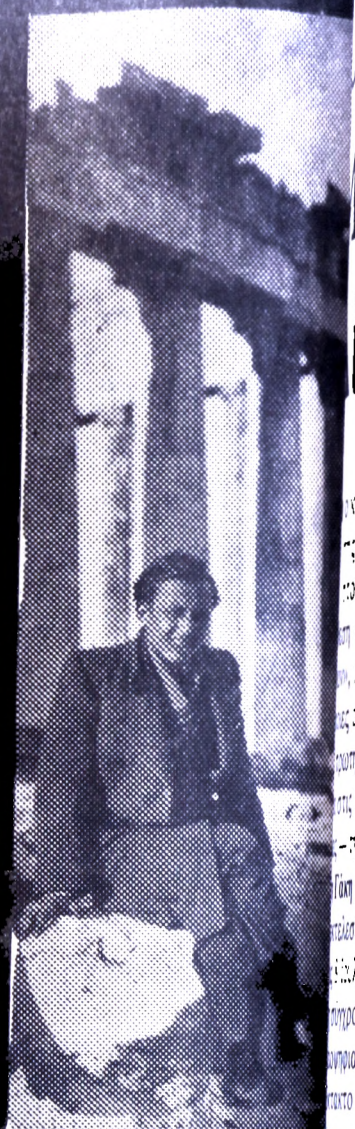
Απόστολος Χόρδος

Πάνος Μαρνέλλης

Κώστας Ράπτης

Άγγελος Χατζής

Κώστας Χολέβας

Αγαπημένη-μου μανούλα και πατερούλη
Αγαπημένες-μου αδελφούλες
Είναι το τελευταίο γράμμα που θα λάβετε από μένα. Σας
ιλώ χίλιες φορές για τελευταία φορά. Με συγχωρείτε για
ον πόνο που σας ποτίζω.

Μανούλα-μου και πατερούλη-μου σας μένουν για
παρηγοριά τα δυο-σας άλλα κορίτσια, αγαπήστε-τα και για
μένα διπλά. Εσείς αδελφούλες-μου αγαπάτε τη μανούλα-μας
και τον πατερούλη-μας και για μένα. Να φιλιέστε μεταξύ-
σας και να θυμάστε κι εμένα. Το μόνον που σας ζητώ για
τελευταία χάρι να μου κάνητε να μη κλάψετε πολύ και να
παρηγορηθείτε μεταξύ-σας. Πίστευα σε κάτι χωρίς να
φαντασθώ ότι αυτό θα μου στοίχιζε τη ζωή-μον, γιατί δεν
έκανα κανένα κακό, δεν έβλαψα σε τίποτε την πατρίδα-μου.

Σεβαστή-μου γιαγιά θα σε ποτίσω με το πικρότερο ποτήρι
τώρα στα τελευταία-σου χρόνια. Με συγχωρείς γι' αυτό που
θα σου κάνω.

Να φιλήσετε από μένα πολλές φορές τον θείο Κώστα και
Αθηνά, όλους τους θείους στην θεία, την θεία και τον θείο,
την Γαλάτεια, τον Θεμιστοκλή.

Θα πάρης μανούλα-μου το δαχτυλίδι για να το έχης να με
θυμάσαι. Και πάλι σας γράφω να παρηγορηθείτε όλοι
μεταξύ-σας. Να φιλήσετε τον Γιάννη και να φροντίσης για
σας.

Σας φιλώ πολύ πολύ για τελευταία φορά
Ελπινίκη

Το τελευταίο γράμμα της Ελπινίκης Μπίτη

«Εύχομαι να είμαι το τελευταίο θύμα αυτής της
αδελφοσφαγής και η αγάπη και η ειρήνη να βασιλέψει
στην πατρίδα-μας»

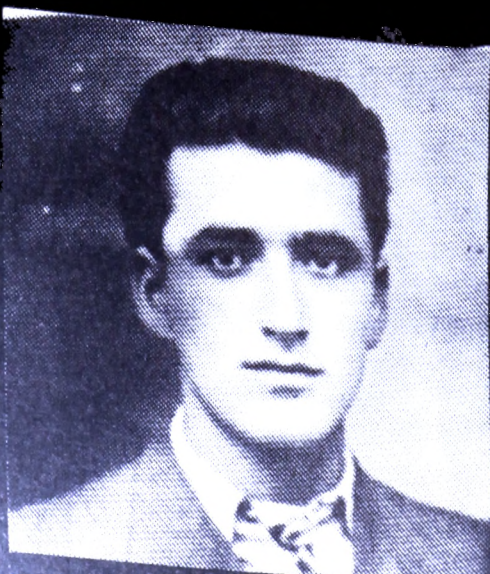
Τελευταία λόγια της Ευτυχίας Πρίντζου

Ευτυχία Πρίντζου

Διμόλεων Ζουρνάς

Χρήστος Πρέντζας

Ελπινίκη Μπίτη Απόστολος Μπίτης

Οι Μεγάλες Δίκες

Το καλοκαίρι του '48 υπήρξε για τα Γιάννενα η κορύφωση της κρατικής τρομοκρατίας. Τρεις μεγάλες δίκες στο Έκτακτο Στρατοδικείο, που έμειναν γνωστές ως «υπόθεση Φαρίδου», «υπόθεση Πρίντζου» και «υπόθεση των γιατρών», οδήγησαν σε 60 περίπου θανατικές καταδίκες, από τις οποίες οι 20 εκτελέστηκαν.

● Η πρώτη από τις δίκες αυτές, με δέκα κατηγορούμενους, άρχισε στις 15.6 και τελείωσε την επόμενη, με 4 θανατικές καταδίκες — της Σοφίας Φαρίδου, του Τάσου Παπαχρηστίδη, του Γιάννη Γάκη και του Αλέξανδρου Ντόλφη — μια βδομάδα αργότερα εκτελέστηκαν και οι τέσσερις.

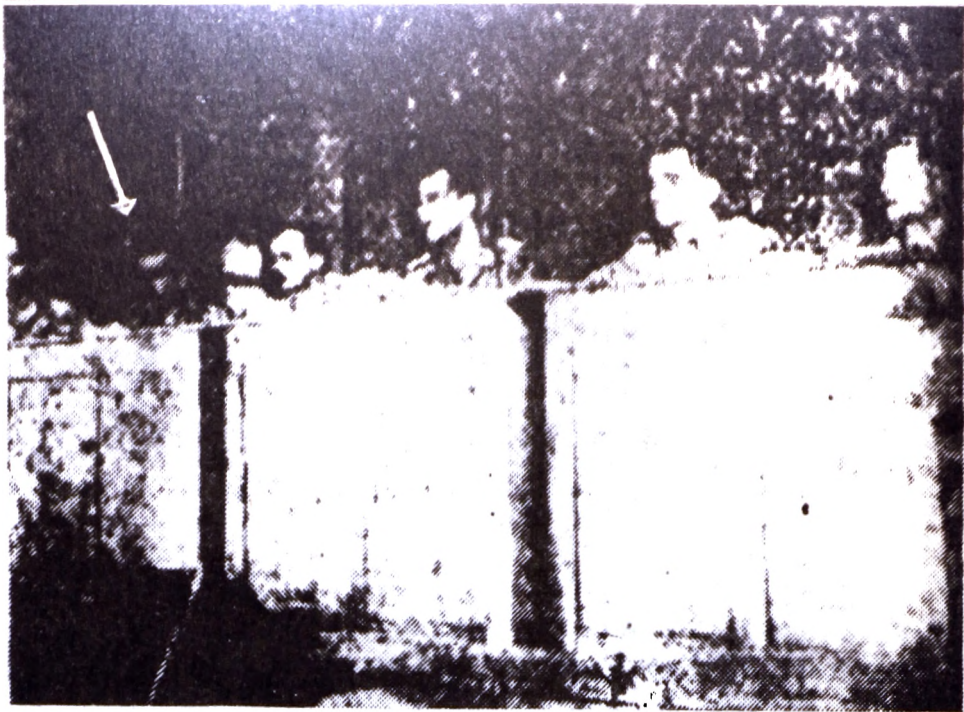
● Στις 8 Ιουλίου άρχισε η μεγαλύτερη και δραματικότερη δίκη στη σύγχρονη ιστορία των Ιωαννίνων: 115 άτομα, στη μεγάλη πλειοψηφία —τους νέοι μεταξύ 17 και 30 χρονών, σύρθηκαν στο Έκτακτο Στρατοδικείο με την κατηγορία της οικονομικής ενίσχυσης των ανταρτών. Το αποτέλεσμα, 48(!) θανατικές καταδίκες.

Τέσσερις μέρες μετά την απόφαση άρχισαν «εις τον συνήθη όπον» οι εκτελέσεις των καταδικασμένων, που οδήγησαν στο πόσπασμα τους:

Ευτυχία Πρίντζου, 33 χρονών, καθηγήτρια φιλολογίας και βιβλιοθηκάρια της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας, Κώστα Ράπτη, 33 χρονών, γεωπόνο, Άγγελο Χατζή, 33 χρονών, αθηγητή της φιλολογίας (αδελφό του συγγραφέα Δ. Χατζή), Γρηγόρη Πρέντζα, 21 χρονών, απόφοιτο Εμπορικής Σχολής, Αλβίνα Μπίτη, 28 χρονών, υπάλληλο του Υγειονομικού Κέντρου και το σύζυγό-της Απόστολο Μπίτη, 34 χρονών, δικαστικό υπάλληλο, Βαγγέλη Ευαγγελίδη, 25 χρονών, λογιστή, Τιμόθεο Ζουρνά, 30 χρονών, βιοτέχνη επιπλων, Απόστολο Χόρτο, 25 χρονών, σιδηρουργό, Βαγγέλη Χαρίτωνα, 30 χρονών, επλοποιό, Πάνο Μαρνέλλη, 39 χρονών, υπάλληλο της Τράπεζας της Ελλάδος, Κώστα Χρόνη, 45 χρονών, επιπλοποιό, Κώστα Χολέβα, 34 χρονών, παντοπώλη, Γιώργο Στεργίου, 37 χρονών, ξυλουργό, Γιάννη Ασπρίδη, 24 χρονών, απόφοιτο Γυμνασίου, και Γιάννη Καλαντζή, 19 χρονών, τυπογράφο.

Μια χαρακτηριστική και άγνωστη λεπτομέρεια της «υπόθεσης Πρίντζου» δείχνει ανάγλυφα τον αποτροπιασμό που προέβλεπε η δίκη σ' ολόκληρη την πόλη. Μόλις εκδόθηκε η καταδικαστική απόφαση, το Δ.Σ. του Δικηγορικού Συλλόγου της πόλης συνέταξε ψήφισμα με το οποίο ζητούσε να ανασταλεί η εκτέλεσή-της και να παραπεμφθεί η υπόθεση στο Συμβούλιο Εφέων. Το ψήφισμα, συνταγμένο από γνωστούς «εθνικόφρονες» δικηγόρους των Ιωαννίνων (Βασ. Σόμπολας, Αριστ. Παπαδόπουλος, Βασ. Γιαννάκος, Κων. Στεφόπουλος, Στεφ. Μπότσιος, Αθ. Κίτσος) είναι αποκαλυπτικά εύγλωττο. Αιτιολογώντας την έκκληση για αναστολή των εκτελέσεων, αναφέρει:

Τα στοιχεία και οι φωτογραφίες που δημοσιεύονται στις δύο αυτές σελίδες προέρχονται από ευρύτερο κείμενο-χρονικό του Ερμή Ευαγγελίδη — που θα δημοσιευτεί στο επόμενο τεύχος του ΑΝΤΙ — σχετικά με την τρομοκρατία και τις διώξεις στα Γιάννενα, μετά τη συμφωνία της Βάρκιζας. Ο Ερμής Ευαγγελίδης είχε δημοσιεύσει και παλιότερα (ΑΝΤΙ, τευχ. 107), άρθρο για την «υπόθεση Πρίντζου» με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 30 χρόνων από τις εκτελέσεις.

Το Έκτακτο Στρατοδικείο Ιωαννίνων, ενώπιον του οποίου δικάζονται όχι απλώς οι συνωμοτήσαντες κομμουνιστές αλλά από το 1948 το Κομμουνιστικό Κόμμα της Αιτίας του οποίου οι υπόδικοι είναι θύματα.

Φωτογραφία και λεζάντα από τον «ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ» (15-7-48).

Η σύνθεση του Στρατοδικείου που δίκασε την «υπόθεση Πρίντζου»: από τ' αριστερά προς τα δεξιά: Ιωάννης Κοτταρίδης, βασιλικός επιτροπος, Στυλιανός Παττακός (ο μετέπειτα πραξικοπηματίας, που σημειώνεται με βέλος), Παναγ. Τσιμτσιλής, Ιωάν. Κούμπλης, πρόεδρος του Στρατοδικείου, Δημητρ. Ζώης και Κων/νος Μάνος.

● «Διότι η εκτέλεσις ανηλίκων νέων Γυμνασίουπαιδών και κορασιδών και παλαιών πολεμιστών, αναπήρων κλπ., οίτινες περιέχονται εις την ως άνω απόφασιν προς εκτέλεσιν μεταξύ και άλλων ενήλικων τοιούτων, αντίκειται εις την σταθερώς κρατήσασαν ανέκαθεν εν τη Ελληνική Δικαιοσύνη παράδοσιν και εις το κοινόν αίσθημα της πόλεως των Ιωαννίνων, ήτις το πρώτον αντιμετωπίζει τοιαύτης εκτάσεως ζήτημα.

● Διότι η εκτέλεσις τοιούτων κατηγορουμένων και τοιούτου αριθμού, θέλει ρίψει εις πένθος, λύπην και οδύνην μέγα τμήμα της πόλεως των Ιωαννίνων, δεδομένου ότι πρόκειται περί ανεπανορθώτου ποινής, μη δυναμένης να θεραπευθή μελλοντικώς, εάν καταδειχθή ότι ενεφιλοχώρησεν τυχόν δικαστική πλάνη.

.....

● Διότι η εκδοθείσα απόφασις είναι τα μάλα αυστηρά, μη λαβούσα υπ' όψιν ότι επρόκειτο περί οργανώσεως οικονομικού μόνον περιεχομένου, ουδεμία δε εκδήλωσις πράξεως βίας έλαβε χώραν».

Το ψήφισμα απευθυνόταν, εκτός των άλλων, και προς τον στρατηγό Θ. Τσακαλώτο, διοικητή Α' Σώματος Στρατού, ο οποίος μόλις το είδε «έγινε θηρίο και κάλεσε τους συνηγόρους στο στρατηγείο (όπου) τους απείλησε με εκτόπιση και παραπομπή το Στρατοδικείο» («Ηπειρωτική Δικαιοσύνη, τευχ. 5, Δεκέμβριος 1978, σελ. 503). Παρά τις αντιδράσεις ορισμένων δικηγόρων (λέγεται π.χ. ότι ο Στ. Μπρότσιος, φεύγοντας είπε στον Τσακαλώτο: «δεν είναι φρόνιμον να μεταβληθώ εις συνεργόν δολοφονίας...»), οι απειλές είχαν άμεσα αποτελέσματα. Το ίδιο βράδι ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου πήγε στο σπίτι μελλοθανάτου, που τελικά εκτελέστηκε, και απέσυρε αντίγραφο που είχε δώσει στη μητέρα-του για να το χρησιμοποιήσει σε διάβημά-της στα Ανάκτορα. Και φυσικά, όχι μόνο το ψήφισμα δεν δημοσιεύτηκε πουθενά, αλλά ακόμα και η ύπαρξή-του παραμένει μέχρι σήμερα ουσιαστικά άγνωστη. Οι δίκες και ο χαρακτήρας βάρβαρης εκδικητικής τελετουργίας, που προσέλαβαν οι εκτελέσεις, συγκλόνισαν την πόλη: η προσωπικότητα των καταδικασμένων και εκτελεσμένων, η νεαρή τους ηλικία, οι ανυπόστατες κατηγορίες και «η τρεμάμενη μορφή» της Ευτυχίας Πρίντζου σηματοδοτούν στα βιώματα της εμφυλιακής περιόδου, το τέλος μιας ολόκληρης εποχής.

ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

Χρόνια εφηβείας

του Στέφανου Σταμάτη

Η πόλη ήταν σταχτιά κι υγρή από τον Οχτώβρη ως τον Απρίλη, άνοιξη βλέπαμε αργά, λίγο πριν από το καλοκαίρι. Πολλά πρωινά χωρίς άνεμο πηχτή ομίχλη τη σκέπαζε, γέμιζε δρόμους και πλατείες, έμπαινε ακόμα και σ' αυλές. Τ' αραιά αυτοκίνητα — στρατιωτικά τα περισσότερα — παρουσιάζονταν ξαφνικά μπροστά-μας — σα θηρία που ενέδρευαν. Οι διαβάτες έμοιαζαν μ' αερικά. Δεν ξεχωρίζαμε από λίγα μέτρα, αν αντίκρυ-μας περπατούσαν όμορφες κοπέλες, κακοσχηματισμένοι και κουρασμένοι άντρες, χωροφύλακες, στρατιώτες ή μυστικοί της Ασφάλειας. Νιώθαμε κάποια προστασία μέσα σ' αυτή την αέρινη υγρασία, σ' αυτό το προσγειωμένο σύννεφο. Τα ρούχα-μας μούσκευαν ώσπου να φτάσουμε στο σχολείο. Φαινόταν με την ομίχλη κι αυτό αλλιώτικο, ένας όμορφος πύργος, σαν αυτούς που ξέραμε από τον κινηματογράφο, να μάς περιμένει γεμάτο γοητευτικά μυστήρια. Η αλήθεια ήταν πολύ διαφορετική: εμείς, τα ε λ λ η ν ό π ο υ λ α, χρησιμοποιούσαμε το παλιό κι ερειπωμένο σχολικό χτίριο της ρουμάνικης παροικίας — για κάποιο ανεξήγητο λόγο το καινούριο έμεινε κλειστό, πίσω από το παλιό. Όσο κι αν οι Ρουμάνοι, συνεργάτες του Άξονα, είχαν εγκαταλείψει τα Γιάννενα μόλις τέλειωσε ο πόλεμος. Πότε πότε διαδόσεις πως θα διακόπταμε τα μαθήματα, γιατί το χτίριο ήταν ετοιμόρροπο, θέρμαιναν την ψυχή-μας: αναπάντεχες διακοπές θα ομόρφαιναν το μονότονο χειμώνα. Έτσι ελπίζαμε — οι άλλοι όμως είχαν έτοιμες τις λ ύ σ ε ι ς. Γι' αυτό, όταν οι αίθουσές-μας έγιναν θάλαμοι για να στεγάσουν τους χιλιάδες πρόσφυγες, που κατέβηκαν από τα χωριά μας έστειλαν απογευματινούς στην Παιδαγωγική Ακαδημία. Η εκπαιδευτή-μας, το αέριο μπόλιασμα με τα νάματα του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, δεν έπρεπε στιγμή να σταματήσει. Κι ούτε οι άξιοι κάθε βοήθειας και συμπόνιας ανταρτόπληχτοι — ή συμμοριόπληχτοι, σύμφωνα μ' επισημότερη έκφραση — επιτρέπονταν να μείνουν στους δρόμους.

Οι κινηματογράφοι, τα ζαχαροπλαστεία, οι πλατείες δε μας χωρούσαν πια. Χρώματα, φωνές, κινήσεις άγνωστες ως τότε, μας κύκλωναν. Πήραμε μια πρώτη γεύση του μεγάλου πλήθους, του προσώπου χωρίς χαρακτηριστικά, που γνωρίσαμε πολύ καλά αργότερα στην πρωτεύουσα. Οι είκοσι μαθήτρίες που συναντούσαμε ως τότε στους δρόμους, έγιναν εκατοντάδες ντυμένες παρδαλά γυναίκες. Ο περίπατος της Κυριακής στην Κεντρική Πλατεία — που δεν τον ανάκοβε ούτε η βροχή κι έβλεπες τότε πλημμύρα από ομπρέλες να πηγαινοέρχονται — έμοιαζε με φυγή πανικόβλητου πλήθους από στενή έξοδο. Εκεί πολλές φορές, μη μπορώντας να κάνουμε βήμα, μέναμε κάμποσα λεφτά κολλημένοι πάνω σε γυναίκες. Το «νεαρό της ηλικίας» όμως μας εμπόδιζε να «επωφεληθούμε». Άλλοι, μεγαλύτεροι, χωροφύλακες, στρατιώτες, το κατάφερναν. Και βλέπαμε πια πολλά ζευγάρια ν' αγκαλιάζονται και να φιλιούνται ακόμα και πίσω από ένα αδύνατο δέντρο.

Μια υγρή και σταχτιά μέρα μάθαμε πως τα σχολεία θα πήγαιναν να «φτύσουνε τους αιχμάλωτους αντάρτες». «Αυτοί, που ύψωσαν προδοτικόν όπλον κατά της μητρός πατρίδος, ήταν άξιοι κάθε τιμωρίας και κάθε εξευτελισμού». Μας παρατάξανε στην Κεντρική Πλατεία, αντίκρυ από το χτίριο της Με-

Φωτογραφία του Δ. Ζώγα.

ραρχίας. Για καλή-μας τύχη έβαλαν τά Δημοτικά μπροστά. Κατ' ανάστημα, όπως όριζαν παλιές επίσημες αποφάσεις. Πίσω από μας — σε λίγο είχαν ανακατευτεί με μας — πολλοί περιεργοί ή άνθρωποι με γερούς σιελογόνους αδένες. Περιμέναμε μια ώρα τίποτε δε γινόταν. Ακόμα λίγο και θα ξεχνούσαμε, για ποιο λόγο μας είχανε φέρει εκεί. Αρχίσαμε τ' αστεία και τα πειράγματα, η χαμένη σχολική μέρα μας γέμιζε ανακούφιση: τα μαθήματα για τ' άλλο απόγευμα τα ξέραμε, σήμερα λοιπόν, ύστερ' από τούτη τη συγκέντρωση θα ήμασταν ελεύθεροι. Θα πηγαίναμε στον κινηματογράφο — παιζόταν η «Κόψη του ξυραφιού» του Σώμερσετ Μωμ, με τον Τάυρον Πάουερ και την Ανν Μπάξτερ. Ή μπορεί στον περίπατο να ψάχναμε για εκείνη. Ποιά ήταν, δεν είχε σημασία. Ούτε αν θα την πλησιάζαμε και θα της μιλούσαμε — αν και το θέλαμε πολύ. Φτάνει να τη βλέπαμε. Η ανατριχίλα που θα νιώθαμε, θ' άλλαζε την όψη του κόσμου. Το αίμα-μας θα γέμιζε μικρά πυροτεχνήματα. Μπορεί να πηγαίναμε έναν μακρύ περίπατο ως τη Λίμνη, για να συζητήσουμε. Ήμασταν μια συντροφιά από την τάξη, που είχαμε ανακαλύψει τα βιβλία — και προσπαθούσαμε να τα μεταφέρουμε στην καθημερινή ζωή-μας. Ο Θόδωρος κι ο Δώρης — που δε ζούνε πια. Ο Χ.Μ. κι ο Φ.Τ. σπουδαιίοι εκπαιδευτικοί σήμερα κι άνθρωποι των γραμμάτων. Κάποιοι μεγαλύτεροι, που παραλίγο να μας μπλέξουνε σ' άσχημη περιπέτεια με το Στρατοδικείο — ίσως μιλήσουμε και γι' αυτό. Τα βιβλία, είπαμε. Η Φιλολογική Πρωτοχρονιά. Το «Άνθρωποι και ποντίκια». Ένα μυθιστόρημα του Πέτρου Πικρού. Κάποιες μεταφράσεις του Σοπενάουερ και του Νίτσε. «Η Νανά» του Ζολά — με διπλό ενδιαφέρον —. Ναι, κάτι θα κάναμε το ελεύθερο εκείνο απόγευμα. Θα βλέπαμε. Το μεγάλο ρολόι της πλατείας χτύπησε δώδεκα. Ύστερ' από λίγα λεφτά ένα παράξενο βουητό ακούστηκε από το πάνω μέρος της πλατείας. Τους έφερναν. Το βουητό ξεκαθάριζε: γινότανε γιουχαϊσματα, στριγγλίσματα μικρών παιδιών, βρισιές, κατάρες, φοβέρες. Τους είδαμε σε λίγο. Γυναίκες οι περισσότερες. Νέες, ξανθιές, γαλανομάτες. Ντυμένες με κουρελιασμένα χακί ρούχα. Δεμένες δύο δύο. Δεν περπατούσαν, σέρνονταν βίαια από κάτι άγριους φαντάρους. Τα μικρά των Δημοτικών είχαν αφηνιάσει φωνάζοντας και φτύνοντας. Δεν τις έφεραν πολύ κοντά στον κόσμο κι έτσι δεν τις έφταναν τα σάλια. Μόνο οι βρισιές και οι κατάρες, σα βρώμικα κουρέλια, έπεφταν από παντού στη μέση της πλατείας, τις ακολουθούσανε στο γρήγορο πέρασμά-τους. Τα μικρά φώναζαν ναζαν ασταμάτητα, σαν πεινασμένο κοπάδι. Παγώσαμε, σιχαθήκαμε. Θέλαμε να φύγουμε, θα το κάναμε, αν το πλήθος, σαν τη χωροφύλακες κι οι επιτηρητές δε μας εμπόδιζαν. Πλήθος εξαιρετικό, γριωμένο, που φώναζε, έβριζε, μούτζωνε, καταριόταν.

Σίγουρα επιθυμούσε να κρατάει παλιόπανα βουτηγμένα σ' καθαριότητες και να τα ρίχνει στις δεμένες γυναίκες. Δεν έλειψαν και πολλές ιδιαίτερα «ευγενικές» εκφράσεις. — Ναι, παγώσαμε, σιχαθήκαμε. Όμως τότε δεν είχαμε συνείδηση, τι σημαίνει να είσαι ανεπανόρθωτα πιασμένος στο δόκανο, να βρίσκεσαι σα σιχαμερό θηρίο στα χέρια ανελέητων εχθρών, έτοιμων να βασανίσουν, να εξευτελίσουν κι όταν βαρεθούν απ' αυτό το παιχνίδι, να σκοτώσουν. Οι άνθρωποι που φώναζαν κι έβριζαν δε θα γύριζαν σε λίγο στις καθημερινές συνήθειές-τους. Οι δεμένες

νες γυναίκες δε θα γύριζαν πουθενά· ήταν ας πούμε, γριες πια, άρρωστες, ξεγραμμένες, γεμάτες πόνους, γριές. Σε λίγες μέρες σ' ένα μπουντρούμι ή μια πλαγιά, ο βασανιστής ή το απόσπασμα, θα έδινε τέλος στη σύντομη ζωή-τους. Οι τελευταίες μέρες-τους ήτανε χειρότερες κι από του στυγερότερου μέλλο-θανάτου εγκληματία. Κανένας δεν τον βρίζει αυτόν, δεν τον κακοποιεί. Αντίθετα τον προσέχουν και τον περιποιούνται ως τη στιγμή της εκτέλεσης. Οι βρισιές των μεγάλων, τα φτυσίμα-τα και τα τσιρίγματα των μικρών ακολούθησαν τις δεμένες γυ-ναίκες, ώσπου χάθηκαν στους στρατώνες. Το βουητό καταλά-γασε, έγινε αχός από πολλές, ήσυχες ομιλίες. Το πλήθος σκορπίστηκε για το συνηθισμένο περίπατο στην πλατεία. Έ-νας ασθενικός ήλιος, τρυπώντας την υγρασία, έκανε ευχάρι-στο το πηγαινέλα. Οι καρέκλες στα καφενεία γέμισαν, για το ούζο πριν από το μεσημεριανό φαγητό. Όλα θύμιζαν το τέλος μιας γιορτής. Κι όμως ξέραμε, πολλά σπίτια έμεναν κατάκλει-στα. Μέσα οι άνθρωποι ανησυχούσαν, έπασχαν. Συζητούσανε χαμηλόφωνα, ψάχνοντας για κάτι που θα διόρθωνε τ' αδιόρθω-τα. Κάποτε οι πόρτες-τους παραβιάστηκαν. Εκατό πάνω κάτω τύρθηκαν στο Έκτακτο Στρατοδικείο. Κι απ' αυτούς κάπου είκοσι — καθηγήτριες, καθηγητές, έμποροι, όλα γνωστά ονό-ματα στην πόλη-μας — στήθηκαν σε μια πλαγιά και τουφεκι-στηκαν. Η Πρίντζου, ο Ζουρνάς, ο Μαρνέλλης. Δε θυμάμαι άλλους. Ούτε βρήκα να διαβάσω κάτι γι' αυτούς. Σκέφτομαι μόνο πως για να μάθουμε όλα όσα έγιναν τότε, οι μισοί έλληνες α πρέπει να γράψουν για τα παθήματα των άλλων μισών.

Σαν την ομίχλη σκορπισμένη παντού κυκλοφορούσε κι η ι-στορία της πόλης. Αρχίζε από τον Αλή Πασά, συνεχίζονταν στον πνιγμό της κυρα-Φροσύνης και τους έρωτες της κυρα-ασιλικής και τέλειωνε με το φόνο του «αιμοσταγούς τυράν-νου». Μ' αυτά ζωντάνευαν οι ακίνητοι τεράστιοι όγκοι: το θεό-ιτο κάστρο, στη Λίμνη, το Μιτισκέλι, μονοκόμματος βρά-νης πάνωθ' της. Αυτά έλεγε ο κόσμος για την ιστορία της πό-λης, εμείς οι διαβασμένοι όμως ξέραμε περισσότερα: για το ονύσιο το Σκυλόσοφο, που προσπάθησε να διώξει τους τούρκους, απότυχε, κρύφτηκε σε μια σπηλιά στο Κάστρο, άστηκε και γδάρθηκε ζωντανός. Πάνω στον άλλο όγκο, το μιννό, έπεσε ο ποιητής, πολεμώντας κι αυτός ενάντια στον ι-στον εχθρό: ο Μαβίλης. Η Λίμνη ανάμεσα στο κάστρο και βουνό, εχτός από την κυρα-Φροσύνη, πόσους αδικοχαμέ-ους θα κρύβει! Πόσους που ρίχτηκαν στα παγωμένα νερά-της μμένοι σε τσουβάλι! Θάνατοι, θάνατοι· θάνατοι — περιστα-τικά της ιστορίας. Θάνατοι τρανταχτοί. Οι άλλοι, οι καθημερι-νοι, περνούσαν αθόρυβα πλάι-μας. Μ' εξαίρεση ένα συμμαθη-που μας μάζεψε όλους γύρω-του στη Μητρόπολη και μια θήτρια, που έμενε δίπλα στο σχολείο-μας και μας υποχρέω-να περάσουμε κάμποσες αθόρυβες μέρες. Ήτανε κι άλλοι θάνατοι — από τα καινούρια «ιστορικά» περιστατικά: οι εχτε-ριμένοι, που γι' αυτούς μόνο χαμηλόφωνα στο σπίτι μπορού-με να μιλάμε — κι οι νεκροί στρατιώτες, που μας έστειλαν πο-φορές στο νεκροταφείο να τους τιμήσουμε. Εκεί, σε μια τέ-λη ομαδική ταφή, ακούσαμε καινούρια πράματα: οι «προ-νοιοι εχθροί της πατρίδος» δεν κατοικούσανε στην Ανατο-αλλά στο Βορρά. Δε μας είχανε βέβαια υποδουλώσει ποτέ, ο όμως δεν είχε σημασία: προσπαθούσανε συνέχεια, το έ-ς όμως φύσσωμο τους αντιμετώπιζε, γι' αυτό και δεν πετύ-ναν τα ύπουλα σχέδιά-τους κλπ. Κι έτσι, σκεφτόμασταν, α-κάποιο λάθος χάθηκαν κι ο Σκυλόσοφος και ο Μαβίλης κι νώνυμοι ήρωες - θύματα στο Μπιζάνι. Είχανε ξεχαστεί κι οι νιοι καταχτητές, οι Γερμανοί. Οι Λυγγιάδες, χωριό στο σικέλι, πάνω από τη Λίμνη, ήτανε κατασκότεινες τα βρά-— είχε την τύχη του Δίστομου, της Κάνδανος, του Κομέ-Κανένας δε μας είχε μιλήσει για το βιβλιαράκι του φιλόλο-Κ. Παπαγεωργίου, γύρω από τ' ολοκαύτωμα του χωριού. Ίδαμε τυχαία κάπου. Αντίθετα οι «εθνικοί ποιητές» κραυ-

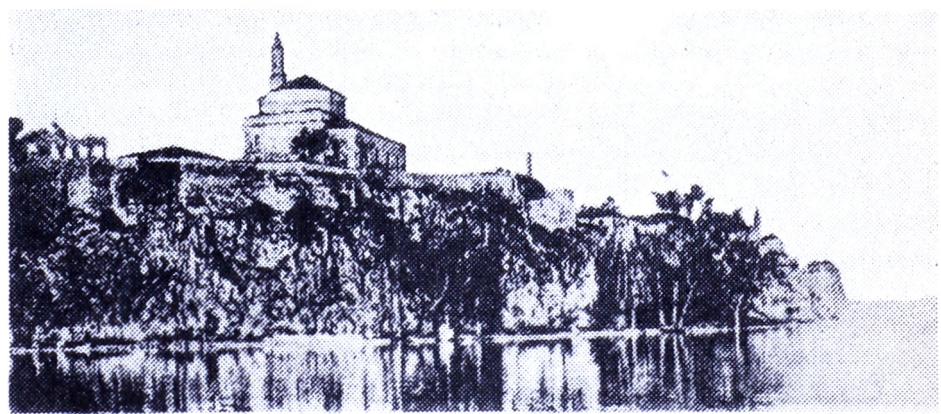
Επεισόδια Απο Τη Διάλειψη Του Χρόνου

Αυτός ο άνθρωπος καταπλακώθηκε από τα βουνά
Στις πλάτες-του το Μιτισκέλι η Πίνδος η Μουργκάνα κι αυτός τρέχει
τρέχει... Κ' είναι εκεί πάνω μιά φωτιά που έχει φουντώσει από την ε-
ποχή των Γερμανών και της εθνοφρουράς του Γράμμου Τρίζει το ελάτι
τρίζει το ρετσίνι κ' έχει παλαβώσει ο κυνηγός και το σκυλί-του Και μό-
νον ο νεκρός αντάρτης που μαρμάρωσε δεν κινδυνεύει

Ένας αντάρτης περπατά στους δρόμους
Πέρασε διαγώνια την Ανεξαρτησίας κι απ' την πύλη τ' Αρχιμαντρείου
βρέθηκε να κοιτά την πόλη απ' τα νταμάρια της Αγια-Τριάδας Κ' η πό-
λη χύθηκε στους δρόμους να τον δει και δεν τον έβλεπε Ψηλός κι αέτιος
πετούσε απάνω απ' την ευθεία των ματιών Ή διαλυμένος μες στο φως
κόβοντας σα λεπίδι την ανάσα των περαστικών αυτός κ' η γενειάδα-του
Κ' είταν στιγμές που σκύβαμε κεφάλι και κορμί να μη μας πάρει η μπά-
λα Έτσι ελικοδρομούσε αθέατος πίο χαμηλά και πίο ψηλά απ' τα όνει-
ρα Κ' ύστερα μες απ' τους σταυρούς της Περιβλέπτου κατηφόρισε αρ-
χαγγελικός και μ' αλυσίδες αφανέρωτες απ' τη σπηλιά του Σκυλοσόφου
γλίστρησε στη λίμνη γιά τ' αντικρινά βουνά Κ' εκεί ποιά βάρκα τον πε-
ρίμενε ποιάς άγονης γραμμής το μονοπάτι πήρε κι αναλήφθηκε Η
ανάληψή-του το πρωί συγκλόνισε και δίχασε την πόλη Κι' ο «Παρατη-
ρητής του Μέλλοντος» την άλλη μέρα έγραφε: Δίσκος ιπτάμενος διέχι-
σε τους ουρανούς της πόλης μας Πέρασε διαγώνια και τα λοιπά και τα
λοιπά... Να ξεχαστεί να φιμωθεί να γίνει παραμύθι γιά τους εξωγήινους
το φάντασμα του προγραμμαμένου

Ποτέ σάν να μην απελευθερώθηκε αυτή η πόλη
Κι αυτός ο δρόμος τί μυστηριώδης τί διπρόσωπος... Από τη μιά μεριά
τα εμπορικά μακρόστενα Μέσα φρουροί της δυναστείας και κυρίες μπαί-
νοβγαίνοντας με κρινολίνα Κ' έξω καρότσες του παλιού καιρού σταμα-
τημένες πριν απ' την κατάρρευση Μα απέναντι βασανισμένα σώματα σε
σιωπηλή ταλάντευση Χρώμα γαλβανισμένου δίσκου και τροχού κι αό-
ρατα σφυριά σ' όλες τις πόρτες Κορμιά γυμνά των χαλκουργών σκυμμέ-
να απάνω από την πίσσα Κι' ο γιός του Πελλερέν μ' ένα ζικ-ζάκ πέρασε
ανάμεσα και χάθηκε Πίσω-του σκίστηκε η εποχή και στ' άνοιγμα του
δρόμου φάνηκε η πομπή Και κορυφαία της πομπής η άναρχη τρεμάμενη
μορφή της Ευτυχίας Πρίντζου

Γιάννης Δάλλας

γάζοντας περιγραφές για θριάμβους ενάντια στους ξενοκίνη-
τους συμμορίτες, κόβανε συχνά τα μαθήματά-μας κι αλάφρω-
ναν την όχι και τόσο βαριά τσέπη-μας. Θυμάμαι κάμποσα ονό-
ματα — καλύτερα να τα αφήσουμε όμως σκεπασμένα με τη
λησμονιά. Θυμάμαι — περίπου — και στίχους:

Της Ελλάδος παιδιά εξορμήστε
τον εχθρόν απ' τα όρη σκορπίστε.

Κι όταν γυρίζαμε στη αίθουσα μας περίμενε η Άλγεβρα ή η
προσπάθεια κάποιου άλλου καθηγητή-μας να «αναλύσει» ποι-
ήματα του Πορφύρα.

Ανάμεσα στα λιγοστά βιβλία, τις ταινίες, τα ταγκό της εποχής, τη σάμπα, τους περαστικούς «θιασους» κι άλλες «καλλιτεχνικές εκδηλώσεις», ανάμεσα σ' ό,τι τριγύριζε τη νιότη-μας με τη μορφή της καλλιέργειας ή της διασκέδασης, ξεφύτρωσαν κάποτε τα ρεμπέτικα. Ξέραμε πως ακούγονταν πάντοτε σε κάτι περιέργα ουζερί, με κλειστές πόρτες και πελατεία χασάπηδες, σωφέρηδες, ψαράδες, χαμάληδες, ποτέ όμως στα «αξιοπρεπή» καφενεία, όπου μαζεύονταν δημόσιοι υπάλληλοι, συνταξιούχοι κι ολόκληρες οικογένειες, τις Κυριακές. Κάποτε έφτασαν και σ' αυτά: «Φέρτε-μου να πιω το ακριβότερο πιστό, εγώ πληρώνω τα μάτια π' αγαπώ» - «Απόψε κάνεις μπαμ, απόψε κάνεις μπαμ! Σε βλέπουν και φρενάρουνε και σταματούν τα τραμ!». Λέξεις, που δεν πιστεύαμε πως μπορούσαν να τραγουδηθούν και μελωδίες που ποτέ δε θα τις λέγαμε «μουσική» απλώνονταν καθημερινά γύρω-μας, καθώς η μόδα του μεγάλου φωνου είχε φτάσει κι ως το πιο απόμερο καφενεδάκι. Μάθαμε κάποτε, ποιοι είχανε φέρει αυτή την πλημμύρα με τα ρεμπέτικα στην πόλη-μας: οι στρατιώτες. Γεμάτα τότε τα Γιάννενα στρατό· πολλοί από την Αθήνα, τον Πειραιά, τη Θεσσαλονίκη. Αυτοί ήξεραν κι ήθελαν τα ρεμπέτικα. Τα γούστα-τους επιβλήθηκαν σε πολλά κέντρα, μια κι έγιναν η καλύτερη πελατεία. Οι χασάπηδες κι οι χαμάληδες βγήκαν από την απομόνωσή-τους και σε λίγο καμιά διασκέδαση της «καλής κοινωνίας» δεν πετύχαινε, χωρίς πενιά από μπουζούκι ή μπαγλαμά. Σ' ένα τέτοιο ξαφάντωμα — της καλής κοινωνίας, θέλω να πω, στο κέντρο Άλσος — έγινε κάτι τ' ανήκουστο, το πρωτοφανές για την πόλη-μας: μια κυρία χορεύοντας ρεμπέτικο, έβγαλε τα γοβάκια-της, που τ' άρπαξαν αμέσως οι θαυμαστές-της και τα χρησιμοποίησαν για κρασοπότηρα. Έπεσαν γροθιές και γραβάτες τραβήχτηκαν βίαια, για το ποιος θα είχε την τύχη να πιει μια γουλιά από τα θεία παπούτσια. Ποτέ οι συμπολίτες-μας δεν είχανε ταραχτεί τόσο πολύ· ούτε όταν αντίκρυσαν για πρώτη φορά κομμένα αντάρτικα κεφάλια αραδιασμένα σαν καρπούζια έξω από τη Διοίκηση Χωροφυλακής.

Οι στρατιώτες· εκατοντάδες άντρες με χακί, σκορπισμένοι

Τὸ γλέντι της αποκριάς

Τὸ βράδι της αποκριάς έγινε σωστό ξεφάντωμα. Στα πεζοδρόμια της πλατείας είχαν στηθεί πάγκοι με χάρτινα καπέλα, σερπαντίνες και χαρτοπόλεμο, κι οι νεαροί δεν είχαν αφήσει ούτε μιὰ κοπέλα που να μη τη στολίσουν με τις μικρές πολύχρωμες πεταλουντίτσες, ακόμα και κάτι σταφιδιασμένες ανταρτόπληχτες από το παρα-Σούλι που φορούσαν τις μαύρες φορεσιές της επαρχίας-τους. Κοντά τα μεσάνυχτα οι σουλατσαδόροι παίρνανε κατάκοποι το δρόμο γιὰ τα σπίτια. Τότε βγήκαν απ' τις κοντινές ταβέρνες δυο-τρεις συντροφιές, αγόρια και κορίτσια, με χάρτινα καπέλα και φεντικές αποκριάτικες μύτες, και τραγουδώντας παράφωνα άρχισαν να χορεύουν σάμπα στη μέση της πλατείας. Μαζεύτηκε κόσμος γύρω-τους και στην αρχή δισταχτικά ύστερα όλο και περισσότεροι σχημάτιζαν ζευγάρια και μπαίνανε στο χορό. Το κέφι φούντωσε όταν ξεφύτρωσαν δυο κορνετίστες που συντονίσανε το ρυθμό κ' έτσι μέσα σε λίγη ώρα όλη η κάτω πλατεία είχε γίνει μιὰ μεγάλη πίστα χορού. Οι πιο πολλοί βέβαια ήταν ανίδεοι, ιδιαίτερα απ' το χορό της σάμπας που τότε είχε αρχίσει να γίνεται της μόδας, προσπαθούσαν όμως να μιμηθούν με άγαρμπες κινήσεις εκείνους που φαίνονταν πως κάτι ήξεραν.

Άξαφνα έγινε μεγάλη ταραχή. Πολλοί παρατούσαν το χορό και τρέχανε προς το Φρουραρχείο, ρωτούσαν αυτούς που είχαν φτάσει και σηκώνονταν στις μύτες των ποδιών. Οι κορνετίστες σταμάτησαν κι ο χορός διαλύθηκε. Το πλήθος που μαζεύτηκε έκανε δρόμο να περάσει μιὰ αποκριάτικη συνοδεία, δυο φαντάροι καβάλα σ' ένα ξεσαμάρωτο γαϊδούρι, που λύγιζε τη μέση και τρέκλιζε από το βάρος. Κρατούσαν από ένα μπουκάλι και τραγουδούσαν βραχνά, τύφλα στο μεθύσι, τινάζοντας κωμικά τα πόδια-τους που σβαρνίζονταν. Πίσω-

από τη Λίμνη ως το Λόφο Βελισσαρίου κι από την Καλούτσανη ως τους Αμπελόκηπους. Γύριζαν γυρεύοντας φαγητό, πιστό, γυναίκες. Τους έφερναν για «ανάπαυση» από τις επιχειρήσεις κι έπιαναν όποιο χώρο είχαν αφήσει άδειοι οι ανταρτόπληχτοι. Αυτοί πάλι σα να χάνονταν σιγά σιγά. Κάμποσοι συγχωνεύονταν με τους ντόπιους, άλλοι έφευγαν για μεγαλύτερες πόλεις ή κάποιος ξεχασμένος συγγενής τους καλούσε να μεταναστεύσουν στην Αμερική, τον Καναδά και την Αυστραλία. Οι στρατιώτες ξεχώριζαν· εχτός από τη στολή, τα φερσίματά-τους ήταν αλλιώς: στον περίπατο, στην πλατεία, περπατούσανε γρήγορα, σ' έσπρωχαν για να περάσουν, πολλές φορές θύμωναν. Πήγαιναν πίσω από τις κοπέλες και τις πειράζανε μ' άγνωστα σε μας λόγια: «Μανούλι, μελανούρι, κουκλάρα», «Ζαχαροπλάστης ήταν ο μπαμπάς-σου;», «Να σε μασήσω, σαν καλοψημένο κοτόπουλο» — κι άλλα τέτοια. Η φωνή-τους σερνότανε χαμηλά κι οι λέξεις από το στόμα-τους έβγαιναν ολόκληρες — χωρίς τα πολλά εξαφανισμένα φωνήεντα της γιαννιώτικης προφοράς. Δεν ξέρουμε αν τα πειράγματα αυτά είχαν απήχηση στις κοπέλες που ξέραμε μεις — και που ανάμεσά-τους ζούσε κι ε κ ε ι ν η, τότε συγκεκριμένη και μακρινή, τότε αόριστη και φευγαλέα. Πιστεύω πως πολλές ανταρτόπληχτες μαγεύτηκαν από τα καινούρια μέσα επίθεσης· γι' αυτό και βλέπαμε τόσα πολλά ζευγάρια να φιλιούνται σχεδόν μέσα στο δρόμο. Οι στρατιώτες· τους φοβόμασταν, παραμερίζαμε να περάσουν. Τους φοβόμασταν περισσότερο κι από τους μυστικούς της Ασφάλειας — γνωρίζαμε δυο τρεις, όλοι τους γνώριζαν — που η μικρή ηλικία-μας τους κράτησε σ' απόσταση. Φοβόμασταν πολλά — ακούγαμε συχνά για εκτελέσεις, συλλήψεις, βασανιστήρια στις φυλακές Φιξ, νυχτερινές επιθέσεις από «άγνωστους», κουρέματα γυναικών, φόβος από τη μια, κι από την άλλη η ανάγκη κι η λαχτάρα να ζήσουμε, να παίξουμε, να ερωτευτούμε, ανακάτευαν τη ζωή-μας. Παράχρονι σφυγμοί αναστάτωναν κάθε τόσο το κανονικό χτύπημα της καρδιάς-μας. Πολλά τα ξεχάσαμε, πέρασαν. Αυτό έμεινε.

τους ένα τσούρμο δαιμονισμένα παιδιά τσιγκλούσαν με ξύλα το γαϊδαρο και ξεφώνιζαν. Η πομπή σταμάτησε μπροστά στο Φρουραρχείο κι οι δυο καβαλάρηδες χτυπούσαν το ζώο να περάσει την πύλη, όπου ο σκοπός είχε ανοίξει με απόγνωση τα χέρια κι αγωνίζονταν να τους εμποδίσει. Το δύστυχο το ζώο, που ούτε μπρός μπορούσε να κάνει ούτε πίσω, ξαφνικά ξαμόλησε ένα απελπισμένο γκάρισμα που αντήχησε σ' όλη την πλατεία σαν το σιωπητήριο της μπάντας, όταν κατέβαζαν τη σημαία, συνάμα στριφογυρνούσε τα καπούλια-του, ενώ οι δυο φαντάροι πάσχιζαν να ισορροπήσουν στη ράχη-του και φώναζαν αγριεμένοι στο σκοπό: «κάνε δρόμο, κουραμπιέ». Στο μπαλκόνι του Φρουραρχείου πρόβαλε ο Φρούραρχος με αξιωματικούς του επιτελείου κι ένας αξιωματικός κατέβηκε τρεχάτος την εξωτερική σκάλα. Οι καβαλάρηδες πεζέψανε και κρατώντας τώρα το σβέρκο του ζώου, ένας δεξιά κι άλλος ξερβά, κατάφεραν να σταθούν προσοχή και να χαιρετήσουν. Κάτι ανέφεραν μ' επισημότητα, αλλά πέρα από ένα λαμβάνω την τιμήν, στρατηγέ-μου, τα παρακάτω πνίγηκαν στις φωνές που έβαλε η μαριδά. Ένας φαντάρος πήρε το ζώο και χτυπώντας το με την παλάμη στα καπούλια το οδήγησε πίσω από το κτήριο. Οι δυο μεθυσμένοι ακολουθώντας τον αξιωματικό ανέβηκαν στη σκάλα και πριν να μπουκ σταμάτησαν μιὰ στιγμή και χαιρέτησαν θριαμβευτικά το πλήθος που χειροκροτούσε και ζητωκραύγαζε. Κι άξαφνα ο ένας απ' τους δυο έχωσε το χέρι στο σακίδιο που είχε κρεμασμένο στην πλάτη και σήκωσε ψηλά ένα ανθρώπινο κεφάλι κρατώντας-το απ' τα μακριά μαλλιά-του.

Χριστόφορος Μηλιώνης
Από τα «ΑΚΡΟΚΕΡΑΥΝΙΑ»

Σύντομο Χρονικό του Φοιτητικού Κινήματος (1964 - 1974)

του Γιάννη Φλώρου

Το φοιτητικό κίνημα στα Γιάννενα, παρακολούθησε, όπως άλλωστε ήταν φυσικό, τη γενικότερη πορεία του φοιτητικού κινήματος πανελλαδικά. Η ανάπτυξή-του, πάντως, παρουσίαζε, τουλάχιστον μέχρι τη μεταπολίτευση, μια ιδιαιτερότητα, που οφειλόταν στα ειδικά προβλήματα που προσδιόριζαν το χώρο δράσης του πρώτου αυτού Πανεπιστημίου της «περιφέρειας».

Το κείμενο που ακολουθεί δεν είναι ούτε έρευνα ούτε κρι-

στοριογραφία. Αποτελεί απλά ένα χρονικό των «σταθμών» του φοιτητικού κινήματος στα Γιάννενα, στην κρίσιμη δεκαετία 64 - 74, όπου αναγκαστικά δεν μπορούν να εξαντληθούν οι αναφορές στο πολυποίκιλο πλέγμα σχέσεων πανεπιστημίου και πόλης, καθηγητών και φοιτητών, πανεπιστημίου σε σχέση με τα άλλα πανεπιστήμια, παράγοντες που η αλληλεπίδρασή-τους διαμόρφωνε την «περιρρέουσα ατμόσφαιρα», το πλαίσιο ανάπτυξης των φοιτητικών πρωτοβουλιών.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 64 - 67

Χώρος ανάπτυξης του Φ.Κ. υπήρξε απ' την πρώτη χρονιά η Φιλοσοφική Σχολή. Το δεύτερο χρόνο λειτουργίας του Πανεπιστημίου προστέθηκε η Φυσικομαθηματική, όπου επίσης αναπτύχθηκαν οι δημοκρατικές δυνάμεις αμέσως. Το φοιτητικό κίνημα συνεργάστηκε απ' την αρχή και στενά με το κίνημα των σπουδαστών της Παιδαγωγικής Ακαδημίας και αργότερα των Τεχνικών Σχολών.

Διαμορφώθηκε κοινή καθοδήγηση φοιτητικού - σπουδαστικού χώρου, με αρκετά καλή λειτουργία, δημοκρατική συμμετοχή και χωρίς «καπελωματικές» επεμβάσεις.

Το κίνημα εκφράστηκε μετωπικά, με συνεργασία Ε.Κ. και ΕΔΑ. Αυτό δεν προέκυψε σαν αποτέλεσμα συμφωνιών, αλλά σαν αναπόδραστη αναγκαιότητα απ' τα πολύπλοκα προβλήματα του χώρου. (Ας σημειωθεί πως μόνο από την πλευρά της αστυνόμευσης, το Φ.Κ. στα Γιάννενα βρισκόταν στην πιο δυσχερή θέση, συγκριτικά με τα άλλα πανεπιστήμια. Στους 1000 φοιτητές στην αρχή, που έγιναν 2000 στη δικτατορία, απομονωμένους κι όλες σχετικά από την μισή πόλη των 35.000 κατοίκων, δικτυωόταν: το «σπουδαστικό» της Ασφάλειας, ένα ισχυρό κλιμάκιο ΚΥΠ (λόγω της γειτονικής Αλβανίας), το Α2 της 8ης Διαιρέσεως, η ΕΣΑ και όλη η προεκβολή αυτών των μηχανισμών στον καθηγητικό και φοιτητικό χώρο...).

Η δημοκρατική παράταξη κέρδισε τις εκλογές στη Φιλοσοφική και Μαθηματική Σχολή, όσο και στην Παιδαγωγική Ακαδημία. Μεγάλη ενεργοποίηση του Φ.Κ. σημειώθηκε από τα Ιουλιανά και μετά, τότε που εκδηλώθηκε μια σαφέστερη σύνδεση φοιτητών και πόλης. Αυτό φάνηκε κυρίως από μια σειρά πολιτικών εκδηλώσεων, που οργάνωσαν οι φοιτητές, που είχαν μεγάλη επιτυχία και αγκαλιάστηκαν απ' τους κατοίκους της πόλης.

Δημιουργήθηκε ο «Σύνδεσμος Δημοκρατικών Φοιτητών» που οργάνωσε δύο συγκεντρώσεις στα Γιάννενα και μία στην Άρτα, τις παραμονές της δικτατορίας.

Η συγκέντρωση ήταν διπλή. Έγινε μια πρώτη, πρόχειρη, το πρωί, και μια δεύτερη, πιο μαχητική και οργανωμένη, το μεσημέρι. Οι συγκεντρωμένοι φοιτητές ξεπερνούσαν τους 500 και κυριάρχησαν τα συνθήματα: «Δεν περνάει ο φασισμός», «Δημοκρατία», «1.1.4.». Στη συγκέντρωση ήταν παρόντες και οι καθηγητές Σταμ. Καρατζάς, Δημ. Λουκάτος, Σωτ. Δάκαρης, Φάνης Κακριδής, που όλοι-τους γνώρισαν μετά τις διώξεις του καθεστώτος.

Τραγουδήθηκαν επίσης τραγούδια του Μίκη, η «Ξαστεριά» και η συγκέντρωση έκλεισε με τον Εθνικό Ύμνο. Προσπαθήθηκε επίσης να οργανωθεί νέα συγκέντρωση για το απόγευμα στην κεντρική πλατεία της πόλης, αλλά απ' το μεσημέρι άρχισαν οι συλλήψεις και νέα συγκέντρωση δεν έγινε δυνατή τελικά.

Ρόλο σημαντικό σ' όλη αυτή την περίοδο έπαιξαν οι φοιτητές Βάσσης Λαοκράτης, Βάσιος Κωστής, Δάλλας Λάζαρος, Καϊδετζής Νίκος, Μακρής Γιώργος, Μέγας Νίκος, Παπαϊωάννου Λάκης κ.ά. Επίσης έντονη συμβολή είχε ο Γιώργος Μάκης, πρόεδρος του Πανεπιστημιακού Συλλόγου Αθηνών και συμμετοχή ο Βαγγέλης Βεκρής του κλιμακίου ΕΦΕΕ Θεσσαλονίκης. Στην Παιδαγωγική Ακαδημία σημαντική ήταν η δράση του Πολύκαρπου Κατσουλίδη και στις Τεχνικές Σχολές του Παν. Σταμάτη.

Οι συλλήψεις της πρώτης μέρας της δικτατορίας οδήγησαν και σε σκηνοθετημένη δίκη φοιτητών και μελών της τοπικής ηγεσίας της ΕΔΑ, με βάση τον 509. Στην δίκη, το Σεπτέμβριο του 67, ο-

δηγήθηκαν οι φοιτητές Βάσσης Λαοκράτης, Κατσουλίδης Πολύκαρπος, Μακρής Γιώργος, Μάκης Γιώργος, Μουντράκη Νίτσα, Παπαϊωάννου Απ., Σταμάτης Παναγ. και από την ηγεσία της ΕΔΑ, οι Κασιούρης Μήτσος, Κωτούλας Βασίλης, Σόφης Αλέκος. Επεβλήθηκαν ποινές από 3 ως 7 χρόνια, ενώ στάλθηκαν εξορία οι Βάσιος Κωστής και Καϊδετζής Νίκος.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 67-73

Πέρα από το χτύπημα του φοιτητικού συνδικαλισμού, η καταστολή υπήρξε έντονη και στο επίπεδο της καθηγητικής στελέχωσης του Πανεπιστημίου. Απολύθηκαν οι καθηγητές Δάκαρης Σωτήρης, Καρατζάς Σταμάτης, Λουκάτος Δημ. και επικράτησε πνεύμα τρομοκρατίας, σκοταδισμού και καταστολής.

21 ΑΠΡΙΛΗ 67

Αποτέλεσμα αυτής της αγωνιστικής ενεργοποίησης υπήρξε η συγκέντρωση, που έγινε την πρώτη μέρα της δικτατορίας στα Γιάννενα. Απ' ό,τι είναι γνωστό, πρόκειται για τη μοναδική συλλογική πράξη αντίστασης στη Χούντα, την πρώτη κιόλας μέρα της εγκαθίδρυσής-της.

Η περίοδος 67-69, ήταν μια φάση αργής ανασύνταξης των δημοκρατικών δυνάμεων στο φοιτητικό και καθηγητικό επίπεδο. Τέλη 69 αρχές 70, διοργανώθηκαν, παρά την αντίδραση των χαφιέδων του διορισμένου Φ.Σ., ορισμένες πνευματικές εκδηλώσεις, όπου με αφορμή τη συζήτηση για προβλήματα τέχνης, γινόνταν γενικεύσεις πάνω στην ελευθερία, την καταπίεση κλπ. Στα τέλη του 70, ο χουντικός πρόεδρος Θεοχαρίδης απαγόρευσε τη συνέχιση των εκδηλώσε-

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ
ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
Οι νεωτερικοί
ποιητές
του μεσοπολέμου
από τη σειρά
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΟΚΟΛΗ
 Γραβιάς 10 - 12 τηλ. 36.05.520

πλαγιος λογος

- Επιστήμες του Ανθρώπου
- Επαναστατικά Κινήματα
- Σύγχρονη Περιθωριακή Σκέψη
- Ιστοριογραφία
- Λογοτεχνία

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ πλαγιος λογος
Λιδίου 39
μεταξύ
Ιπποκρατους και Μαυρομυχαλη

ων. Η μετέπειτα διαθεσιμότητα του καθηγητή Μανόλη Παπαθωμόπουλου και του επιμελητή, τότε, Ερατοσθένη Καψωμένου, έχει σχέση, πέρα από τη γενικότερη συνεπή δημοκρατική-τους δράση και με την αποφασιστική-τους συμβολή στην επιτυχία αυτών των εκδηλώσεων.

Το 1971-72 ήταν η χρονιά, που η φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος, με την απαρχή των διαδικασιών ανάπτυξης του μαζικού κινήματος, κυρίως στην Αθήνα, έδωσε μια ώθηση και στην ανάλογη κινητοποίηση στα Γιάννενα.

Στις αρχές του 1972 παραπέμφθηκε στο Πειθαρχικό ο καθηγητής Φάνης Κακριδής, για τη συμπάρασταση που εκδήλωσε στους πολιτικούς κρατούμενους της χούντας. Η συνεδρίαση του πειθαρχικού έδωσε την ευκαιρία για την πρώτη μαζική φοιτητική αντιδικτατορική εκδήλωση, μετά την 21η Απριλίου. Τουλάχιστον 200 φοιτητές γέμισαν ασφυκτικά την αίθουσα του πειθαρχικού και τους διαδρόμους της Πρυτανείας, συμπαραστάτες του καθηγητή-τους. Η καταδικαστική απόφαση του πειθαρχικού (εξάμηνη διαθεσιμότητα) αντιστράφηκε απ' τους φοιτητές, που χειροκρότησαν έντονα τον καθηγητή-τους. Κατά την αποχώρησή-τους ακούστηκε από πολλές παρέες η «Ξαστεριά».

Απρίλη με Μάη του 72, 45 φοιτητές, με αίτησή-τους στο Πρωτοδικείο ζητούν ελεύθερες εκλογές. Τον Ιούνιο, σ' ένα κατάμεστο από φοιτητές Πρωτοδικείο, η αίτηση απορρίπτεται. Χαρακτηριστικό του κλίματος τρομοκρατίας στο δικαστήριο, είναι το γεγονός, ότι όταν ένας φοιτητής χειροκρότησε μια θαρραλέα τοποθέτηση ενός φοιτητή σε ερώτηση του Προέδρου, συνελήφθη, πέρασε από Αυτόφωρο και καταδικάστηκε για «διατάραξη δικαστηρίου».

Στη Γενική Συνέλευση του Οκτώβρη του 72, οι δημοκράτες φοιτητές αποχωρούν από την αίθουσα, κάτω από συνθήκες έντονης τρομοκρατίας, που δημιούργησαν οι διορισμένοι του Φ.Σ. και οι τραμπούκοι της Ασφάλειας.

Το Νοέμβρη του 72, με την ευκαιρία των εκλογών - βιτρίνα στους φοιτητικούς Συλλόγους, γίναν στα Γιάννενα οι δύο «παραδειγματικές» ενέργειες. Το κείμενο που τοιχοκόλλησε στο Πανεπιστήμιο η Πόπη Βουτσινά και το σχίσμο του ψηφοδέλτιου από το Σταύρο Κουρεμένο. Οι ενέργειές-τους αυτές τους οδήγησαν στο Πειθαρχικό, το Φλεβάρη του 73.

Φλεβάρη 73. Οι δύο συνεδριάσεις του Πειθαρχικού για τους Βουτσινά - Κουρεμένο, ήταν μια αποφασιστική καμπή στην ανάπτυξη του φοιτητικού κινήματος στα Γιάννενα. Η γενναία και μαχητι-

κή στάση των δύο φοιτητών στο Πειθαρχικό, όπου μεταβλήθηκαν σε κατηγορούς των κριτών-τους, βρήκε την αντιστοιχία-της σε μια ενθουσιώδη συγκέντρωση συναδέλφων-τους, που με συνθήματα και τραγούδια τους συμπαραστάθηκαν σ' όλη τη διάρκεια των συνεδριάσεων του Πειθαρχικού. Την πρώτη μάλιστα μέρα έφτασαν με πορεία στο κέντρο της πόλης. Τη δεύτερη μέρα αστυνομικός κλοιός στην Κεντρική λεωφόρο δεν επέτρεψε την επανάληψή-της.

Τον Απρίλη-Μάη 73, 150 υπογραφές μαζεύονται με αίτημα Γενική Συνέλευση. Ακολουθεί κύμα καταστολής και τρομοκρατίας. Κλήθηκαν στην Ασφάλεια γονείς φοιτητών μέχρι και από τη Δυτική Γερμανία (!) για να «νουθετήσουν» τα παιδιά-τους. Το Μάρτη είχε ήδη συλληφθεί απ' την ΕΣΑ στην Αθήνα και βασανιζόταν άγρια ο συνδικαλιστής Νίκος Ράπτης. Το Μάη συλλαμβάνεται και πάλι στην Αθήνα απ' την ΕΣΑ η Πόπη Βουτσινά, που με τη στάση-της μέσα στα κρατητήρια του ΕΑΤ ντρόπιασε και εξευτέλισε τους βασανιστές-της. Τον Αύγουστο στρατεύτηκε και ο Στ. Κουρεμένος. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι το κίνημα στα Γιάννενα δεν διαμορφώθηκε σαν αποτέλεσμα της δράσης κομματικών ή φοιτητικών οργανώσεων. Το κίνημα αναπτύχθηκε αυθόρμητα, αυτοοργανώθηκε και προχωρούσε ψηλαφητά, προσπαθώντας μέσα από τις εμπειρίες του να προσδιορίσει τις προοπτικές και τα όριά-του. Σ' αυτή τη φάση, μέχρι την άνοιξη του 73, η δράση κινείται σε ένα δημοκρατικό - αντιδικτατορικό πλαίσιο αιτημάτων και διεκδικήσεων.

Παράλληλα και ταυτόχρονα με τη συνδικαλιστική - πολιτική δραστηριότητα, αναπτύχθηκε και η πολιτιστική, με στόχο πάλι, τη συσπείρωση των δημοκρατικών δυνάμεων στο Πανεπιστήμιο, αλλά και την κάποια σύνδεση με τις προοδευτικές δυνάμεις της πόλης. Σ' αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε η ίδρυση και λειτουργία κινηματογραφικής λέσχης και η έκδοση δύο φοιτητικών λογοτεχνικών περιοδικών: του «Σηματορού», που εκδόθηκε την άνοιξη του 72 (εκδοτική ομάδα: Ευθυμίου Πέτρος, Καραχάλιος Μιχάλης, Νούτσος Παναγιώτης) και των «Λέξεων» (εκδότης Νίκος Μουλακάκης). Ρόλο θετικό έπαιξαν και οι εκδηλώσεις που οργάνωσε ο Σύλλογος Κρητών φοιτητών, ο «Ψηλορείτης».

ΝΟΕΜΒΡΗΣ '73

Το καλοκαίρι του 73, οι έντονες ζυμώσεις που συνοδεύουν τη μαρκεζινική «φιλελευθεροποίηση». Χωρίς να έχει αξιολογηθεί ο ρόλος των οργανωμένων δυνάμεων στα Γιάννενα (απλά, ορισμένα προγράμματα...

τα οργανωτικά στοιχεία αντιδικτατορικών οργανώσεων είχαν αρχίσει να δημιουργούνται), είχε αποκατασταθεί ένα καλό δίκτυο πληροφόρησης και σύνδεσης με το Πανεπιστήμιο Πάτρας και Αθήνας κυρίως.

Την Τετάρτη 15 Νοέμβρη, γίνεται η κατάληψη του Πολυτεχνείου στην Αθήνα. Την Πέμπτη το μεσημέρι γίνεται γνωστή στα Γιάννενα και η κινητοποίηση της Πάτρας και Θεσσαλονίκης. Σε άτυπες οργανωτικές συναντήσεις και συζητήσεις ξεπηδάει αυθόρμητα και φουντώνει το σύνθημα για συγκέντρωση στο Πανεπιστήμιο την Παρασκευή. Όλη τη νύχτα της Πέμπτης προς Παρασκευή γίνεται μια πρωτοφανής κινητοποίηση από σπίτι σε σπίτι, για τη συγκέντρωση της επόμενης μέρας. Δεν υπήρξε σπίτι φοιτητικό, όπου να κοιμόταν κανείς. Μόλις ειδοποιόταν κάποιος, έτρεχε να ειδοποιήσει κάποιον άλλο (εδώ είναι που μάλλον έμπλεξε η Ασφάλεια, όταν αργότερα, στις ανακρίσεις, προσπαθούσε να εντοπίσει τη φοβερή οργάνωση που πραγματοποίησε την κινητοποίηση)...

Την άλλη μέρα, πρωί, Παρασκευή 17 Νοέμβρη, πάνω από 500 φοιτητές συγκεντρώνονται στο προαύλιο του Πανεπιστημίου, μέσα από στοιχειακές διαδικασίες κινητοποίησης. Για παράδειγμα, χωρίς καμιά «κεντρική καθοδήγηση», επιτροπές από 2-3 φοιτητές η καθεμία, μπαίνουν στις αίθουσες, διακόπταν το μάθημα και ζητούσαν απ' τους συναδέλφους-τους να κατέβουν στο προαύλιο. Εκεί, ένας φοιτητής διαβάζει ένα κατάλογο αιτημάτων και συγκροτείται μια επιτροπή, που αναλαμβάνει την προώθηση-τους στην Πρυτανεία. Οι υπόλοιποι συγκεντρωμένοι καταλαμβάνουν εν τω μεταξύ το μεγάλο αμφιθέατρο της Σχολής. Μετά από έντονες διαπραγματεύσεις η Πρυτανεία συγκατατίθεται να δώσει άδεια για συγκέντρωση - Γενική Συλεύση για την επόμενη μέρα, Σάββατο 18. Πριν διαλυθεί η συγκέντρωση εκείνης της μέρας, εκλέχτηκε νέα 5μελής Επιτροπή Αγώνα από τους: Ευθυμίου Πέτρο, Κολοκυθά Μανόλη, Ναζάκη Σταύρο, Παπαδόπουλο Σπύρο, Σπαρτιάτη Δανιήλ.

Την επόμενη μέρα Σάββατο, οι φοιτητές, καθώς συγκεντρώνονται στη Σχολή, βρίσκουν τις πόρτες κλειδωμένες και παρατεταγμένη όλη τη δύναμη Χωροφυλακής Ιωαννίνων. Αυτή η συγκέντρωση ήταν μοναδική στην τραγικότητα της. Τα γεγονότα της εισβολής στο πολυτεχνείο στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη ήταν γνωστά. Παρ' όλα αυτά, οι φοιτητές έμειναν εκεί, με τα συνθήματα και τα τραγούδια του αγώνα-τους. Δεν κινήθηκαν παρά τις επανειλημμένες

πιέσεις της Χωροφυλακής, ακόμα και όταν ανακοινώθηκε η επιβολή του στρατιωτικού νόμου. Οι φοιτητές δέχτηκαν να διαλυθούν μόνον, όταν αργά το μεσημέρι, ο Διοικητής Χωροφυλακής Ηπείρου ανακοίνωσε ότι θα καλέσει το Στρατό για ένοπλη διάλυση της συγκέντρωσης.

Οι φοιτητές κατέβηκαν συντεταγμένοι σε πορεία, μέχρι σχεδόν την Κεντρική πλατεία, αφού πρώτα διακήρυξαν πως ο αγώνας θα συνεχιστεί και τραγούδησαν τον Εθνικό Ύμνο. Το ίδιο βράδυ άρχισαν οι συλλήψεις και ανακρίσεις υπό την εποπτεία της Ασφάλειας και της ΕΣΑ.

Η περίοδος από το Πολυτεχνείο μέχρι τη μεταπολίτευση, ήταν η φάση της πιο σκληρής και απροκάλυπτης αστυνόμευσης και τρομοκρατίας της εφταετίας. Συλλήψεις, προσκλήσεις στην ασφάλεια, εκφοβιστικές έφοδοι σε σπίτια ήταν η συνεχής τακτική της ασφάλειας.

Κορυφώθηκε η τρομοκρατική αυτή εκστρατεία με το στήσιμο μιας σκηνοθετημένης δίκης, που ήταν μάλιστα και η τελευταία δίκη της χούντας. Πρόκειται για τη δίκη της οργάνωσης «Άρης Βελουχιώτης», που την υπαρέξη-της οι περισσότεροι κατηγορούμενοι την έμαθαν στην Ασφάλεια. Στους 27 συνολικά κατηγορούμενους, αρκετοί ήταν φοιτητές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, όπως οι Τζήμας Σπύρος, Καλησπεράτης Τηλ., Μέγας Βασίλης, Ντόκας Παναγ., Σπαρτιάτης Δανιήλ, Τζεδάκης Αντώνης, Σκούρας Γιώργος, Κουλουριώτης Θανάσης, Κολοκυθάς Μανόλης, Αυδίκος Βαγγέλης, Φιωτάκη Πόπη. Οι περισσότεροι απ' τους κατηγορούμενους αποκρούσαν το κατηγορητήριο και έκφρασαν την αντίθεσή-τους στο φασιστικό καθεστώς. Σημειώνεται ιδιαίτερα η θαραλέα απολογία των Θωμά Μανωλοπούλου και Βαγγέλη Παπαχρήστου, όπως και του φοιτητή της Φιλοσοφικής Στέφανου Καραμούτσου, που οδηγήθηκε στο δικαστήριο σαν μάρτυρας κατηγορίας, όπου και κατήγγειλε τη σκηνοθεσία της δίκης και το καθεστώς της χούντας.

Επιβλήθηκαν βαριές ποινές, που μάλιστα ξεπερνούσαν τα 10 χρόνια. Μετά από λίγο καιρό όμως, αποφυλακίστηκαν όλοι, καθώς ακολούθησαν τα γεγονότα του Ιούλη του 74.

Αυτά είναι σε μια σύντομη καταγραφή τα κεντρικά γεγονότα, που σημάδεψαν την ιστορία του φοιτητικού κινήματος στη δεκαετία 64-74 στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Από κει και πέρα ανοίγει μια άλλη μεγάλη σελίδα, που όμως δεν είναι του παρόντος...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Leo Kofler

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

«Και μπορούμε ν' αποδείξουμε ότι στην κυριολεξία μονάχα στο προλεταριάτο ανήκει η τιμή της συνεπούς εκπροσώπησης του δημοκρατικού ιδεώδους».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ
Ανδξαγόρα 1, Αθήνα 112
Τηλ: 52.46.241

εκδόσεις ΘΥΤΘΠΙΑ

Αντρέ Μπρετόν
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΣΗ
ΤΟΥ ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΜΟΥ

Λέον Τρότσκι
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΖΩΗΣ

Ερνέστ Μαντέλ
ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ
ΚΑΙ ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Ερνέστ Μαντέλ
ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΑΛΤΟΥΣΕΡ
ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΛΛΕΝΣΤΕΙΝ

Ο. Σεμιόνοβα, Β. Χέυνες
ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΣΣΔ

Ντένις Άλτμαν
ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ: ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ
ΚΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ

Ίσαάκ Ντώϊτσερ
ΣΤΑΛΙΝ

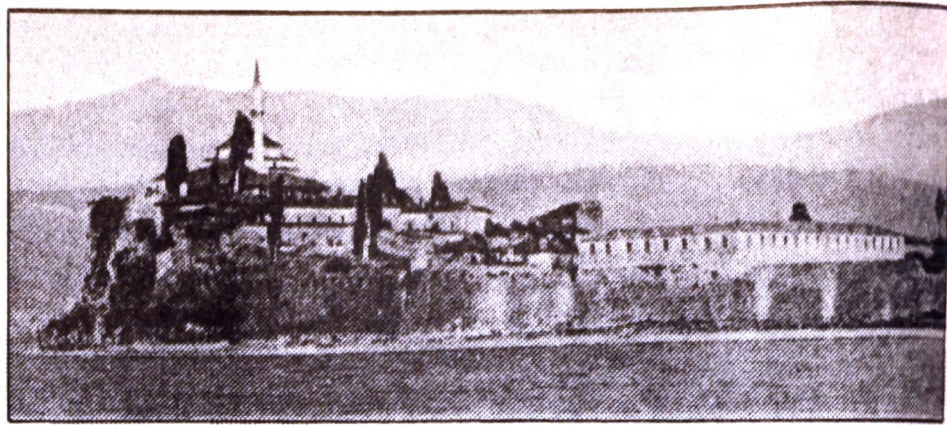
Κεντρική διάθεση:
Νικηταρά 8-10, 1ος όροφος
ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.38.696

Το Πανεπιστήμιο και η επαρχιακή πόλη ή

«τριαντάφυλλα» και όχι «κάργες»

της Άννας Φραγκουδάκη

Πηγαίνοντας στα Γιάννινα κανείς για να δουλέψει εκεί, έχει στο πρώτο αυτό ταξίδι και δίχως να το θέλει έμμονη ιδέα στο μυαλό-του την Πρέβεζα του Καρυωτάκη, σκοτεινή απειλή. Έχει και μια ελπίδα, ή επιθυμία, ή δονκιχωτισμό: να μπορούσε να έβρισκε την οπτική του Εγγονόπουλου, που είδε τριαντάφυλλα εκεί που «ο άλλος» έβλεπε κάργες.

Από τριαντάφυλλα, είναι αλήθεια γεμάτη η πόλη (εννοώ τα Γιάννινα) και κάργες δεν έχει, έχει πελαργούς. Έχει και πανεπιστήμιο.

Το πρόβλημα της ενσωμάτωσης του πανεπιστημίου στην πόλη είναι παλιό. Απασχόλησε από την αρχή και απασχολεί πάντα τους φορείς του πανεπιστημίου και τους γιαννιώτες — όχι όλους τους γιαννιώτες πάντως, όλους όσοι είναι προοδευτικοί. Κάθε φορά που θίγεται το θέμα διαπιστώνεται αποτυχία στη συνάντηση των δύο χώρων, περιγράφονται σαν δύο κόσμοι χωριστοί, που ζουν ο καθένας τη δική-του ζωή χωρίς επαφή και επικοινωνία. Αναρωτιέμαι αν είναι σωστή η διαπίστωση κι αν έχει πράγματι αποτύχει η ενσωμάτωση του πανεπιστημίου στην πόλη. Άλλωστε, είναι ίσως πολύ νωρίς για να γυρεύει κανείς ενσωμάτωση. Έχει μόνο δεκαπέντε χρόνια ζωής το πανεπιστήμιο και είναι λίγα για να ενσωματωθεί ένας νέος θεσμός σ' έναν κοινωνικό χώρο.

Το πανεπιστήμιο και η πόλη είναι πράγματι δύο κόσμοι χωριστοί, και μάλιστα ξεχωρίζουν έντονα. Ίσως ο κύριος λόγος που ξεχωρίζουν είναι η ιδιαιτερότητα του πανεπιστημιακού πληθυσμού. Οι φοιτητές είναι μια ιδιότυπη, πρόσκαιρη κοινωνική ομάδα με ιδιαίτερη απασχόληση, που επηρεάζει τη ζωή-τους. Μια ζωή κι αυτή ιδιαίτερη, που δεν έχει άλλους καταναγκασμούς από την παρακολούθηση κάποιων μαθημάτων και τη δαμόκλειο σπάθη των εξετάσεων. Οι φοιτητές ζουν εξ ορισμού δίχως τις απαιτήσεις της οικογενειακής ζωής και τους ρυθμούς της κοινωνικής εργασίας, σε μια μεταβατική περίοδο με πολλά στοιχεία ελευθερίας που διαμορφώνουν κάποια χαρακτηριστικά ξεχωριστά. Έτσι είναι απόλυτα φυσικό να ξεχωρίζουν σε κάθε στιγμή από ένα δείγμα μέσου πληθυσμού.

Το πανεπιστήμιο και η πόλη είναι λοιπόν πράγματι δύο κόσμοι χωριστοί και άμεση επίδραση του πανεπιστημίου δε φαίνεται να υπάρχει. Οι έμμεσες όμως επιδράσεις του πανεπιστημίου είναι πολλές και πολύ σημαντικές.

Έχει οπωσδήποτε σχέση με την παρουσία του πανεπιστημίου το γεγονός ότι η μικρή αυτή πόλη των 50.000 περίπου κατοίκων, που δεν διαθέτει κανενός είδους προνομιακές οικονομικές πηγές (βιομηχανικές μονάδες ή μεγάλο τουρισμό κλπ.), έχει πληθυσμό που αυξάνει και ανοδική οικονομική δραστηριότητα. Ακόμα, η πόλη αυτή με την εντυπωσιακά ωραία αλλά άγρια, βραχώδη και άγονη ενδοχώρα-της, έχει το πανεπιστήμιο σαν πρότυπο μορφωτικό προσιτό, κι αυτό επηρεάζει ουσιαστικά τα μορφωτικά δεδομένα της Ηπείρου, που είναι στους στατιστικούς πίνακες πολύ αρνητικά (το ψηλότερο ποσοστό αναλφαριθμητισμού μετά τη Θράκη).

Στην αρχή, όπως είναι φυσικό, το πανεπιστήμιο έγινε δεκτό με πολλή καχυποψία από τον πληθυσμό. Η εσωστρεφής και βαθιά συντηρητική ελληνική επαρχιακή κοινωνία, παντού θα ξαφνιαζόταν και θ' ανησυχούσε με την απότομη, μέσα σε μερικά χρόνια, εισβολή των μερικών χιλιάδων (περίπου πέντε) φοιτητών και τα νέα ήθη που έφεραν μαζί-τους. Ίσως στα Γιάννινα το ξάφνιασμα να στάθηκε πιο μεγάλο για λόγους πολιτικούς. Η πόλη αυτή, με τη λίμνη και την κυρά Φροσύνη και τα λοιπά, βρίσκεται πάνω στα βουνά, στις παρυφές της Πίνδου, κοντά στο Γράμμο, κοντά στο Σμόλικα και άλλα μέρη με τέτοια ονόματα. Και ακόμα, είναι κοντά στα σύμβολα του εμφυλίου πολέμου, όχι μόνο στο χώρο αλλά και στο χρόνο. Άρρησε, λένε, πολύ να σβήσει η ατμόσφαιρα του πολέμου εκεί πάνω, οι μνήμες-του κράτησαν περισσότερο απ' ό,τι αλλού στην χώρα, ακόμα σήμερα αθώοι εκδρομείς συναντάνε στα ηπειρωτικά βουνά και τις χαράδρες πινακίδες (πεσμένες είναι αλήθεια και σκουριασμένες από τον καιρό) με προπαγανδιστικά συνθήματα που θυμίζουν τους καιρούς εκείνους. Επίσης είναι η Ηπειρος πολύ κοντά στα σύνορα της Αλβανίας. Τέλος, η πόλη είναι έδρα μεραρχίας και η παρουσία του στρατού είναι πολύ έντονη στο κέντρο-της. Κάθε Κυριακή απόγευμα, άγημα με μουσικής κάνει υποστολή της σημαίας στο διοικητήριο, ποικιλοχρώματα τυχαίνει να είναι ένα ομορφότατο νεοκλασικό κτίριο (το έβαλε ο Αγγελόπουλος στους Κυνηγούς) στην κεντρική πλατεία δίπλα στο ρολόι. Υπάρχουν λοιπόν αρκετές ιδιοτυπίες της πόλης. Έτσι οι γιαννιώτες δεν είχαν συνηθίσει να βλέπουν διαδηλώσεις, όταν είδαν την πρώτη φοιτητική διαδήλωση τον καιρό της δικτατορίας. Και φαίνεται ότι ξαφνιαστήκαν πολύ.

Σήμερα, οι πολίτες μοιάζουν εξοικειωμένοι με την πολιτική παρουσία των φοιτητών. Και δεν ξαφνιάζεται κανείς βλέποντάς-τους κάθε λίγο να περιδιαβαίνουν με τα τεράστια συνθήματά-τους για αιτήματα φοιτητικά ή για αιτήματα πολιτικά. Αυτό όμως σημαίνει κάτι πολύ σημαντικό, πως οι φοιτητές μεταφέρουν κι επιβάλλουν τη συγκαιρινή πολιτική ατμόσφαιρα, την πολιτική ατμόσφαιρα της Αθήνας, πράγμα που κάνει την απομονωμένη επαρχιακή πόλη να ζει στην πολιτική πραγματικότητα τη σημερινή και όχι σε μια ατμόσφαιρα άλλης εποχής. Σήμερα, η δεκτικότητα των πολιτών στη φωναχτή και χτυπητή έκφραση πολιτικών διεκδικήσεων, φαίνεται τελείως διαφορετική απ' ό,τι σε άλλες αντίστοιχες επαρχιακές πόλεις. Ο μέσος πολίτης κοιτάζει εξεταστικά τα πολύχρωμα συνθήματα στους τοίχους, τις μάντρες, τα παράθυρα του πανεπιστημίου. Ο οδηγός ενός ταξί, την ώρα που πληρώνεται έξω από το πανεπιστήμιο, ρωτάει: «Δε μου λές, στα άλλα πανεπιστήμια, στην Αθήνα, έτσι γράφουνε στους τοίχους;». Και φέρνει μαζί μ' ένα ευχαριστημένο «Έλεγα κι εγώ, μόνο σε μας να γίνεται...», όταν πληροφορείται ότι σε όλα τα πανεπιστήμια, σε όλες τις πόλεις και στην Αθήνα, παντού έτσι γράφουν οι φοιτητές στους τοίχους.

Η μια μεγάλη δυσκολία για να γίνει αποδεκτός από την πόλη το

ο φοιτητικός πληθυσμός ήταν η πολιτική έκφραση των φοιτητών και η ιδιαίτερη πολιτική ατμόσφαιρα της πόλης. Η άλλη μεγάλη δυσκολία ήταν τα ήθη και ο τρόπος ζωής της επαρχιακής πόλης, με το ένα ζαχαροπλαστείο που έκλεινε στις 9 το βράδυ, τον περίπατο στην πλατεία, πέντε - πέντε τα κορίτσια «αγκαζέ» στην βόλτα κλπ. Η εξωτερική εικόνα των φοιτητών, έντονα αντιφατική σε σχέση με όλα αυτά, προκαλούσε στην αρχή πολλή ανησυχία. Μεγάλη καχυποψία συναντούσαν τα μαλλιά και οι γενειάδες των φοιτητών, τα παντελόνια των φοιτητριών, αίσθηση προκαλούσε η άνεση στην επικοινωνία των δύο φύλων.

Με τον καιρό όμως η καχυποψία άφησε τη θέση-της στην αποδοχή. Και η ατμόσφαιρα του Καρυωτάκη άφησε τη θέση-της σε μια φανερή επίδραση, κυρίως πάνω στους νέους, στο ντύσιμο, τη συμπεριφορά, τη γενικότερη αισθητική, τις συνήθειες, την άνεση στην επικοινωνία των δύο φύλων (δεν εννοώ εδώ τις ερωτικές σχέσεις, αλλά το γεγονός ότι αν βρεθείς για λίγο σε άλλη αντίστοιχη επαρχιακή πόλη, τα αγόρια φαίνεται σα να κάνουν παρέα μόνο με αγόρια και τα κορίτσια με κορίτσια).

Υπάρχει ακόμα η κινηματογραφική λέσχη των φοιτητών, οι διάφορες εκδηλώσεις που οργανώνουν, οι διαλέξεις. Στο μορφωτικό θέμα, το κυριότερο ίσως δεν είναι η άμεση μορφωτική επίδραση που μπορεί το πανεπιστήμιο γενικά και ο φοιτητικός πληθυσμός να ασκήσει πάνω στην πόλη. Σημαντικότερες ίσως είναι και πάλι οι έμμεσες επιδράσεις. Οι φοιτητές είναι ένας πληθυσμός που καταναλώνει μορφωτικά προϊόντα πολύ περισσότερο από άλλες κατηγορίες. Έτσι, γεμίζει πάντα τους κινηματογράφους όταν προβάλλεται έργο από σχετικά καλής ποιότητας και πάνω, αγοράζει συστηματικά αθηναϊκές εφημερίδες, αγοράζει θεωρητικά, λογοτεχνικά, πολιτικά περιοδικά, αγοράζει βιβλία. Κατασκευάζει, με άλλα λόγια, ο φοιτητικός πληθυσμός μια ζήτηση και φέρνει στην πόλη μορφωτικά αγαθά, που αλλιώς θα ήτανε ακόμα πιο σπάνια ή δεν θα υπήρχαν καθόλου.

Ακόμα, ο άλλος τρόπος ζωής των φοιτητών, με τις δικές-του απαιτήσεις, καταστρέφει την ατμόσφαιρα νεκρής πόλης που έχει ολοκληρή η ελληνική επαρχία. Δεν ξέρω άλλη επαρχιακή πόλη αντίστοιχου μεγέθους, όπου μπορείς να δεις μια καλή θεατρική παράσταση (δεν εννοώ τους περιοδεύοντες θιάσους, από αυτούς έρχεται ό,τι πηγαινει και σε όλη την υπόλοιπη επαρχία, εννοώ τον Όμιλο Ηπειρωτικού Θεάτρου), όπου μπορείς να δεις κι ένα καλό έργο στον κινηματογράφο, όπου μπορείς μετά τα μεσάνυχτα να πιεις καφέ, να φας, ν' αγοράσεις περιοδικά ή εφημερίδες.

Όλοι οι «παλιοί» του πανεπιστημίου Ιωαννίνων διηγούνται ο θάνατος και καμιά δεκαριά μικρές ιστορίες, που δείχνουν πώς ήταν δύσκολο να γίνει αποδεκτός από την πόλη ένας άλλος τρόπος ζωής, μια άλλη συμπεριφορά, που καθώς εισέβαλε αβυσσικά ταραζώντας τα ήσυχα νερά, προκάλεσε ξάφνιασμα και ανησυχία. Όλες αυτές οι μικρές ιστορίες πάντως περιγράφουν απλώς τη φυσική αρχική αντίδραση της συντηρητικής πατριάς, όπως τη διαμορφώνει η μικροκοινωνία, η στηριγμένη σε αγροτικές αξίες, μπροστά σε καινούριους, άγνωστους και άγνωστο στην αρχή εκφοβιστικούς κώδικες συμπεριφοράς. Αρκετά αλλά σταθερά η εχθρότητα κάποιων, των λιγότερων, εξαπλώθηκε (έπαιξε ρόλο σ' αυτό και το οικονομικό κίνητρο, οι φοιτητές είναι μερικές χιλιάδες πρόσθετοι καταναλωτές) και η καχυποψία κάποιων άλλων, των περισσότερων, γίνεται λαϊκή υπερρότητα, που δίνει στους φοιτητές το παρατσούκλι «τα λιδόνια», καθώς έρχονται μαζικά και φεύγουν όλοι σχεδόν γρήγορα τις παραμονές των σχολικών διακοπών.

Τελικά, ίσως η ενσωμάτωση του πανεπιστημίου στην πόλη είναι κάτι πολύ ευρύτερο από τη συνάντηση και επικοινωνία του πληθυσμού της πόλης με τον πανεπιστημιακό πληθυσμό.

Ειλητάρια των Χαρίτων

βή βή

ο άλλος Αριστοφάνης

Χρόνια μετά το «νέον» και τα φλωροκαπνισμένα μαγαζιά της οδού Αβέρωφ

το «νέον» που νυστάζει μες στην ομίχλη

κι ο ήλιος αγκαθωτός να φεύγει και να γυρίζει

χωρίς ν' αμνηστεύεται

ευδόκησε χ' η σχολή του Γένους μεγάλη η χάρη-της

Και ξεπεζεύει ένας-ένας με τας συζύγους και τας τηβένους- του

ο κλητήρας και το πηγαινέλα-του στις κυρίας προέδρου

— περάστε μετά τη συνεδρίαση για ένα κουμ-χαν —

και τα φοιτητάκια σαν αγουροξυπνημένα σεντόνια

Σοφοί ανατέλλοντες στά ισνάφια-μας τα βασιλεμένα

Και το σοφιστάκι κάθε βράδυ να βάζει πλώρη γι' αλλού

ελικοδρομώντας κάτω από το φεγγάρι να φτάνει στο σπίτι

με τις αρχαίες καμάρες τους νέους αστούς του Καλαί

Ορνιθοσκόπος στην έδρα-του Και νυν και αεί

να ρητορεύει αρειμάνιος το μακροβούτι-του στα θολά

να χιχινίζει το ζευγαράκι του καναπέ μ π ε - μ π ε

μακριά απ' το γκαλντερίμι των πεπεδημένων

κ' εκείνος ο αρχάριος να φαντάζεται ρεμπελιά ποπολάρων

(Στο σπίτι που κλυδωνίζεται κι ακόμα αντιστέκεται)

Στο μεταξύ το Μιτσικέλι τους κάνει σίγρι από μακριά:

— Πήγατε στο νησί; Είδατε τους άλλους σοφούς με ειλητάρια

Ο έλλην Πλάτων ο έλλην Απολλώνιος ο έλλην Θουκυδίδης

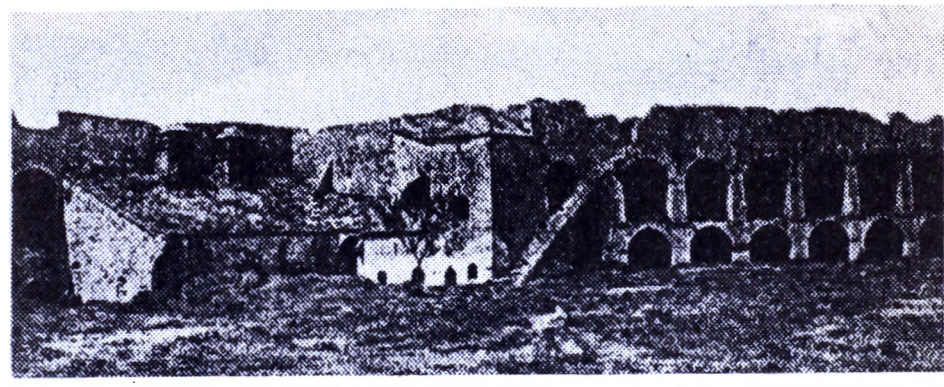
ο φιλόσοφος;

Στη νιότης-σας τη βασιλεμένη ψηλαφήσατε όπως εγώ

τ' άλλα σώματα ειλητάρια των Χαρίτων;

Ανθρωπογεωγραφία, 1971-1973

Γιάννης Δάλλας

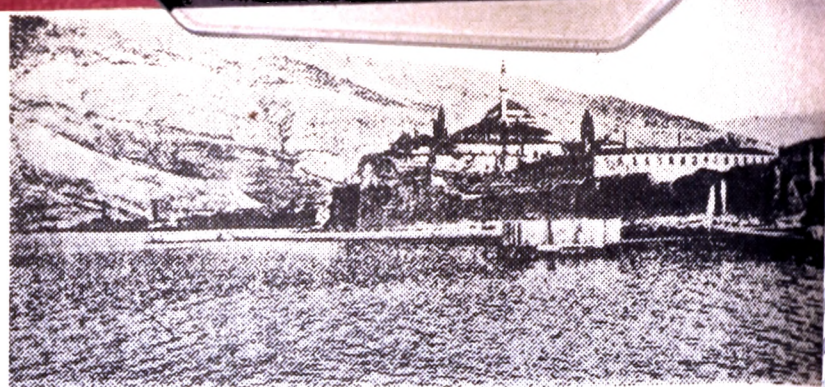

Ο πολύ σημαντικός ρόλος που μπορεί να παίξει το πανεπιστήμιο σε μια επαρχιακή πόλη είναι να «ενσωματωθεί» ως θεσμός που ερευνά και παράγει τη γνώση, πράγμα που σημαίνει να χρησιμοποιήσει το επιστημονικό δυναμικό-του για να μελετήσει και να προτείνει λύσεις σε προβλήματα ειδικά της περιοχής. Μερικές τέτοιες μεμονωμένες πρωτοβουλίες υπάρχουν, έχουν π.χ. γίνει προτάσεις για την ιχθυοτροφική αξιοποίηση της λίμνης, ο μόνος «αυτόχθων» καθηγητής έχει κάνει μια πρόταση για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στην Ήπειρο, δείχνοντας πως οι ιδιαίτερες κλιματολογικές και άλλες συνθήκες είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για να γίνει η περιοχή επαρκής τροφοδότης της ελληνικής αγοράς στα αντίστοιχα προϊόντα. Θα μπορούσε το πανεπιστήμιο να μελετήσει τα ιδιαίτερα εκπαιδευτικά, οικονομικά, πληθυσμιακά κλπ. προβλήματα της περιοχής και να γίνει έτσι μοχλός της προόδου. Μόνο που αυτό δεν εξαρτάται από τις καλές προθέσεις των πανεπιστημιακών φορέων, είναι γενικότερο κοινωνικοπολιτικό ζήτημα, αφορά το πώς βλέπει το κράτος τα πανεπιστήμια γενικότερα, προϋποθέτει μια άλλη αντίληψη για την κοινωνική χρησιμότητα της επιστήμης, προϋποθέτει ερευνητικές δυνατότητες και μεταπτυχιακό επίπεδο, που εξαρτώνται από τους νόμους.

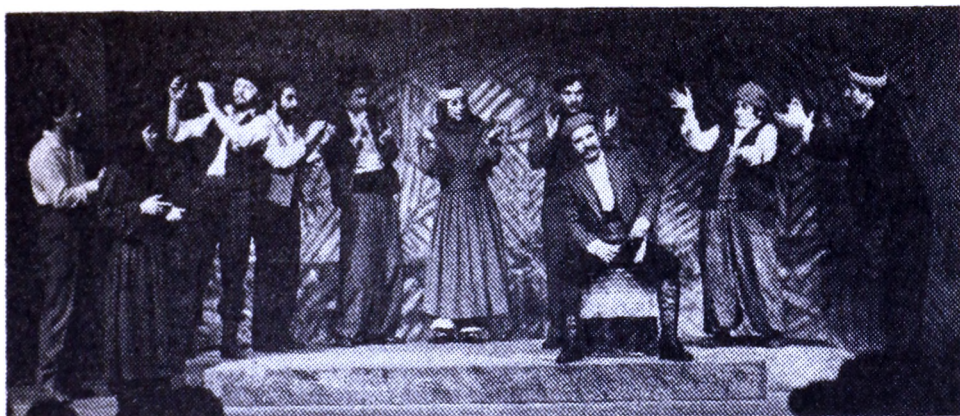
Πολιτιστική κίνηση και ζωή στα σημερινά Γιάννινα

του Γιώργου Αράγη

Τα Γιάννινα υπάρχει σήμερα αξιόλογη πολιτιστική κίνηση. Σχηματοποιώντας θα έλεγα πως η κίνηση αυτή έχει δύο πόλους: το Πανεπιστήμιο και την πόλη. Βέβαια μια τέτοια διάκριση, επειδή ακριβώς είναι σχηματική, είναι αρκετά αυθαίρετη. Ένα πλήρες από άποψη σχολών πανεπιστήμιο, έχοντας υπόψη τον εξωπανεπιστημιακό πληθυσμό της πόλης, θα έδινε στα Γιάννινα σαφή χαρακτήρα πανεπιστημιούπολης. Έτσι ωστόσο που είναι τα πράγματα τώρα, θά'ταν υπερβολή να θεωρήσουμε τα Γιάννινα πανεπιστημιούπολη. Εντούτοις η πολιτιστική κίνηση των Γιαννίνων θά'ταν διαφορετική και ασφαλώς πολύ φτωχότερη, αν έλειπε το Πανεπιστήμιο. Και μπορούμε να πούμε ότι το Πανεπιστήμιο, με τα μέσα που διαθέτει (αξιόλογες ειδικές βιβλιοθήκες, αίθουσες εκδηλώσεων, κλπ.) και προπάντων με το ανθρώπινο υλικό-του, αποτελεί τη βάση της πολιτιστικής κίνησης του τόπου.

Από τ' άλλο μέρος και η πόλη, με τις δικές-της δυνάμεις, αναπτύσσει μια όλο και πιο έντονη πολιτιστική δραστηριότητα. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι τα Γιάννινα διαθέτουν σήμερα δικό-τους θέατρο. Θέατρο που έχει δώσει ήδη δείγματα καλής δουλειάς και που με τη συμπαράσταση του κράτους και της πόλης θα μπορέσει να εκπληρώσει μια αποστολή, της οποίας οι θετικές συνέπειες είναι δύσκολο να φανούν από τώρα. Θα χρειαστεί βέβαια να συνειδητοποιήσουν όλοι οι πολιτιστικοί παράγοντες της πόλης πως ο ΟΗΘ (Οργανισμός Ηπειρωτικού Θεάτρου) αποτελεί το δεύτερο μετά το Πανεπιστήμιο πολιτιστικό κεφάλαιο του τόπου. Τη δεύτερη, δηλαδή, αυτοδύναμη πολιτιστική μονάδα.

Παράσταση ΟΗΘ: Η ιστορία του Αλή-Ρετζό του Πέτρου Μάρκαρη. Σκηνοθεσία: Νίκου Παπαδάκη

Εκτός από τον ΟΗΘ λειτουργούν στην πόλη ορισμένα πολιτιστικά σωματεία, που αναπτύσσουν έντονη και πολυσχιδή δραστηριότητα. Τα κυριότερα από αυτά είναι η ΕΗΜ (Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών), η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, ο Ηπειρωτικός Λαογραφικός Όμιλος «Κρυστάλλης» και το Γαλλικό Μορφωτικό Κέντρο. Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης ο Δήμος, που οργανώνει κάθε καλοκαίρι τα «Ηπειρωτικά», κάτι σαν μικρό φεστιβάλ, που καλύπτουν κυρίως τουριστικές ανάγκες.

Τα τελευταία χρόνια η πόλη απόκτησε δύο αίθουσες τέχνης, το «Εργαστήρι 17» και την «Εποχή», που έχουν κάνει ήδη εξαιρετική δουλειά. Βέβαια εκθέσεις εικαστικών τεχνών γίνονταν και παλαιότερα στα Γιάννινα, αλλά όχι συστηματικά και όχι από ειδικές αίθουσες τέχνης. Άλλωστε και τώρα γίνονται περιστασιακά ορισμένες εκθέσεις σε μερικούς άλλους χώρους.

Αν τώρα παραμερίσουμε τη σχηματική διάκριση ανάμεσα στο Πανεπιστήμιο και την πόλη και κοιτάξουμε την πολιτιστική κίνηση από την πλευρά των περιοδικών εκδόσεων, θα δια-

πιστώσουμε πάλι πως υπάρχει έντονη δραστηριότητα. Έτσι έχουμε τις επόμενες ετήσιες εκδόσεις. Τη «Δωδώνη - επιστημονική επετηρίδα της φιλοσοφικής σχολής του πανεπιστημίου Ιωαννίνων». Τα «Ηπειρωτικά Χρονικά», που εκδίδει η Μητρόπολη, με ιστορικό, λαογραφικό και αρχαιολογικό υλικό. Το «Ηπειρωτικό Ημερολόγιο», που εκδίδει η ΕΗΜ και είναι μία επιθεώρηση λόγου και τέχνης. Και την επίσης επιθεώρηση λόγου και τέχνης, που εξέδωσε πέρσι το καλοκαίρι η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, με τίτλο «Θέρος '80». Παράλληλα εκδίδονται τα ακόλουθα περιοδικά. Η «Ηπειρωτική Εστία» που βγαίνει αδιάκοπα από το 1952. Το «Ελεύθερο Πνεύμα» του Λ. Μάλαμα. Τα «Φιλολογικά - περιοδική έκδοση αποφοίτων φιλοσοφικής σχολής Ιωαννίνων». Ο «Ρασίν», που βγαίνει από τους «παλαιούς μαθητές και φίλους του Γαλλικού Ινστιτούτου». Η «Πραμάτεια», ένα χειρόγραφο φοιτητικό φυλλάδιο φωτοτυπημένο. Και η «Διώνη», την οποία μόλις εξέδωσε ο Ν. Μούλιας. Στο μεταξύ κυκλοφορούν στην πόλη αρκετές εφημερίδες (5 ημερήσιες) στις οποίες συνεργάζεται ένας μεγάλος αριθμός λογίων και φιλότεχνων με μελέτες, κριτικές, χρονογραφήματα, στίχους, αφηγήματα, κλπ.

Όπως προκύπτει από αυτά που προανέφερα συνοπτικά, τα Γιάννινα δίνουν την εντύπωση πόλης η οποία παρουσιάζει έντονη πολιτιστική κίνηση. Και πραγματικά έτσι είναι. Την πε-

Ο Στρατός μέσα στην πόλη και το Πανεπιστήμιο έξω

Αν αληθεύει ότι ο πολεοδομικός χώρος είναι προνομιούχο πεδίο κοινωνικών και πολιτικών αντιπαραθέσεων στον σύγχρονο καπιταλισμό, τότε η χωροθέτηση βασικών λειτουργιών της πόλης δεν μπορεί να είναι αθώο διανοητικό παιχνίδι τεχνοκρατών, ούτε εμπνευσμένο διοικητικό διάταγμα πολιτικών αρχόντων.

«Φυσιολογική», λοιπόν, η απόφαση να μεταφερθεί το Πανεπιστήμιο και τα συμπαρομαρτούντα κτίρια (αλλά, κύρια, το ανθρώπινο περιεχόμενό-τους) έξω από την πόλη, σε απόσταση τουλάχιστον 6 χλμ., σε τοποθεσία απόμερη, ιδανική για «απερίσπαστο» πανεπιστημιακό έργο, για απομόνωση φοιτητών και διδασκόντων και για πιθανή καταστολή ενδεχόμενων μελλοντικών φοιτητικών εξεγέρσεων.

«Φυσιολογική», επίσης, και η άρνηση των υπευθύνων να δώσουν οποιαδήποτε συνέχεια στην πρόταση ανταλλαγής χώρου των νέων πανεπιστημιακών εγκαταστάσεων με το στρατόπεδο Βελισαρίου, που βρίσκεται στις παρυφές της πόλης. Αντίθετα σχεδιάζεται — ή και έχει ήδη πραγματοποιηθεί — η αύξηση των συντελεστών εκμετάλλευσης στην περιοχή γύρω από το νέο χώρο του Πανεπιστημίου, με στόχο τη δημιουργία μιας πόλης-δορυφόρου, που φυσικά η διαμόρφωσή-της αφήνεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία και κερδοσκοπία.

Η εκτόπιση του Πανεπιστημίου, κτιριακού δυναμικού και φύσει, τουλάχιστον, ανήσυχου πληθυσμού, αφήνει έτσι ζωτικό χώρο για άλλες επωφελείς δραστηριότητες, μέσα στην πόλη. Γιατί, τάχα, τόσα παλιά κτίρια, ακόμα και μέσα στο Κάστρο, από την εποχή του Αλή πασά, να χαραμίστουν σε βιβλιοθήκες, σπουδαστήρια, φοιτητικούς ξενώνες;

Πιο χρήσιμο δεν είναι να αποτελέσουν ένα όμορφο συνδυασμό στρατιωτικών αποθηκών, κοσμικής καφετέριας ή τουριστικού εστιατορίου, ή ό,τι άλλο επινοήσει ο πολιτικός προϊστάμενος του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης;

Π.Κ.

ρίοδο π.χ. του ακαδημαϊκού έτους έχει κανείς τη δυνατότητα να παραβρεθεί σε ομιλίες και συζητήσεις, πάνω σε ειδικά και γενικά θέματα, στο Πανεπιστήμιο, στην ΕΗΜ, στον ΟΗΘ, στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, κλπ. Έχει επίσης τη δυνατότητα να παρακολουθήσει μουσικές εκδηλώσεις στην ΕΗΜ και προβολές της κινηματογραφικής-της λέσχης. Μπορεί να δει τις παραστάσεις του ΟΗΘ και τις εκθέσεις εικαστικών τεχνών που οργανώνουν το «Εργαστήρι 17» και η «Εποχή». Τέλος έχει τη δυνατότητα να διαβάσει ποικίλα κείμενα στον περιοδικό και ημερήσιο τύπο. Το καλοκαίρι βέβαια, που είναι εποχή κατεξοχήν τουριστική, ανάμεσα στις άλλες εκδηλώσεις προέχουν τα «Δωδωναία» και τα «Ηπειρωτικά».

Όλα αυτά αφορούν την πολιτιστική κίνηση, η οποία δε συνεπάγεται αναγκαστικά και μια ανάλογη πολιτιστική ζωή. Αν θελήσουμε μάλιστα να συγκρίνουμε τη δεύτερη με την πρώτη, θα καταλήξουμε σε διαπιστώσεις αρκετά αποθαρρυντικές. Έτσι, ενώ τα Γιάννινα από άποψη πολιτιστικής κίνησης κατατάσσονται αμέσως μετά την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, από άποψη πολιτιστικής ζωής βρίσκονται πολύ μακριά-τους. Αντικρίζοντας απροκάλυπτα κανείς το όλο θέμα, θα μπορούσε να κάνει μερικές γενικές διαπιστώσεις. Με κάθε συντομία εννοώ τις ακόλουθες.

Τα Γιάννινα από πολιτιστική άποψη δεν αποτελούν παραγωγικό αλλά καταναλωτικό κέντρο. Παρουσιάζουν μηδαμινή ή ελάχιστη πολιτιστική ζωή. Έτσι μετέχουν μηδαμινά ή ελάχιστα στο πολιτιστικό γίγνεσθαι της χώρας και στο βαθμό που μετέχουν το οφείλουν κυρίως στο Πανεπιστήμιο και στο ΟΗΘ. Αντίθετα, δέχονται μονομερώς τα πολιτιστικά αγαθά της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Τα λογοτεχνικά περιοδικά π.χ. που βγαίνουν σήμερα στα Γιάννινα δεν έχουμε το περιθώριο να πούμε ότι μετέχουν στις λογοτεχνικές ζυμώσεις του τόπου. Κάτι που ως ένα βαθμό συνέβαινε παλαιότερα με την «Ενδοχώρα» και τη «Δοκιμασία».

Η απορροφητική δύναμη της πόλης, σχετικά με την κίνηση των ιδεών που παρουσιάζει η Αθήνα, είναι γενικά χαμηλής στάθμης. Εννοώ ότι υπάρχει πρόβλημα κακής μίμησης. Όπως γτιζονται οι πολυκατοικίες κατά το πρότυπο της Αθήνας και όπως και τα μαγαζιά χρησιμοποιούν ξενόγλωσσες επιγραφές κατά το πρότυπο του Κολωνακιού, έτσι και οι άνθρωποι που γράφουν μιμούνται ανάλογα «πρότυπα» της πρωτεύουσας. Από την άποψη αυτή ο κανόνας είναι να κυριαρχεί στα γραφτά που δημοσιεύονται ο αφόρητα ρητορικός, ο δογματικός, ο αεκμηρίωτος και συχνά ακαταλαβιστικός λόγος, ο οποίος χαρακτηρίζει τα κείμενα του σωρού που δημοσιεύονται στα αθηναϊκά έντυπα. Αναφέρομαι κυρίως σε γραφτά που έχουν σχέση με τη λογοτεχνία και τις τέχνες. Ίσως σ' αυτή την υποβάθμιση του λόγου να συντελεί και το γεγονός ότι μερικές από τις πιο ελκεκτές συγγραφικές μονάδες της πόλης ζουν σήμερα και ρουν μακριά-της.

Γενικότερα υπάρχει πρόβλημα έγκυρης και επαρκούς ενημέωσης και προβληματισμού. Δε θα περίμενε βέβαια κανείς να αιίζουν ηγετικό ρόλο τα Γιάννινα στο πολιτιστικό γίγνεσθαι της χώρας. Θα περίμενε, ωστόσο, να παρακολουθούν αυτό το γίγνεσθαι και να τείνουν ως ένα βαθμό να συμπορευτούν μαζί-ου. Ενόσω όμως κάτι τέτοιο θα παραμένει απλή δυνατότητα και ευσεβής πόθος, τα Γιάννινα δε θα 'χουν ξεπεράσει ακόμη το φράγμα του επαρχιωτισμού και της συνακόλουθης ημιμά-ιας. Ίσως στο προσεχές μέλλον να εμφανιστεί μια νέα γενιά ανθρώπων, όπως έγινε στη Θεσσαλονίκη αμέσως μετά τον πό-μο, η οποία να δώσει νέα τροπή στην πολιτιστική ζωή της πόλης. Στη Θεσσαλονίκη βασικό ρόλο έπαιξε το Πανεπιστή-ο και Πανεπιστήμιο δε λείπει απ' τα Γιάννινα. Σχετικές υποθέσεις συνεπώς υπάρχουν «Και τέλος πάντων» κατά ν ποιητή «να, τραβούμ' εμπρός».

Οι εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ

Παρουσιάζουν
τό νέο βιβλίο του
MENH ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ

ΣΕΡΑΦΕΙΜ ΚΑΙ ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ

“Αλλα βιβλία του ΜΕΝΗ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ

- Τα μηχανάκια. Η δόξα του Σκαπανέα
- Διηγήματα Δ' έκδοση
- Τα καημένα
- Διηγήματα Γ' έκδοση
- Βιοτεχνία υαλικών
- Μυθιστόρημα Ε' έκδοση
- Η κυρία Κούλα
- Νουβέλα Γ' έκδοση
- Τό κουρεϊό
- Νουβέλα Γ' έκδοση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΚΕΔΡΟΣ

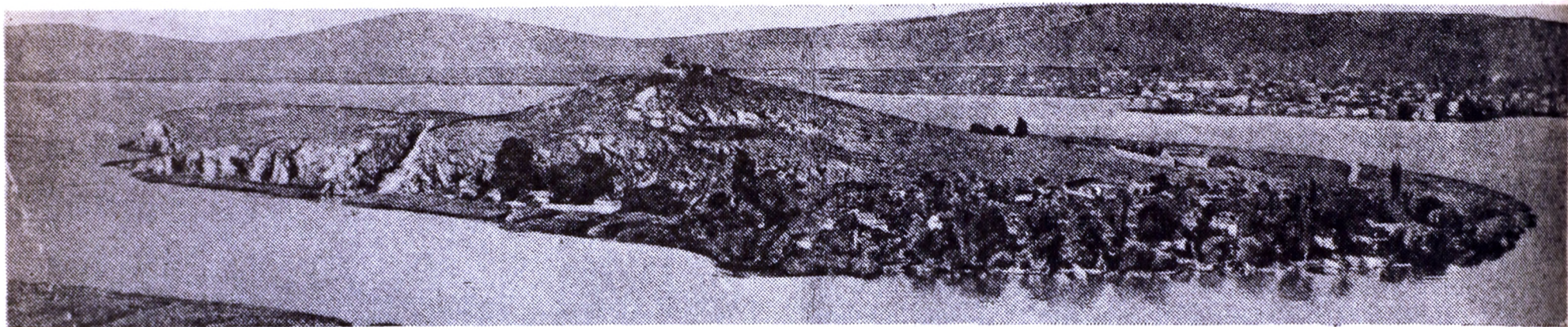
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 6 (Πάροδος 'Ακαδημίας) Τηλ. 3615783

Σύντομη επισκόπηση στον τοπικό Τύπο

Η «Σάλπιγξ» που βγήκε τ' άλλο πρωί, έδειξε την αναστάτωση που 'χε γίνει και — το κατά δύναμη — τη μεγάλωσε. Η μοναδική αυτή εφημερίδα της μικρής-μας πόλης έβγαινε τρεις φορές τη βδομάδα — Τρίτη, Πέμπτη και Σάββατο — και δεν έγραφε ποτέ, για κανένα πράμα την αλήθεια. Όλοι ξέρανε πως γράφει ψέματα, φαίνεται ωστόσο πως είχαν στην πόλη-μας ένα τρόπο ξεχωριστό και την διάβαζαν — σα να διαβάζανε το κάθε γραφτό-της μ' ένα νόημα συνθηματικό. Ένα ψέμα ο-λοφάνερο τó 'γραφε με τέτοιο τρόπο, τόσο χτυπητά, σα να τους έλεγε πως δεν πρέπει να το πιστέψουν. Αόριστους υπαινιγμούς, γενικότητες περί του έθνους, αυτά τα διαβάζαν έτσι περίπου: — περιμένετε παιδιά, κάτι γίνεται εδώ... θα ι-δούμε. Έπαινος, υπερβολικός, καθαρευουσιάνικος, με καθιερωμένες στερεότυπες φράσεις σήμαινε πάντα — δημοσίευμα πληρωμένο. Αυτά την κάνανε να 'ναι σε κάθε-της φύλλο ψυχή μαζί και καθρέφτης της μικρής κοινωνίας-μας.

(«Η διαθήκη του καθηγητή» από το «Τέλος της μικρής-μας πόλης») Δημ. Χατζής

Η σημαντικότερη ελληνική εφημερίδα, που εκδιδόταν στα Γιάννενα τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας ήταν η «Ήπειρος», με ιδρυτή και διευθυντή τον Γεώργιο Χατζή - Πελλερέν.

Το πρώτο φύλλο της «Ηπείρου» κυκλοφόρησε στις 6.5.1909, δηλαδή λίγους μήνες ύστερα από την επικράτηση της Επανάστασης των Νεότουρκων, που άφηνε κάποια μικρά περιθώρια για μια, σχετικά, ελεύθερη έκφραση των μειονοτήτων, περιθώρια που δεν ήταν όμως αρκετά για να αποτρέψουν τις διώξεις της εφημερίδας και του διευθυντή, που φυλακίστηκε από τους τούρκους για να αποφυλακιστεί τελικά με την είσοδο του ελληνικού στρατού στα Γιάννενα. Μετά την απελευθέρωση, η «Ήπειρος» συνέχισε την έκδοσή-της στα Γιάννενα, ενώ για ένα σύντομο χρονικό διάστημα (το 1914) εκδιδόταν στο Αργυρόκαστρο, όπου ο Χατζή - Πελλερέν συμμετείχε στην ελληνική διοίκηση της αυτόνομης Βορείου Ηπείρου.

Η «Ήπειρος», κυκλοφόρησε στην αρχή ως εβδομαδιαία, για να μετατραπεί σύντομα σε τρισεβδομαδιαία (Κυριακή, Τετάρτη, Παρασκευή) και αργότερα σε καθημερινή. Ήταν έντονα φιλοβασιλική και αντιβενιζελική, γεγονός που οδήγησε το 1917 στη σύλληψη και εξορία (στη Λευκάδα) του διευθυντή-της, καθώς και σε διάφορες διακοπές της έκδοσής-της. Μετά το θάνατο του Γ. Χατζή - Πελλερέν τη διεύθυνση της εφημερίδας ανέλαβε ο γιός-του Δ. Χατζής και η έκδοσή-της σταμάτησε οριστικά το 1936.

Τις απόψεις της βενιζελικής παράτα-

ξης, που κυριαρχούσε πολιτικά στα Γιάννενα μετά την απελευθέρωση και σ' όλη τη διάρκεια του μεσοπολέμου, εξέφραζαν, κυρίως, οι εφημερίδες «Κήρυξ» και «Ηπειρωτικός Αγών».

Ο «Κήρυξ» εκδόθηκε το 1921 με διευθυντή τον Δημοσθένη Πανίδη, που είχε εκδόσει προηγουμένα (1919-20) την καθημερινή εφημερίδα «Το Βέλος». Ο «Κήρυξ» υπήρξε μια από τις μακροβιότερες εφημερίδες των Ιωαννίνων και συνέχισε να εκδίδεται έως το 1972.

Ο «Ηπειρωτικός Αγών» πρωτοεκδόθηκε το 1927 και συνεχίζει την έκδοσή-του μέχρι σήμερα. Ιδρυτής και διευθυντής-του ήταν ο Ευθ. Τζάλλας, τον οποίο διαδέχθηκε, μετά το θάνατό-του, ο γιός-του Ελευθ. Τζάλλας. Ο «Ηπειρωτικός Αγών» υποστήριζε πάντα το Κόμμα Φιλελευθέρων (στη συνέχεια την Ένωση Κέντρου), εκφράζοντας κύρια, αν όχι αποκλειστικά, τη συντηρητικότερη άποψη του χώρου αυτού. Από τις εφημερίδες που εκδίδονται σήμερα, είναι η μόνη που θεωρείται σχετικά αντιπολιτευόμενη, εκφράζοντας όμως πάντα το συντηρητικό παλαιοφιλελεύθερο ρεύμα, που εξακολουθεί να υπάρχει στο χώρο του κέντρου.

Άλλες εφημερίδες που κυκλοφόρησαν στην περίοδο του μεσοπολέμου ήταν η «Ελευθερία», με διευθυντή το λογοτέχνη Χρ. Χριστοβασίλη (αντιβενιζελική, δισεβδομαδιαία, πρωτοεκδόθηκε το 1923), η «Κραυγή», με εκδότη τον μετέπειτα δήμαρχο Γρηγ. Σακκά (εβδομαδιαία, πρωτοεκδόθηκε το 1931), ο «Εθνικός Κήρυξ» (1928-33), που τον διαδέχτηκαν τα «Ηπειρωτικά Νέα» (1933-45), ε-

βδομαδιαίες, με εκδότη τον Δ. Κατσή), η «Ηπειρωτική Ηχώ», η «Πρόοδος» κ.ά.

Μετά την απελευθέρωση κυκλοφόρησαν για πρώτη — και μοναδική μέχρι σήμερα — φορά καθημερινές αριστερές εφημερίδες στα Γιάννενα. Επρόκειτο για τη «Φωνή της Ηπείρου», όργανο του ΚΚΕ, που από την άνοιξη του 1945 μετατράπηκε σε εβδομαδιαία και για τον «Αγωνιστή», όργανο του ΕΑΜ.

Ο «Αγωνιστής» είχε αρχίσει να εκδίδεται παράνομος, με τη μορφή πολυγραφημένης εφημερίδας, από τις αρχές του 1942, ως όργανο του ΕΑΜ Ιωαννίνων. Πρώτος-του αρχισυντάκτης ήταν ο Λεωτέρης Κολοβός, τον οποίο αντικατέστησε, το Μάιο του 1943, ο Θωμάς Δριτζός. Άρχισε να εκδίδεται ως καθημερινή εφημερίδα, «όργανο της πανηπειρωτικής του ΕΑΜ», στα τέλη Δεκεμβρίου του 1944, με την είσοδο του ΕΛΑΣ στα Γιάννενα. Από το Μάιο του 1945 αρχισυντάκτης ανέλαβε ο Βασ. Γκουγιάνος (που ήταν προηγουμένα αρχισυντάκτης της «Φωνής της Ηπείρου») και υπεύθυνος ο Θωμάς Σούλης. Άλλοι βασικοί συντάκτες ήταν ο Τάκης Αδάμος, ο Χρ. Λαμπράκης και ο Άγγελος Χατζής. Το φθινόπωρο του 1946 συνελήφθησαν διαδοχικά όλοι οι συντάκτες-της, αλλά η εφημερίδα συνέχισε να εκδίδεται γραμμένη από τους τυπογράφους-της και με άρθρα που κατόρθωναν, με διάφορους μισοτορηματικούς τρόπους, να διοχετεύουν από τη φυλακή οι έγκλειστοι συντάκτες-της. Έως ότου, το Δεκέμβριο του 1946, συνελήφθησαν και οι τυπογράφοι-της και έτσι σταμάτησε η έκδοση της εφημερίδας, χωρίς να υπάρξει καμιά τυ-

Η ενότητα της Ν.Δ. μέσα από τον τοπικό Τύπο

Στις 11 Απριλίου 1981, η εφημερίδα «Ελευθέρη Γραμμή», που εκφράζει τις απόψεις του βουλευτή της Ν.Δ. Π. Πανούρη, δημοσίευσε πρωτοσέλιδο άρθρο για τον τ. βουλευτή της Ν.Δ. Ελ. Καλογιάννη, όπου διαβάζουμε:

Ελευθερές γραμμές

ΔΕΥΤΕΡΗ Ε ΠΗΡΑΝΕ ...ΧΑΜΠΑΡΙ

Με προκλητικούς παλλακτισμούς ή λεοπαρισμούς και σαλταδορισμούς, εμφανίζεται τελευταία, από τις στήλες των Τοπικών Εφημερίδων (έπί χρίσει), ο κ. Έλ. Καλογιάννης, με τον μονότονο μυσία των ταπεινών θεμάτων, όπως το δόγμα δικτύου των ζευγάρων και το Σχολείο Πάλλας. Όπως είναι βέβαια, με τηρητικούς τίτλους, για επηρεασμούς του Αγώνα και είδηση της φήμης του (!!).

Επιβάλλεται λίγη σοβαρότητα, γιατί ο περίφημος λαός του νομού μας ούτε χάρτε τρέκει, ούτε ..... χρέη υποζυγίων εκπαιδεύεται για να του συμβιβάζονται έτσι άδυσανιστα τίτλοι ... νταϊλικά, που τα ήδη μειώνουν, την Δημοσία Διοίκηση, διαβάζουν, και κάθε πρωτοβουλία για τόπική ανάπτυξη θέτουν σε εμπλοκή και προσβάλουν.

Αξίζει να τηρούμεν οι άνθρωποι αυτή και όχι να αποκαλύπτουν με προκλητικούς παλλακτισμούς και σαλταδορισμούς, όπως είπατε που συνηθίζετε ο κ. Καλογιάννης.

Και για να τελειώνουμε: Λευτέρη, Λευτέρη, ο Έχουν σταμπάρει στο παλμό τους το δευτερί. Σταμάτα πιά μη κάνεις το λοντέρι, Σταμάτα πιά ... ο έπληνε χαμπάρι.

Στο άρθρο αυτό απάντησε ο κ. Καλογιάννης με μακροσκελέστατη επιστολή όπου, ανάμεσα σε διάφορα γραφικά για τη «λεβεντογέννα Ηπειρωτική γη», γράφει και τα εξής: (Παρατηρητής, 21.4.81).

Άλλα είναι γνωστόν εις όλους ποίος άνεβη εξ Αθηνών εις Ιωάννινα, απρόσκλητος βέβαια από τους νοικοκυραίους, εφοδιασμένος με βέβαιο Υπουργικό χαρτοφυλάκιο, με

ύψηλές κουμπιές, με βαρείες σπουδές, με ποικίλες σκοτεινές διασυνδέσεις, αλλά με άσημαντο περιεχόμενο και παρέστησε τον Μεσσία, ενώ ήταν Σαλταδόρος.

Και εδώ ταιριάζει μία σοφή Ηπειρωτική παροιμία:

«Λάδια πολλά και τηγανίτες λίγες».

Και απεκαλύφθη ήδη ο Μεσσίας, διότι ούτε χιλιάδες διόρισμοι έγιναν, ούτε τα δισεκατομμύρια δάνεια δόθηκαν, ούτε καμία άλλη από τις μεγαλόστομες σαλταδορικές και αχαλίνωτες προεκλογικές υποσχέσεις πραγματοποιήθηκε.

Οι υποσχέσεις αυτές απέτρεψαν όχι μόνον ασέβεια προς την νοημοσύνη του Ηπειρωτικού λαού

Και συνεχίζει, αναφερόμενος, προφανώς στην συζητούμενη υποψηφιότητα του νομάρχη Πειραιά Γερογιάννη:

Απόδειξη ότι τοπικώς, κυκλοφορούν από μηνών άνθρωποι, μεταξύ των οποίων και Δημοσίοι Λειτουργοί εν ενεργεία, που ισχυρίζονται, ότι διαθέτουν βεβαίαν θέσιν στο ψηφοδέλτιο,

Αλωνίζουν δε το Νομό ψυθιρίζοντας ότι αυτοί είναι οι εκλεκτοί.

Αλλά πλανώνται όλοι. Και οι παλαιότεροι και οι νεώτεροι Μεσσίες.

Ας σταματήσουν λοιπόν έγκαιρα, οι ολιγόριθμοι αυτοί, λυμμένες του Δημοσίου βίου, τον όλισθηρο κατήφορο που πήραν/

ική απαγόρευση-της...

Υστερα από την επιβολή του αντιεθνικού κράτους, την άνοιξη του 1945, άρθηκε να εκδίδεται η καθημερινή εφημερίδα «Εθνικός Αγών» (εκδότης Ευάγγελος Φακατσέλης), που εξέφραζε τις απόψεις του ΕΔΕΣ και του Εθνικού Κόμματος Ελλάδος (Ναπ. Ζέρβας). Με την κυριαρχία του Ελληνικού Συναγερμού, το 1951, ο «Εθνικός Αγών» υποστήριξε το πρόγραμμα του Παπάγου και στη συνέχεια εντάχθηκε πάντα τους υποψηφίους που προέκυπταν από τον ΕΔΕΣ. Χαρακτηριζόταν από άκρατο αντικομμουνισμό και υπήρξε ένα από τα κύρια τοπικά ιδεολογικά στηρίγματα του κράτους της Δεξιάς, στις διάφορες εκφάνσεις του — από τη ζερβική τρομοκρατία έως τη λυμμένη διαμέσου του Ελληνικού Συναγερμού και της ΕΡΕ. Σταμάτησε να εκδίδεται το 1973.

Η επόμενη σημαντική καθημερινή εφημερίδα που εκδόθηκε στα Γιάννενα ήταν ο «Πρωινός Λόγος» με εκδότη τον Ιωάννη Κόκκινο. Ο «Πρωινός Λόγος» εξέφραζε τις απόψεις του Ευαγ. Αβέρωφ και πρωτοεκδόθηκε το 1957, δηλαδή περίπου χρόνο μετά την αποστασία του Ευαγ. Αβέρωφ από το Κόμμα Φιλελευθέρων και την προσχώρησή του στην ΕΡΕ (έως τις αρχές του 1956, τις απόψεις του Αβέρωφ, κύριου εκπροσώπου του ΚΦ στην περιοχή, εξέφραζε ο «Ηπειρωτικός Αγών»). Η έκδοση του Πρωινού Λόγου διακόπηκε το 1964 ύστερα από διαφωνία του εκδότη-του με τον Ιωάννη Κόκκινο. Στα τέλη του 1964 ο Ιωάννης Κόκκινος εξέδωσε την καθημερινή εφημερίδα «Πρωινά Νέα», που μετά

το θάνατό-του συνέχισε και συνεχίζει μέχρι σήμερα η γυναίκα-του Αρετή Μαλάμη - Κόκκινου. Τον Οκτώβριο του 1965, μετά από δεκάμηνη διακοπή, επανεκδόθηκε ο «Πρωινός Λόγος», ο οποίος συνεχίζεται μέχρι σήμερα, εκφράζοντας πάντα τις απόψεις του Ευαγ. Αβέρωφ, του οποίου αποτελεί ουσιαστικά προσωπικό όργανο.

Την 1.3.1965, ύστερα δηλαδή από μια περίπου εικοσαετία, ξανακυκλοφόρησε στα Γιάννενα αριστερή εφημερίδα, εβδομαδιαία, όμως, αυτή τη φορά, η «Ηπειρωτική», με εκδότη τον βουλευτή (εκείνη την εποχή) της ΕΔΑ, Ν. Σκοπούλη. Η έκδοση της «Ηπειρωτικής» σταμάτησε με το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1967. Με το πραξικόπημα διακόπηκε επίσης και η έκδοση της καθημερινής εφημερίδας «Δημοκρατικό Βήμα», που είχε αρχίσει να κυκλοφορεί στις 5.3.1967.

Άλλες εφημερίδες, που εκδόθηκαν κατά την μεταπολεμική περίοδο στα Γιάννενα ήταν η «Βόρειος Ήπειρος», που κυκλοφόρησε το 1945 ως καθημερινή, αλλά σύντομα μετατράπηκε σε μηνιαία, η «Πατρίς», (εβδομαδιαία, άρχισε να εκδίδεται το 1959), η «Έρευνα» (εβδομαδιαία, πρωτοεκδόθηκε το 1964), η «Νέα Ήπειρος», κ.ά.

Με τη φιλελευθεροποίηση της δικτατορίας, το φθινόπωρο του 1973, άρχισε να εκδίδεται η εβδομαδιαία εφημερίδα «Παρατηρητής» — που συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Μετά την μεταπολίτευση εκδόθηκαν δύο ακόμα καθημερινές εφημερίδες, που συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Η «Ελευθέρη Γραμμή» (εκδότης Μι-

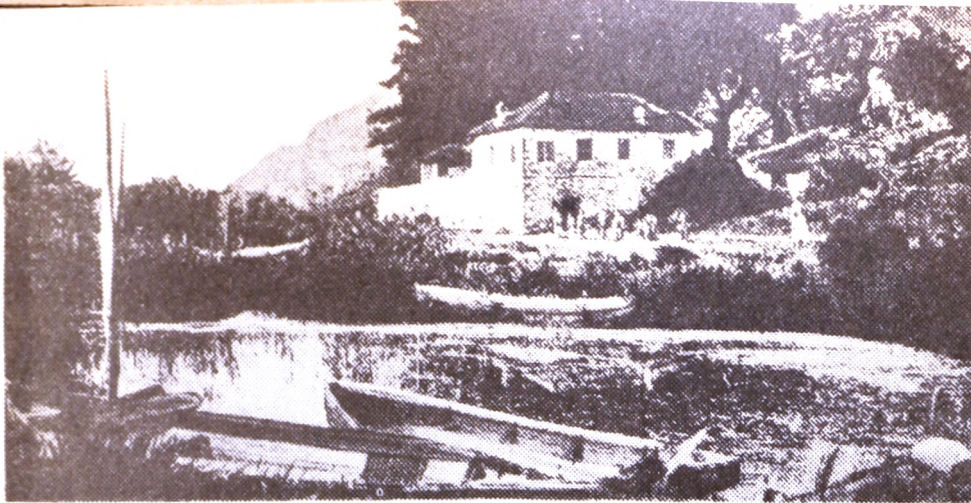
χαήλ Μάνης), που άρχισε να κυκλοφορεί τις παραμονές των εκλογών του 1977 και εκφράζει τις απόψεις του βουλευτή της Ν.Δ. Ν. Πανούρη, και η «Ελευθερία» (εκδότης Κ. Καλτσής), που ανήκει επίσης στο χώρο της δεξιάς, ταλαντευόμενη, ανάλογα με τις περιστάσεις, ως προς το πρόσωπο του υποψηφίου που υποστηρίζει (συνήθως τον τ. βουλευτή της Ν.Δ. Ελευθ. Καλογιάννη).

Η έκδοση πέντε καθημερινών εφημερίδων σήμερα στα Γιάννενα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως δείγμα μιας έντονης πολιτιστικής και πολιτικής ζωής και ως αποτέλεσμα μιας σχετικής αυτονομίας και αυτοκαθορισμού της τοπικής κοινωνίας. Όμως η κυκλοφορία και η επιρροή και των πέντε εφημερίδων είναι εξαιρετικά περιορισμένη, το δε επίπεδό-τους ιδιαίτερα χαμηλό (φυσικά, με διαβαθμίσεις μεταξύ-τους), και σε συνεχή πτώση, συγκριτικά με μια όχι και τόσο παρωχημένη εποχή (π.χ. πριν 15 χρόνια). Σήμερα οι εφημερίδες των Ιωαννίνων δίνουν περισσότερο την εντύπωση δελτίων για τοπικές καταχωρήσεις (ανακοινώσεις κομμάτων και υποψηφίων, ευχαριστήρια κοινοτήτων προς διάφορους βουλευτές, διαφημίσεις γιατρών, κοινωνικά κλπ.), παρά όργανων διαμόρφωσης της τοπικής κοινής γνώμης — όπως συμβαίνει σε ορισμένες άλλες επαρχιακές πόλεις.

Στο σημείο αυτό ο ανταγωνισμός με τις αθηναϊκές εφημερίδες (που κυκλοφορούν σχετικά έγκαιρα στην πόλη, περίπου από τις 10-11 το πρωί) λειτουργεί καταλυτικά για τον τοπικό Τύπο.

ΑΝΤΙΚΛΗΤΟΣ

Τρία τοπικά περιοδικά

Τα Γιάννενα, από την απελευθέρωση του '13 μέχρι σήμερα έχουν να παρουσιάσουν μια αξιολογική και πολύπλευρη παράδοση λογοτεχνικών περιοδικών, πολλά από τα οποία, παρά τη σχετικά βραχύβια και συχνά προβληματική έκδοσή-τους, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της τοπικής πνευματικής ζωής.

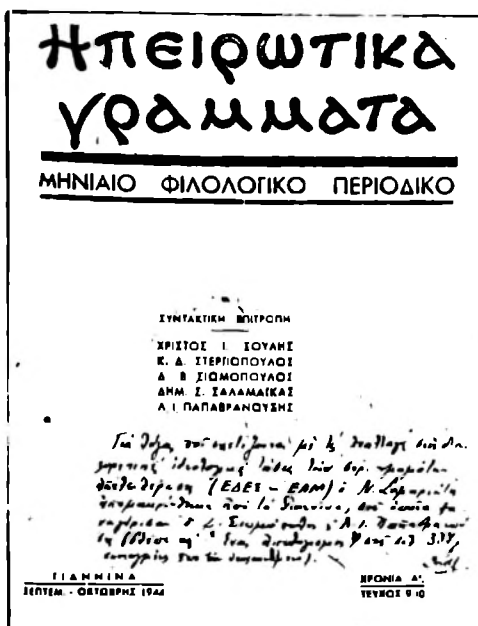
Αναφέρουμε ενδεικτικά, για την περίοδο του μεσοπολέμου, την «Ελλοπία» (1930-31), με εκδότες τον Π. Φάντη και Σ. Σιωμόπουλο και τα «Ηπειρωτικά Φύλλα» (1936), που διευθυνόταν από «επιτροπή νέων», με υπεύθυνο ύλης τον Χρ. Χρηστοβασιλή.

Από τα λογοτεχνικά περιοδικά που εκδόθηκαν στα Γιάννενα, τρία, τα «Ηπειρωτικά Γράμματα», η «Ενδοχώρα» και η «Δοκιμασία», που διακρίνονταν για την ποιότητα του περιεχομένου-τους, και τα οποία, με διαφορετική βέβαια ένταση και αποτελεσματικότητα, συνέβαλαν στην προσπάθεια συγκρότησης μιας προοδευτικής ή τουλάχιστον μη συντηρητικής, οπτικής.

Τα «Ηπειρωτικά Γράμματα» κυκλοφόρησαν 7 τεύχη, από το Γενάρη ως το Δεκέμβρη του '44. Τα έξι πρώτα τεύχη κυκλοφόρησαν στην περίοδο της κατοχής και το έβδομο μετά την είσοδο του ΕΛΑΣ στα Γιάννενα. Τη συντακτική ομάδα αποτέλεσαν οι Χρ. Σούλης, Κ.Δ. Στεργιόπουλος, Τάκης Σιωμόπουλος, Ο. Σαλαμάγκας, Α. Παπαβρανούσης και από το δεύτερο τεύχος προστέθηκε ο Ν. Σημηριώτης, ενώ αποχώρησε ο Αθαν. Γιάγκας, που συμμετείχε στην έκδοση του

πρώτου τεύχους. Τα ονόματα των Α. Παπαβρανούση και Τ. Σιωμόπουλου δεν εμφανίζονται σε όλα τα τεύχη, γιατί απουσίαζαν συχνά από τα Γιάννενα, καθώς ήταν δραστήρια μέλη του ΕΑΜ. Επίσης από τα ονόματα της συντακτικής επιτροπής του τελευταίου τεύχους λείπει ο Ν. Σημηριώτης, που έφυγε από την πόλη με την είσοδο του ΕΛΑΣ.

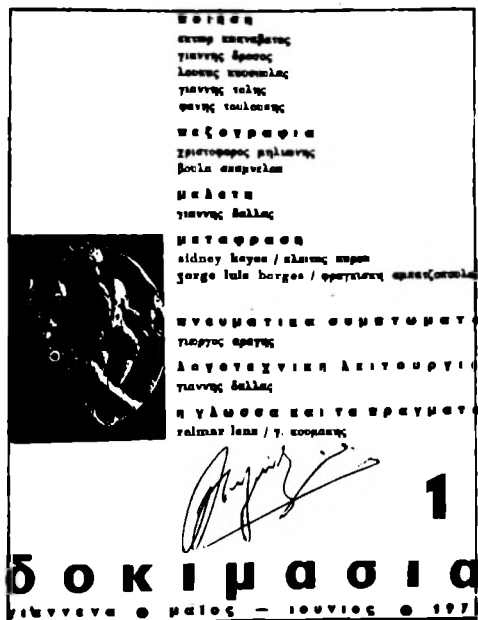
Το ιδιαίτερο στοιχείο στα «Ηπειρωτικά Γράμματα» είναι ότι κυριαρχεί στις σελίδες-του η λογοτεχνία, ενώ φιλοδοξούσε να είναι ανοιχτό στα νέα ρεύματα και

νέους λογοτέχνες. Ταυτόχρονα συγκέντρωνε το ανθρώπινο δυναμικό των προηγούμενων προσπαθειών, ενώ στο πολιτικό επίπεδο αποτελούσε μία αξιοσημείωτη πράξη συμπόρευσης αριστερών και δεξιών, ενώ ήδη άρχιζε ο εμφύλιος.

Το περιοδικό «Ενδοχώρα» εκδόθηκε στα Γιάννενα το φθινόπωρο του 1959 και έβγαине κάθε δίμηνο μέχρι τον Απρίλη του '67, οπότε καί διακόπηκε εξαιτίας της δικτατορίας. Η εκδοτική-του ομάδα αποτελέστηκε από τους Γιάννη Δάλλα, Αχιλλέα Λεοντάρη, Χριστόφορο Μηλιώνη, Αναστάσιο Τασούλα, Κίμωνα Τζάλλα, Φρίξο Τζιόβα, Φάνη Τουλούπη και Θανάση Τζούλη. Από τα πρώτα τεύχη αποχώρησε ο Αν. Τασούλας ενώ προστέθηκαν οι: Γιώργος Αράγης, Πύρρος Δημητρίου, Τάκης Καρβέλης, Νίκος Λώλης, Άρτεμις Σούλη, Στέφανος Σταμάτης και Λευτέρης Τζάλλας.

Η κύρια εκδοτική κατεύθυνση της «Ενδοχώρας» βρισκόταν στη λογοτεχνία, και μπορούμε να

πούμε ότι, αναλογικά, η «Ενδοχώρα», έπαιξε για τα Γιάννενα ρόλο αντίστοιχο με εκείνο του «Κοχλία» στη Θεσσαλονίκη. Παρόλ' αυτά, σημαντική υπήρξε η σύνδεση του περιοδικού με διάφορα προβλήματα της τοπικής ζωής, με τον έλεγχο που ασκούσε με τα κύρια άρθρα και τα σημειώματα, προϊόντα συζητήσεων της συντακτικής ομάδας.

Στο λογοτεχνικό επίπεδο αποτέλεσε για την πόλη ένα άνοιγμα προς το λογοτεχνικό παρόν της χώρας, αλλά και μία δυνατότητα να βγουν στη δημοσιότητα αρκετοί νέοι λογοτέχνες. Οι συνεργασίες πάντως απλωνόνταν και σε Αθηναίους και Θεσσαλονικείς λογοτέχνες, οι κυριότεροι των οποίων ήταν οι: Κλείτος Κύρου, Τάκης Σινόπουλος, Μανόλης Αναγνωστάκης, Ν.Δ. Καρούζος, Κρίτων Αθανασούλης, Νόρα Αναγνωστάκη, Πάνος Μουλλάς, Γιώργος Ιωάννου, Πρόδρομος Μάρκογλου, Νικηφόρος Βρεττάκος, Λουκάς Κούσουλας, Θ. Φραγκόπουλος, Δ. Χριστοδούλου, Λεία Χατζοπούλου - Καραβία, Γ. Νεγρεπόντης, Ν. Καρανικόλας.

Από τα πολλά και αξιόλογα περιεχόμενα των 37 τευχών της «Ενδοχώρας» ξεχωρίζουμε εκείνα για την «ανθρωπογεωγραφία» της Ηπείρου, μαρτυρίες μίας μεταβολής και αλλοίωσης του χώρου, που πια έχει ολοκληρωθεί. Μία άλλη σειρά κειμένων, που δεν ολοκληρώθηκε λόγω της διακοπής έκδοσης, είναι η παρουσίαση, με εισαγωγή και ανθολογία απ' το έργο-τους σύγχρονων μεταπολεμικών ποιητών. Παρουσιάστηκαν: Δ. Παπαδίσας από τον Γιάννη Δάλλα, Μανόλης Αναγνωστάκης από Γιώργο Αράγη, Ντίνος Χριστιανόπουλος από Χριστόφορο Μηλιώνη, Άρης Αλεξάνδρου από Τάκη Καρβέλη και Τίτος Πατρικίος από Πύρρο Δημητρίου.

Τακτική ήταν επίσης η παρουσίαση σε κάθε τεύχος αρχαίας λογοτεχνίας σε μετάφραση και η παρουσίαση ξένης σύγχρονης λογοτεχνίας.

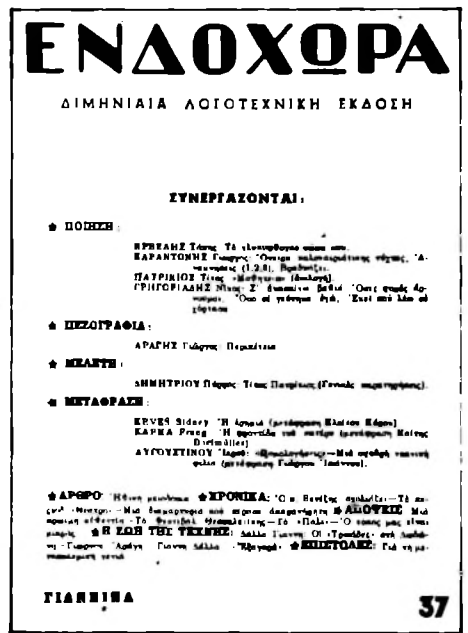
Η «Δοκιμασία» κυκλοφόρησε σε 10 τεύχη από τον Ιούνιο του 1973 ως το Δεκέμβρη του 1974.

Την εκδοτική ομάδα του περιοδικού, από το πρώτο ως το τελευταίο τεύχος, αποτέλεσαν ο Γιάννης Δάλλας, Τάκης Καρβέλης, Χριστόφορος Μηλιώνης και Φάνης Τουλούπης. Το περιοδικό κυκλοφορούσε κάθε δίμηνο. Στο τχ. 8-9, δημοσιεύτηκε η εξής «προσημείωση», που εκφράζει και τους στόχους του περιοδικού: «Η έκδοση της "Δοκιμασίας" είχε σαν στόχο-της να συμβάλει στην πνευματική εξέλιξη της χώρας-μας. Θεωρήσαμε τη συμβολή αυτή σαν πράξη πολιτική, με την ευρύτερη σημασία του όρου. Η επιλογή των κειμένων έγινε με κριτήρια καθαρώς ποιοτικά. Κάνουμε όμως την επιλογή αυτή μ' αγκυρνή συνείδηση και στόχους ξεκάθαρους. Κατ' αρχήν φροντίσαμε να καλύπτουμε το χώρο της ποίησης, της πεζογραφίας, της μελέτης και των μεταφράσεων, με κείμενα που ανταποκρίνονται στις προθέσεις-μας. Παράλληλα, η όλη επιλογή, με βάση πάντοτε κριτήρια ποιοτικά, έγινε μέσα στα πλαίσια της αντιδικτατορικής πάλης».

Η «Δοκιμασία», (που ο τίτλος της υπαινισσόταν και την δοκιμασία της δικτατορίας), σε πολλά κείμενά-της, με την υπαινικτικότητα που επέβαλε η δικτατορία αλλά και οι επαχθέστερες συνθήκες της επαρχίας, κατέγραφε το κλίμα της δικτατορίας και την αντίθεση σ' αυτήν. Σε τέτοια ατμόσφαιρα, λόγου χάρη, κινούνται τα διηγήματα του Χ. Μηλιώνη, τα ποιήματα των Γιάννη Δάλλα, Τ. Καρβέλη, Θ. Ζερβού.

Γενικά η «Δοκιμασία» κατόρθωσε να βγει από τα στενά πλαίσια της επαρχίας και να σκοπεύσει ευρύτερα. Εκτός από την ποίηση και πεζογραφία, ελληνική και ξένη, μπορεί να σημειώσουμε κανείς την ιδιαίτερη συμβολή το περιοδικού στην παρουσίαση δοκιμίων και κριτικών μελετημάτων (ελληνικών και ξένων). Στόχος μας επίσης το ρόλο που έπαιξε η μετάφραση, από το Γιάννη Δάλλα, της πολιτικής ποίησης του Σόλωνα και η δημοσίευση του όγδοου διάλογου του Μ. Χουρμούζη, που, έχοντας στόχο-του τους στρατιωτικούς της εποχής-του (1838) γινόταν πολύ επίκαιρος.

Αυτή είναι μία συνοπτική περιγραφή της εκδοτικής κίνησης στο χώρο των περιοδικών στα Γιάννενα. Ο χαρακτήρας των κειμένων δεν επιτρέπει ευρύτερη αξιολογήσεις. Δεν μπορεί όμως να μην επισημάνει κανείς τη σπανιότητα (αν όχι μοναδικότητα) του φαινομένου της αδιάσπαστης πνευματικής συνέχειας μιας εκδοτικής δραστηριότητας μίας μικρής, σχετικά, επαρχιακής πόλης. Κι αυτό καταγράφεται στα πολύ ιδιαίτερα γνωστά σματα της φυσιογνωμίας του χωριού.

ΕΗΜ:

Ένα ίδρυμα της δεξιάς κουλτούρας

Για Εταιρεία, η «Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών» και ένας άνθρωπος, ο ισόβιος πρόεδρος-της κ. Φρόντζος, αποτελούν, εδώ και 25 χρόνια, ένα ιδιόρρυθμο θεσμό της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής της πό-

και είναι δύσκολο να αξιολογήσεις την ΕΗΜ από τις ιδρυτικές-της διακηρύξεις τις προθέσεις και τις εξαγγελίες των επάλληλων διοικητικών-της συμβολιών. Η «Εταιρεία» και ο Πρόεδρος-μπορούν να κριθούν από τα έργα-ς, που είναι πολλά και ποικίλα.

Δεν θά'ταν υπερβολικό αν ισχυριζόμαστε πως η ΕΗΜ αποτελεί από καιρό πρότυπο της δεξιάς κουλτούρας, με τόση αγωνία, εδώ και λίγο καιρό, ζητιόταν ο ορισμός-της. Είναι μια κουλτούρα δηλαδή, που τρέφεται από λεξιά για να την ανατροφοδοτήσει με αποτελέσματά-της.

Το μείο αναφοράς αυτής της κουλτούρας είναι η ιδεολογία των «έργων». Οι πολιτιστικές επιδόσεις καταμετρώνται στον όγκο οικοδομών, τον αριθμό αστάσεων και τη συχνότητα εκδηλώσεων, που οργανώνει ο φορέας αυτός. Ο κ. Φρόντζος είναι ένας άνθρωπος, χωρίς να υστερεί στα λόγια, είναι άνθρωπος και των έργων. Έχει δε ιδιαίτερη καλλιεργημένο το ένστικτο προσαρμοσμού στους συνεργούς. Και βρίσκοντας ένα χαμένο νήμα παράδοσης, οδηγεί σαφώς στον Κωλέτη και τη δουλού-του, επέλεξε για καταλληλότερο λόγο στα έργα-του το «ντοβλέτι» με διάφορα πρόσωπα του οποίου διατηρούν συστηματικά στενές σχέσεις.

Το γεγονός, βέβαια, ότι η πνευματική πολιτιστική προσφορά αποτιμάται στην καλλιέργεια κριτηρίων, είναι αλήθεια κατάκτησης μιας νέας μορφοσυλλογικής συνειδήσης, είναι θέμα ήδη ποιότητας, δεν μπορούμε να το αξιολογήσουμε στις ογκώδεις πέτρινες κατευθύνσεις της ΕΗΜ, «μνημεία πνεύματος».

Αν υποτιμούμε, βέβαια, καθόλου και την πλευρά των πραγμάτων. Και σ'

αυτή την κατεύθυνση ο κ. Φρόντζος έχει να επιδείξει αξιοζήλευτη δραστηριότητα. Τρία κτίρια εστιατορίων-καφενείων, κτισμένα κατ' απομίμηση παραδοσιακού γιαννιώτικου στυλ, υπαίθριο θέατρο, κατ' απομίμηση του πρώτου διαζώματος του θεάτρου Δωδώνης, κτίριο γραφείων ΕΗΜ, με αίθουσα διαλέξεων και καλή βιβλιοθήκη, καθώς και διάφορα ακίνητα, παραδοσιακά και μη, στην κυριότητα της Εταιρείας, είναι μια όχι ευκαταφρόνητη απαρίθμηση δραστηριοτήτων.

Βέβαια, πίσω από την πράξη κυριότητας των περισσότερων απ' αυτά τα περιουσιακά στοιχεία, υπάρχει μια προτίμηση δωρεών και παραχωρήσεων προς την ΕΗΜ. Το κτίριο των γραφείων της Εταιρείας παραχωρήθηκε από τον Δήμο επί ΕΡΕ, ο παλιός προμαχώνας και νυν εστιατόριο «Λιθαρίτσα» τον Οκτώβρη του '67 απ' τον ΕΟΤ, αλλά θά'ταν μικρόψυχο να ψαχουλέψουμε τους λόγους αυτών των προτιμήσεων. Άλλωστε ο αποκτών δεδικαιώνεται...

Χαρακτηριστική προσφορά της ΕΗΜ, ήτοι μείγμα από κάποιο πυρήνα προσφοράς και ανούσιας κατάληξης-της είναι η διοργάνωση των «Δωδωναιών», με κλασικού τύπου παραστάσεις αρχαίας τραγωδίας, ενισχυμένες, προς επιτυχία, από κινητοποίηση του Στρατού, της Χωροφυλακής και με τη συνοδεία λαϊκών χορών από τον χορευτικό όμιλο της ΕΗΜ.

Αξιόλογη επίσης υπήρξε η δραστηριότητα του ακάματου κ. Φρόντζου στη δη-

Προσωπογραφία (λεπτομέρεια)

«...Αυτός
αυτός είναι λοιπόν ο Φρόνξ
καταθλιπτικός κι άκαρπος σαν κυπαρίσι
κι αυτά τα μάτια-του
σαν χάντρες παλαιοπωλείου ή περιπολικά
σκύλος γλωσσάρικος στο τζίπ, μαυλίζοντας
από κει πάνω τα επιτελικά στελέχη-του
κι από το τζίπ τους ώμους και τα χέρια-του
να χύνονται ανυμνέταις ποταμός
οι αδελφές του ελέους»

Οι πάντες στην υπηρεσία του μεγάλου Φρόνξ

Κ' εμείς ριγμένοι εκεί σαν πλαγιόδρομοι
Φυλάξου — Τι να φυλαχτώ, που έγινε φάντασμα
Άχρηστη αντένα ξεμυτίζει μες στην καταχνιά
με δυο ξυλάρμενα κανιά
παράχρονος

Σαν διπλωμάτης σε διαθεσιμότητα είπε ο Νικήτας

Γιάννης Δάλλας *Ανθρωπογεωγραφία, 1971-1973*

μιουργία λαογραφικού αρχείου, με τις κατάλληλες αγορές λαογραφικού υλικού, πράγμα που ταυτόχρονα και εντελώς ανεξάρτητα βέβαια, εδραιώνει ορισμένες πελατειακές πολιτικές σχέσεις του κ. Φρόντζου, που επανειλημμένα εξετέθη σε διάφορες εκλογικές μάχες.

Αποτυχών υποψήφιος του κόμματος Φιλελευθέρων το '36, '46, '50, '51, προσχωρεί στο Συναγερμό του Παπάγου, που δεν του δίνει όμως το χρίσμα του υποψήφιου βουλευτή της ΕΡΕ το '56-'63, δεν εκλέγεται πάλι με την ΕΡΕ το '63 και προσχωρεί στην Ένωση Κέντρου το '64, χωρίς όμως να επανεκλεγεί. Αποτυγχάνει επίσης ως δήμαρχος το '64 και το '75, επανεκλέγεται δήμαρχος το '78 για να παραιτηθεί ένα χρόνο μετά.

Παραμένει πάντως, πάντα, πρόεδρος της ΕΗΜ, και δημιουργήσε παράλληλα μια Εταιρεία, το «Ίδρυμα Ιονίου και Αδριατικού Χώρου».

Πίσω από την ΕΗΜ και τις θετικές πλευρές του έργου-της, όπως οι εκδόσεις-της, για παράδειγμα, προβάλλει ο όγκος ενός απορριπτεού μοντέλου πολιτιστικής δραστηριότητας, που, στηριζόμενη σε μια στενά τοπικιστική ιδεολογία, ταυτίζει με το τουριστικού επιπέδου «φολκλόρ» τη σχέση-της με τον τόπο, και μετατρέπει τις πνευματικές εκδηλώσεις σε ένα τρόπο ανώδυνης συνύπαρξης, σε μια βραδιά ή απόγευμα του «καλού κόσμου» και των τοπικών αρχών της πόλης σε ένα γεγονός «πολιτισμού».

Τ. Δεβιάζης

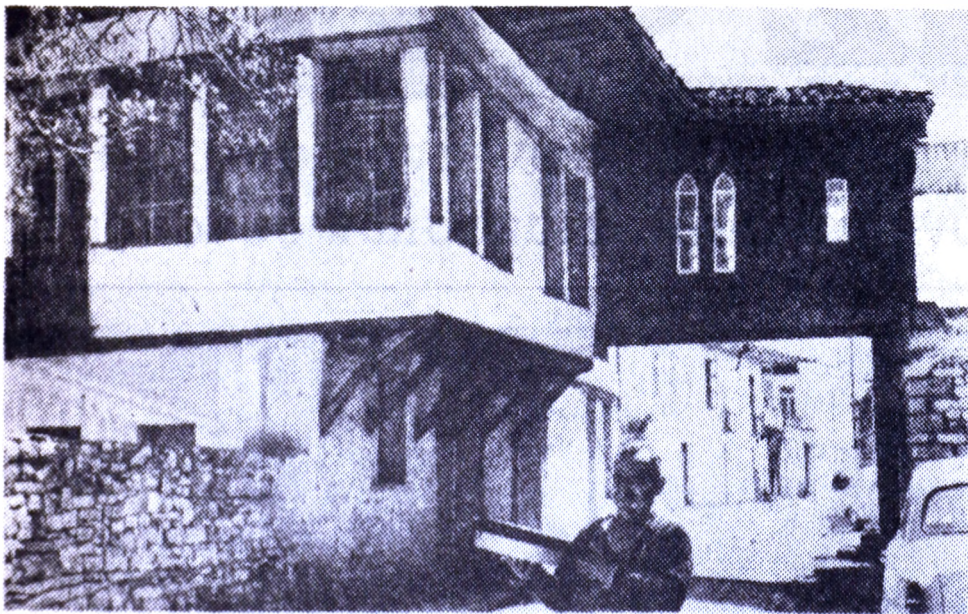

Η άλογη εμπορευματοποίηση του αστικού χώρου

Το ρυθμιστικό σχέδιο των Ιωαννίνων, που επεξεργάστηκε το γραφείο Δοξιάδη και ολοκληρώθηκε το 1967, δεν ήταν ούτε το πρώτο, ούτε το μόνο υπεύθυνο για τη σημερινή μορφή της πόλης. Μιας πόλης που είχε, μέσα από αιώνες εξέλιξης, διαμορφώσει ένα δικό-της πρόσωπο, και όμως μεταβλήθηκε σε λίγα χρόνια σε μια «σύγχρονη» πόλη της επαρχίας. Το ρυθμιστικό του '54, υπακούοντας στην άλογη εμπορευματοποίηση του αστικού χώρου, αντιμετώπισε με απόλυτη αδιαφορία τον ιστορικά διαμορφωμένο ιστό της πόλης, χωρίς τον παραμικρό ενδιασμό για τη διατήρηση οικιστικών συνόλων.

Μόνο η τεράστια απόσταση του ρυμοτομικού από την πραγματικότητα της πόλης απέτρεψε την εφαρμογή-του σε ορισμένα τμήματά-της. Όπως το Κάστρο, που η σχετική-του διατήρηση οφείλεται και στην παρέμβαση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, το 1962. Ή, όπως η Αγορά, όπου η εφαρμογή του Ρυθμιστικού προϋπόθετε ουσιαστικά την πλήρη ισοπέδωση ολόκληρης της περιοχής: μιας περιοχής που αποτελούσε, τουλάχιστον έως το '50, το κέντρο της πόλης.

Παράδοσι και ταυτότητα!

Πριν ένα μήνα η Βραδυνή δημοσίευσε ένα κείμενο για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής-μας κληρονομιάς, και το εικονογράφησε με τη φωτογραφία που βλέπετε αριστερά. Ο υπό-τιτλος της φωτογραφίας: Δια-

τηρώντας την παράδοση διατηρούμε την εθνική-μας ταυτότητα. Και ένας τρόπος είναι να μην καταστρέψουμε τα σπίτια που είναι παραδοσιακά.

Θα θέλαμε να πληροφορησούμε την αγαπητή συνάδελ-

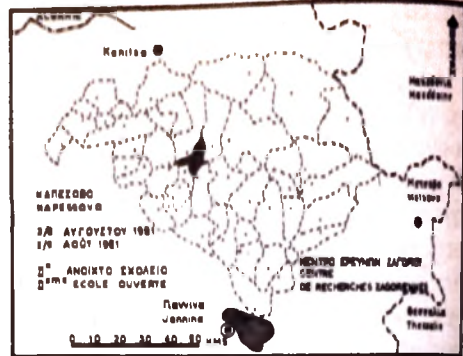
ΕΙΔΗΣΕΙΣ

● Κυκλοφόρησε το «Πρίσμα 3» με ενδιαφέρουσα, όπως πάντα, ύλη. Αποσπάσματα απ' το «Πίσω στις ρίζες-μου» της Μαρί Καρντινάλ, σε μετάφραση της Τατιάνας Γκρίτση-Μιλλιέξ. Ποίηση της Μαύρης Αφρικής, σε μετάφραση του Τάκη Μενδράκου. Η Αμαλία Τσακνιά μεταφράζει το διήγημα της Τζούς Κάρολ Ωτς «Γλύστρησες ποτέ σε κόκκινο αίμα».

Μια εξαιρετική προσπάθεια, αυτή που επιχειρεί το «Πρίσμα», παρουσίας και πληροφόρησης γύρω από θέματα ξένης λογοτεχνίας, που διευθύνει ο Δημήτρης Χατζής.

● Ο συνεργάτης-μας Πλουτής Σέρβας μας παρεκάλεσε να δημοσιεύσουμε ότι το δημοσίευμα που εμφανίστηκε στους «Νέους Ανθρώπους» με την υπογραφή-του δεν αποτελεί συνεργασία-του με την εφημερίδα, με την οποία δεν επιθυμεί να συνεργάζεται. Φαίνεται ότι οι συντάκτες πήραν ένα κομμάτι από το πρόσφατο βιβλίο-του «Οι ευθύνες» και το δημοσίευσαν εν πλήρει αγνοία-του.

● Για τη βδομάδα 2 μέχρι 9 Αυγούστου προγραμματίσε για φέτος το Κέντρο Ερευνών Ζαγορίου, το Β' ανοιχτό σχολείο στο χωριό Καπέσοβο. Το ανοιχτό σχολείο αποτελεί μια προσπάθεια που ξεκίνησε πέρσι με μεγάλη επιτυχία, από νέους ανθρώπους και με σκοπό τη γνωριμία του Ζαγορίσιου χώρου. Χωρίς καθορισμένη ύλη μαθημάτων η ιστορία, η

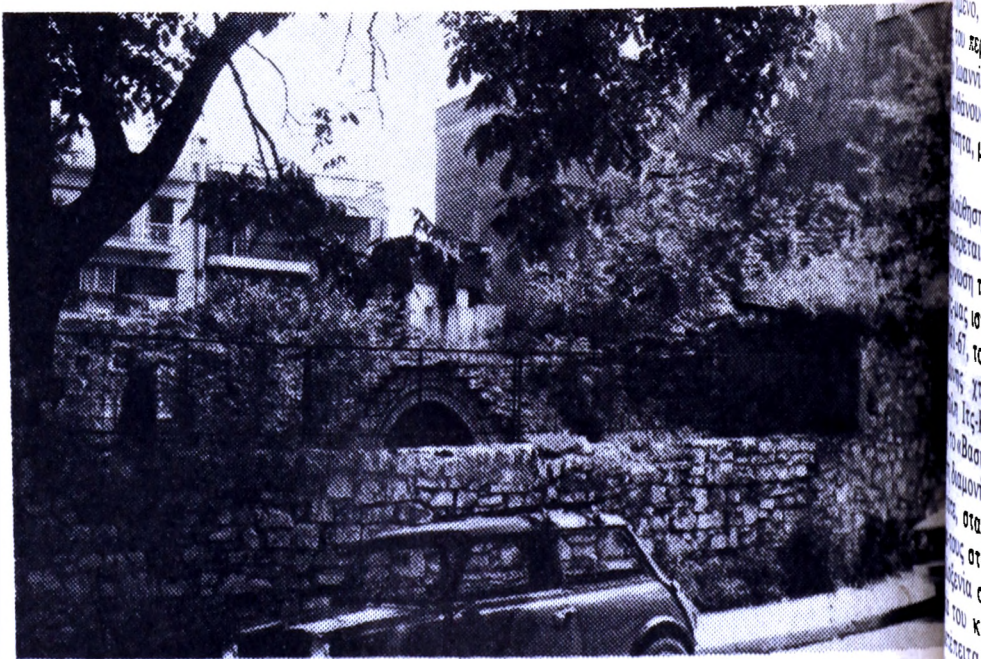
γεωγραφία, η λαογραφία, οι καλές τέχνες, η γεωπονοδοσολογία και η οικολογία, αποτελούν πλαίσια που κινούνται οι μαθητές. Το ανοιχτό σχολείο στο Ζαγόρι, αποτελώντας μια συνάντηση ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα, με όρεξη και επιθυμία για ανταλλαγή γνώσεων, αποτελεί μιά πρωτότυπη προσπάθεια σύζευξης της πλούσιας ζωντανής παράδοσης των Ζαγοροχωριών και των καθημερινών προβλημάτων της ζωής σε συνθήκες όπου δάσκαλος γίνεται ο χώρος.

● Από το 1978 λειτουργεί η γκαλερί «17» που δημιούργησε η κ. Τέμη Μανέκα, ζωγράφος και η ίδια. Η γκαλερί έχει σαν στόχο-της να προβάλλει τα σύγχρονα εικαστικά ρεύματα και να δώσει τη δυνατότητα σε Γιαννιώτες ζωγράφους να κάνουν γνωστό το έργο-τους.

Η πρώτη έκθεση έγινε με έργα του Κώστα Μαλάμου, και ακολούθησαν οι Ράτσικας, Τάσος Ζωγράφος, Γλένης, Γενιάς, Πολύζος, Δουρούκου, Ελευθερίου, Πανταζή.

Πραγματοποίησε επίσης μια ομαδική Ηπειρωτών, με τους Μπότσου, Παπακώστα, Λουκά,

«ΑΝΤΙ» — «ΒΡΑΔΥΝΗ»: ίδιος εχθρός, αγώνας κοινός

φο ότι η σημερινή κατάσταση του γιαννιώτικου αρχοντικού που διάλεξε, είναι αυτή που φαίνεται στη δεξιά φωτογραφία. Μέθοδος (διαλεκτικής) μετάβασης από τη μια κατάσταση στην άλλη: η πυρκαγιά. Και ε-

πειδή τα κτίρια δεν συνηθίζουν να αυτοπυρπολούνται, μάλλον κάποιος το πυρπόλησε. Και δομένου ότι οι εμπρηστές πο- ραμένουν κατά κανόνα άγνωστοι, εμείς μόνον υποθέσει- μπορούμε να κάνουμε...

ρέκα, Μέντζου, Κόκκινο, χρίση και Δογορίτη. Στους άμεσους σχεδιασμούς γκαλερί «17» είναι η οργάνωση έκθεσης με γυαλούς Ρουμάνους γράφους, εφόσον υλοποιηθούν ορισμένες υποθέσεις και η παρουσίαση του γνωστού Γερμανού γράφου Alfrend Mannl.

● Μουσείο Κέρνων οιωμάτων Βρέλλη. Ενα από ελάχιστα στην Ελλάδα οπωσδήποτε μουσεία και το ο, οπωσδήποτε, κέρινο.

● Η γκαλερί «Εποχή» άθηκε το 1979 από τους κκ. έλλη και Καλαμπόκα. Στην σπάθειά-της να φέρει σε φή την πόλη με γνωστούς ηνες ζωγράφους οργάνωσε έσεις με τους: Α. Ταλαγάνη, Βασιλείου, Τσούρη, σουλίδη, την κ. γγελινού-Κορακιανίτη, τον νη Γαίτη, Γεωργαντά. οργάνωσε επίσης ομαδική πρωτών με τους Ρόκκο, λιαρά, Χαρελάκου, Τζένη αδάκη, Τσιρογιάννη κ.ά. ε την ίδια αντίληψη και ήηρια προσανατολίζεται η αλερί «Εποχή» στη γάνωση των άμεσων ουσιάζων-της.

● Εκθέσεις ζωγραφικής στεγάζει επίσης στην πόλη, η «Ηπειρωτική Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών».

● Βασική οικονομική δραστηριότητα της πόλης είναι η βιοτεχνία, που συνεχίζει τη μεγάλη παράδοση των Ιωαννίνων στα είδη λαϊκής τέχνης. Σήμερα, κεντρικό

πρόβλημα για το σύνολο των βιοτεχνών είναι η σταθεροποίηση και εξέλιξη της δουλειάς σε καθαρά χειροτεχνικό επίπεδο, αλλά με τη μορφή συνεταιρισμού και με βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης και δουλειάς. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και πρόσφατη μελέτη της UNESCO.

● Από τους πιο δραστήριους πολιτιστικούς φορείς της πόλης των Ιωαννίνων είναι το Γαλλικό

Μορφωτικό Κέντρο, τμήμα του παραρτήματος του Γαλλικού Ινστιτούτου των Αθηνών.

Έχει διοργανώσει τα τελευταία χρόνια μια σειρά εκδηλώσεις με θέματα τη λογοτεχνία, την μουσική, την ποίηση και το θέατρο, που διακρίνονται τόσο για την ποιότητά-τους όσο και για την μεγάλη και ενεργητική συμμετοχή του κοινού.

Οι πρωτοβουλίες τις οποίες έχει πάρει σε διάφορα θέματα, όπως η συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της πόλης, οι κινηματογραφικές προβολές, η οργάνωση εκθέσεων ζωγραφικής, χαρακτηριστικής, φωτογραφίας κ.λ.π., καθώς και η οργάνωση συζητήσεων σε προβλήματα όπως το οικολογικό και η προστασία του περιβάλλοντος, αποτελούν ουσιαστική συμβολή στην πολιτιστική ζωή της πόλης, αλλά θίγουν παράλληλα και μια σειρά νέα προβλήματα που απασχολούν τη σημερινή πόλη.

● Στις πλούσιες και πολυποικίλες μέχρι τώρα δραστηριότητες του Οργανισμού Ηπειρωτικού Θεάτρου προστίθενται και μια σειρά εκδηλώσεις που έχουν προγραμματισθεί για τον Ιούνιο. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια των μετακλήσεων καλλιτεχνών από άλλες περιοχές της Ελλάδας, το Θέατρο «Στοά» του Θ. Παπαγεωργίου θα παρουσιάσει στις 13 και 14 Ιουνίου δύο έργα: «Την άλλη Κυριακή» του Παπαδογιώργου και τα «Εγκαίνια» του Γιάννη Χρυσούλη. Επίσης, σε μια

προσπάθεια που έχει αρχίσει ο Ο.Η.Θ. να καλύψει χωριά, τα οποία μέχρι σήμερα δεν έχουν δει θέατρο, αλλά και τις γειτονιές της πόλης, θα παρουσιάσει δυο έργα: τον «Πλούτο» του Αριστοφάνη και την «Ιστορία του Αλή Ρέτζο» του Πέτρου Μάρκαρη. Ακόμα εκτός από μια σειρά άλλων εκδηλώσεων μέσα στον Ιούνιο, πιθανόν να δοθεί σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο στο Κάστρο μια συναυλία του Χριστόδουλου Χάλαρη.

● Μια αξιόλογη προσπάθεια για τη διαφύλαξη της ποιότητας της ζωής στα Γιάννενα είναι ο «Σύλλογος για την προστασία περιβάλλοντος Λεκανοπεδίου Ιωαννίνων». Ο Σύλλογος ιδρύθηκε πριν τρία χρόνια και έχει να παρουσιάσει σημαντική δραστηριότητα. Λειτουργεί με ανοιχτές διαδικασίες και καλύπτει ευρύ φάσμα δυνάμεων. Πέρα από τα διαβήματα και την ενεργοποίηση του Συλλόγου για πάγια προβλήματα μόλυνσης και ρύπανσης (λίμνη κλπ.), πρόσφατα έχει δραστηριοποιηθεί γύρω απ' τα προβλήματα της βιομηχανικής

ΑΣΙΑΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

ολυσυζητημένο, το θέμα της ποίησης του περιπτέρου του ερου των Ιωαννίνων, βρίσκε- με μιά λανθάνουσα αλλά συ- επικαιρότητα, με συγκυρια- έξεις.

παρακολούθηση της εξέλι- ου προσφέρεται για μιά πα- ηλη ανάγνωση της πρόσφα- ολιτικής-μας ιστορίας.

ταξύ 1961-67, το Υπουργείο της Αμύνης χτίζει, πάνω ακρόπολη Ιτς-Καλέ, μέσα άστρο, το «Βασιλικό» περι- , για τη διαμονή των τέως, μέχρι τότε, στα κατά και- ταξίδια-τους στα Γιάννενα, καν φιλοξενία στη γραφική κατοικία του κ. Λεωτ. Κα- ννη, μετέπειτα (1974) βου- της Ν.Δ.

το 1967, το κτίριο παρο- αι. Στις αρχές όμως του αλγους μόλις μήνες μετά το ηψήφισμα» του Παπαδό- και την «άρση» της πολι- ος εκκρεμότητας, το Υ- ο Εθνικής Αμύνης απο- να παραχωρήσει στο Δή-

μο τη χρήση, όχι όμως και την κυριότητα του κτιρίου.

Ο τελευταίος, προτίθεται να στεγάσει εκεί τη δημοτική πινακοθήκη, δωρεά προς την πόλη του συλλόγου «Οι φίλοι των Ιωαννίνων», που είχε ήδη, από το 1969, παραχωρηθεί στην αρμοδιότερη, Αρχαιολογική υπηρεσία.

Μέχρι τα τέλη του 1977, ο δήμος και το Υπουργείο Πολιτισμού προσπαθούν από κοινού να βρουν μια φόρμουλα για την αξιοποίηση του κτιρίου. Ο Δήμος διεκδικεί το χώρο για την πινακοθήκη-του και η τοπική Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, ένα τμήμα του περιπτέρου για τη στέγαση των γραφείων-της.

Ξαφνικά όμως, στις αρχές του 1978, και ενώ τίποτα δεν προδικάζει μιά τέτοια εξέλιξη, ο κ. Αβέρωφ, σαν Υπουργός Εθνικής Αμύνης, παρεμβαίνει στην υπόθεση. Και τορπιλλίζει τις διεκδικήσεις του Δήμου που, σημειωτέον, ελεγχόταν τότε από τη δημο-

κρατική αντιπολίτευση. Ύστερα από συνεννοήσεις σε διυπουργικό επίπεδο, ο κ. Αβέρωφ παραχωρεί στο Υπουργείο Πολιτισμού το σύνολο του αρχαιολογικού χώρου του Ιτς-Καλέ. Ταυτόχρονα πωλεί, αντί 5.000.000 δρχ., το περίπτερο στο ίδιο Υπουργείο, ενώ ήδη, το 1975, είχε αρνηθεί την μεταβίβαση της κυριότητάς-του στο Δήμο, με το αιτιολογικό ότι αποτελεί δημόσια περιουσία και ανήκει επομένως στην κατηγορία των «εκτός συναλλαγής πραγμάτων».

Το κτίριο προορίζεται για τη στέγαση του δεύτερου στην Ελλάδα Μουσείου Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης, της πινακοθήκης, του εργαστηρίου συντήρησης και των γραφείων της τοπικής Εφορείας.

Το φθινόπωρο του 1978, η νεοδημοκρατική παράταξη κερδίζει τις δημοτικές εκλογές, με επικεφαλής τον πολυμήχανο και γνωστό αρχαιολάτρη κ. Φρόντζο. Που δεν παραλείπει στις πρώτες, πάνω στο θέμα αυτό, δηλώσεις-

του να καταδικάσει την ολιγωρία και τις ευθύνες της προηγούμενης δημοτικής αρχής, ευχαριστώντας έτσι έμμεσα όσους συνέβαλαν αποφασιστικά στην εκλογή-του.

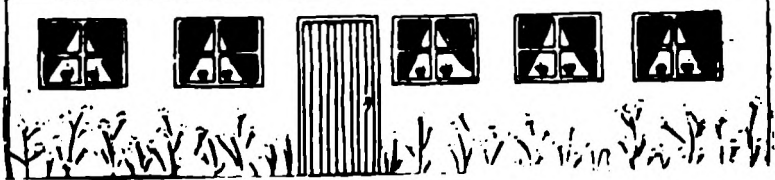
Από το σημείο αυτό, η διαμάχη παίρνει τη μορφή ανοικτής σύγκρουσης. Ο Δήμος, έχοντας προφανώς εξασφαλίσει την πολιτική υποστήριξη των εκπροσώπων της ντόπιας δεξιάς, δεν αναγνωρίζει τη νομιμότητα της μεταβίβασης, σφραγίζει το κτίριο και αρνείται να παραδώσει τα κλειδιά στους νέους ιδιοκτήτες. Κύριο ρόλο παίζει τώρα ο τοπικός ημερήσιος Τύπος, που κάθε άλλο παρά αντικυβερνητικός μπορεί να χαρακτηριστεί.

Τη μέχρι τότε χαρακτηριστικά

νηπιαγωγείο

το αστεράκι

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μιά μικρή δαση μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίδραση από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλστε να γνωριστούμε και να συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Π. Εύθυμίου

Βαλσαμώνος 4 και Άσκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

ΦΩΤΟΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΙΛΜΣ
ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΜΑΚΕΤΤΑ

Κατερίνα Αλεξίου
αγ. Ισιδωρου 6 τηλ
αθίνα 706 3630896

Atlantis

Τά πίο φίνα πουκάμισα,
στίς πίο χαμηλές τιμές θά τά βρείτε
στή βιοτεχνία μας

Ποιότητα και καλό γούστο

ΠΑΡΑΣΙΟΥ 41-43 ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΤΤΙΝΗΣ

τηλ. 88.39.323

μην απελπίζεστε

— — — — —
μπορείτε να βρείτε το τελευταίο
σαρκαστικό, έξυπνο, αφελες, χιουμοριστικό
αποκαλυπτικό και περιπετειώδες τεύχος της βαβελ
στα περίπτερα και τα βιβλιοπωλεία.

βαβέλ

ΤΟ ΕΝΗΛΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΚΟΜΙΚΕ

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ζώνης. Συγκεκριμένα, έχει θέσει το θέμα, τουλάχιστον να υπάρξει ο όρος περί μη ίδρυσης «οχλουσών» και «ρυπαινουσών» βιομηχανιών στη νέα βιομηχανική ζώνη, γιατί οι βόρειοι άνεμοι — που είναι οι πιο συχνοί — και ο κλειστός απ' τα βουνά χώρος της πόλης, θα κάνουν αβίωτη τη ζωή στα Γιάννενα.

● Οπτικόν' μία καλλιτεχνική προσφορά, αποτέλεσμα της συνεργασίας του φωτογράφου Νίκου Κοντού και του ζωγράφου Παναγιώτη Γράββαλου. «Περί Ελλάδος, νέα φωτοαποψη», μια ιδιαίτερη οπτική του ελληνικού χώρου.

● Ακόμα και χορό της

κοιλιάς; Λοιπόν, ναι! Στο «εργαστήρι χορού», Σόλωνος 34, μπορούμε να μάθουμε χορό, όποιον και για όσο διάστημα μας κάνει κέφι. Ροκ, κλακές, τζαζ, λαϊκά!

Έλληνες και ξένοι δάσκαλοι θα μπορούν να μας δείξουν και να μας ασκήσουν σε όποιο χορό μας ενδιαφέρει και σε όποιο επίπεδο.

Παράλληλα, θα οργανωθούν σεμινάρια: Στις 6 Ιουνίου ο Γιώργος Πλατής θα κάνει μια επίδειξη παιχνιδιού δεξιοτεχνίας. Στις 13 Ιουνίου, η Γκρέτα Μεντέζ θα κάνει μια εισαγωγή στο μοντέρνο χορό για παιδιά 10-16 ετών. Και στις 27 Ιουνίου το «χάπενινγκ» του Μάικλ Κουέντανς!

ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

χλιαρή στάση, υποκαθιστά η ολόθερμη συμπαράσταση στις διεκδικήσεις του Δήμου. Εξαπολύονται μύδροι κατά του ΥΠ.Π.Ε., καταγγελίες και απειλές για την Αρχαιολογική Υπηρεσία και βαρύτατοι χαρακτηρισμοί ενάντια στον ομοιόδεα Υπουργό Πολιτισμού που, σε άλλο τόπο και χρόνο, θα είχαν σίγουρα προκαλέσει την αντίδραση τόσο του ίδιου, όσο και του εισαγγελέα.

Σαν επιστέγασμα, στην εικόνα αυτή των διαξιφισμών, των υπαναχωρήσεων, των φανερών ή παρασκηνακών εκβιασμών και της εν τέλει διοικητικής ανεπάρκειας, προστίθεται, κατά την πάγια νεοδημοκρατική πρακτική, η εμφάνιση στο προσκήνιο του από μηχανής Θεού. Στη διάρκεια της πρόσφατης διήμερης παραμονής-του στα Γιάννενα, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας συσκέπτεται με τους τοπικούς παράγοντες. Την πρώτη μέρα υπόσχεται στους αρχαιολόγους της τοπικής Εφορείας το ξεκαθάρισμα της εκκρεμότητας, υπέρ του ΥΠ.Π.Ε. Τη δεύτερη, δίνει εντολή να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες, ώστε το περίπτερο να αποδοθεί στο Δήμο.

Πέρα από την πολιτική διάσταση του προβλήματος, και ανεξάρτητα από το πόσο νόμιμες είναι οι διεκδικήσεις του κάθε φορέα ή πόσο κατάλληλος είναι ο ένας ή ο άλλος για την αξιοποίηση του κτιρίου, αξίζει, με αφορμή το σήριαλ του περιπτερού, να επισημανθούν δύο ζητήματα, που ελάχιστα ή και καθόλου, θίχτηκαν μέχρι τώρα.

● Το κατάντημα μίας πόλης, που μέχρι πρόσφατα διατηρούσε έντονα αποτυπωμένη πάνω στον ιστό-της και το δομημένο περιβάλλον, την πλούσια ιστορία-της. Παραδομένη στη δίνη της κατεδάφισης, της καταπάτησης των δημόσιων χώρων και της ανοικοδόμησης, στερημένη από το σύνολο σχεδόν των παλιών κτιρίων, που και ιστορικοί λόγοι αλλά και σημερινές λειτουργικές

ανάγκες θα επέβαλαν τη διατήρηση και αξιοποίηση-τους, βρίσκεται μπρός σε μία παραπλανητική διαμάχη με επίκεντρο ένα «μνημείο» της δεκαετίας του 60 που μοναδικές-του αρετές είναι: θέση στον ομφαλό του ιστορικού κέντρου και η σχετικά πιστή απομίμηση της ντόπιας αρχιτεκτονικής παράδοσης.

Ανεξάρτητα από το σκεπτικισμό του τοπικού τύπου, που εκμεταλλευόμενος το κοινό αισθήμα για την Αρχαιολογική Υπηρεσία, επισείει την απειλή της λαϊκής εξέγερσης, το πρόβλημα υπάρχει. Ο ρόλος της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας έρχεται σε άμεση σύγκρουση με τις βασικές αρχές, πάνω στις οποίες στηρίχθηκε το μοντέλο της ανάπτυξης στη μεταπολεμική Ελλάδα. Όταν ο μύθος της οικονομικής εμάρεας βασίζεται άμεσα στην δεολογία της μικροϊδιοκτησίας και όταν η ιδιωτική εκμετάλλευση της αστικής γης γίνεται το μοναδικό μέσο για την επίλυση του στεγαστικού, επενδυτικού ή απταμιευτικού προβλήματος του νεοέλληνα, η παρέμβαση του Α.Υ., χωρίς συγκεκριμένα υλικά ανταλλάγματα, αντιστρατεύεται αντικειμενικά ολόκληρο το πλαίσιο των διαμορφωμένων συμφερόντων. Και ενώ η ίδια η πολιτεία προάγει σε κύριο φορέα διασωσης και διατήρησης της ιστορικής-μας μνήμης, με τα πενήντα μέσα που της παρέχει, την καταδικάζει σε ρόλο δεσμευτικό, καταπιεστικό και, εν τέλει, ασυμμετρικό, υποχρεώνοντάς-τη να προσφέρει πολύ λιγότερα απ' όσα παγορεύει. Την υποτάσσει σ' ένα πλέγμα λεπτών και περιτεχνικών πολιτικών χειρισμών και σκοποτήτων, και την εγκαταλείπει έγκαιρα, όποτε χρειαστεί, μεταβάλλοντάς-την σε κυματοθραύστη της συσσωρευμένης λαϊκής αγανάκτησης.

Εξιλαστήριο θύμα για όλες ανομίες, τις παραλείψεις και αντιφάσεις εκείνων, που την έχουν επιφορτίσει με το θάλασσο αυτό καθήκον.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ:

Κατακτήσεις, προβλήματα
και προοπτικές

Ο Οργανισμός Ηπειρωτικού Θεάτρου ιδρύθηκε το 1976 σαν αποτέλεσμα της φωτισμένης και επίμονης δράσης λίγων, στην αρχή, ανθρώπων, ηθοποιών και ανθρώπων που αγαπούσαν το θέατρο. Στόχος-του υρξε απ' την αρχή η καλλιέργεια της θεατρικής παιδείας και δραστηριοποίηση-του η πίστη στη δυνατότητα της θεατρικής αποκέντρω-

Αυτή τη στιγμή ο ΟΗΘ έχει πάνω από 300 μέλη, που συμμετέχουν με ένα ή άλλο τρόπο στις διάφορες δραστηριότητές-του: μέσα από το Σ., την καλλιτεχνική επιτροπή, το ερασιτεχνικό τμήμα, την επιτροπή δηλώσεων και τις υποεπιτροπές: Δραματολογίου, Κινηματογράφου, Μουσικού τμήματος κ.ά. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι συνελεύσεις όλων των οργάνων είναι ανοιχτές για όλα τα μέλη, με δικαίωμα διατύπωσης γνώμης και υποβολής προτάσεων.

Τα πέντε χρόνια της λειτουργίας, και παρά τις — εν μέρει — δυσκολίες, ο ΟΗΘ ανέβασε 15 έργα, όπως: ο «Λούτος», του Αριστοφάνη, ο «Λάγυρος» του Μολιέρου, οι «Αντάδες» του Σκούρτη, η «Ιρία του Αλή Ρέτζο» του Μάρτιν, ενώ τα έργα που παίχτηκαν τα τελευταία δύο χρόνια πασιφάστηκαν σε 74 παραστάσεις πόλεις και 94 σε χωριά. Το 1979 ο ΟΗΘ έγινε ημικρατικός και η επιχορήγηση καλύπτει το 50% των εξόδων των παραστάσεων.

Η δράση του ΟΗΘ στον Ηπειρωτικό χώρο συντελεί αποφασιστικά στην ανανέωση της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής ζωής της επαρχίας, καθώς μάλιστα τα καλύτερα έργα τα διέκρινε έμβριθος κοινωνικός προβλη-

ματισμός. Ο θίασος λειτουργεί επίσης θετικά σαν σύνολο, δουλεύοντας φιλότιμα για το αποτέλεσμα, ενώ οι σκηνοθέτες Πάνος Γλυκοφρύδης, Νίκος Περέλης και Νίκος Παπαδάκης μόχθησαν και έστησαν αξιόλογες παραστάσεις.

Αλλ' ίσως η σημαντικότερη συμβολή του ΟΗΘ βρίσκεται στο γεγονός ότι η όλη «διαδικασία παραγωγής» του θεατρικού γεγονότος, δεν στεγανοποιείται σαν έργο των «αρμοδίων» και μόνο (σκηνοθέτες, ηθοποιοί, τεχνικοί). Αλλ' ότι η θεατρική πράξη είναι το αποτέλεσμα συλλογικών διερευνήσεων και αναζητήσεων, με τη συνάντηση όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων, πάνω και κάτω απ' τη σκηνή.

Στα πλαίσια αυτής της αντιληψης, άλλωστε, ο ΟΗΘ οργανώνει

τον «Διάλογο για το Θέατρο», ήδη από το 1979, σε στενή συνεργασία με το παράρτημα του Γαλλικού Ινστιτούτου στα Γιάννενα. Ο Διάλογος αυτός λειτουργεί με τη μορφή ελεύθερων μαθημάτων γύρω απ' την Ιστορία του Θεάτρου, την τεχνική και την αισθητική-του.

Ακόμα έχει αποφασιστεί η έκδοση ενός περιοδικού οργάνου που να διερευνά τη θεατρική πραγματικότητα, έτσι όπως διαμορφώνεται ειδικά στην επαρχία αλλά και σ' όλο τον κόσμο.

Τη ζωτική ανάγκη για καλλιτεχνική θεατρική αυτοδυναμία, με προοπτική τη δημιουργία Σχολής, εκφράζει ο ΟΗΘ με τις αδιάκοπες και πραγματικά επίπονες απόπειρές-του να συγκροτήσει σε στέρεες βάσεις ένα Ερασιτεχνικό Θίασο, τέτοιο που να γίνει η κύρια πηγή άντλησης δημιουργικών δυνάμεων και αιμοδότης του Επαγγελματικού. Ήδη οι παραστάσεις-του με τους «300 της Πηνελόπης» του Χαραλαμπίδη, και το «Μάθημα» του Ιονέσκο, ήταν μια καλή αρχή. Αποβλέπει, επίσης, στη δημιουργία νέων και την ενίσχυση των παλιών αυτόνομων ερασιτεχνικών θιάσων, στα σχολεία (παιδικό και σχολικό θέατρο), στο Πανεπιστήμιο, στις γειτονιές, σε πολιτιστικούς συλλόγους, με δικιά-του πρωτοβουλία και με την κρατική ενίσχυση.

Μέσα στις προοπτικές που ανοίγονται έτσι, αυτός ο επαρχιακός θεατρικός οργανισμός δοκιμάζει και δοκιμάζεται για την αναζήτηση της ταυτότητάς-του, μιας φυσιογνωμίας που να εκφράζει όλες τις δυνάμεις που συνεργάζονται στη διάρκεια της θεατρικής πράξης, με την πιο ευρεία συμμετοχή και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, που

έχει ενσωματωθεί σ' αυτό το σύνολο, που λέγεται ΟΗΘ, αναζητώντας νέες μορφές επαφής και συμμετοχής του κοινού.

Εδώ βρίσκεται και η κύρια αδυναμία του ΟΗΘ, που οφείλεται όχι μόνο στην πολεμική που ασκείται εναντίον-του με διάφορους τρόπους (π.χ. εμπόδια στη διαφήμιση των παραστάσεων-του από τη χωροφυλακή), αλλά και στην αμφισβήτηση της σκοπιμότητας της ημικρατικοποίησης, που θεωρείται από μερικούς δεσμευτική, ιδεολογικά και πολιτικά, ενώ δεν είναι παρά καρπός της επίπονης πορείας-του και αναφαίρετο δικαίωμα κάθε πολιτιστικού φορέα να ενισχυθεί από το Κρατικό Ταμείο.

Με βάση τα πιο πάνω και για μια πιο ουσιαστική και αποτελεσματική θεατρική αποκέντρωση, ο ΟΗΘ έχει προγραμματίσει την αξιοποίηση κάθε χώρου που προσφέρεται για θεατρική παράσταση: καφεενία, σχολεία, Πανεπιστήμιο, το Κάστρο, υπαίθριοι χώροι. Γι' αυτό το σκοπό επίσης ο ΟΗΘ είχε την πρωτοβουλία να προτείνει στο Υπουργείο Πολιτισμού την κατασκευή κινητής Σκηνής, τέντας, σύστημα που μελέτησε ο πρόεδρος-του κ. Σ. Παπαβρανούσης, που θα στεγάσει 250 θεατές, για θεατρικές παραστάσεις σε ανοιχτούς χώρους (πλατείες, γήπεδα, λιβάδια). Η ιδέα υιοθετήθηκε από το Υπουργείο, που θα χρηματοδοτήσει το όλο έργο.

Συμπερασματικά ο ΟΗΘ πιστεύει πως η Τέχνη, και ειδικά το Θέατρο, δεν είναι αυτοσκοπός, δεν είναι δραπέτευση. Είναι τρόπος ζωής, ένας δρόμος που οδηγεί στη ζωή, όπως λέει ο Βρόοκ. Είναι ολόκληρος ένα πείραμα, είναι ριψοκίνδυνος μεσ' στην περιπέτεια που λέγεται Θέατρο.

Θ. Υ.

Άλμπέρτο Μοράβια

Εσωτερική ζωή

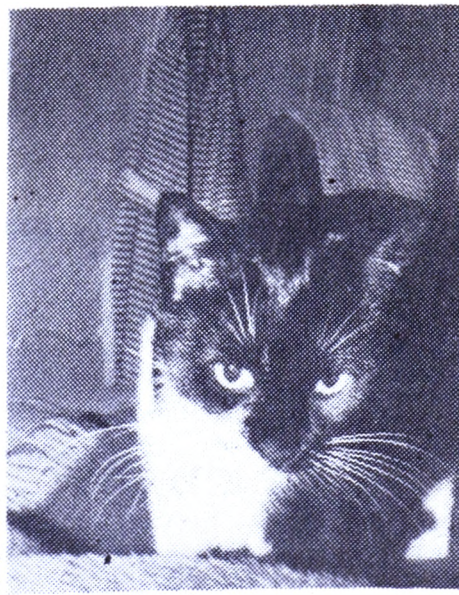
Λίβ Οϋλμαν

Αλλαγές

Βασίλης Άλεξάκης

Τό κεφάλι της γάτας

Ελληνική μουσική στην Κ.Ο.Α.

του Γιώργου Λεωτσάκου

Με τον όρο «αντίστιξη» ή «κοντραπούντο» στη μουσική δε νοούμε μόνο την τέχνη της σωστής υπέρθεσης δύο ή περισσότερων μελωδικών γραμμών που ηχούν ταυτόχρονα και διατηρούν κάθε μία λίγο-πολύ ένα δικό-της ενδιαφέρον — όπως στον Συτς (Schütz) στον Μπαχ και τόσους άλλους. Με τον ίδιο όρο νοούμε πολλές φορές και το «κόρπους» των κανόνων και διαδικασιών γραφής που συναποτελούν την επιστήμη της πολυφωνίας και που κάποτε η διδασκαλία και εφαρμογή-του στα ωδεία γίνεται συνώνυμη του σχολαστικισμού: όταν οι κανόνες αυτοί καλούνται να υποκαταστήσουν την έλλειψη πνοής ή να διαστείλουν ένα θεματικό υλικό σε διάρκειες προκαθορισμένες ή... απρόβλεπτες, πάντως όμως ξένες προς τις εγγενείς μορφοπλαστικές-του δυνατότητες.

Και υπήρχε κάμποσο κοντραπούντο του είδους αυτού στη Μεγαλοβδομαδιάτικη αυτή συναυλία της ΚΟΑ. Περισσότερο απ' ό,τι χρειάζεται σ' ένα πρόγραμμα ελληνικής μουσικής φτιαγμένο με γνώση κι αγάπη της και όχι, εν πολλοίς, από «έτοιμο» υλικό, κουβαλημένο σχεδόν ατόφιο από τα στούντιο ηχογράφησης της Ε.Ρ.Τ. στα «Ολύμπια». Με κάποιες αλλαγές βέβαια που τουλάχιστον υπαινίσσονταν σκοπιμότητες άλλες από τις καθαρά μουσικές. Όπως η αντικατάσταση δύο από τους σολίστ, (Λέλα Στάμος, Αντ. Κοντογεωργίου) που είχαν ηχογραφήσει τους «Πέντε Ψαλμούς» του Δαβίδ» (1945-46, α' εκτέλεση Λίντενχωρστ ΗΠΑ, 13.5.1954) του αείμνηστου Ανδρέα Νεζερίτη (1897-1980) στο Τρίτο Πρόγραμμα και που ασφα-

λώς «έδεναν» καλλίτερα με τους άλλους δύο και τη χορωδία — αν μη τι άλλο, ο Κοντογεωργίου ειδικεύεται στο ορατόριο! Έτσι είχαμε ένα παρδαλό κουαρτέτο από σολίστ όπου ο κ. Τζων Μοδινός τραγουδούσε το «Κύριε ελέησον» όπως τους «Παληάτσους» ενώ η κ. Καίτη Κοπανίτσα παρουσίαζε έντονο «σεβροτάρισμα» (γαλλ. Chevrotement): ένα δίχως παρέκκλιση από το τονικό ύψος τρεμούλιασμα της φωνής που αποδίδεται σε χαλάρωμα των λαρυγγικών μυών. Από τους λοιπούς, η Μίσα Ικέουτσι - Κοντογεωργίου και ο κ. Κωνστ. Παλιατσάρας τραγούδησαν σωστά, μουσικά και με απλότητα, η πρώτη όμως με εύλογα εντονότερες τις γνωστές, μεγάλες δυσκολίες-της περί την άρθρωση, γενικά: διάβολε, είναι φοβερό να α-

παιτείς από μια ιαπωνίδα σοπράνο να αρθρώνει ελληνικές λέξεις όπως... «απογεγαλακτισμένον»! Βέβαια ο μαέστρος Βύρων Κολάσης υπήρξε στο ύψος του καλύτερου εαυτού-του, έχοντας με περισσεία άνεση μελετήσει - ηχογραφήσει το έργο σε στούντιο. Το ίδιο και η Χορωδία του Τρίτου, τραγούδησε μαλακά, καθαρά, με ευκρινή λεκτική άρθρωση και σωστά τονικά. Όμως το ακρόαμα είχε ένα βάρος που έλειπε από την ηχογράφησή-του — την είχαμε ακούσει τυχαία από το Τρίτο όταν μεταδόθηκε απροειδοποίητα στις 21.11.80, ημέρα του ενταφιασμού του συνθέτη που είχε πεθάνει στις 19.11.80.

Όλο το έργο κινείται σε μια ήπια, διατονική («άσπρα πλήκτρα του πιάνου») «τροπικότητα» (Modalité). Πολύ συχνά ο συνθέτης καταφεύγει σε αντιστικτικές τεχνικές προκειμένου να μελοποιήσει το εκτενέστατο κείμενο. Τεχνικές που όμως προδίδουν τη διδασκαλία της αντίστιξης στα προπολεμικά (γιατί όχι και στα σημερινά;) ελληνικά ωδεία. Δεν έχουμε την αίσθηση μιας απευθείας επαφής του συνθέτη με τις μεγάλες εποχές όχι μόνο της πολυφωνίας αλλά και αυτού του μονοφωνικού λειτουργικού μέλους που η μελέτη-τους, είναι η αλήθεια, διαδόθηκε πλατύτερα διεθνώς μετά το 1950. Έτσι νιώθεις πως η αντίληψη του συνθέτη για ένα «βιβλικό» ύφος οφείλεται σε άλλες νεότερες πηγές. Η μουσική-του (χωρίς αυτό ν' αποτελεί αναγκαστικά μομφή) θυμίζει σε μερικά σημεία εκείνη κάποιων χολυγουντιανών βιβλικών επών,

όπως «Δαβίδ και Βηθσαβέ». Από τις ωραιότερες πάντως σελίδες του έργου, το υποβλητικό «Προανάκρουσμα», καθιερωμένη πια σελίδα της Νεοελληνικής συμφωνικής φιλολογίας.

Μεταξύ χρωματικού ύφους (διαδοχή λευκών και μαύρων πλήκτρων στο πιάνο!) και διατονικότητας, με μελωδικά στοιχεία όπου το χαρακτηριστικό διάστημα του τριημιτόνιου αναπέμπε στο δημοτικό-μας μέλος, η Πρώτη Συμφωνία (α' γραφή: 1947), έχει ολοφάνερα σαν πρότυπο το Καλομοίρη. Δεν είναι κουραστική σε διάρκεια (από τα πιο αξιόπρόσεκτα μέρη-της είναι το αργό, με το σόλο του βιολοντσέλου αλλά η πολύχρωμη ενορχήστρα σή-της καταφέρνει να κρύψει από το μη έμπειρο ακροατή καθαρά αντιστικτικές διαδικασίες, που εδώ κι εκεί υποκαθιστούν μια φυσιολογικότερη ανάπτυξη. Ωραιότερη στιγμή τη βραδιάς η συμφωνική σελίδα το Καλομοίρη «Στ' Όσιου Λουκά το μοναστήρι» (1937), εμπνευσμένη από το ομώνυμο ποίημα του Σικελιανού. Χαρήκαμε περισσότερο την έμπειρη απαγγελία της Μαρίας Αλκαίου, που όχι μόνο ζωντάνεψε δραματικά το ποίημα σε μια σειρά από μικρές σκηνές αλλά, παρά τις παύσεις που μεσολαβούν, έδωσε στην απαγγελία-της μια νοητή συνεχή μελωδικότητα και σε μας την αίσθηση μιας μουσικότατης σολίστ σ' ένα «κοντσέρτο» για απαγγελία και ορχήστρα: όσο κι αν η λευταία μπορούσε να μην την έχει σκεπάσει σ' ένα-δυο κορυφώματα. Πόσο σπανίζουν τέτοια χαρίσματα από το νεότερο θρόνο-μας! («Ολύμπια», 20.4.1980).

ΒΙΒΛΙΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ —
ΑΦΙΣΕΣ — ΧΑΡΤΙΚΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

«ΔΩΔΩΝΗ»

ΑΛΕΞ. ΡΑΠΤΗΣ

28ης Οκτωβρίου 25

ΓΙΑΝΝΙΝΑ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΕΚΠΤΩΣΗ
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ: ΣΤΡ. ΠΑΠΑΓΟΥ 65 • ΤΗΛ. 23689 • ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΗ
ΤΕΧΝΗ

ΚΩΣΤΑΣ
ΓΚΟΓΚΟΣ

ΕΥΛΟΓΛΥΠΤΑ

Βιβλιο-παρουσίαση

ΓΙΑΝΝΗ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
Γούρνα που κόχλαζε
(Ιούλιος 1944)

Κδ: Δωδώνη, Αθήνα 1980

Ο συγγραφέας, έχοντας ο ίδιος προσωπική εμπειρία της Αντίστασης στα χρόνια της γερμανικής κατοχής γράφει αυτή την πο- ενδιαφέρουσα νουβέλα. Με απλό και μεστό ύφος περιγράφει το κλίμα μέσα στο οποίο κινούνται οι άοπλοι, το δυσκίνητο αυτό πλήθος που συνιστούν κυ- ως γυναικόπαιδα και γέροι, την περίοδο που οι Γερμανοί κάνουν τις τελευταίες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις-τους πάνω στην πόλη. Μέσα στο χάος που δημιουργείται απ' το σάρωμα των οδών, το κάψιμο, τους σκοτω- μούς, την ομηρία, η ευαισθησία του κόσμου αυτού των άοπλων ε- ργοποιείται και η πρακτική- τους επαναπροσδιορίζεται, κάθε στιγμή, με αποτέλεσμα να ανε- νει στην επιφάνεια η πιο ενστι- ώδης σοφία. Το ένστικτο της βίωσης, άλλωστε, είναι αυτό που σε ώρες κρίσιμες αναδεικνύ- τους πραγματικούς ηγέτες. Έτσι, έχουμε ένα πεζογράφη- που πραγματοποιεί το καλό της ανάδειξης, σε πρωταγω- τικό ρόλο, των ανώνυμων α- νιστών, των καθημερινών αν- όπων, και κατορθώνει όλο αυ- να γίνεται με ένα λόγο που ρέει έλκει ως ανάγνωσμα.

ΓΕΩΡΓΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΥΝΩΝ

8, January - April 1980

Εθνικό Κέντρο
Κοινωνικών Ερευνών

Ο καινούριο τεύχος της Επιθε- σης Κοινωνικών Ερευνών, κυκλοφόρησε πρόσφατα, πε- ει 16 άρθρα, στα αγγλικά και γερμανικά. Από τα άρθρα επισημαίνουμε ειδικότερα μένα που πραγματεύονται ά- ελληνικά θέματα: του D.J. nison για τα «πρότυπα κα- λωτικών κινήσεων στη Δυ-

τική Θεσσαλία» της Eva Sandis για τις επιπτώσεις της νομοθετι- κής πράξης των ΗΠΑ περί απο- δημίας, του 1965, στη μετανά- στευση από την Ελλάδα προς τις ΗΠΑ, της Χ. Συμεωνίδου - Αλα- τοπούλου για τη γυναικεία εργα- τική δύναμη στην Ελλάδα, της Μαίρης Ευαγγελίδου για τις περι- φερειακές ανισότητες στην Ελ- λάδα, της Εύης Χατζηβαρνάβα για την ανάπτυξη του ελληνοκυ- πριακού εθνικισμού και του Πα- σχάλη Κιτρομηλίδη για την εκλο- γική ιστορία της Κύπρου.

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΤΡΙΔΗ

Ο σιδερένιος πύργος
και το χελιδόνι

Κδ: Μυτιληναίος, 1980

«Τριγωνικό πρίσμα: Να μείνει, πρέπει, τόσο αληθινό / και ατό- φιο το κορμί-σου / έτσι, που να θαρεί κανείς / πως είναι καμωμέ- νο / από πολλά μικρά / τριγωνι- κά γυαλάκια / που διαθλούν το φως / και το δαμάζουν».

ΓΙΑΝΝΗ ΠΛΑΧΟΥΡΗ

Δεκαοχτώ σκοποί στο ίδιο μοτίβο
Κδ: Ιωνική, Ν. Ιωνία 1980

«Πέντε ώρα πρωί καλοκαιριού στην πόλη: Στις γρίλλιες του πα- ραθυριού κρεμιέται το ξημέρω- μα. / Άσπρο και μαύρο χρώμα μόνο κι ένα πρωί κομματιαστό / σαν δάση από αντένες τηλεόρα- σης. / Σεντόνια, εσώρουχα, σπι- νοι που ανεμίζουν στα σύρματα / Το ξυπνητήρι-μας χτυπάει με- ροκάματο. / Φουγάρα, ένα θολό γαλάζιο κι ο βήχας της Ελένης. / Χθές γέμισες γαρίφαλλα το βάζο. / Πότε ήρθε άνοιξη; / Πώς χώρε- σε στις γλάστρες;»

MARIANA ΑΙΝΟΥ -
ΚΟΥΤΟΥΖΗ

Γοργόνες και δακρυγόνα
Κδ: Αλέτρι, Αθήνα

«Ιστορία: Εγώ η Γοργόνα, / δε- μένη στην πλώρη του καραβιού, / αιώνες των αιώνων, / ταξιδεύω ανεβοκατεβαίνοντας / από τα

βάθη της θάλασσας, / ως το γα- λάζιο τ' ουρανού. / Δεμένη πολ- λές φορές πάνω στην πλώρη / το δέσιμό-μου το σφιχτό, / κόλλησε το σώμα-μου στο καράβι».

ΤΑΤΙΑΝΑΣ

ΓΚΡΙΤΣΗ — ΜΙΛΛΙΕΞ

Σε πρώτο πρόσωπο

Κδ: Κέδρος, Αθήνα 1980

Εξαιρετικά επιμελημένη γ' έκ- δοση ενός βιβλίου, που γράφτηκε για παιδιά αλλά που απευθύνε- ται, βέβαια, με το γνώριμο τρόπο αφήγησης της Τ.Μ., και στους μεγάλους. Μέσα σ' έναν κόσμο όπου συμπλέκονται τα καθημερι- νά βιώματα μιας μικροαστικής αυλής της Παλιάς Αθήνας με τους αρχαίους μύθους και ιστο- ρίες που υλοποιούνται από τη γειτνίαση της Ακρόπολης, η μι- κρή Τίνα συναντάει τους τρό- μους, την ευτυχία και της εκπλή- ξεις της παιδικής ηλικίας. Δια- κοσμημένο με φωτογραφίες των μνημείων της περιοχής και μ' ένα εξώφυλλο του Γουναρόπουλου, το βιβλίο αφιερώνεται σε μια συν- τροφιά «μικρών φίλων», μερικοί από τους οποίους έχουν ήδη ξε- περάσει τα τριάντα.

Κρίμα να μεγαλώνουν τόσο γρήγορα τα παιδιά...

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑ

Οι αετοί της ερήμου

Κδ: Φιλιππότη, Αθήνα 1981

Σύνθεση της ιστορικής στιγμής από ένα ιδιαίτερα προικισμένο μάτι, αυτού του είδους τα κείμε- να είναι συχνά αποτελεσματικοί οδηγοί της πολιτικής ανάλυσης, όταν είναι σύγχρονα, πάντα πο- λύτιμοι βοηθοί της μεταγενέστε- ρης ιστορικής έρευνας.

Ως προς το πρώτο, είναι κρίμα ότι ο Γ. Καραγιώργας δεν δημο- σίεψε τις μαρτυρίες αυτές των αεροπόρων-μας, που συνέχισαν αδιάκοπα τον αντιφασιστικό πό- λεμο από τα αγγλικά αεροδρόμια της Μέσης Ανατολής, νωρίτερα. Θα είχαν, ίσως, έτσι δυσκολευτεί ορισμένοι χαρακτηρισμοί που τους απένειμαν μεταπολεμικά, τη στιγμή που πρόκειται για τμή- μα της ελληνικής ένοπλης αντι-

BIBLIA • BIBLIA • BIBLIA

Όλων των εκδοτικών οί- κων στέλνονται με «αντικατα- βολή» στην Ελλάδα και στο Ε- ξωτερικό. Απαραίτητο στις παραγγελίες-σας να αναφέ- ρεται ο τίτλος του βιβλίου και ο εκδοτικός οίκος. Η τιμή κά- θε βιβλίου είναι αυτή που κα- θορίζουν οι εκδοτικοί οίκοι. Η επιβάρυνση στα έξοδα απο- στολής είναι μόνο 65 δραχμ. κατά παραγγελία. Γράψτε- μας ή τηλεφωνήστε-μας.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΡΒΑΤΗΣ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 8 • ΑΘΗΝΑ 122

ΤΗΛ. 32.29.303 (6-8 μ.μ.)

ΜΕΛΑΝΙ ΚΑΛΙΝ — ΤΖΟΑΝ ΠΙΡΙΕΡ

ἀγάπη καί μίσος

η σύγκρουση της επανάστασης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ

ΜΠΑΡ «ΤΟ ΕΦΗΜΕΡΟ»

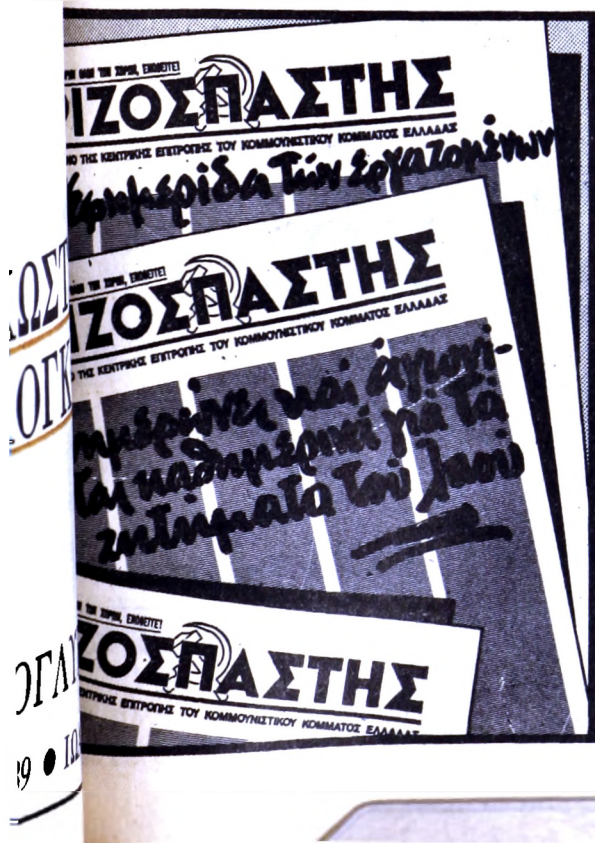

ΤΑΒΕΡΝΑ «Ο ΤΣΙΧΛΙΜΠΟΧΛΗΣ & Η ΚΑΚΑΡΟΥΚΑ»
Στην ούλη του νεοκλασσικού σπιτιού στη
ΜΕΘΩΝΗΣ 58-γωνία με ΘΕΜ/ΚΛΕΟΥΣ σά ΕΞΑΡΧΕΙΑ
Τηλ. 3616.015 τη Κυριακή κλειστό

ΠΩΛ ΛΑΦΑΡΓΚ
Το δικαίωμα στην
τερπελιά

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

 Η μεταφυσική στη ζωή και
στο έργο του
Εκδόσεις Γλάρος

58

ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

της Ντόρας Ηλιοπούλου - Ρογκάν

Νεότερη δουλειά του
Λολοσιδη

Ο καλλιτέχνης έχει εννορη-
ρώσει στα λάδια και στα πα-
κέλ που φιλοτέχνησε πρόσφατα
εντυπώσεις-του από τα ερεθί-
ματα που δέχεται το άμεσο πε-
βάλλον-του· εκείνο που βιώνει
θημερινά: το τηλέφωνο, το α-
μμένο τσιγάρο, το πεσμένο σε
πολυθρόνα πουκάμισο, τις
βιθινές καρέκλες που δείχνουν
συνομιλούν έξω από μια
αλκονόπορτα, το ανοιχτό
ροούχα. Παράλληλα, όμως
πολύ ευρηματικά έχει αντι-
ραθέσει στον πρακτικό αυτόν
μο μια δυνατότητα φυγής
μβολισμένη από τα περιστερία
υ πετούν δυο δυο ή σε σμήνη,
αωρούμενες στους αιθέρες
χώσεις, τον καπνό του τσιγά-
ου που ξεφεύγει από τον κλοιό
κλειστού χώρου... Φιλοτε-
μένη τα έργα αυτά με μια εμ-
νή προσπάθεια αρτιότητας
ην εκτέλεση — προσπάθεια
ους χαρίζει μίαν αναμφι-
ήτητη ποιότητα — κατορθώ-
ιν και επικοινωνούν ουσιαστι-
με τον θεατή μεσ' από το λιτό,
γι' αυτό το λόγο υποβλητικό
ονογραφικό σχήμα-τους. Οι ε-
έρους εικόνες που προβάλ-
ν μπροστά-μας αποτελούν τις
λωττες μαρτυρίες της συγκί-
ης που αισθάνθηκε ο δημι-
γός από την παρουσία-τους
ω-του, συγκίνησης χάρη στην
ία μετουσιώνονται σε τεκμή-
πολλών άλλων βιωμάτων, ε-
πώσεων και αναμνήσεων. Α-
η, χάρη στην μετουσίωσή-
ς αυτή υποκινούν και στο θεα-
νάλογα ερεθίσματα τροχί-
ς-του την φαντασία και
πνιζοντάς-του το δημιουρ-
του ένστικτο. Στα παστέλ
τα εσωτερικά καθώς και με
α από τη Μυτιλήνη, ε-
ωσιάζει στην κυριολεξία, η
λη ευαισθησία του Λολοσιδη
χρώμα, ο δυναμισμός της

«γραφής», η ικανότητά-του να
αιχμαλωτίζει κάτι το καιριο από
την ατμόσφαιρα που τον συγκί-
νησε και αυτό και μόνο να ανα-
μεταδίδει στον καθέναν από ε-
μάς. Σε σύγκριση με την αμέσως
προηγούμενη δουλειά-του μπο-
ρούμε ανεπιφύλακτα να πούμε
οτι ο καλλιτέχνης εκφράζεται, ε-
δώ, με μίαν ακόμη μεγαλύτερη
ωριμότητα, αποδεικνύοντας ότι
βρίσκεται σε μια διαρκή ανοδική
πορεία. Εκείνην που έχει κατα-
κτήσει χάρη στη γνησιότητα της
προσπάθειάς-του.

Γκαλερί «Συλλογή»

Οι μορφές του Δ. Σακελλίωνα

Ο νέος και πολύ ταλαντούχος
καλλιτέχνης παρουσίασε την
τελευταία-του δουλειά: συνθέσεις
με μεικτή τεχνική και «κατα-
σκευές», καθώς και σχέδια (με-
λάνι, μολύβι). Στα έργα με μει-
κτή τεχνική και τις κατασκευές
εντυπωσιάζουν τα έντονα χρώ-
ματα και η μέσ' από αυτά εννο-
ρήστρωση των δυναμικών μορ-
φών που η ιδιοσυγκρασία-τους
περνάει ατόφια στα ανατομικά-
τους χαρακτηριστικά. Μορφές η-
θελήμενα παραμορφωμένες και
σε μεγάλη κλίμακα προβλημέ-
νες, έτσι ώστε να υποβάλουν με
μιαν αμεσότητα τον θεατή. Η γυ-
ναικεία γυμνή πλάτη και πλάι-
της το πόμολο της πόρτας και το
καθρεφτάκι. Ο άνδρας με τα τε-
ράστια πέλματα. Το «χειρισμέ-
νο» με χρώμα παντελόνι που εί-
ναι επικολλημένο στον μουσαμά.
Η βιαιότητα που επισημαίνουμε
σε αυτές τις συνθέσεις αφήνει να
διαφανεί έντονα η γνήσια ορμή
του δημιουργού, καθώς και το ότι
τον συνεπαίρνει ειλικρινά το κά-
θε ερέθισμα με το οποίο θα κατα-
πιαστεί. Στον ίδιο χώρο παρου-
σιάστηκαν και τα πολύ εκφρα-
στικά σχέδια με επίκεντρο την
ανθρώπινη μορφή — σε ό,τι αφο-
ρά τις στάσεις του σώματος και
του προσώπου — και μια νεκρή
φύση: την πιπεριά. Στα σχέδια
αυτά, πέρα από την ποιότητα της
εκτέλεσης επισημαίνουμε μια πο-
λύ προχωρημένη από μέρους του
καλλιτέχνη διάθεση εμβάθυνσης
στην ψυχολογία των μορφών και
στις ιδιότητες του αντικειμένου

Η πρόσφατη δουλειά της Πόπης Ρηγοπούλου

Μια όντως πολύ άρτια σε ποιό-
τητα και μεστωμένη σε εκτέλεση
δουλειά, παρουσιάζει η Πόπη Ρη-
γοπούλου στο Ζυγό. Πρόκειται
για συνθέσεις, στις οποίες η καλ-
λιτέχνηδα έχει κατορθώσει να
διοχετεύσει στο ακέραιο την
ευαισθησία-της, καθώς και τη
βαθιά αίσθηση που την διακατέ-

χει σε ό,τι αφορά την έννοια της
αρμονίας γενικότερα, καθώς και
ειδικότερα, στην εννοχήστρωση
των χρωμάτων. Έτσι στις περισ-
σότερες συνθέσεις-της εκείνο
που προβάλλει κατ' εξοχήν στα
μάτια-μας, μέσα από τα υποβλη-
τικά συνταιριάσματα ακόμη και
των απειροελάχιστων τόνων ενός
χρώματος, είναι μια αίσθηση ε-
νός μουσικού ρυθμού. Ουρανοί
διεγερτικά για τη φαντασία-μας
ατέλειωτοι, τοπία που βρίσκο-
νται στον εσωτερικό κόσμο της
δημιουργού και που τώρα εκφρά-
ζονται έτσι, ώστε να κινητοποιή-
σουν και σε εμάς που τα βλέπου-
με τον ψυχισμό-μας με έναν τρό-
πο διεγερτικό. Ορίζοντες γεμάτοι
ποίηση που μετουσιώνουν την ύ-
λη του χρώματος «σε κάτι
άλλο»... Με έναν ανάλογο τρόπο
«παρακολουθεί» την ποίηση του
ουρανού και η θάλασσα: θάλασ-
σα που χάνεται στον ορίζοντα
για να ενωθεί πολύ πιο ουσιαστι-
κά και υποβλητικά με αυτόν. Συ-
ναιρμικά «λειτουργούν» όλα εδώ
και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο
μας αγγίζουν τόσο πολύ. Κάθε
έργο της Ρηγοπούλου αποτελεί,
πράγματι, μίαν εμπειρία όχι μόνο
για το οπτικό-μας νεύρο, αλλά
για τον ψυχισμό-μας και τον ε-
σωτερικό-μας κόσμο, που βρί-
σκει εδώ τα ερεθίσματα που του
είναι απαραίτητα για να διανύσει
τις δικές-του τροχιές ή έστω να
τις επισημάνει με έναν δημιουργι-
κό τρόπο. Μίαν ανάλογη ποιότη-
τα αντανakλούν και τα σχέδια
της καλλιτέχνηδας, στα οποία ε-
πισημαίνουμε ένα «νεύρο» στη
γραμμή και μια γνησιότητα στη
«φορά» του ίχνους. Παραστατι-
κά ή και αφηρημένα, τα σχέδια
αυτά εκφράζουν κάθε φορά την
αυθεντικότητα με την οποία έ-
νωσε το θέμα-της η καλλιτέχνη-
δα. Αυθεντικότητα, συνέπεια,
γνήσιο ταλέντο και μεγάλη ευαι-
σθησία στο χρώμα αλλά και στο
ίχνος του σχεδίου είναι και οι βα-
σικές — και είναι πολλές — αρε-
τές της δουλειάς της Ρηγοπού-
λου.

Ε. ΚΑΡΝΤΕΛ, Σ. ΖΟΥΚΙΝ, Μ. ΜΑΡΚΟΒΙΤΣ

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΚΗ
ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ

ΑΝΑΡΟΜΕΔΑ
μικρή σειρά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ

Προς τους φίλους του «ΑΝΤΙ»

Σχετικά με τη βιβλιοδεσία
των τευχών
του περιοδικού-μας,
σας πληροφορούμε ότι:

● Τα παραδιδόμενα για βι-
βλιοδεσία τεύχη θα πρέπει ν'
αντιστοιχούν προς τους ζη-
τούμενους τόμους, δηλαδή ο
αναγνώστης-μας που θέλει ν'
ανταλλάξει τα τεύχη-του με
τον Α' τόμο π.χ., θα πρέπει να
μας φέρει τα τεύχη από το Νο
1-9.

Για τον Β'	τόμο τεύχη από 10- 22
Γ'	 23-35
Δ'	 36-48
Ε'	 49-61
ΣΤ'	 62-74
Ζ'	 75-89
Η'	 90-102
Θ'	 103-115
Ι'	 116-128
ΙΑ'	 129-141
ΙΒ'	 142-154
ΙΓ'	 155-167

● Εξυπακούεται ότι τα τεύχη
που θα μας παραδίδονται θα
πρέπει να είναι σε πολύ καλή
κατάσταση (χωρίς γραψίματα,
σχισίματα, κλπ.), όπως άψο-
γοι είναι οι παραδιδόμενοι τό-
μοι. Θεωρήσαμε απαραίτητη
αυτή την ενημέρωση των ανα-
γνωστών-μας, ελπίζοντας
στην κατανόηση και την αγά-
πη-τους για το «ΑΝΤΙ», γιατί
ήδη αντιμετωπίζουμε πρό-
βλημα επάρκειας των παλαι-
ών τευχών και, ιδιαίτερα, ε-
κείνων που αφορούν τους τό-
μους Α' μέχρι και Ζ'.

● ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΟΜΟΥ:
500 δρχ.

● ΤΙΜΗ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑΣ:
(με παράδοση των
αντίστοιχων τευχών):
240 δρχ.

● ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΑ
ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ: 50 δρχ.

Ευπολιάς... στ' αγκάθια

του Κ. Α. Μανιάτη

Να πούμε ότι η ΕΡΤ διαλύθηκε γιατί μπήκαμε σε προεκλογική περίοδο, θα ήταν ανακρίβεια. Μήπως δεν βρίσκεται έτσι κι αλλιώς σε πλήρη αποδιοργάνωση και όλο τον υπόλοιπο χρόνο;

Και δεν θα άξιζε να γράψουμε ένα ιδιαίτερο ρεπορτάζ, αν δεν ανακαλύπταμε μια σειρά από ομοιότητες και παραλληλισμούς ανάμεσα στην κατάσταση που επικρατεί στην ΕΡΤ και σ' εκείνην που έχει διαμορφωθεί στο εσωτερικό του κυβερνώντος κόμματος. Φατρίες, προσωπικές φιλοδοξίες και παραγοντισμοί έχουν φέρει οριστική διάλυση. Το προσωπικό δεν ξέρει πια ούτε ποιός είναι ποιός, ούτε ποιός είναι πού και, κυρίως, προς ποιόν να στραφεί για να διεκδικήσει τα δικαιώματά του.

Η τελευταία συνέντευξη Τύπου του κ. Ευπολιά, έσχατου από τους σωτήρες της ΕΡΤ, προκάλεσε την οργή των λοιπών υψηλά ισταμένων. Μερικοί μάλιστα λένε χαρακτηριστικά ότι αν συνεχιστεί να κάνει τέτοιες εμφανίσεις «θα φύγει ξυπόλυτος από την ΕΡΤ».

Σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο της «εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσης» εταιρείας, το Δ.Σ. και ο Πρόεδρος έχουν μάλλον διακοσμητικό χαρακτήρα, δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση εποπτικό. Την κατάσταση αυτή αποπειράθηκε να ανατρέψει ο κ. Ευπολιάς, που έχει αποφασίσει ότι πρέπει να διοικεί. Γι' αυτό θα είχε και κάποια σημασία η προϊστορία του ανδρός. Να δούμε δηλαδή με τί φόντα ήρθε να ανατρέψει τις συνθήκες του ραδιοτηλεοπτικού-μας κατεστημένου.

Έγινε έκτακτος καθηγητής σε καιρούς τουλάχιστον περιέργους και μετά την μεταπολίτευση είχε την φαινή ιδέα να συνεργαστεί στενά με τον κ. Ράλλη, που ήταν τότε υπουργός Παιδείας. Χάρη σ' αυτήν την όψιμη αφοσίωση έγινε

σύμβουλος στον ΟΤΕ, με αποδοχές 140.000 δρχ. μηνιαία και Πρόεδρος του Δ.Σ. της ΕΡΤ, κρατώντας ταυτόχρονα και την έδρα-του. Από την ΕΡΤ, βέβαια, τα καθαρά υλικά πλεονεκτήματα είναι πενιχρά: ένα Πεζώ με τον οδηγό-του και κάτι έξοδα παραστάσεως (8.000 δρχ. κατά συνεδρία). Έμενε λοιπόν η δυνατότητα προβολής.

Της οποίας έκανε και χρήση και κατάχρηση. Αρχίζοντας από τη φωτογραφία-του, που εκδόθηκε με τη «Ραδιοτηλεόραση» μαζί με την κα. Κανέλλη και το στήθος-της (όχι πως έχουμε αντίρρηση για την τελευταία). Και τελειώνοντας με την προαναφερόμενη συνέντευξη Τύπου, από την οποία απουσίασε επιδεικτικά ο κ. Χόνδρος.

Ας αφήσουμε το εύλογο ερώτημα: πώς ένας Καθηγητής Α.Ε.Ι. βρίσκει το χρόνο να περνά πέντε πρωινά της εβδομάδας στην ΕΡΤ. Και να είναι ταυτόχρονα δικηγόρος και Νομικός Σύμβουλος του ΟΤΕ. Στο κάτω-κάτω, ούτε ο πρώτος είναι ούτε ο τελευταίος από τους καθηγητάδες-μας, που

«περί άλλα τυρβάζουν».

Κι ας επανέλθουμε στο κρίσιμο ερώτημα: για ποιό λόγο ο κ. Νανάς Τσαλδάρης προτίμησε τον Ευπολιά, που δεν διαθέτει σπουδαίο νομικό κύρος, από τον Καθηγητή της Πολιτικής Δικονομίας κ. Μητσόπουλος, κατά πολύ διαπρεπέστερο, που παραγκωνίστηκε τελευταία στιγμή; Φαίνεται πως είτε διαθέτει κάποιο μυστηριώδες «ραλλικό» δόντι, είτε εκφράζει κάποιαν εξ ίσου μυστηριώδη ισορροπία κυβερνητικών δυνάμεων.

Μ' αυτά τα επιχειρήματα αποπειράθηκε φαίνεται ο κ. Ευπολιάς να ασκήσει εξουσία και άρχισε να παρεμβαίνει έντονα στη διοίκηση του ιδρύματος. Έχει μάλιστα και απόψεις επί του προγράμματος. Αναφέρθηκε π.χ. στην «ελληνοποίηση»-τους, άποψη που ακούσαμε πριν δύο χρόνια για πρώτη φορά από τον κ. Στεφανάκη. Άλλο ζήτημα τώρα αν θεωρείται «ελληνοποίηση» το φιάσκο της εκπομπής από το Μοναστηράκι, όπου η πρωταγωνίστρια φορούσε ξεγδαρμένη γούνα, ενώ όλοι οι άλλοι γύρω της φορούσαν κοντομάνικα. Φαίνεται πως θα κρύωνε με όσα λέγονταν γύρω-της...

Ήταν φυσικό λοιπόν με τις πρωτοβουλίες και τα φερσίματα του κ. Ευπολιά να ξεσπάσει θυελλα στο Δ.Σ. Κατηγορήθηκε ότι δημιουργεί χάος από όλους τους κατοικούντας τον τέταρτο όροφο της ΕΡΤ, που ξαφνικά εγκαταλείψαν τους αλληλοσπαραγμούς-τους για να ομονοήσουν εναντίον-του. Διακρίθηκε και ο Φακλής. Αυτός βέβαια δεν δυσκολεύεται να συμφωνήσει με κάθε εκάστοτε διαμορφούμενη πλειοψηφία. Όπως χαρακτηρίστικά είπε κάποιος στην ίδια συνεδρίαση: «Ούτε κυβέρνηση ΠΑ-

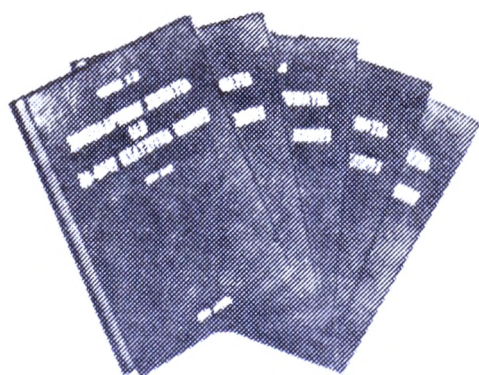
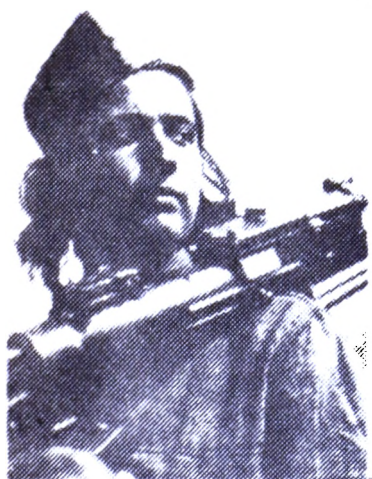
ΣΟΚ δεν φοβάται ο άνθρωπο. Από τώρα ψάχνει να βρει δικτυαίους». Και να σκεφτεί κανείς ότι ακόμα και συντηρητικοί υπάλληλοι της ΕΡΤ ορκίζονται ότι ψηφίσουν ΠΑΣΟΚ, μόνο και μόνο για να διώξει το Φακλή.

Ο Ευπολιάς για να δείξει πυγμή ανάβαλε τη συζήτηση της τροποποίησης του κανονισμού, που τόσο πολύ ήθελε να προχωρήσει κ. Χόνδρος. Ήθελε δηλαδή να κάνει το τμήμα ειδικών εκπαιδευμένων υποδιευθυνση. Αρχικά Χόνδρος αποσύρθηκε μπροστά στις αντιρρήσεις του Ευπολιά, αλλά μόνο για να επανέλθει δυνάστες με μερικές τροποποιήσεις παραλλαγής (υποδιευθυντής συνεχείας για τον κ. Μηλά, κι αθλητικά τμήματα και άλλα παρόμοια). Αλλά ο καημένος Ευπολιάς έχει μια αδυναμία. Ο νόμος δεν του δίνει καμιά δυνατότητα ουσιαστικής παρέμβασης. Τότε τον κ. Χόνδρο, όσο και τον Στεφανάκη, τους έχει διορίσει υπουργικό συμβούλιο. Η μόνη λυκικά δυνατότητά-του είναι να σκηθετεί την αντικατάσταση των ιθυνόντων.

Ποιός όμως θα υποστηρίξει τοιαύτη αναταραχή, την ώρα μάταια που ο Αβέρωφ απειλεί ότι δεν περάσει από την Βουλή το μυσχέδιο για την ΥΕΝΕΔ θα κωθεί να φύγει.

Χάος λοιπόν στη Διοίκηση, χάος στο πρόγραμμα. Η μόνη αλιστική λύση είναι να κλείσει το κουμπί. Και να περιμένετε, πως φαίνεται μάλλον, όπου 'ναι τελειώνει η θλιβερή κατάσταση που ζούμε. Ποιός θα θυμάται αύριο ποιός ήταν ο κ. Ευπολιάς κι άλλοι παρόμοιοι που διοικούν;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ 1940 - 45

Κυκλοφορούν οι 5 τόμοι του έργου του συγγραφέα Ν.Γ. Ζιάγκου.

Κεντρική Διάθεση:

Εκδοτικός Οίκος Π. ΣΟΚΟΛΗ Γραβιάς 10-12, τηλ. 36.05.520

P. PYLARINOS

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΕΙ ΝΕΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ

Σας περιμένουμε στο νέο μας κατάστημα, στη Σοφοκλέους 7-9 (άπέναντι από τό Χρηματιστήριο) όπου θα λειτουργεί καί μεγάλη αίθουσα δημοπρασιών για κάθε είδους συλλεκτικά αντικείμενα, όπως:

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ - ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

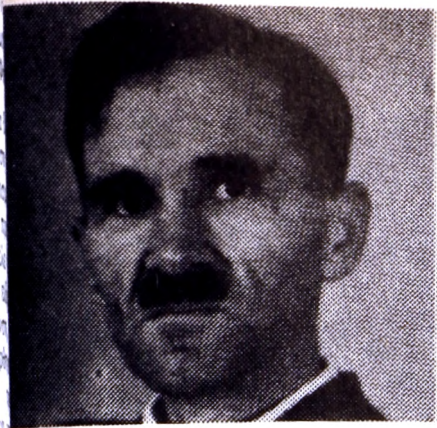
ΠΙΝΑΚΕΣ - ΡΟΛΟΓΙΑ - ΠΟΡΣΕΛΑΝΕΣ κ.ά.

Επίσης η αίθουσα προσφέρεται σέ κάθε ενδιαφερόμενο για εκθέσεις, δημοπρασίες, γενικές συνελεύσεις, διαλέξεις κλπ.

● **ΥΠΟΓΡΑΜΙΖΕΤΑΙ**

ότι η αίθουσα δημοπρασιών είναι 250 τετρ. μέτρα, με κλιματισμό καί ότι κατασκευάστηκε ειδικά για τούς αναφερόμενους λόγους.

Τατιάνα Μιλλιέζ γράφει για το βιβλίο της Καίτης Ζεύγου «Με τον Γιάννη έβγο στο Επαναστατικό ίνιμα». Εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα 1981

Όποιον είχε την τύχη να γνω-
σει στη ζωή την Καίτη Ζεύγου,
αβάζοντας το βιβλίο-της, την
κούει, τη βλέπει και την παρα-
κολουθεί, όπως παρακολουθείς
σε κατακάθαρο νερό τον
ελάμο μιας πεταλίδας πάνω σε
άχο προαίωvio.

Η εικόνα που μου επιβλήθηκε,
ν είναι σχήμα λόγου λογοτεχνι-
... Η καθαρότητα του νερού, η
ονιότητα του βράχου, η ήσυχη
απνοή όταν ξεμένεις μόνη, αλ-
με τη βεβαιότητα ότι αποτε-
... μέρος του βράχου, όλα μπο-
... ν κι είναι σύμβολα της αγωνι-
... ρίας, του ανθρώπου, της συζύ-
... και μητέρας Καίτης Ζεύγου.
... το βιβλίο-της θα μπορούσε να
... το παραμύθι του ελληνικού
... μουνιστικού κόμματος, αν
... υπήρχαν τόσοι δράκοι μέσα
... αυτό. Η συγγραφέας αποφεύ-
... κάθε κρίση, κάθε επίθετο που
... χαρακτηρίζει ένα γεγονός, ό-
... έτσι καθώς καταγράφει τα
... νότα, γεννιούνται αυτόματα
... αναγνώστη δικές-του κρι-
... κάποτε πάρα πολύ αυστη-
... κι ας τις πέρασε η Ζεύγου α-
... λίστα τελείως.

... ο πρώτο μέρος του βιβλίου,
... αρχίζει το 1925 με την
... τη-της γνωριμία με τους
... τοπόρους του ΚΚΕ και την
... ζή-της στο κόμμα, καθώς
... η γνωριμία-της με το Γιάννη
... γο, έχει τέτοια δροσιά και
... κανεύει με τόση απλότητα ε-
... την εποχή κι εκείνη την Α-
... , που θαρρείς πως τους γνώ-
... αυτοί τους ανθρώπους, έ-
... στο περιβάλλον-τους, μοι-
... ηκες μαζί-τους ιδέες και

... τη ακρίβεια πάνω στα γε-
... τα, τις καταστάσεις τον πε-
... ο, κάνουν όλο το βιβλίο
... ομμένο ιστορικό κι ανθρώ-

Ούτε μια στιγμή η Ζεύγου δε
μιλάει μόνο σα στρατευμένη
κομμουνίστρια, πίσω από την πιο
αυστηρή καταγραφή παραφυλάει
ο άνθρωπος. Αν και δεν σχολιά-
ζει τους άλλους, μια ματιά στον
περίγυρο, μια περιγραφή του συ-
νομιλητή ή μια κατάσταση ψυχι-
κή της ίδιας, ζωντανεύουν το κεί-
μενο, το κάνουν και αναπνέει.

Όταν η Καίτη Ζεύγου και ο
Γιάννης φεύγουν για τη Ρωσία, ό-
που και παντρεύονται, νομίζω
πως το φτάσιμό-τους εκεί, στον
παράδεισο που είχαν ονειρευτεί
για ολόκληρη την ανθρωπότητα,
και ξαφνικά ανοίγοντας οι πόρ-
τες-του για να περάσει το νέο αυ-
τό ζευγάρι, είμαι βέβαιη πως υ-
πήρξε το όνειρο ίσως εκατομμυ-
ρίων νέων σ' όλο τον κόσμο — κι
ίσως υπάρχει ακόμα — που δεν
εκπληρώθηκε ποτέ.

Στις σελίδες αυτές η Καίτη Ζε-
ύγου κελαϊδάει. Τίποτα από τις
καθημερινές δυσκολίες — το μο-
ναδικό παλιό δωμάτιο, η έλλειψη
κάθε νοικοκυριού, ο πρόσκαιρος
χωρισμός με τον άντρα-της — δε
θολώνουν το θαύμα της καινούρ-
γιας Ρωσίας, τη σπουδή που δίνε-
ται απλόχερα σε όλους, τις καλ-
λιτεχνικές χαρές μέσα σε θέατρα
αυτοκρατορικά, τη γενική καλ-
λιέργεια, που τόσο τη διψούσε το
ζευγάρι των δασκάλων και που
στην Ελλάδα δεν μπορούσε να
την πλησιάσει, ούτε από μακριά.
Μα η χαρά και η έξαρση των δύο
αυτών ανθρώπων, που φτάσανε
στην Μόσχα το 1929, ολοκληρώ-
νεται όταν η Καίτη γίνεται μητέ-
ρα.

Εδώ αντιγράφω μερικές αρά-
δες, που θα πουν χίλιες φορές πε-
ρισσότερα από οποιαδήποτε δι-
κά-μου λόγια.

«Τον Ιούλιο του 1930 αποχτή-
σαμε το μοναδικό-μας παιδί.

Όταν ο Γιάννης έφυγε από την
κλινική, την πρώτη φορά που ήρ-
θε να μας δει, μου λέγει:

— Πάω να γράψω το παιδί στο
Ληξιαρχείο.

— Και πώς θα το πεις;

— Άρια.

— Άρια; Δεν είμαστε καλά.
Πώς σου ήρθε!

— Μα τι ομορφότερο από το
νά 'ναι όλη-σου η ζωή ένα τρα-
γούδι.

Καϋμένη Γιάννη, πού να φαντα-
ζόσουν τι της επεφύλλασε αυτή η
ζωή, που εμείς της στρώσαμε κι
εσύ την ονειρευόσουν τραγού-
δι... »

Όλο αυτό το κεφάλαιο του
παιδιού είναι ένα λυρικό τραγού-
δι των δύο αυτών επαναστατών,
είναι οι πιο ωραιές και τρυφερές
στιγμές της ζωής-τους, ίσαμε την

ώρα που παίρνουν την εντολή να
γυρίσουν στην Ελλάδα και τό-
τε...

Δεν μπορεί κανένας διώκτης
του κομμουνισμού να εφεύρει κά-
τι πιο τερατώδες για να καταδι-
κάσει ένα σύστημα ολόκληρο, α-
πό αυτό που έκανε ο Γ. Ιωαννί-
δης, μέλος του πολιτικού γρα-
φείου στη Ρωσία προς τα δύο
κομματικά-του στελέχη, την
Καίτη και το Γιάννη Ζέβγο.

Όταν ετοιμαστήκανε για την
Ελλάδα, την τελευταία στιγμή
τους υποχρέωσε να αφήσουν το
κοριτσάκι-τους, τη Ρωξάνη, σ' έ-
να ίδρυμα στη Ρωσία.

Γράφει η Καίτη Ζεύγου, σελ.
94:

«Όσο μιλούσα (πάρα πάνω η
συγγραφέας μιλάει για την υπα-
ρευαισθησία του παιδιού-της,
που είναι κολλημένο πάνω-της
και κάθε μικρός χωρισμός με τη
μάννα καταντάει δράμα) η όψη-
του γινόταν πιο σκληρή. Έμεινε
ίσαμε το τέλος, ανένδοτος. Θυ-
μάμαι ακόμα, αυτολεξί, τα τε-
λευταία-του λόγια. »

— Ή θα κατεβείτε στην Ελλά-
δα μόνοι, ή αν θέλεις το παιδι-
σου, ΕΣΥ, θα μείνεις εδώ.

Σπάραξα. Γέμισαν τα μάτια-
μου.

Γύρισα στο σπίτι απελπισμένη.
Τό δίλημμα ήταν τρομερό. Ο
Γιάννης ούτε ήθελε ν' ακούσει για
τη δεύτερη λύση και μένα ο νους-
μου κι οι κουβέντες-μου κλωθο-
γύριζαν όλο στο γιατί ο Ιωαννί-
δης να επιμένει τόσο να μην πά-
ρουμε το παιδί-μας μαζί. Στις ε-
πίμονες, στις πειστικές-μου ερω-
τήσεις, ο Γιάννης μου λέει, μια
στιγμή εκνευρισμένος:

Μα δεν καταλαβαίνεις λοιπόν!
Ο Ιωαννίδης θέλει να το κρατή-
σει για όμηρο!

Τρόμαξα που τ' άκουσα, τρό-
μαξε κι αυτός που το ξεστόμισε
και η... κουβέντα δεν είχε συνέ-
χεια. Αποφασίσαμε, στο τέλος,
να το αφήσουμε και να το πάρου-
με όσο γρηγορότερα μπορούσα-
με. Εν τω μεταξύ μεσολάβησε η
δικτατορία του Μεταξά, ο πόλε-
μος, η κατοχή, η μεταπελευθερω-
τική τρομοκρατία και το «γρηγο-
ρότερο» ήταν 13 ολόκληρα χρό-
νια!

Σαν είχαμε γυρίσει στην Ελλά-
δα, πολλοί συγγενείς, σύντροφοι,
φίλοι, με κατάκριναν γι' αυτό
που έκανα. Τι θα μπορούσα όμως
να κάνω και προ παντός τι θα
μπορούσα να τους πω γιατί το έ-
κανα;»

Και πραγματικά, μερικοί πα-
λίοι σύντροφοι της Κ. Ζεύγου,
τώρα διαβάζοντας το αποκαλυ-
πτικό αυτό μέρος του βιβλίου-
της, μου ομολογήσανε ότι έφυγε
ένα βάρος από το στήθος-τους,
γιατι δεν μπορούσαν να συνδέ-
σουν την ευγενική και τρυφερή
αυτή γυναίκα, με την ηθελημένη
εγκατάλειψη του παιδιού-της σ'
ένα Ίδρυμα, όπως ήταν η Παγ-
κόσμια Εργατική Βοήθεια, όπου
και το αφήσαν. Διαβάζοντας αυ-
τές τις σελίδες της Ζεύγου, όπως
και μερικές παρατηρήσεις που εί-
χε κάνει γύρω-της και δε συμφω-
νούσαν καθόλου με την εικόνα
που είχε δώσει στην ιδεολογία-
της, από τη μια αγανακτείς για
την υποταγή-της κι από την άλλη
θαυμάζεις την ολοκληρωτική-της
πίστη στην επανάσταση, που της
ζητούσε τόσες προσωπικές, αλ-
λά και ηθικές θυσίες.

Οι δυο νέοι αυτοί επαναστάτες
ζήσανε τα πολύ κρίσιμα χρόνια
'29-'33 στη Ρωσία, όπου ο Σταλι-
νισμός κάνει τα πιο τρομαχτικά-

του εγκλήματα κι όμως δεν τα βλέπουν, όπως δεν τα είδανε εκατομμύρια ανθρώπων, τέτοια ήταν η πίστη-τους στην Σοβιετική Ένωση, τέτοια η ελπίδα για ένα καλύτερο παγκόσμιο αύριο, ώστε και οι ανθρώπινες θυσίες ήταν παραδεκτές, εφ' όσον εξυπηρετούσαν την ιδέα της Επανάστασης.

Η πορεία της Καίτης Ζεύγου μέσα στο ΚΚΕ σταματάει στο βιβλίο-της, στη δολοφονία του Γιάννη Ζέβγου, το Φλεβάρη του 1947. Μέσα από τις 400 σελίδες-της σκιαγραφείται και η ιστορία του ΚΚΕ όλα αυτά τα χρόνια, όπου η Ζεύγου ανεβαίνει τα σκαλοπάτια της κομματικής ιεραρχίας και φτάνει να είναι μέλος πρώτα της Επιτροπής Πόλης και μετά της Κεντρικής Επιτροπής. Βέβαια, τα χρόνια της δικτατορίας του Μεταξά με τη Γενική και Ειδική Ασφάλεια, με τον πάγο και το ρετσινόλαδο, με τις εξορίες, όχι μόνο των κομμουνιστών, αλλά κάθε δημοκράτη — δεν ήταν συνεξόριστοι ο Ιλνιόζ, ο Π. Κανελλόπουλος, ο Κ. Τσάτσος, ο Σβώλος κλπ; — σήμερα, ύστερα από τα γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως, τα Μακρονήσια και τις Γυάρους, μου φαίνονται ειδυλλιακά! Ωστόσο αξίζει να δει κανείς πώς αυτές οι εξορίες και οι φυλακές διαμορφώσανε τους σιδερένιους αγωνιστές της Πανελλήνιας Αντίστασης και πως ίσως από κείνες τις εστίες του κοινοβίου, της απόλυτης πειθαρχίας και της εκπαίδευσης, που βρήκαν την ευκαιρία να αποκτήσουν, όντας κρατούμενοι, είχαν την πείρα και τα εφόδια να οργανώσουν την τεραστίων διαστάσεων αντίσταση του ελληνικού λαού, μέσα στις οργανώσεις του ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΕΛΑΝ, ΕΠΟΝ.

Οι σελίδες της Κατοχής — για όσους ζήσανε αυτή την εποχή — γίνονται μια ζωντανή και πολύβοη μνήμη, όπου ο αναγνώστης αναγνωρίζει τον εαυτό-του σε μια πορεία, σε μια διαδήλωση, σε μια αιματοχυσία, σε στιγμές πάθους και δύναμης τέτοιας, ώστε ν' αγνοεί το θάνατο και να πηγαίνει τραγουδώντας σ' αυτόν.

Ξαναζώντας μέσα από τις σελίδες της Κ. Ζέβγου τα γεγονότα, τις εξάρσεις, μα και τις θυσίες της Κατοχής, πάρα πολλοί από μας συμφωνήσαμε, πως ναι, εκείνη ήταν η πιο μεγάλη, η πιο ωραία, η πιο μεθυστική περίοδος της ζωής-μας. Ένας ολόκληρος λαός πολεμούσε εναντίον ενός Ξένου εχθρού. Ίσαμε τις μέρες της Απελευθέρωσης, με το λαϊκό μεθύσι, τα τραγούδια της λευτεριάς, τα άφωνα πια λαρυγγία από τα τρελά ξεφωνητά της χαράς, νομίζεις πως οι περιγραφές εκπέμπουν φως. Και ξαφνικά, μαύρο σκοτάδι. Ο Δεκέμβρης. Ένας λαός που προδίδεται από παντού. Η Βάρκιζα. Η δολοφονία του Ζέβγου.

Ο Κωστής Μοσκόφ γράφει για το βιβλίο του Παύλου Πετρίδη: «Ξενική εξάρτηση και εθνική πολιτική», Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1981

Τα χρόνια του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου είναι τα χρόνια που αποκάλυψαν την τραγική υφή της νεοελληνικής κοινωνίας, τον αλλοτριωμένο διπλά, κοινωνικά αλλά και εθνικά, χαρακτήρα του νεοελληνικού κοινωνικού συστήματος. Στην επιτάχυνση της ιστορίας που δημιούργησε ο πόλεμος φάνηκαν καθαρά οι αντιθέσεις, μέσα από τις οποίες συγκροτήθηκε η κοινωνία-μας. Η συλλογική-μας Μητρόπολη, η αναπτυσσόμενη Ευρώπη, διχάζεται καθώς οι εσωτερικές-της αντιθέσεις την οδηγούν στην πολεμική αναμέτρηση. Μαζί-της διχάζονται και φτάνουν ως την πολεμική αντιπαράθεση και οι εσωτερικές κοινωνικές δυνάμεις που, μέσα από την διαλεκτική σχέση-τους με τον εξωτερικό χώρο, εκπροσωπούν τα επί μέρους «μητροπολιτικά» συμφέροντα, συχνά διαμεσοποιημένα από το πεδίο της ιδεολογίας, σε πολιτιστικές τάσεις και στάσεις. Οι αγγλογάλλοι από την μία πλευρά, παραδοσιακοί-μας επικυρίαρχοι, δεμένοι με την μεταπρατική αστική κυρίαρχη τάξη, επηρεάζουν έτσι όχι μόνο τους άμεσους ελάσσονες συνεταίρους-τους αλλά και πλατιά λαϊκά στρώματα, που ασπάζονται την φιλελεύθερη οικονομία και ιδεολογία-τους. Οι γερμανοί ιδίως, από την άλλη πλευρά, δεμένοι με τους πιο συντηρητικούς κύκλους, την Αυλή και τον παραμερισμένο από την ακτινοβολία του Ελ. Βενιζέλου παλιό πολιτικό κόσμο-μας με την εκλογική πελατεία-τους, επηρεάζουν τα μικροαστικά και πιο καθυστερημένα κοινωνικά στρώματα του χωριού και της πόλης.

Η διάσπαση της συλλογικής-μας Μητρόπολης που οδηγεί έτσι στον εσωτερικό διχασμό είναι ακόμα πιο τραγική γιατί παρουσιάζεται από την πλευρά της γερμανόφιλης μερίδας σαν εμμονή στην πολιτική της ουδετερότητας, παρασύροντας έτσι μεγάλες λαϊκές μάζες, οδηγώντας μέσα στον καιρό, στην συντηρητική παλινόρθωση και στο άμεσό-της επακόλουθο, την μικρασιατική καταστροφή.

Ο Παύλος Πετρίδης, νέο αίμα

στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, με την επί υφηγεσία διατριβή-του «Ξενική Εξάρτηση και Εθνική Πολιτική», διαπραγματεύεται διεξοδικά στο πεδίο της πολιτικής ιστοριογραφίας την δύσκολη και επώδυνη αυτή περίοδο της ιστορίας-μας, μεταχειριζόμενος όλη την ως τώρα σχετική βιβλιογραφία και πλήθος αρχειακών πηγών, ιδίως γερμανικής και αυστριακής προέλευσης.

Η ιστοριογραφία του Διχασμού αναπτύσσεται έτσι επαρκώς με τα πιο πρόσφατα στοιχεία που έχει δώσει η έρευνα, και στην αποκάλυψη των οποίων ο συγγραφέας με μεθοδικότητα αφιέρωσε πολλά χρόνια...

Η ιστοριογραφική εργασία του Παύλου Πετρίδη είναι βέβαια μια «ιστορία των γεγονότων» — που παραμένει ωστόσο πάντοτε αναγκαία και ίσως βρίσκει την ολοκλήρωσή-της μέσα από την ιστοριογραφική προσφορά του συγγραφέα, μέχρις ότου, με την ανάπτυξη των τόσο καθυστερημένων ιστοριογραφικών σπουδών στον τόπο-μας, αποκτήσουμε μια παράλληλη «ιστορία των καταστάσεων», και — μέσα από μια σύνθεση του γίνεσθαι στο πεδίο της οικονομίας, της ιδεολογίας και της πολιτικής, τις κινήσεις στον βραχύ καιρό και στον πιο αργόσυρτο χρόνο — έχουμε μια ιστοριογραφική σύνθεση που θα μας αφηγείται και θα μας αποκαλύπτει ως το έσχατο βάθος-της την εποχή...

Ιστορία των καταστάσεων είπαμε, ιστορία των γεγονότων, ιστορία του πεδίου της οικονομίας, του πεδίου της πολιτικής.

Ο Παύλος Πετρίδης μας προσφέρει με επάρκεια το ένα σημαντικό μέρος αυτής της μελλοντικής σύνθεσης, που ευχόμαστε να πραγματοποιήσει ο ίδιος στο άμεσο μέλλον. Η εργασία-του αποτελεί ένα σημαντικό βήμα στην αποκρυπτογράφηση της ιστορίας-μας, στην κατάρτιση αυτού του σκέλους-της, της πολιτικής ιστορίας — τόσο για την σύνθεση παλιού και νέου υλικού, όσο και για την αποστασιοποίηση από το ίδιο αυτό υλικό-του, την νηφάλια στάση-του μπρός-του, εξίσου μακριά από τις δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις, τα δύο τμήματα του συλλογικού-μας, αλλοτριωμένα στις δομές της εξάρτησης που «εξίσου έβλαψαν» την Ελλάδα, καθυστερώντας την ανάπτυξη του κινήματος για την εθνική ανεξαρτησία και την λαϊκή κυριαρχία...

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
Αθήνα 601
Τηλ: 732.713-732.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 601
- Υπεύθυνος Τυπογραφείου:
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ
Δημοσθένους 153 - Καλλιθέα
- Μοντάζ:
Γ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΟΣ
- Υπεύθυνος Διαφημίσεων:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΙΤΗΣ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 729.237
- Αναπαραγωγή φιλμ
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 729.237
- Εκτύπωση:
Εργοστ. Γραφικών Τεχνών
Γ. ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑΣ
Ιασιού 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

● Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα-του.
● Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 390 δρχ. · Ετήσια 780
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κλπ: 2.000 δρχ.
Για φοιτητές έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη · Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη:..... απλή δολ.
"..... αεροπ. δολ.
ετήσια:..... απλή δολ.
"..... αεροπ. δολ.
Η.Π.Α. · Καναδάς · Αν. Ασία:
εξάμηνη:..... απλή δολ.
"..... αεροπ. δολ.
ετήσια:..... απλή δολ.
"..... αεροπ. δολ.
Αυστραλία · Ωκεανία:
εξάμηνη:..... απλή δολ.
"..... αεροπ. δολ.
ετήσια:..... απλή δολ.
"..... αεροπ. δολ.

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60, ΑΘΗΝΑ 601
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ.
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας
Στα γραφεία του «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60, τηλ. 732.713
● για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Βιβλιοπωλείο
Μ. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
Θεσσαλονίκη

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΑΝΤΩΝΗ ΜΠΡΙΛΛΑΚΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

● Ιστορική διαδρομή ● Κρίση ● Προοπτικές
ΖΗΤΕΙΣΤΕ-ΤΟ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Ἀγαπητοὶ μας ἐπιβάτες,
Στὴν προσπάθειά μας νὰ σᾶς ἐξυπηρετήσουμε καλύτερα, φροντίσαμε νὰ εἴμαστε
ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀερομεταφορεῖς τοῦ κόσμου ποὺ πετοῦν μὲ **AIRBUS A300**.
Τὸ ἀεροπλάνο τῆς νέας γενιᾶς, τῆς ἀνετῆς μεταφορᾶς 255 ἐπιβατῶν, καὶ
πολλῶν ἐμπορευμάτων, μὲ τὰ λιγότερα καύσιμα καὶ τὸν λιγότερο θόρυβο.

Πετᾶξτε καὶ θὰ δεῖτε...

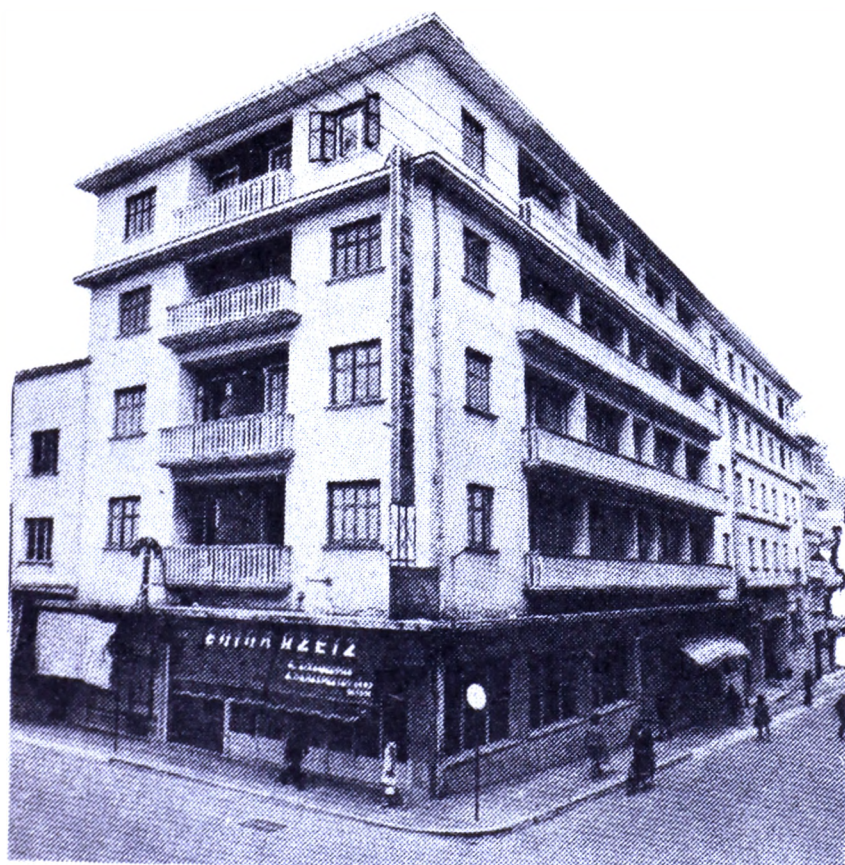
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟΝ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ένα ξενοδοχείον
εις το κέντρον της πόλεως,
το μεγαλύτερον των Ιωαννίνων.
135 δωμάτια, 242 κλίναι.
Όλα τα δωμάτια
με λουτρό ή ντους και τηλέφωνο.
Δύο ανελκυστήρες.
Δωμάτια με θέα προς την λίμνη.
Κεντρική Θέρμανσις.
Μπαρ, Εστιατόριον,
μεγάλα και ευρύχωρα Σαλόνια,
Κινηματογράφος, Ζαχαροπλαστεϊον,
Πάρκινγκ άνευ χρεώσεως.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΠΑΛΛΑΔΙΟΝ Α.Ε
Β' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 26 – ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΤΗΛ. (0651) — 25856/7/8/9

ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ: 34601 — 24602